

**ÇAĞDAŞ ÇOCUK ŞİİRİNDE DEĞERLER
EĞİTİMİ (1980'DEN GÜNÜMÜZE)**

Gökçe DEMİRYÜREK

**Doktora Tezi
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ
2015
(Her Hakkı Saklıdır)**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

ÇAĞDAŞ ÇOCUK ŞİİRİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ
(1980'DEN GÜNÜMÜZE)

(Values Education in Contemporary Children's Poetry –From 1980's Up
toToday)

DOKTORA TEZİ

Gökçe DEMİRYÜREK

Danışman: Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ

ERZURUM
Ağustos, 2015

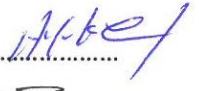
KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ danışmanlığında, Gökçe DEMİRYÜREK tarafından hazırlanan “Çağdaş Çocuk Şiirinde Değerler Eğitimi (1980’den Günümüze)” başlıklı çalışma 13/08/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

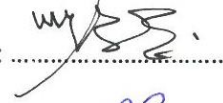
Başkan : Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

İmza:

Danışman : Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Suat UNGAN

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Selami SÖNMEZ

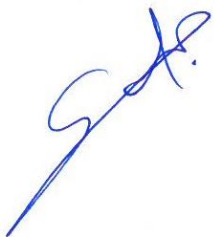
İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan YILMAZ

İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

24/08/2015

Prof. Dr. H. Ahmet KIRKKILIÇ

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Doktora Tezi olarak sunduğum “Çağdaş Çocuk Şiirinde Değerler Eğitimi (1980’den Günümüze)” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

13 /08/2015

Gökçe DEMİRYÜREK

ÖZET

DOKTORA TEZİ

ÇAĞDAŞ ÇOCUK ŞİİRİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ (1980'DEN GÜNÜMÜZE)

Gökçe DEMİRYÜREK

2015, 203 sayfa

Değerler eğitimi son zamanlarda sıkça gündemde olan, gerek sosyal bilimlerin gerekse eğitim bilimlerinin ilgi alanına giren, gelecek nesillerin yetiştirilmesinde hayati bir öneme sahip bir alandır. Bu nedenle değerler eğitiminde kullanılacak yöntemlerin özenle seçilmesi ve etkililiğinin sınanması gerekmektedir. Değerler eğitiminde yazınsal metinlerden yararlanmak da alternatif yöntemlerden biri olarak değerlendirilebilir. Değerler aktarılırken dikte edici, öğüt niteliği taşıyan, keskin ifadelerden oluşan söylemlerden kaçınılması gerekmektedir. Bir yazınsal tür olarak şiirler, öncelikle eğitmek ve öğretmek amacı gütmendiğinden ve vermek istediği iletiyi sezdirerek verdiğinden dolayı değerler eğitiminde kullanılması gereken bir türdür.

Bu çalışmanın amacı çağdaş çocuk şiirinde hangi değerlerin nasıl ele alındığını, yaklaşık otuz beş yıllık bu dönemde değerlerin kullanım sıklığında nasıl değişiklikler olduğunu, örneklemdaki şairlerin hangi değerleri eserlerinde tercih ettiğini ortaya koymaktır. Ayrıca şiirlerde değer aktarımında nasıl bir yol izlendiğinin ortaya konması da çalışmanın amaçlarından biridir. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. 1980'den günümüze kadar olan sürede çocuk şiiri kitabı yayımlamış şairler belirlenmiş ve bunlar arasından belirlenen örneklemdaki şairlerin şiirleri incelemeye tabi tutulmuştur.

Çalışmanın sonucunda, 1980'den günümüze doğru gelindikçe sosyal değerlerin kullanımının giderek azaldığı, bireysel değerlerin ise ön plana çıktığı görülmüştür. Şairlerin, şiirlerinde değerleri aktarırken örtük bir anlatımı tercih ettiği, şiirlerin hemen hepsinde söz konusu değer isminin hiç geçmediği saptanmıştır. Şiirlerin, çocukları düşünmeye, bağ kurmaya, çıkarım yapmaya yönlendirdiği ve böylece çocukların verilmek istenen değere kendilerinin ulaşmasının amaçlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Değerler eğitiminde şiirlerin çok güçlü bir yazınsal tür olduğu ve gerek Türkçe eğitiminde gerekse değerler eğitiminde şiirlerden mutlaka yararlanılması gerektiği araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş çocuk şiiri, çocuk şiiri, değerler eğitimi, Türkçe eğitimi.

ABSTRACT

DOCTORAL DISSERTATION

VALUES EDUCATION IN CONTEMPORARY CHILDREN’S POETRY –From 1980’s Up to Today

Gökçe DEMİRYÜREK

2015, 203 sayfa

Values education, a current issue in recent days, an area of interest both social sciences and educational sciences, has a vital importance to bring up the next generation. This is why the methods that are used in values education should be selected with care and the efficiency should be tested. Literary text can be evaluated as one of the alternative method in values education. While transferring values, words such as counsel, dictate and sharp statements are required to avoid. The purpose of the poems are not teaching or training, they want to give their messages by intuition, therefore it is a literary text that should be used in education.

The purpose of this study is to show how to taken up the values, which changes accured in values usage frequency in approximately thirty years of this period, which values are preferred by the poets in their studies. To show how to put in a road on values transferring is also one of the aim of studying. The document analysis method is used in this qualitative research study. Poets who have published children’s poetry boOks from 1980 to the present are identified and poems that are selected among them subjected to review.

At the End of the study, reducing social values and increasing individual values have been observed from 1980 to the present. Poets prefer latent statements while transferring values and the names of the values are not mentioned in the ppoems. Poems guide the children by thinking, making deduction and in this way children can reach the values by their own. At the end of the study, we can clearly see that poems are powerful literary text in values education and it is essential to use poems in Turkish training as well as in values education.

Key Words: Contemporary children’s poetry, values education, Turkish education, children literature.

ÖN SÖZ

Değer ve değerler eğitimi, son zamanlarda üzerinde sıkça durulmakla birlikte henüz fikir birliğine varılamamış bir alan olarak karşımızda durmaktadır. Değerler eğitimi konusunda istenen başarının elde edilememesinin sebebi olarak gösterilen yanlış yöntemler, bizleri daha etkili yöntemler bulmaya yönlendirmektedir. Değerler eğitiminde yazınsal türlerden yararlanma yeni olmamakla birlikte daha çok önem verilmesi gereken bir alandır. Yazınsal türlerden biri olan şiir, doğası gereği değerlerle benzeşmektedir. Şiir de değer de duygularla alakalıdır ve insandan insana, toplumdan topluma hatta zamandan zamana farklılıklar göstermektedir. İkisi de hissi ve sübjektif olduğundan tanımlanması zordur. Ancak ikisi de birey için çok önemlidir. Şiirler, değerlerin aktarımında bir araç olarak kullanılabilir. Şiirler, değerler eğitiminin doğasına uygun olarak vermek istediği iletiyi doğrudan değil, sezdirerek verir. Çünkü değerler, dikte edici, buyurgan bir üslupla öğretilemezler. Değerlerin kalıcı olması için bireylerin onu sezmesi ve içselleştirmesi gerekir.

Bu çalışmada da değerlerin aktarımında şiirlerden nasıl yararlandığı, çağdaş çocuk şiiri olarak nitelendirilen dönemde şiirlerde hangi değerlerin nasıl yer aldığı, bu değerlerin günümüze kadar hangi değişimlerden geçtiği ve değer aktarımında şiirin yerinin ne olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın, alana bir açıklık getirmesi ve bundan sonra yapılacak çalışmalara yol göstermesi hedeflenmiştir.

Doktora tezim süresince desteklerini esirgemeyen danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum. Çalışma boyunca her zaman, her konuda yanımda olan sevgili eşime, bir daha geri getiremeyeceğimi bildiğim çok değerli zamanlarını çaldığım biricik çocuklarıma, beni affetmeleri umuduyla, teşekkür ediyorum. Süreç boyunca desteklerini ve dualarını esirgemeyen kendi aileme ve eşimin ailesine, bu alana adım atmamda rol model olan ve tez süresince de yardımlarını esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Sedat Sever'e, yine tez süresince yardımlarına başvurduğum değerli akademisyenler Doç. Dr. Mustafa Metin, Yrd. Doç. Dr. Musa Öksüz, Yrd. Doç. Dr. Hatice Kumandaş ve Yrd. Doç. Dr. Salih Birişçi'ye, tez boyunca kahrımı çeken ve bana yardımcı olan değerli arkadaşlarım ve akademisyenler Arş. Gör. Şeyma Ulukök'e ve Okutman Sinem Gönen Kayacan'a teşekkürü bir borç biliyorum.

Erzurum – 2015

Gökçe DEMİRYÜREK

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ	v
TABLolar DİZİNİ	ix
GRAFİKLER DİZİNİ	x
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	6
1.2. Araştırmanın Önemi ve Problem Durumu	7
1.3. Varsayımlar	8
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	8

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	10
2.1. Şiir ve Çocuk Şiiri.....	10
2.1.1. Türk Çocuk Şiirinin Tarihsel Gelişimi	14
2.1.2. Çocuk Şiirinin Genel Özellikleri	18
2.1.2.1. Çocuk şiirlerinde bulunması gereken nitelikler.....	18
2.1.2.1.1. Ölçü ve uyak	20
2.1.2.1.2. İçerik	21
2.1.2.2. Çocuk şiiri ve eğitcilik sorunu.....	24
2.2. Değer Olgusu ve Değerler Eğitimi.....	26
2.2.1. Değer Olgusu	27
2.2.2. Değerler Eğitimi	33
2.2.3. Değerler Eğitiminde Şiirden Yararlanma	35
2.2.4. Değerlerin Sınıflandırılması	36
2.3. Alanla İlgili Yapılan Çalışmalar	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	44
3.1. Araştırma Modeli	44
3.2. Evren ve Örneklem	45
3.2.1. Evren.....	45
3.2.2. Örneklem	46
3.3. Verilerin Toplanması	48
3.4. Verilerin Analizi.....	48

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM.....	50
4.1. Adil Olma Değeriyle İlgili Bulgular	51
4.2. Aile Birliğine Önem Verme Değeriyle İlgili Bulgular	53
4.3. Bağımsızlık Değeriyle İlgili Bulgular	57
4.4. Barış Değeriyle İlgili Bulgular.....	61
4.5. Bilimsellik Değeri İle İlgili Bulgular	70
4.6. Çalışkanlık Değeri İle İlgili Bulgular.....	71
4.7. Dayanışma Değeri İle İlgili Bulgular	73
4.8. Duyarlılık Değeriyle İlgili Bulgular	78
4.9. Dürüstlük Değeriyle İlgili Bulgular	83
4.10. Estetik Değeri İle İlgili Bulgular	84
4.11. Hoşgörü Değeriyle İlgili Bulgular	90
4.12. Özgürlük Değeri İle İlgili Bulgular.....	92
4.13. Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değeriyle İlgili Bulgular	94
4.14. Saygı Değeriyle İlgili Bulgular	96
4.15. Sevgi Değeriyle İlgili Bulgular	98
4.15.1. Hayvan ve Doğa Sevgisiyle İlgili Bulgular	98
4.15.2. Anne ve Baba Sevgisiyle İlgili Bulgular	104
4.15.3. Diğer Aile Bireylerine Duyulan Sevgiyle İlgili Bulgular.....	108
4.15.4. Okul ve Eğitim Sevgisiyle İlgili Bulgular	110
4.15.5. Atatürk'e Duyulan Sevgiyle İlgili Bulgular	113

4.15.6. Dini Değerlere Duyulan Sevgiyle İlgili Bulgular	114
4.15.7. Diğer Unsurlara Duyulan Sevgiyle İlgili Bulgular	114
4.16. Sorumluluk Değeriyle İlgili Bulgular	115
4.17. Temizlik Değeriyle İlgili Bulgular	116
4.18. Yardımseverlik Değeri İle İlgili Bulgular	118
4.19. Vatanseverlik Değeri İle İlgili Bulgular.....	120
4.20. Değerlerin Dönemlere Göre Dağılımıyla İlgili Bulgular	122
4.21. Değerlerin Sınıflandırmaya Göre Dağılımıyla İlgili Bulgular	123
4.22. Şairlerin Değer Kullanımlarının Sınıflandırmaya Göre Dağılımıyla İlgili Bulgular	124
4.23. Değerlerin Kullanım Oranıyla İlgili Bulgular	127

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	128
5.1. Sonuçlar	128
5.2. Öneriler	133
KAYNAKÇA	136
EKLER.....	145
EK 1. Çalışmada İncelenen Şiirler.....	145
EK 2. İncelenen Şairlerin Hayatları.....	168
EK 3. İncelenen Eserlerden Birkaçının Kapak Örnekleri.....	177
ÖZ GEÇMİŞ.....	189

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 4.1. Dönemlere Göre Değerlerin Dağılımı	122
Tablo 4.2. Değerlerin Nelson'un Sınıflandırmasına Göre Dağılımı	123

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 4.1. Şairlerin değer kullanımlarının değer sınıflandırmasına göre dağılımı	124
Grafik 4.2. Değerlerin kullanım oranları	127

KISALTMALAR DİZİNİ

AÇ	: Ayla Çınaroğlu
CZ	: Cahit Zarifoğlu
EB	: Erol Büyükmeriç
FHD	: Fazıl Hüsnü Dağlarca
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MRŞ	: Mustafa Ruhi Şirin
NN	: Necdet Neydim
RD	: Refik Durbaş
RI	: Rıfat Ilgaz
SB	: Süreyya Berfe
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
YU	: Yalvaç Ural

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

İnsanların toplumun bir parçası olabilmeleri, bir birey olarak kendilerini ifade edebilmeleri için anadillerini çok iyi bilmeleri ve etkili konuşmaları gerekmektedir. Çünkü dil, insanın sadece kendini ifade etmesini değil aynı zamanda diğer insanlar ile iletişim kurmasını ve üretken olmasını da sağlamaktadır. Dilin şimdiye kadar yapılmış birçok tanımından da anlaşılacağı üzere o; insanları birey, bireyleri millet yapan birleştirici bir unsurdur.

Dili bütün yönleriyle öğretmeyi amaçlayan Türkçe öğretim programı ise, öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu becerilerini kazanmalarını; bu becerileri kullanarak kendilerini bilişsel, sosyal ve duygusal yönlerden geliştirmelerini; etkili iletişim kurmalarını; Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma-yazma alışkanlığı edinmelerini sağlamak amacıyla hazırlanmıştır (Öz, 2006, s.45). Bu nedenle de Türkçe öğretimi bütün derslerin temelini oluşturmaktadır. Dilini iyi bilmeyen veya öğrenememiş bireylerin diğer alanlarda başarılı olma ihtimali de azalmaktadır. Kendini geliştirmiş; duygularını, düşünce ve hayallerini doğru ve etkili bir şekilde aktarabilen, insanları anlayan ve kendini anlatabilen bir birey yetiştirmek istiyorsak ona önce kendi dilini yani anadilini öğretmeliyiz. Bunu yapabilmek için ona anadilini sevdirmek ve bütün yönleriyle sezdirmek birinci koşuldur.

Dili sevdirmek için o dilin en güzel örnekleriyle başka bir ifadeyle nitelikli edebi eserlerle çocukları buluşturmak gerekmektedir. Çünkü bir dilin birbirinden farklı birçok anlatım olanağı vardır ve bunlar nitelikli eserlerde hayat bulurlar. Kavcar (1999, s.5) bu durumu, güçlü olan edebî eserlerin insanları derinden etkilediği, bir çocuğun güzel bir kitabı elinden düşürmeden okuduğu, hatta yasaklansa bile kendini okumaktan alıkoyamadığı sözleriyle aktarmaktadır.

Bütün bu özelliklerinden dolayı edebiyat, Türkçe öğretimini tamamlayan, onun amaçlarına ulaşmasında en önemli araçtır. Çocuk edebiyatı da işlevi bakımından edebiyattan ayrı düşünülemez. Şirin'in de dediği gibi çocuk edebiyatı, her şeyden önce edebiyattır. Hem de edebiyat yönü ile edebiyatın içinde çok incelikli bir yazarlık biçimidir. Her yaştan okurun ilgisini çekebilen, okunabilen, dili, anlatımı ve biçimi ile edebiyatın içinde yeni bir türdür (Şirin, 2000, s.10). Çocuk edebiyatı gerek içeriği gerekse işlevi bakımından Türkçe eğitimiyle yakından ilişkilidir. Çocuk edebiyatı türlerinden, Türkçe eğitimi içerisinde sıklıkla yararlanılır. Bu türlerden biri de şiirdir.

Geçmiş çok eskilere uzandığı için ilk ortaya çıkan edebî tür olduğu söylenen, her ulusun kültürü içinde önemli bir yer tutan şiir, dilden dile aktarılan örnekleriyle, destanlarla sözlü olarak karşımıza çıkmaktadır (Aksan, 2013, s.13). Çağlar boyunca şiirin birçok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlar, birbirlerine benzemekle birlikte bunların şiiri tam ve eksiksiz tanımladığını söylemek oldukça güçtür. Bu bağlamda Kleber Headens, “Şiir tarif edilebilseydi yüz türlü değil, bir türlü tarifi olurdu.” demektedir (Aksan, 2013, s.14). Yine de özellikle çocuk edebiyatı kapsamında şiirin ne olduğu ve sınırlarının neler olduğu konusu tartışılmaya ve açıklanmaya ihtiyacı olan bir alandır. Bu nedenle çocuk edebiyatı araştırmacıları çocuk şiiri tanımı üzerine sözler söylemişlerdir. Kıbrıs (2006, s.102), şiirin genellikle en az sözcükle en çok şey anlatma sanatı olarak tanımlandığını söyler. Sever (2013, s.146) ise; şiir, genel anlamda, insan ve yaşam gerçekliğini, sözcüklerin diliyle anlamaya ve anlatmaya dayalı estetik bir eylemdir der.

Sanatsal yönü ağır basan edebi bir tür olan şiir, çocuk edebiyatında da önemli bir yere sahiptir. Dilin yaratıcı anlatım gücünü tanımları, sezmeleri; işitsel olarak ses ve sözcüklerin yarattığı uyumu duyumsayabilmeleri için çocuklar, erken dönemden başlayarak masal, bilmece, tekerleme gibi yazınsal ve dilsel ürünlerle birlikte şiir diliyle de tanıştırılmalıdır (Sever, 2013, s.147). Çocuk edebiyatında şiir, dil becerilerini geliştirmelerinde, sözcüklerin sihrini ve dilin matematiğini kavramalarında önemli bir araç olarak kullanılabilir (Güleryüz, 2003, s.239). Nas'a göre (2004, s.326) çocuk şiiri, çocuğun sevinçlerini, hüznlerini, acılarını, korkularını, kısaca duygularını, iç dünyasını yansıtmak; duygularını eğitmek için en uygun yazınsal türdür, aynı zamanda dilin en güzel işlendiği türdür. Şiir, çocuğun duygu, düşünce gelişiminin en önemli araçlarından biridir. Bütün bunların yanı sıra çocuğa güzellik ve insanlık duyguları ile ulus ve yurt

sevgisi kazandırmada, anadilini sevdirmeye ve onun zenginliğini tanıtmada, bir duygu, düşünce ve izlenimin sanatlı biçimde nasıl anlatılabileceğini öğretmede şiirin önemli bir rolü vardır (Oğuzkan, 2001, s.248). Şiirler, çocuklara insani birtakım değerlerin yanında dinleme alışkanlığı ve ifade etme becerisi de kazandırmaktadır (Gücal Şahin, 2007, s.4).

Şiir, yazınsal türler içerisinde, insanın imgelem zenginliğinin ve yaratıcılığının dilde somut olarak verildiği en etkili söylem türlerinden biridir ve doğası gereği de çocuklara çok yakındır. Özellikle okul öncesi sözel dönemde, çocuk anadilini aynen şiirde olduğu gibi, alışılmışın dışında kullanır (Sivri, 2007, s.651). Başka bir deyişle şiir diliyle çocuğun kullandığı dil arasında bir benzerlik vardır. Bu benzerliği Oğuzkan (2001, s.249), çocuğun ilk konuşmaya başladığında kurduğu cümlelerin yapısıyla şairlerin kullandığı dil yapısını birbirine benzeterek örneklendirmiştir. Ona göre çocukların kullandığı alışılmışın dışında benzetmeler, sıfatlar ve mecazlar, tam da şairlerin şiirlerindeki alışılmışın dışında kullanımlara benzer. Çocuk da şair de aslında kendi iç dünyasının güzelliğini, başkalığını diline yansıtır.

Şair ile çocuk arasında var olan bu bağ, çocukların şiire ilgi duymalarını ve şiiri sevmelerini kolaylaştırmaktadır diyebiliriz. Bu bağlamda şiir, çocuklar için hem okul öncesi hem de okul dönemi öğrenme ve öğretme süreçlerinde onların öğrenme gereksinimlerine sezinletici iletilerle cevap veren, çocukların sürekli devinim içinde olan düş, düşünce ve kavram dünyalarını besleyen, zenginleştiren bir iletişim aracıdır (Sever, 2013, s.148).

Bir öğrenme ve öğretme aracı olarak şiir, çocukların eğitim ve gelişimlerinde büyük öneme sahiptir. Böyle önemli bir alanın, nitelikli ürünlere ihtiyacı olduğu açıktır. Çocuk şiirlerinin, özenle ve çocuk duyarlılığını, çocuk ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alarak yazılması gerekmektedir. Çocuğun estetik ve güzellik terbiyesi için şiir eğitimi şarttır. Fakat çocuklar için yazıldığı iddia edilen bazı şiirlerde, çocukların yaratıcılığını küçümseyen, estetik zevkini geliştirmeyen, aksine çocukları gerçek şiir zevkinden mahrum bırakan kişiler tarafından özensizce yazılan şiirler, çocuk kitap ve dergilerini işgal etmektedir (Turan ve Gücüyeter, 2005). Oysaki çocuk için şiir yazmadan önce, çocuğun dünyasını keşfetmek, onun dilini ve anlatımını benimsemek, her şeyden önce çocuğu anlamak gerekir. Yoksa Aytas'ın da dediği gibi konusu çocuklar üzerine olduğu için veya basit bir söyleyişe sahip olduğu için bazı şiirleri çocuk şiiri saymak

yanlışığına düşebiliriz (2001, s.55). Bu nedenlerle alan uzmanlarınca, çocuk şiirinin öncelikle tanımlanması, yetişkin şiirinden neden ayrıldığıının altının çizilmesi ve nitelikli çocuk şiirlerinin ölçütlerinin neler olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. Bunlar yapıldığı takdirde nitelikli çocuk şiirleriyle diğerlerini ayırt etmek mümkün olabilecektir. Ayrıca alanda büyük bir eksiklik olan çocuk şiirlerinin nasıl çözümlenmesi gerektiği sorusunun cevabına ulaşmada yapılacak bu tespitler alana ışık tutacaktır diyebiliriz.

Çocuklar için kaleme alınan eserlerin taşınması gereken özellikler vardır. Genel olarak dış yapı özellikleri, içyapı özellikleri ve eğitsel ilkeler olarak sıralayabileceğimiz bu özellikler, çocuk yayınlarının çocuğa göreliliğini belirleyen ölçütlerdir. Çocuk yayınlarında bulunması gereken eğitsel ilkelerden biri de “Çocuğa kavratılmak istenen ana düşünce sezinletilerek verilmelidir.” maddesidir. Çocuk şiiri ve eğiticilik başlığında da değinileceği gibi çocuk edebiyatının öncelikli amacı, didaktik bir üslupla çocuğa bir şeyler öğretmek değildir. Çocuk edebiyatı öncelikle çocuklarda bir duyarlılık geliştirmeyi amaçlar. Zaten bilinen bir gerçek vardır ki sezinletilerek verilen iletileri çocuk daha kolay içselleştirebilmektedir.

Şiirleri, diğer türlerden ayıran en büyük özelliği, vermek istediği iletiyi sezdirerek verebilmesidir. Çocuk şiirleriyle, çocuklara şiir zevki aşılarken aynı zamanda onlarda bir duyarlılık da geliştirebilirsiniz. Şiirleri diğer türlerden farklı kılan bir diğer özelliği ise, belki sayfalar dolusunca yazıyla çocuklara vermek istediğiniz bir iletiyi, şiirle birkaç dizede verebilmenizdir. Şöyle ki Mustafa Ruhi Şirin, “ En Değerli Armağan” adlı şiirinde şu dizelere yer vermektedir:

*“Çocukken çok sevdiğim
İki güzel dizeye
Borçluyum okuma sevgisini:
Hiçbir gemi bizi bir kitap kadar
Uzamlara götüremez”*

Kitap okuma sevgisi, kitapların önemi, yararları gibi konular üzerine çok şeyler yazılmıştır. Ama şairin de dile getirdiği gibi iki dize, o uzun yazılardan çok daha tesirli olabilmektedir. Bu da ancak, çocuk duyarlılığı dikkate alınarak ve çocuklar hafife alınmadan yazılan şiirlerle mümkündür.

Şiirlerin bu gücünden eğitim alanında da yararlanılması gerekmektedir. Özellikle son zamanlarda öne çıkan bir alan olarak değerler eğitiminde şiirden faydalanılması önemlidir. Şiir ve değerlerin ortak noktası, sezinleme ve içselleştirme sürecidir. Değerler, nasihatvari bir şekilde öğretilemez. Günümüzün sıkça dile getirilen sorunlarından birisi de değerler eğitiminde istenilen seviyeye gelinememesidir. Çağımızda bilimin, teknolojinin, insanlara sunulan imkânların geliştiği ancak insanlardaki değerlerin yitirildiği gözlemlenmektedir. Kenan'ın (2009, s.277) Rousseau ve Kant'tan aktardığına göre, aynı tespitleri yıllar önce yapan Kant, yaşadığı çağda da ahlaki erdem ve değerler eğitiminden çok uzakta yaşandığından şikâyet etmiş, bilimsel devrimi ve akabinde sanayi devrimini gerçekleştiren Avrupa ülkelerinde devletin refahıyla insanların sefaletinin birbirine paralel bir şekilde geliştiğini gözlemlemiştir. Aynı şekilde, on sekizinci yüzyılın önde gelen düşünürlerinden J. J. Rousseau da Fransa kültürel coğrafyasında benzer gözlemleri dile getirmiş, “ilimler ve sanatlar” ın ilerlemesiyle insanlığın ne kadar ilerlediğini sorgulamıştır. Kenan (2009, s.277), yaklaşık iki yüzyıl geçmesine rağmen gerek ahlaki erdemler ve değerler eğitimi gerekse refahın dağılımı ve insanların yoksulluğu konusunda bugünkü genel görünümün de Kant'ın gözlemini doğrular nitelikte olduğunu söylemektedir.

Değişim ve gelişimin baş döndürdüğü günümüzde toplum hayatımızı olumsuz yönde etkileyen birçok unsurun oluştuğu da bir gerçektir. Ulusoy ve Aslan (2014, s.6), sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda birçok gelişme söz konusuysa bir ahlaki çöküşün de olduğunu fark etmemizin aile ve toplum hayatı açısından faydalı olacağını ve bugün toplumda, ailede, okulda yaşanan “değer yitimi” veya “kaybedilen değerler” in sosyal sorunların temel sebebi olduğunu söylemektedirler. Toplumsal bütünlük ve huzurun sürdürülebilmesi, ancak toplumdaki değerlerin yeni nesillere aktarılması ile mümkündür. Değerlerden arındırılmış bir eğitim anlayışı düşünülemez. Bu nedenle, eğitimin hedeflerinden biri de toplumun ortak değerlerini yeni yetişen nesillere aktarmak ve öğretmektir. Sadece ortak ve geçmişten gelen değerleri değil, toplumsal yaşamda değişen değerlerin yerine uygun olan yeni değerleri koyarak yetiştirmekte olan genç nesillere aktarmak da eğitimin hedeflerinden biridir. Kısacası eğitimin hedefi, çocukların ve gençlerin iyi bir insan, iyi bir vatandaş olmalarına; kendileriyle ve çevresiyle barışık ve uyumlu bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olmaktır (Hökelekli, 2010, s.7).

Değerler eğitiminin yeni nesiller yetiştirmede büyük bir öneme sahip olmasına rağmen halen daha alanda istenen başarının sağlanamamış olmasının sebebi olarak uzmanlar, yanlış yöntemleri işaret etmektedirler. Oysaki değerler, çocuklara doğrudan, didaktik bir üslupla verilmemeli, onların bu değerleri sezinlemesi ve içselleştirmesi sağlanmalıdır. Değer eğitimi verilirken emir veren bir dil kullanılmamalıdır. Doğrudan anlatım yerine bu konudaki örnek kişi ve öykülerden yararlanarak öğretilecek değere, dolaylı olarak vurgu yapılmalıdır (Bağcı, 2013, s.7). Örnek kişilerse, çocuğun öncelikle ailesi ve yakın çevresidir. Eskiden çocukların kalabalık ailelerde, büyükleri izleyerek, örnek alarak değerleri öğrendiğini söyleyen uzmanlar, günümüzde çalışan ebeveynlerden oluşan küçük ailelerde çocukların bu şansı bulamadığını belirtmektedirler. Bu nedenle de değerlerin öğretiminde başarısız olduğu vurgulanmaktadır. Gerekli olan ise, çocukların okuduklarında onlara tesir edecek, âdeta içlerine işleyecek ve hep kulaklarında çınlayacak dizelerdir. Durmuş (2004, s.327) “Karakter Eğitiminde Çevre İmkânları” adlı çalışmasında, sözlü ürünlerin karakter eğitiminde çok önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir. Sözlü ürünlerin içine ise öykü, masal, şarkı, türkü, oyun ve bilmeceleri koymuştur. Her ne kadar şiirleri zikretmese de şiirin de bu sınıflamada yer alması gerektiği açıktır. Şiirin etki gücünden mutlaka değerler eğitiminde faydalanılması gerekmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; 1980’den günümüze çağdaş çocuk şiirinde işlenen değerleri, bu değerlerin günümüze kadar nasıl değişimlerden geçtiğini belirlemek ve değerler eğitimi bağlamında şiirin yerini tespit etmektir. Bunlar yapılırken çocuk şiirlerinin değerlendirme ölçütlerinin belirlenmesi, çocuk şiirinin ne olduğu ve nasıl olması gerektiği sorusunun yanıtının da verilmesi amaçlanmaktadır.

Çalışmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. 1980’den günümüze kadar çocuk şiirlerinde işlenen değerler nelerdir?
2. Dönem şairlerinin şiirlerinde işlediği değerler hangileridir?
3. Dönemler arasında değerler bakımından hangi farklılıklar vardır?
4. Değerler eğitiminde şiirin yeri nedir?

1.2. Araştırmanın Önemi ve Problem Durumu

TBMM'nin 1973'te kabul etmiş olduğu 1739 sayılı "Milli Eğitim Temel Kanunu"nda sıralanan bazı esaslar vardır. Bu kanunun ikinci maddesi "Türk milletinin bütün fertlerini, Türk milletinin kültürel değerlerini benimseyen koruyan ve geliştiren yurttaşlar olarak yetiştirmek"tir. Mehmet Kaplan (1987), "Türk Milletinin Kültürel Değerleri" adlı eserinde, bu kanunda kullanılan kelimelerin ve cümlelerin açıklanmaya ihtiyacı olduğunu ve Milli Eğitim Bakanlığının bu durumu göz önünde bulundurarak bu vazifeyi konu ile ilgili şahıslara havale ettiğini söylemektedir. Kendi hissesine de "Türk Milletinin Kültürel Değerleri"nin düştüğünü belirten Kaplan, adı geçen eserde bu değerlerin neler olduğunu açıklamıştır. Türk dili, edebiyatı, tarihi, musikisi, plastik sanatları, şehirleri, Türkiye'nin tabii güzellikleri ve servet hazineleri gibi başlıklar altında kaleme aldığı eserde Kaplan, daha çok kültür kavramı üzerinde durmuştur. Günümüzde ise millî eğitimin genel amaçlarında geçen değerler dediğimizde sadece kültürel değerler değil evrensel birtakım değerler de akla gelmektedir.

Türkçe eğitim programında değerler eğitiminin genel olarak ele alınması ve bu değerlerin neler olduğuna dair detayların yer almaması, alanda bir eksiklik olduğunun göstergesidir. Sosyal bilgiler dersi programında değerler eğitiminde, değerlerin neler olduğu açıkça tespit edilmiş ve 20 tane değer sıralanmıştır. Ancak Türkçe ders programında böyle bir detaylandırmaya gidilmemiştir.

Türkçe dersi eğitim programında halen değerlerin genel ifadelerle yer alması, bu alanda yapılacak çalışmalara ve Türkçe dersi için de değerlerin neler olduğunun belirlenmesine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Yapılacak detaylı bir çalışmayla Türkçe eğitiminde ve çocuk edebiyatında kullanılan metinlerde (çocuklar için hazırlanmış metinlerde) geçen değerler tespit edilmeli ve buradan hareketle Türkçe eğitim programının değerler eğitimi kısmı yeniden düzenlenmelidir. Uzun bir dönemi tarayarak çocuk şiirlerinde işlenen değerlerin tespit edilmesi, bu alandaki büyük bir eksikliği de kapatacaktır. Değerlerin tespit sürecinde şiirler çözümlemeye tabii tutulacak ve böylece de Çocuk edebiyatı alanında; çocuk şiirlerinin değerler eğitimi bakımından nasıl bir rol üstlendiği belirlenmeye çalışılacaktır. Şiir çözümlemeleri üzerine birçok eser ve bilimsel yayın bulunmasına rağmen çocuk şiirinin nasıl çözümleneceğine dair detaylı çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmanın, çocuk şiirlerinin çözümlenmesi

konusunda da bir yol gösterici olması hedeflenmektedir. Bu alanda yapılacak çalışmalarda ilk başvuru kaynağı olabilecek olan bu tarz detaylı bir eser henüz ortaya konmamıştır. Bu bakımdan yapacağımız çalışma, detaylı bir araştırma olması ve geniş bir zaman aralığını etraflica incelemesi bakımından önem arz etmektedir.

Çocuk şiirinin yetişkin şiirinden ne ölçüde ayrıldığıнын, çocuk şiirinin kurallarının ve sınırlarının ne olduğunun ya da böyle sınırlar ve kurallar koymanın ne ölçüde doğru olduğunun uzun zamandır tartışıldığı bilinmektedir. Çocuk edebiyatı şair ve yazarları bu konuda düşünmekte ve birbirlerinden farklı görüşleri savunmaktalar. Bu da alanın henüz tam şekillenmediğini göstermektedir. Bu çalışmanın alandaki belirsizliğin giderilmesinde de önemli bir rol üstleneceği düşünülmektedir. Yapacağımız çalışmada çağdaş çocuk şiirinin otuz yıllık zaman dilimi üç ayrı dönemde inceleneceği için bu dönemler arasındaki düşünce ve anlayış farklarının şiirlere değerler bağlamında nasıl ve ne ölçüde yansıdığı da ortaya konmaya çalışılacaktır.

1.3. Varsayımlar

Çalışmada, 1980’den sonra yayımlanan şiirlerin, çağdaş çocuk şiiri kapsamında olduğu varsayılmıştır. Uzman görüşü alınarak evrenden örneklem belirlenmiş ve bu örneklem evreni temsil ettiği kabul edilmiştir. İncelenecek şiirlerin belirlenmesinde seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmış ve bütün şiirlerin eşit şansa sahip olduğu varsayılmıştır. Şiirlerin belirlenmesinde bütün şiirler arasından seçilen %20’lik dilimin evreni temsil ettiği kabul edilmiştir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma çağdaş çocuk şiiri üzerine olduğundan dolayı araştırma, 1980’den günümüze çocuk şiiri kaleme almış şairleri ve onların eserlerini kapsamaktadır. Araştırma çok geniş bir zaman dilimini kapsadığından kalabalık bir evren ortaya çıkmaktadır. Bu da genel ve daraltılmış olarak iki evren belirlenmesine neden olmuştur. Daraltılmış evren de, ulaşılması ve incelenmesinin güçlüğü nedeniyle, örneklem belirlemek yoluyla sınırlandırılmıştır. Çalışma çocuk şiirleriyle sınırlandırılmış ve aynı şairlerin yetişkinler için yazdığı şiirler değerlendirme dışı bırakılmıştır. Birçok şairin çocuk şiiri adıyla şiirler yazdığı ve bunların muhtelif dergilerde çıktığı da bilinen bir

gerçektir. Bu yüzden evren belirlenirken çocuk şiiri adıyla kitap çıkaran şairler seçilmiştir. Aksi takdirde evren fazlasıyla geniş olmaktadır. Araştırma 1980’den sonrasını kapsadığından şairlerin daha öncesinde kaleme aldıkları eserleri değerlendirme dışı bırakılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Şiir ve Çocuk Şiiri

Çocuk şiiri nedir? Çocuk şiirinin tanımını yapmadan önce “Şiir Nedir?” sorusu üzerinde durmak gerekmektedir. Şiir; üzerinde çok konuşulan, çok tartışılan ve birçok farklı tanımları yapılan bir türdür. Şiirin kesin ve değişmez tanımını yapmak mümkün değildir. Bunun sebebi olarak da şiirin insanlardaki etki gücünün derinliğini ve değişkenliğini gösterebiliriz.

Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğü’nde şiir; zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebi anlatım biçimi olarak tanımlanmaktadır (2005, s.1867). En eski edebî tür olması, şiir üzerine yapılan tanımları da zenginleştirmiştir. En sık karşılaştığımız tanım ise “en az sözcükle en çok şey anlatma sanatı”dır. Bu, şiirin en yalın tanımıdır diyebiliriz. Şiir; semboller, benzetmeler, söz sanatları, çağrışımlar gibi unsurlar sayesinde anlam derinliği ve çeşitliliği kazanmaktadır. O yüzden konuşma dilinde sıradan bir kelimeye, şiir dilinde farklı anlamlar yüklenir. Hemen her büyük ozanın kendi şiir anlayışını yansıtan bir şiir tanımı vardır. Bunlar çoğu zaman birbirine karşıt da düşebilir (Sarıyüce, 2012, s.207). Ahmet Haşim’e göre şiir, anlaşılacak ve açık olmak zorunda değilken Orhan Veli’ye göre şiir, süssüz, yalın ve açık olmalıdır. Haşim, şiiri sözden çok musikiye yaklaştırırken Orhan Veli, şiirde müziğe karşı çıkar. İki şair üzerinden verilen bu karşıt düşünceleri çoğaltmak da mümkündür. Nasıl tanımlanırsa tanımlansın, hangi anlayıştan yola çıkılırsa çıkılsın, şiiri şiir yapan başka bir deyişle onu düz anlatımdan ayıran özellik söyleyiş biçimidir (Sarıyüce, 2012, s.208). Aktaş da (2009, s.39) aynı şekilde şiiri düz anlatımdan ayıran en önemli özelliğin söyleyiş olduğunu savunur. Söyleyişin şiirdeki ahenk unsurlarından biri olduğunu söyleyen Aktaş, ahengi oluşturan diğer unsurların ritim, ses akışı ve duygu değeri olduğunu belirtir. Şiirin vazgeçilmez bir unsuru olan ritmin, bir müddet ölçü ile sağlandığını, son dönem şiirinde ise ritmin önceden belirlenmiş bir düzeni ve ölçüsü olmadığını ifadelerine ekler. Ona göre vezinsiz

(ölçüsüz) şiir olur ama ritimsiz şiir olmaz. Vezin, ritim için sadece bir araçtır. Aynı şekilde şiirdeki ölçü ve uyak da vazgeçilmez unsurlar değildir. Bunlar olmadan da şiir yazmak mümkündür. Sarıyüce de (2012, s.208) son dönem Türk şiirinde artık ölçü ve uyağa pek az yer verildiğini ve bir yazının şiir sayılabilmesi için etkili bir sesi, okuyanda güzel duygular ve çağrışımlar uyandıran bir içyapısı ve zenginliği olması gerektiğini söylemektedir.

Çocuk şiiri ise, şiirden farklı bir biçimde tanımlanmamıştır. Farklı bilimsel kaynaklarda çocuk şiiri bahsinde şiirin çocuklar üzerindeki etkisinden, gücünden ve gerekliliğinden söz eden cümlelerle karşılaşırız. Nas (2004, s.326) çocuğun sevinçlerini, hüznlerini, acılarını, korkularını, kısaca duygularını, iç dünyasını yansıtmak ve duygularını eğitmek için en uygun yazınsal türün şiir olduğunu söyler. Kıbrıs (2006, s.102) ise, öğrencilere ulus, yurt ve insanlık sevgisinin kazandırılmasında, iyiden ve güzelden yana tutum takınılmasında, anadili sevdirmek ve onu bilinçle kullanma konusunda şiirin, düz yazıya göre daha etkileyici bir tür olduğu görüşündedir. Şöyle ki düz yazı mantığıyla şiir mantığı birbirine benzemez. Çocuğun mantığı da ergenlik çağı sonuna kadar hemen hemen şiirin yazılış mantığı ile büyük bir paralellik göstermektedir (Yalçın ve Aytaş, 2005, s.208). Söz konusu bu benzerlik, çocukla şiir arasında güçlü bir bağ kurulmasına ve düz yazıyla elde etmenin zor olacağı etkinin şiirle daha kolay elde edilmesine yardımcı olmaktadır. Bu özelliğinden dolayı şiirin düz yazıdan daha etkileyici olduğu görüşünde araştırmacı ve düşünürler birleşirler.

Yalçın ve Aytaş (2005, s.207) ise çocuk şiiri üzerine düşüncelerini şöyle ifade ederler:

Çocuk ve şiir, bu iki kavram birbirine ancak bu kadar yaklaşabilir ve yakışabilir. Ruh dünyasının derinliklerinde biçimlenen ve kelimelerle adlandırılan şiir, çocuğun hayal dünyasındaki zenginlikle eş değerdir. Bu yüzden şiirin özünde, çocuğun ve çocukça bir dünyanın saflığı ve temizliği vardır. Şiir duygulara hitap eden, orada kök salıp yeşeren, meyvesini hayallerle süsleyip, ahenkle sergileyen bir sanattır. Bu sanatın araç ve amaç olarak kullanımı, diğer edebî türlerden farklı ve özel bir yere sahiptir. Hele söz konusu çocuk şiiri olunca, bu konu bizim için daha çok önem kazanmakta ve üzerinde uzun uzun düşünülmesi gerekmektedir.

Sever (2002, s.101) çocuk şiiri bahsinde önce şiirin tanımını verir. Ona göre şiir, “insanın yaratma yetisinin dilde somutlandığı, duygu ve düşüncelerin kişiyi etkileyen biçimde söze dönüştürüldüğü” bir anlatım yoludur. Aksan da (2013, s.14) şiirdeki yaratıcılık unsuruna dikkat çekerek “Şiir, gerek içerik, öz gerekse söze dönüştürme, sunuluş açısından özgün, etkilemeye, duygulandırmaya yönelik, yaratı niteliği taşıyan bir söz sanatı ürünüdür.” der.

Görüldüğü üzere çocuk şiiri, şiirden temel özellikler bakımından ayrılmamaktadır. Şair Gökhan Akçiçek de yaptığı bir söyleşide edebiyatın küçüğü büyüğü olamayacağını, çocuk şiiri diye bir ayrımın yapılmasının çok gerekli olmadığını söyler (Akt. Turan ve Gücüyeter, 2005). Ancak çocuk şiiri, bir yetişkin şiiri değildir ve şairler, çocuk şiiri yazarken bu durumu göz önünde bulundurmalıdır. Çocuk şiirlerinin hitap ettiği kitlenin hassaslığı düşünüldüğünde çocuk şiiri kaleme alanların daha dikkatli davranmaları gerçeği de kaçınılmazdır. Ancak Eroğlu (2005, s.91) durumun hiç de olması gerektiği gibi olmadığını, çocuk ve gençlik şiirlerinde ayrı bir durağanlık, tekdüzelik ve tekrar edilmişlik olduğunu söyler. Buna sebep olarak da genç şairlerin, deneyimden uzak bir şekilde şiir yazmalarını gösterir. Aynı yorumu Ungan ve Arıcı da (2014) getirmişlerdir. Araştırmacılar, genç şairlerin deneyimden uzak olduğunu, çocuk şiiri, çocuk şairi ve çocuk edebiyatı konularında herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını söylemişlerdir. Oysaki çocuk şiiri yazmak hafifsenecek bir durum değildir. Sezer (2000, s.649), çocuklar için şiir yazmanın, şiir yazmanın en zor türlerinden biri olduğunu söyler. Çünkü çocuk, okur olarak kendi duygularıyla örtüşmeyen, kalıpları kıramayan metinleri kabullenmez. Çocuğun, yaşamının gizlerini çözmek, kendini ifade etmek, dilini, düş dünyasını geliştirmek için şiire gereksinimi vardır.

Buradan da anlaşılabileceği üzere çocuk şiirleri, onların dünyasına açılan bir penceredir ve yetişkinler çocukların iç dünyasına bu pencere vasıtasıyla daha etkili dokunabilirler. Yazınsal türler içerisinde, insanın imgelem zenginliğinin ve yaratıcılığının dilde somut olarak verildiği en etkili söylem türlerinden biri şiirdir ve doğası gereği de çocuklara çok yakındır. Özellikle okul öncesi sözel dönemde, çocuk anadili, aynen şiirde olduğu gibi, alışılmışın dışında kullanır (Sivri, 2007, s.651). Çocukların diliyle, şiir dili arasındaki bu yakınlığa Oğuzkan da dikkat çeker. Oğuzkan’a göre (2001, s.249) çocuk daha konuşmaya başlarken şiir cümlesinin yapısına uygun bir konuşma sergiler. Çocuk da şair gibi, kelimeleri, alışılmışın dışında, kendi iç dünyasını

yansıtır şekilde kullanır. Şair Kenneth Koch da, Oğuzkan'la aynı görüştedir. Ona göre çocuk doğuştan şairin sahip olduğu yeteneklere sahiptir (Turan ve Gücüyeter, 2005). Bu özellikleriyle çocuk, şaire yaklaşıp. Şiir diliyle çocukların kullandığı dil arasındaki bu benzerlik, çocukların edebiyatla ve sanatla tanıştırılmaları için şiirlerden öncelikli olarak yararlanılmasına da olanak tanımaktadır.

Dil, şiirin bir aracıdır. Şiir, anlatım yetkinliğini dilin yaratıcı gücünden alır (Sever, 2002, s.100). Bu nedenle şiir dili, okura ulaşmada ve onunla bağ kurmada büyük önem taşımaktadır. Başka bir ifadeyle şiir, çocukların dil becerilerini geliştirmelerinde, sözcüklerin gücünü ve farklı kullanımlarını kavramalarında önemli bir araç olarak kullanılabilir (Erdal, 2011, s.179).

Şairlerin, şiirlerini kaleme alırken kullanmış oldukları dil, onları diğer şairlerden farklı bir yere koyar. Şöyle ki şair, şiirinde kullandığı dille kendi bireysel dil kullanımının tipik bir örneğini de ortaya koymuş olur. Bu kişiye özgü dil kullanımı, bir bakıma şairleri öteki bireylerden daha belirgin bir biçimde ayırmakta; yepyeni benzetmeler, değişik bağdaştırmalar, daha önce hiç kullanılmamış anlatım biçimleri, ses açısından değişik kuruluşlar oluşturmaları nedeniyle aynı kavramlar çerçevesi içinde onları daha değişik bir konuma getirmektedir (Aksan, 2013, s.31). Düşünür Ludwig Josef Johann Wittgenstein'in dediği gibi dilinin sınırları, dünyasının sınırlarıysa eğer, o eserle buluşan çocuğun dilinin ve dünyasının sınırları da aynı olacaktır. Bu noktada şairin kullandığı dili son derece bilinçle kullanma zorunluluğu ve sorumluluğu vardır (Sivri, 2007, s.652). Çocuk şiiri kaleme alan şairlerin kullandıkları dil; onların şiirlerinin çocuklar üzerindeki etkisi, çocuklarla şiir arasında bağ kurulabilmesi, çocukların dil gelişimlerine katkısı, şiirin niteliği ve kalıcılığı açılarından önemlidir. Bütün bu özellikleri taşıyan bir şiir ortaya koyabilmek için şairlerin, sanatsal duyarlılıkla ve çocuk gerçekliğini göz önünde bulundurarak şiirlerini kaleme almaları bir zorunluluktur. Aksi takdirde ortaya çıkan tablo, bir dönem bizde de çocuk şiirlerinin maruz kaldığı didaktik ancak çocuksu tavırdan öteye gidemeyecektir.

Şiir kadar, o şiiri ortaya koyan şairin yeterlilikleri de çok önemlidir. Çocuk şiiri yazmanın yetişkinler için yazmaktan daha zor olduğu noktasında birleşen araştırmacı ve düşünürlerle dayanarak çocuk şiiri yazan bir şair olmanın daha fazla sorumluluk gerektirdiğini söylemek yanlış olmaz. Çocuk şiiri kaleme alan ya da almaya niyetlenen

bir şairin, öncelikle çocukları tanınması, onların gelişim özelliklerini, gereksinimlerini, iç dünyalarını bilmesi; daha sonra bu bilgilerin kılavuzluğunda onların iç dünyalarına eğilecek, onlara yeni bakış açıları sunacak, farklı tatlar duyumsatacak, duygusal, dilsel ve sanatsal açıdan onları besleyecek, estetik bir değer taşıyan, özgün şiirler yazması gerekmektedir. Daha önce de değinildiği gibi bu duyarlılıklar dikkate alınmadan yazılan şiirlerin, çocukları etkilemesini, geliştirmesini ve bu şiirlerin kalıcı olmasını beklemek boşuna bir bekleyiş olacaktır. Edebiyatımız unutulmuş ve bir yerde rastlanmadıkça hatırlanmayan çocuk şiirleriyle doludur. Aynı akıbete uğramamak için şairlerin şiirlerini kalıcı kılması gerekmektedir. Aksan'a göre (2013, s.35) kalıcılık niteliği gösteren, yıllar yılı yaşayan şiirlerin pek çoğu, daha önce anlatılamamış tasarımların, duygu ve düşüncelerin açıklanabildiği ürünlerdir. Bu da bize göstermektedir ki şiirin kalıcı olabilmesi için, malzeme aynı olsa bile şair, o malzemeden diğerlerinin yapmadığı bir ürün ortaya koyabildiği ölçüde başarılı olacaktır. Birçok şair, ağaç ya da kitap sevgisinden bahsetmiştir. Önemli olan neyi anlattığından ziyade onu nasıl anlattığıdır. Gerçek şairlik de bu noktada ortaya çıkar. Şair, öteki insanlar arasından hayalleri, coşkusu ve duygularının yoğunluğuyla ayrılabilirdiği, bunları ancak güçlü bir anlatımla, iyi bir şiir diliyle başkalarına aktarabildiği ölçüde gerçek şair sayılır (Aksan, 2013, s.32).

2.1.1. Türk Çocuk Şiirinin Tarihsel Gelişimi

Türk edebiyatının ilk dönemlerinde, çocuklar için şiirlerin varlığı veya çocuklara yönelik şiir yazılıp yazılmadığı kesin olarak bilinmemekle birlikte çocuktan söz eden şiir örneklerine ilk defa İslamiyet'in kabulünden sonra rastlanmaktadır (Yalçın ve Aytaş, 2005, s.207). Divan edebiyatı döneminde de çocuk yeterince dikkate alınmamış ve onun için şiir yazma ihtiyacı duyulmamıştır. Bu dönemde bahsedebileceğimiz iki önemli isim vardır. Bunlar; 1701 yılında yazdığı "Hayriyye" isimli mesnevisiyle Nâbî ve Hayriyye'ye nazire olarak 1791 yılında yazdığı "Lutfiyye" adlı mesnevisiyle Sünbülzâde Vehbî'dir. Her iki şair de eserlerini kendi çocukları için kaleme almış ve çocuklarını eğitmek için nasihatlerde bulunmuşlardır (Edt. Yılar ve Turan, 2011, s.182). Bu durumun sebebi ise çocuk kavramının önemi ve değeri konusuyula ilgilidir. Dünyada da çocuğa değer verilmemesi durumu ancak 1976'dan sonra çocukların anne sevgisiyle büyümeleri gerektiğini savunan yayınların artmasıyla değişmiştir (Aslan, 2007, s.70). O

zamana kadar çocuklar anne baba için bir yük, hemen kurtulmak gereken bir sıkıntı olarak görülürdü. Bizim kültürümüzde ise İslam dininin etkisiyle çocuk her zaman korunması gereken bir varlık olarak kabul görmüştür. Ancak bu durumun edebiyata yansması bu kadar kolay olmamıştır. Batı’da 18. yüzyılda çocuk edebiyatının ilk örnekleri görülürken bizim edebiyatımızda ise 19. yüzyılın yarısından sonra görülmeye başlanır. Çocuk şiirinin ilk örnekleri ise daha sonraları verilecektir.

Çocukları çok dikkate almayan bu sanat anlayışı, Tanzimat dönemine kadar bu şekilde sürmüş ve Tanzimat’la birlikte edebiyatımıza giren yeni türler, eserler ve değişen sosyal yaşantımız sayesinde sanatçılar, çocuğun ve çocuk edebiyatının farkına varmışlardır.

Tanzimat şairleri öncelikle Batılı eserlerden çeviriler ve uyarlamalar yapmışlardır. La Fontaine’in fablları da bu dönemde dilimize kazandırılmıştır. Ancak bu dönem eserlerinin dili oldukça ağırdır (Edt. Yılar ve Turan, 2011, s.183). II. Meşrutiyet döneminden önce bazı illerde özel ana mektepleri, Balkan Savaşları’ndan (1912-1913) sonra da resmî ana mektepleri açılmıştır (Akt. Derman ve Başal, 2010, s.561). Anaokullarının açılmasıyla bu alanda çocuk şiirinin eksikliği de gün yüzüne çıkmış oldu. Bu dönemde çocuk şiiri alanındaki boşluğu gören İstanbul Darülmuallimini Müdürü Satı Bey, önde gelen edebiyatçıları çocuk şiiri yazmaları konusunda teşvik etmiştir. Bu edebiyatçıları arasında Tevfik Fikret, İ. Alaettin Gövsa ve Ali Ulvi Elöve de bulunmaktadır (Oğuzkan, 2001, s.254). 1911’de İ. Alaettin Gövsa, “Çocuk Şiirleri” ile çocuklar için ilk şiir kitabını yayımlar. 1912’de Ali Ulvi’nin “Çocuklarımıza Neşideler”i yayımlanır. Tevfik Fikret ise 1914’te “Şermin”i yayımlar. Böylece çocuk edebiyatı ve şiiri alanında ilk ciddi çalışmalar da yapılmış olur.

Türk Edebiyatı’nda yazınsal anlamda çocuk şiiri yirminci yüzyılın başından bu yana görülmektedir. Başta Millî Edebiyatçıların (Ziya Gökalp, Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Yusuf Ziya Ortaç) ve kimi bağımsız adların (Ali Ulvi Elöve, Ali Ekrem Bolayır, Sıracettin Hasırcıoğlu, Ahmet Cevat Emre, vb.) çabalarıyla kendine özgü bir çocuk şiiri Türk Edebiyatı’ndaki yerini almıştır (Kıbrıs, 2006, s.110).

Cumhuriyet dönemindeyse Hasan Ali Yücel, Mehmet Necati Öngay, Mehmet Faruk Görtünca gibi ozanlar, Cumhuriyet’in getirdiklerini, Atatürk’e karşı duyulan sevgiyi ve saygıyı öğretici bir tutumla dile getiren şiirler yazmışlardır (Kıbrıs, 2006,

s.110). Cumhuriyet dönemi, çocuk şiirleri açısından oldukça verimli bir dönem olmuştur. Birçok konuda ve değişik seviyelerde şiirler kaleme alınmıştır. Bu dönemin başlarında eser veren önemli isimler olarak; Fazıl Ahmet Aykaç, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Halit Fahri Ozansoy, Enis Behiç Koryürek, Samih Rıfat ve Faruk Nafiz Çamlıbel'i sayabiliriz (Şimşek, 2011, s.267). Fazıl Hüsnü Dağlarca ise dönemin hatta bütün dönemlerin çocuk şiirinin en önemli şairlerinden biridir. Gerek eser sayısı gerekse eserlerinin niteliği açısından Türk çocuk şiirine çok büyük katkıları olmuş bir sanatçıdır.

1940'lı yıllardan sonra yeni arayışlarını sürdüren çocuk şiiri, özellikle öğretmenlerin bu işe soyunmasıyla birlikte oldukça didaktik ancak çocuksu bir hâl almıştır. 1970'li yıllarda ise Türk şiirindeki renklilik ve çok seslilik çocuk şiirlerine de yansımış o zamana dek yetişkinler için yazan şairler çocuklar için de yazmaya başlamışlardır. Bu şairler arasında; Ülkü Tamer, Abdülkadir Bulut, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ali Yüce, Necati Cumalı, Ceyhun Atıf Kansı gibi isimleri sayabiliriz (Kıbrıs, 2006, s.110).

1980 yılından sonra yetişkinler için yazılan şiirlere koşut olarak, çocuklar için yazılan şiirler de, biçim yönünden önemli değişikliğe uğramıştır. Daha çok ölçü ve uyağa bağlı kalmadan, doğal koşuk denilebilecek şiirler yazılmıştır (Kıbrıs, 2006, s.110). Bu dönemde çocuk şiiri yazan şairlerin de sayısı oldukça fazladır. Bu çalışmanın da evrenini oluşturan 1980 sonrası çocuk şiiri yazan ve çocuk şiiri kitabı yayınlanmış şairleri şöyle sıralayabiliriz:

Abdulkadir Budak(1952-...), Abdulkadir Bulut(1943-1995), Abdullah Rıza Ergüven(1925-2001), Ahmet Efe, Ahmet Şevket Bohça, Ahmet Uysal(1938-2011), Ali Akbaş(1942-...), Arif Bilgin(1967-...), Ataol Behramoğlu(1942-...), Ayla Çınaroğlu(1939-...), Aytül Akal(1952-...), Aziz Karadeniz, Aziz Sivaslıoğlu(1950-...), Bahattin Karakoç(1930-...), Bestami Yazgan(1955-...), Betül Tarıman(1962-...), Bilgin Adal(1944-...), Cahit Zarifoğlu(1940-1987), Ceylin Donat, Cihan Demirci(1962-...), Coşkun Ertepinar(1914-2005), Çetin Öner(1943-...), Derya Altıntren(1963-...), Gökhan Akçiçek(1961-...), Gündüz Aydın(1958-...), Halil Soyuer(1921-2004), Halistin Kukul(1943-...), Hasan Demir, Hasan Kallimci(1949-...), Hasan Latif Sarıyüce(1929-...), Hüseyin Özbay, İsmail Sivri(1927-2007), İsmail Uyaroğlu(1948-...), Kenan

Akansu(1923-...), M. Güner Demiray(1940-...), M. Nejat Sefercioğlu(1943-...), Mavisel Yener(1962-...), Mehmet Önal(1959-...), Mevlana İdris Zengin(1966-...), Mustafa Ruhi Şirin(1955-...), Mustafa Tatçı, Müyesser Tunçer, Necdet Neydim(1955-...), Necdet Tezcan(1942-...), Nedim Uçar(1945-...), Nevzat Yüksel(1954-...), Nur İçöz(1948-...), Nuri Kahraman(1957-...), Nüzhet Erman(1926-1996), Rıfat Ilgaz(1911-1993), Rıfki Kaymaz(1950-...), Rıza Akdemir(1930-2012), Salih Mercanoğlu(1959-...), Sennur Sezer(1943-...), Subutay Hikmet Karahasanoğlu(1925-...), Süreyya Berfe(1943-...), Şahinkaya Dil(1931-1998), Tekin Özertem(), Ülkü Tamer(1937-...), Vahap Akbaş(1954-...), Vahap Öntaş(), Yahya Akengin(1946-...), Yalvaç Ural(1945-...), Zeki Kuş(), Zeynel Bektaş(1952-...).

Çocuk, hemen bütün toplumlarda ve zamanlarda eğitilecek, istendik davranışlar kazandırılacak, ahlâkî kurallar benimsetilecek bir varlık olarak görülmüştür. Bu eğitme işi yapılırken edebiyatın gücünden de yararlanılmıştır. Çocuklar için yazılan ilk şiirlerde de öncelikle bu amaçların güdüldüğünü söylemek mümkündür.

Dünya edebiyatındaki çocuk şiirlerinde daha çok pastoral ve didaktik şiir anlayışı hâkimken bizde didaktik şiir anlayışı daha ağır basmaktadır (Yalçın ve Aytaş, 2005, s.207). Bunun sebebi olarak daha önce belirttiğimiz gibi çocuğun eğitilecek bir varlık olarak görülmesini söyleyebiliriz. Bu anlayışın da etkisiyle Türk Edebiyatı'nda şiir iki farklı yönde gelişme göstermiştir. Yalçın ve Aytaş (2005, s.207), bu iki farklı eğilimi şu şekilde açıklamaktadırlar: Birinci gruptaki şiirler, genellikle çocuk duyarlılığını yansıtan ve tamamen çocuk için yazılmış şiirler; ikinci gruptakiler ise daha çok çocuğu ele alan ve çocuktan söz eden şiirlerdir. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse şiirler, çocuklar için ve çocuklar üzerine olarak ayrılmışlardır. Bir grup şiirin sadece konusu çocukken diğer bir gruptaki şiirlerin öznesi çocuktur.

Bu durum, şiirde yeni bir tartışma alanının açılmasına da sebep olmuştur: Çocuğa görelik ve çocuksuluk. Özdemir (1983, s.18) bu kavramları şöyle açıklamaktadır: “Çocuğa görelik, onun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metnini bunlarla örtüştürmeyi zorlar. Çocuksuluksa tam tersine dilin acemice kullanımı, daha doğrusu anlatımda ilkeliktir.” Bu tartışma, çocuğa görelik kavramının doğruluğunun kabul edilmesine rağmen hâlen

daha çocuksu şiirlerin çocuklara okutulmasıyla büyük bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir diyebiliriz.

2.1.2. Çocuk Şiirinin Genel Özellikleri

2.1.2.1. Çocuk şiirlerinde bulunması gereken nitelikler

Şiir ve çocuk şiiri kavramlarının tanımlarına bakıldığında ikisinin farklı bir şekilde tanımlanmadığını görürüz. Her ne kadar temel özellikler bakımından bu iki kavram aynı olsa da hitap ettikleri kesim bakımından farklı özellikler taşımaları kaçınılmazdır. Çocuk şiirleri, içerik ve biçim özellikleri bakımından çocukların ilgi ve seviyeleri göz önünde bulundurularak kaleme alınmak zorundadır.

Çocukluk çağlarına göre çocuk şiiri farklı anlatımlara bürünür. Oyun çağı çocuğu, şiirden oyun tadı almak ister. Oyun çağı çocuğu şiiri oyun, masal çağı çocuğu ise masal gibi algılar. Oyun çağı çocuğuna seslenen şiir adeta kelime ve ses oyunudur (Şirin, 2000, s.104). Bu nedenle çocuklar için yazılan şiirler, yaş gruplarına göre de bazı değişiklikler gösterebilir. Özellikle bu farklılıklar biçimden çok içerik üzerinedir.

Çocukların büyüyen yaşlarıyla beraber ilgileri ve dil gelişimleri de değişmektedir. Jean Piaget, çocukların geçirdikleri bu gelişim dönemlerini dörde ayırmıştır. Bu dönemler dil gelişimini de yakından etkilemektedir. Kıbrıs (2006; 15-20), bu dönemleri şöyle özetlemiştir: Bu dönemlerden ilki olan “Duyu-Hareket Dönemi” nde çocuğun dil gelişiminin ilk üç evresi; ağlama, agulama ve cıvılamadır. Bu dönemin sonlarına doğru dördüncü evrede cümle ya da tek sözcüklü cümle değeri taşıyan yapılar, beşinci evrede ise telgraf konuşması, son evrede ise cümlelerin uzunluğunun giderek arttığı, çekimlerin kullanıldığı gramer dönemi gelir. İkinci gelişim dönemi, “İşlem Öncesi Dönem”dir. Bu dönemde dil yeteneği bir önceki döneme göre daha karmaşık bir düzeye ulaşır. Dil, soyut bir sözel simgeler sistemi hâline gelir. Simgeyle onu temsil ettiği şey arasındaki ilişkiyi de anlarlar. Üçüncü dönem ise “Somut İşlemler Dönemi”dir. Bu dönemde toplumsal iletişim ve etkileşimde önemli ilerlemeler olur. Dil gelişimi de bu dönemde belirgin bir şekilde gelişme gösterir. Son dönem ise “Soyut İşlemler Dönemi”dir. Bu dönemde dil gelişimi tamamlanmıştır. Soyut düşünebilirler, hipotezler kurabilirler. Artık imgesel düşünmeyi becerebilen çocuklar; az sözcükle çok

şey ifade edebilecekleri gibi, eylemlerle ve imgelerle açıklanamayan olay, nesne ve durumları daha kolay ve etkin olarak ifade edebilirler.

Görüldüğü gibi çocuğun gelişim basamaklarıyla dil gelişimi arasında yakın bir ilişki vardır. Bir de okumaya yönelme açısından çocuğun geçirdiği aşamalar vardır ki bunlar, çocuğun dil gelişiminin yanı sıra hangi aşamada ne tür eserlere ilgi duyduğu konusunda bize fikir vermektedir. Bu aşamalar genel olarak iki başlık altında değerlendirilmektedir: Okul Öncesi/Masal Çağı Dönemi ve Okul Dönemi.

Okul Öncesi/Masal Çağı Dönemi, kendi arasında 0-3 yaş ve 4-6 yaş olarak gruplandırılabilir. 0-3 yaş grubu, bedensel, ruhsal ve zihinsel gelişimin hem çok hızlı hem de çok önemli olduğu bir dönemdir. Bu dönem, konuşmanın başladığı ve geliştiği dönem olması bakımından da önem arz etmektedir. Çocukların dil gelişimi hızlıdır ve dilbilgisi kurallarına uygun olmayan cümleler kurabilirler. Bu zaman diliminde çocukların kitaplarla tanıştırılmaları, çocuk yazının ilk ürünleriyle buluşmaları, onların hem dil gelişimi hem de okur olma yolunda ilerlemeleri açısından önemlidir (Yükselen, 2013, s.58). 4-6 yaş grubu ise okumaya hazırlık dönemi olarak da adlandırılabilir. Bu dönemdeki çocukların artık dil gelişimleri şekillenmiştir. Anlamalı, kurallı ve birleşik cümleler kurabilirler. Dil gelişimi oldukça hızlıdır ve bu gelişimi destekleyecek yazınsal türlerle karşılaşmaları gerekmektedir (Kol, 2011).

Kıbrıs (2006, s.21-22), bu dönemdeki çocukların tekerlemeye ilgi duyduğunu belirtir. Birbirine benzeyen ve tekrarlanan kelimelerin çocuğun ilgisini çektiği gibi dil gelişimine de katkıda bulunduğunu ifade ederek tekerlemeye benzeyen kısa ve yalın çocuk şiirlerinin, bu dönem çocuklarıyla buluşturulmasının önemli olduğunu söyler. Erken dönemde çocukların tekerleme, şiir, masal ve bilmece gibi yazınsal türlerle buluşturulması gerektiğini söyleyen Sever (2013, s.147), çocukların, dilin yaratıcı anlatım gücünü tanımaları, sezmeleri; işitsel olarak ses ve sözcüklerin yarattığı uyumu duyumsayabilmeleri için bu buluşmanın önemli olduğunu vurgular.

Görüldüğü üzere çocuklar, her yaşta şiirden hoşlanırlar. Okuma öncesi döneminde kendilerine okunan uygun şiirleri dinlemekten ve daha ileri yaşlarda da anlamını tam olarak kavrayamasalar bile ses değeri üstün dize ve kesitleri ezbere söylemekten zevk duyarlar (Akt. Akbayır, 2010, s.33). Sanata karşı ilgi duyan, estetik zevk sahibi bireyler yetiştirmenin yolu çocuklara küçük yaşlarda kazandırılan sanatsal

duyarlılıkla gerçekleşebilir. Bu duyarlılığı kazandırmada da çocukları, sevdikleri ve zevkle okuyacakları şiirlerle buluşturmanın önemli bir rolü vardır. Bu derece önem taşıyan bir türün çocuklar söz konusu olduğunda bazı nitelikleri taşıması da zorunlu olmaktadır.

Çocuk şiiri, yetişkinler için yazılan şiirlerde var olan hemen bütün özellikleri taşımasına rağmen bu özellikler çocukların seviye ve ilgilerine göre değişiklik göstermektedir. Başka bir ifadeyle çocuk şiirleri, çocuğa göre olmalıdır. Şiirin en temel üç unsuru olan ölçü, uyak ve içeriğin çocuk şiirlerinde nasıl olması gerektiği aşağıdaki başlıklar altında açıklanacaktır.

2.1.2.1.1. Ölçü ve uyak

Ölçü, özellikle manzumelerde, dizelerdeki ritim denkliği olarak tanımlanabilir. Vurgu, ölçü ve anlam arasında yakın bir ilişki vardır. Yani ister hece sayısı, ister vurgu-hece, ister hece-süre ölçüsü kullanılmış olsun özellikle şiiri bilimsel ölçülerde oluşturan ozanlarda/şairlerde seçilen ölçü vurguyla, dolayısıyla anlamla ilişkilidir (Börekçi, 2005, s.196).

Çocuk şiirlerinde ölçü ve uyak, üzerinde tartışılan bir konudur. Demiray (1977, s.34), ses yinelemeleriyle (aliterasyon), sözcüklerin seçilişi ve dizilişiyle şiirde ölçü ve uyakla yakalanmak istenen ezgiye ulaşılabilceğini söylemektedir. Yalçın ve Aytaş da (2005, s.210) şiirde ahengi sağlayan unsurların başında ritmin geldiğini söylemekte ve ritmin ortaya çıkmasını sağlayan unsurlar olarak ölçü ve uyağın çocuk şiirlerinde göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Sarıyüce ise (2012, s.210) çocuk şiirlerinde ölçü ve uyağın çok içerik ve biçimlemenin daha önemli olduğunu ancak çocukların ölçülü ve uyaklı şiirleri daha kolay ezberleyip akıllarında tutabildikleri için ölçü ve uyağa karşı duyulan aşırı ötelemenin yerinde olmadığını söylemektedir. Güzel yazılmak koşuluyla serbest ölçüyle de hece ölçüsüyle de hatta aruz ölçüsüyle de çocuk şiiri yazılabileceğini sözlerine eklemektedir. Tompkins de (Akt. Akyol, 2010, s.143-159) ilköğretim çağı çocuklarının okuyup yazabileceği şiir türlerini beş farklı gruba ayırırken bu gruplardan birinin de uyaklı şiirler olduğunu belirtmektedir. Akbayır ise (2010, s.36) şiirdeki ölçünün çocukların aradığı ahenk duygusunu sağladığını söylemekte ve çocukların sevdikleri şiirlerin genellikle canlı, hareketli, ahenkli, ölçüsü ve uyağı olan

şiiirler olduğunu vurgulamaktadır. Tartışmaların ve farklı görüşlerin birleştiği nokta ise ölçü ve uyağın çocuk şiiirinde bir zorunluluk olmadığı ancak şiiirin okunmasını ve ezberlenmesini kolaylaştırması ve kulağa hoş gelmesi açısından ölçü ve uyağın kullanılmasının çocuklar için daha elverişli olduğudur.

Uyaklar/kafiyeler belirli olmalı ve belirli bir sistem içerisinde yer almalıdır (Yalçın ve Aytaş, 2005, s.210).

Çocuk şiiirlerinde ölçü dizelerdeki hece sayılarıyla belirlenmektedir. Dizelerdeki hece sayıları 1, 2, 3. sınıflarda 7-8 heceyi geçmemeli, on bir heceli şiiirlereyse dördüncü sınıfta ya da üçüncü sınıfın sonuna doğru geçilmeli, daha sonraki sınıflar için hece sayısı önemli olmasa bile öğrencilerin nefeslerini tutma süreleri göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuklara verilecek şiiirlerin uzunluğuunda sınıf düzeyi dikkate alınmalıdır. 1, 2, 3. sınıflarda öğrencilere okutulacak şiiirlerin 2-3, 4 kıtayı geçmemesi, 5-15 dizeden uzun olmaması gerekir. 4. ve 5. sınıflarda hece sayılarının (7, 8, 11 gibi) olağandan çok olmaması koşuluyla 4 kıtanın üzerine, 5-6 kıtaya da çıkabilir (Kıbrıs, 2006, s.107-108).

2.1.2.1.2. İçerik

Şiiiri meydana getiren duygu, hayal ve düşünce unsurlarının, çocuk şiiirlerinde farklı şekilde yer alması gerekmektedir. Çocukların ruh ve beden gelişimlerine paralel olarak yazılan şiiirlerde yer alan düşünceler yalın olmalı, anlatım sade ve düşünceler bütünlük içerisinde verilmeli, girift düşüncelerden olabildiğince kaçınılmalıdır (Yalçın ve Aytaş, 2005, s.211). Şiiirde işlenen duygu ve betimlemelerin çocukla uyum içerisinde olması önemlidir. Çocuklar hayal dünyalarının bir benzerini şiiirde de bulabilirler. Sözcükleri anlamsal açıdan zengin, kuvvetli, ahenkli, hayal gücüne, duygulara seslenen şiiirlerle çocuklar buluşturulmalıdır (Akbayır, 2010, s.36).

Çocuk şiiirlerinde duygu çözümlemelerinden çok olaylara yer verilmelidir. Ancak ilköğretimin 7, 8. sınıflarına doğru duyguların biraz daha yoğun işlendiği şiiirlere yer verilebilir (Kıbrıs, 2006, s.108). Böylelikle çocukların zamanla duygularının zenginleşmesi de sağlanabilir. Çocuk şiiirlerinde duygu çözümlemelerinden kaçınmak, şiiirin duygu değeriini yok saymak anlamına gelmemektedir. Çocuklar için yazılmış şiiirlerin duygu değeriinin yüksek, anlatımının sade ve çocukça nitelikler taşıyor olması,

çocukların şiirle bağ kurmasını da güçlendirecek unsurlardandır (Arıcı ve Ungan, 2011, s.260).

Çocuk şiirindeki anlam, çocukların kolayla anlayabileceği şekilde olmalı, yani kapalı, mecazlı olmamalıdır. Çeşitli mecazlar, deyimler veya kalıplaşmış kullanımlar çocuklar tarafından anlamlandırılmayabilirler. Aşırı benzetme ve sanatlı anlatımlardan uzak durulmalı, yapılan sanatsal benzetmelerde çocukların birikimleri göz önünde bulundurulmalıdır (Yalçın ve Aytaş, 2005, s.211). Çocuk şiirleri anlaşılır nitelikte, akılda kolay kalabilen, soyut unsurların fazla olmadığı yapıda olmalıdır (Arıcı ve Ungan, 2011, s.260).

Çocuk şiirlerinde konu ya da tema sınırlamasına gitmek çok doğru olmadığı gibi pek imkân dâhilinde de görünmemektedir. Çocuk şiirlerinin konusu çok çeşitli olabilir. Alan uzmanları çocuk şiirlerinde işlenen konulardan bahsederken üzerinde durdukları ortak noktalar; ulus, yurt ve insanlık sevgisi, anadil bilinci, çocuğu iyiye, güzele yönlendiren her şeydir (Oğuzkan, 2001, Tanju, 2013, Arıcı ve Ungan, 2011, Nas, 2004). Her ne kadar çocuk şiirinde tema sınırlamasına gidilmese de ilköğretim ders kitaplarında bulunması gereken temalar belirlenmiştir. Bunlar; sevgi, millî kültür, toplum hayatı, okuma kültürü, iletişim, hak ve özgürlükler, kişisel gelişim, bilim ve teknoloji, alışkanlıklar, zaman ve mekân, duygular, doğa ve evren, güzel sanatlar, kavramlar ve çağrışımlardır (Arıcı ve Ungan, 2011, s.262). Şiirlerin coşkulu anlatım olanağı sebebiyle özellikle millî bilinci uyandırma, vatan, yurt, millet sevgisi gibi kavramları duyumsatma gücü çok yüksektir ve gerek Türkçe ders kitaplarında gerekse çocuklar için ortaya konmuş diğer çalışmalarda şiirin bu gücünden sıklıkla yararlanılır. Sabahattin Eyüboğlu, modern Türk şiirinin millî bilinci uyandırmasını, zamanın ihtiyaçları ölçüsünde kendi geçmişinden yararlanması, yaşama sevincini beslemesi, hayatın ve tabiatın gerçekliğine açık olmasıyla mümkün olacağını söyler (Kılıç, 2003, s.149). Bütün bu temalar çocuk şiirlerinde işlenebileceği gibi sadece bunlarla şiirleri sınırlandırmak da doğru değildir.

Çocuk hayalleri ile yaşayıp ve bu hayallerini paylaşmaktan hoşlanan bir varlık olmasına karşın şiirlerdeki hayal unsurlarında da ölçüyü kaçırmamak gerekir (Yalçın ve Aytaş, 2005, s.211). Burada da dikkat edilmesi gereken, çocuk gerçekliğidir. Çocuk gerçekliği, çocuğun anlamlandıramayacağı öğelerden şiiri arındırmak demektir.

Sanatçının amacı ise, sözcükleri çocuğa göre, onun ilgi ve gereksinimlerini de kuşatan bir anlayışla kullanabilmek, onu okumaya özendirebilmek, okuma eyleminden sonra çocuğun yüreğinde ve belleğinde insanca duyarlılıklar ve düşünceler oluşturabilmek olmalıdır (Sever, 2003, s.22).

Şiir, anlatım özellikleri, dili kullanımdaki ustalık, betimlemeler, benzetme, aktarma gibi anlam olayları ve ses öğelerinin yanı sıra şairin, okuyan/dinleyene aktardığı imgelerle bir bütündür (Aksan, 2011, s.23).

Bütün bu söylenenlere ek olarak çocuk şiirlerinde bulunması gereken özellikleri maddeler halinde sıralamak yararlı olacaktır. Tanju (2013, s.139) farklı araştırmacılardan derleyip geliştirdiği bu özellikleri şöyle sıralamaktadır:

- a. Kafiye, eğer varsa, belirli olmalı ve birbirlerine yakın mısraların sonlarında bulunmalıdır.
- b. Düşünceler açık olarak ve bir beyit veya bir dördlük (kıta) sınırları içinde anlatılmalıdır.
- c. Tasvirler yalın ve kesin olmalıdır.
- d. Benzetme, istiare, mecaz gibi edebî sanatlara ölçülü bir şekilde yer verilmelidir.
- e. Hayal ve duygular çocukların yaşantılarıyla ilgili olmalı, bu unsurlarla olaylar arasında sıkı bir bağlantı kurulmalıdır.
- f. Mısralar kısa, cümle düzeni doğal ve seçilen sözcükler sade olmalıdır.
- g. Tam ve yarım kafiyelerden, ölçüden ve bazı mısraların tekrarından yararlanarak ahenk zenginliği sağlanmalıdır.
- h. Olay, durum ve düşünceler kısa ve açıkça anlatılmalıdır.
- i. Konu; yaşama sevinci, aile sevgisi, doğa, yurt ve ulus sevgisi, güzellik duygusu gibi olumlu duygu ve davranışları kazandırıcı, geliştirici ve pekiştirici bir nitelik taşımalıdır.
- j. Cümle düzeni Türkçe söz dizimine uygun, sözcükler anlaşılır olmalıdır.
- k. İmla ve noktalama işaretlerine azami derecede özen gösterilmelidir. Mısra başlarını küçük harflerle yazmak, noktalama işaretlerini terk etmek, kişisel yazımlar gibi fantezilerden kaçınılmalıdır.

- l. Okutulacak şiirlerin uzunluğunda sınıf düzeyi dikkate alınmalıdır. İlköğretim 1., 2. ve 3. sınıflarda öğrencilere okutulacak şiirin 2-4 kıtayı geçmemesi, 5-15 dizeden oluşması gerekmektedir. Ancak 4. ve 5. sınıflarda 5-6 kıtaya, 6., 7. ve 8. sınıflarda ise 7-8 kıtaya çıkarılması mümkündür. Bu konuda, şiirin işlediği ana duyguyu, öğrencilerin kişisel ya da toplu olarak ilgilerini ve yaşadıkları yerel çevre özelliklerini de dikkate almak gerekmektedir.
- m. Çocuklara sunulacak şiirlerin estetik bir güzellik içinde sunulması gerekmektedir.

2.1.2.2. Çocuk şiiri ve eğiticilik sorunu

Şiirde eğiticilik/didaktizm ne kadar yer almalıdır? Bu konuda düşünürlerin farklı fikirleri olmakla birlikte genel olarak didaktizmin sadece şiirde değil bütün edebî türlerde dışlandığını söyleyebiliriz. Sarıyüce (2012, s.209), aslında dışlanan şeyin çığırkan, anlatımı sekteye uğratan, bilmişlik kokan anlatılar olduğunu, iyi sindirilmiş, kumaşın dokusuna iyi işlenmiş didaktizmin ise hep var olduğunu savunmaktadır.

Şiirin öncelikli görevi eğitmek değildir. Şiir, öncelikle çocuğa bir duyarlılık kazandırmakla görevlidir. Bu duyarlılık çocuğa, doğrudan değil sezinletilerek verilmelidir. Bunu Sarıyüce (2012, s.208) şu cümlelerle örneklendirmektedir:

Çocuk çok zengin ve alabildiğine renkli bir düş dünyasında yaşar. Çocuk doğada çiçekleri, ağaçları, kuşları, böcekleri görür ve sever. Ama şiirlerde anlatılmış çiçekleri, ağaçları, kuşları, böcekleri daha çok sever. Doğada gördüğü bir çiçek çocuk için bir algıdır. Salt bir görüntüdür. Ölü bir nesnedir. Şiirde anlatılan çiçek ise canlıdır. Konuşur, rengini, kokusunu, güzelliğini sözcüklerin ahenkli ve çağrışımlı diliyle duyurur. Duyurmakla da kalmaz yaşatır. İç dünyasına mal eder. Şiirde okuduğu çiçeği sever. Ne var ki gerçekte bu sevgi sanal bir sevgidir. Kendisine hazlar tattıran şiirdeki çiçek papatya ise çocuk kırdaki papatyayı gördüğü zaman şiirdeki papatyanın verdiği hazzı ve hoşluğu duymaz. Bu durum okuduğu bir şiirin çocuğu eğitsel yönde etkilemediğini göstermez. Okunan

şiiirlerdeki nesneler, bilinçaltında saklı kalır. Çocuk büyüdüğüçe, bilinçlendikçe gerçek doğanın farkına varır. Vaktiyle kendisine coşku anlar yaşatan papatyaya bu kez başka bir gözle bakar. Artık ona doğayı, çiçekleri sev diye buyurmanın gereği yoktur. Doğayı anlamaya, sevmeye, korumaya çoktan hazırdır.

Dil becerisi ve duyarlılığı kazandırmasının yanı sıra şiirler çocukları sanat eğitimi, düş gücü eğitimi, bellek eğitimi, toplumsal eğitim ve değerler eğitimi gibi farklı yönlerden de beslemektedir. Enver Naci Gökşen, (Akt. Sever, 2002, s.101-102) çocuklara şiir okutup ezberletmenin faydalarını şu şekilde sıralamıştır:

a. Anadil Sevgisi ve Eğitimi: Çocuklar, yazınsal niteliği olan şiirleri ezberleyerek anadillerinin kullanılış özelliklerini tanımaya başlarlar. Dilin anlatım gücü, değişik kullanım biçimleriyle düzeye uygun şiir örnekleriyle, çocukların anlam dünyasına sunulur.

b. Sanat Eğitimi: Yazın (edebiyat) eğitimi her şeyden önce bir duygu ve düşünce eğitimidir. Küçük yaşta, çocuk gerçekliğine ve duyarlılığına uygun, dilin anlatım güzelliğini yansıtan şiirlerle karşılaşan bir çocukta, dil bilinci ve sevgisi oluşmaya başlar. Zamanla dilimizin ve resmin anlatım olanaklarıyla kurgulanmış kitaplara ilgi duymaya ve onların iletilerini anlamaya yönelir. Bu ilgi ve yönelim, duyuların eğitilmesi, yazın kültürü edinilmesi için gerekli olan süreçleri işletir.

c. Düş Gücü Eğitimi: Şiir dili ile çocuğun yaşamı ve düşleri arasında büyük benzerlikler vardır. Çocukların sürekli devinim hâlindeki düş ve düşünce dünyası, şiir dilinin yaratıcı kurgularıyla beslenmelidir.

d. Bellek Eğitimi: Şiir, çocukların duyularını eğitirken onların kavramsal gelişimine de katkı sağlar. Çocuğun ezberleme isteği duyduğu şiirler, dikkatini bir metne yoğunlaştırması ve metni belleğinde saklayabilmesi için fırsat yaratır.

e. Toplumsal Eğitim: Topluluk karşısında şiir okuma, çocuğun kendine olan güven duygusunu geliştirir, yaşama sevincini besler. Kendi yeteneklerini tanımasına olanak sağlar. Şiirlerin söz korusu biçiminde seslendirilmesi grup bilinci oluşturur. Birlikte iş yapma anlayışını geliştirir.

f. Değerler Eğitimi: Şiirler, ulusal ve evrensel değerlerin tanıtılması ve duyumsatılması için etkili bir araçtır. Vicdani temellerin atıldığı, ahlaki değerler

sisteminin biçimlenmeye başladığı çocukluk devresinde şiir, çocukların beğenilerini inceltir. Onlara insanlığın genelgeçer değerlerini sezinletir, kavratır.

Bütün bu sıralanan maddeler şiirlerin çocuklara sağladığı yararlar üzerinedir. Her ne kadar madde başlıkları eğitim üzerine olsa da şiirin temel amacı eğitim vermek değildir. Şiir, öğretme amacı gütmeyiz; temel işlevi sezdirmek, sezinletmektir (Sever, 2002, s.101). Şiirin zaten doğası gereği ileti kaygısı yoktur, olduğunda şiirsel metin olmaktan çıkar (Sivri, 2007, s.652). Şiirin asıl görevinin bilgi aktarmak olmadığını Özdemir şu sözlerle ifade eder:

Şiir, bilgi aktarmak için yazılmaz. Şiirin aktardığı şey, bilgi değil yaşantıdır. Duygulardan, imgelerden, düşlerden, özlemlerden oluşmuş bir yaşantı birikiminin ürünüdür şiir... Dış dünyayı duyular yoluyla bize tanıtıyor, duyularımızı çalıştırıp inceltiyor. Şiir, gördüğümüz gibi, bilgi dağarcığımızı zenginleştirme, bize bilmediklerimizi öğretme gibi bir amaç gütmüyor. Bunun yerine yaşamı değişik yönleriyle algılamayı, duyarlılığımızı keskinleştirmeyi sağlıyor. Sezme gücümüzü besleyip geliştiriyor (1999; 49).

Şiirin asıl işlevinin çocuğa sanat ve yazın zevki kazandırmak olduğunu düşünen Sivri (2007, s.652), çocuklara sunulan şiirlerin bundan uzak olduğunu, bu şiirlerin “öğretmenlik”, “annelik”, “babalık”, “kılavuzluk” görevini üstlenmiş öğretici metinlerden öteye gidemediğini ve Türkçe ders kitaplarında da bu tür dayatma metinlerin yer aldığını savunur. Bunun sebebi olarak da metinlerin, uzmanlar tarafından seçilmemesini, eleştiri süzgecinden geçmediği için çoğunun yazınsallıktan uzak, müfredata uydurulmaya çalışılan, çocuk gerçekliğinden uzak metinler olmasını gösterir.

2.2. Değer Olgusu ve Değerler Eğitimi

Değerler ve değerler eğitimi kavramları, son zamanlarda adını sıkça duyduğumuz, eğitim programlarında, ders kaynaklarında, yardımcı kaynaklarda ve daha birçok yerde üzerinde önemle durulan olgulardır. Okulöncesi, ilk ve ortaöğretimde sıklıkla karşılaşılan bu kavramlar, eğitimcilerin, araştırmacıların ve yazarların da dikkatle üzerine eğildiği bir alandır.

Değerler kavramsal olarak üzerinde çok durulan bir konu olmasına rağmen, değer kavramının yeterince açıklığa kavuşturulduğunu söylemek zordur (Dilmaç, 2002, s.1). Değer kavramı hakkında bugüne kadar pek çok bilimsel açıdan ve felsefi yönden tartışmalar ve araştırmalar yapılmasına rağmen değerlerin tam olarak ne içerdiğine ilişkin henüz ittifak edilememiştir (Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s.5). Bu durum da, değer kavramının tanımlarının çeşitlenmesine, her disiplinin kendi bakış açısıyla değerleri tanımlamasına neden olmuştur. Değerleri tanımlamanın bir zorluğu da değerlerin, sadece pozitivist bakış açısı, bilimsel veriler ve mantıki sebeplerle açıklanamıyor olmasıdır. Değer kavramı, daha çok duygular ve inançlarla ilgili olduğundan dolayı değerleri kesin ve net çizgilerle tanımlamak çok zordur. Ancak değerler, insan hayatında da bir o kadar önemli bir yere sahiptir.

Değer kavramıyla ilgili öne çıkan tanım ve açıklamaları vererek bu konuya bir çerçeve çizmeye çalışabiliriz.

2.2.1. Değer Olgusu

Literatürde değer kavramı kendine farklı tanımlar bulmaktadır. Öncelikle bu tanımları vermek değer kavramının şekillenmesine yardımcı olacaktır.

Değer kavramı kendine, Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlüğü'nde (2015, s.483); 1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. 2. *fel.* Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey. 3. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü, şeklinde tanımlar bulmaktadır. Bu tanımlardan sonuncusu kültürün tanımıyla benzeşmektedir. Bu da değerlerle kültür arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından önemlidir.

Değerler, kültürün bir parçasıdır ve kültür gibi zaman içerisinde birikim sunucu ortaya çıkarlar. Toplumların yaşantılarında önemli bir yere sahip olan değerler, kültür gibi zaman içerisinde değişikliğe uğrayabilirler. Aynı şekilde değerler, kültürler arası da değişiklik gösterebilirler. Adalet, dürüstlük, eşitlik gibi evrensel değerlerin yanı sıra sadece o topluma özgü millî değerler de vardır. Bir değer, bir toplumda çok önemliyken bir diğerinde daha az önemli olabilir. Değerler, kültür gibi toplumun önemli bir parçasıdır. Başka bir ifadeyle değerler, toplumun üzerinde hemfikir olduğu ve uzun bir

süreçte oluşan standartlar bütünüdür. Zaman içerisinde toplumsal ve bireysel değerler değişim geçirebilmektedir (Aktepe, 2010, s.56).

Değer; bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı niteliklerdir. (Felsefe): Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şeydir (Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s.13).

Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlara denir (Kızılcıkel ve Erjem, 1994, s. 99).

Cüceloğlu (2012, s.341) değer için “Değer bir bilgi değil inançtır.” demektedir. Aynı şekilde Kağıtçıbaşı ve Kuşdil de (2000) değerler, inançlardır diyerek bu görüşü desteklemektedirler. Güngör ise değeri, bir inanç olarak ele alsa da inançtan daha üst seviyede gerçekleşen bir zihinsel yapı olarak değerlendirmektedir (1993). Nitekim değerler, tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar; etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler (Uyanık Balat, 2012, s.8). Bu nedenle değerleri tanımlamakta sadece bilimsel yaklaşımlar yeterli olmamaktadır. Pozitivist bilim ve bilgi anlayışına göre bilim rasyonel ve objektiftir; değerler ve değer yargıları ise hissi ve sübjektiftir (Kenan, 2009, s.263). Bilim üreten çevrelerde bir dönem oldukça etkili olmuş ve hâlen geçerliliğini koruyan bu görüşe göre, bir şey eğer bilim olacaksa değerlerden arındırılmış olmalıdır (Poyraz, 2004, s.82). Yani bilimin değer alanında söyleyebileceği şeyler tespitten başka bir şey olamayacaktır. Değerlerin sahip olduğu bu hissiyet ve sübjektiflik, değer tanımlarını da çeşitlendirmektedir.

Felsefeciler, sosyologlar, sosyal psikologlar, kültürlerarası psikologlar, antropologlar, psikologlar ve eğitimciler, değerler konusuyla ilgilenmekte ve değerleri kendi alanlarının bakış açısıyla tanımlamaktadırlar. Değer kavramının, bu şekilde çok değişik disiplinlere girmiş olması bu kavramın tanımlanmasını oldukça güçleştirmektedir. Her disiplin, değeri kendi alanının boyutuyla tanımlamakta diğer boyutlarını dikkate almamaktadır (Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s.14).

Değerler konusunda önemli bir isim olan Schwartz’a göre değerler, bireyin ya da diğer sosyal varlıkların hayatına yol gösterici ilkeler olarak hizmet eden, önem düzeyleri farklılık gösteren, ilgili durumlar ötesinde arzu edilen amaçlardır (Ulusoy ve Aslan, 2014, s.3). Arzu edirlilik özelliği, değerler için önemlidir. Yapılan birçok tanımda da değerlerin; arzu edilen, istenilen, tercih edilen, benimsenen, önem verilen gibi özelliklerinin ön plana çıktığını görürüz. Yani bir bakıma değerler, bilinçli ve amaçlı bir davranışın genel ölçütüdür ve sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenilebilen olgu ve istekleri için temel atıf noktası görevini görmektedir (Özensel, 2003, s.230-231).

Olgu ve değer arasında bir geçissizlik olduğu ileri sürülür. Buna göre değerler, dil aracılığıyla resmedilemezler. Onlar gözlem ve deney yoluyla elde edilmiş olgusal bir içeriğe sahip değildirler. Değerler, olanın değil, olması gerekenin alanındadır ve bu yüzden dil, değerler üzerine konuşmaya salahiyyetli değildir (Poyraz, 2004, s.81).

Dilmaç (2010), Uluslararası Değerler Eğitimi Konferansı’nda yaptığı konuşmasında değerleri şöyle özetlemiştir:

Değerler hangi durumda nasıl davranmamız gerektiğini bizlere söyleyen çoğu zaman bilgi, düşünce ve tutumlarımızdan daha fazla kalıcı etkiye sahip kabullerimiz ve inançlarımızdır. Değerler insanların duygu, düşünce ve davranış boyutlarıyla yakından ilgilidir. Sosyal bilimcilerin birçoğu, değerlerin insan davranışlarını açıklamada temel bir öneme sahip olduğunu ifade etmektedirler. Aynı zamanda değerler insanları ve olayları değerlendirmede kullanılan üst düzey soyut ölçütlerdir.

Terim olarak “değer”; bizim objeleri, insanları, fikirleri, durumları ve hareketleri iyi, kötü, arzu edilen, istenmeyen ve bunun gibi yargılarımızı oluşturan standartlarımızı ve prensiplerimizi ifade eder (Halstead & Tay-lor, 2000, s.169). Çelikkaya (1996, s.168) değeri; bir toplum, bir inanç, bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahi kaynaklı her türlü duyuş, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetler olarak tanımlamıştır. Tezcan (1974, s.14) ise değerlerin bütün kültür ve topluma anlam ve önem veren ölçütler olduğunu ifade etmiştir. Değer daima bir şeyin “ne” liğini ifade etmeye yarayan hükümler olarak değil, ama bir birey veya grubun mevcut şartlar altında arzu etmeye,

kıymet vermeye, aramaya ve fethetmeye değer bulduğu şeyler hakkında amir duygular ve hükümler şeklinde ifade edilir (Grünberg, 2000, s.6).

Değer kavramını diğer araştırmacılardan farklı olarak manevi değer olarak isimlendiren Bilgiseven'e (2005, s.10-11) göre bir toplumun kendi akılları ve anlayışları ile doğruluğunu kabul ettikleri için anlaşma hâlinde oldukları ve kişisel olarak değerli saydıkları değer hükümleri manevi değerlerimizi oluşturur. Bilgiseven (2005, s.11), manevi değerlerin (yardımseverlik, adaletli olmak, eşitlik, insan hakları, vb.) ortak bir şekilde kabul edilmiş yargılar olmakla beraber insanın kişisel olarak da kıymet verebileceği bir değer hükmü taşıdığını belirtmektedir. Araştırmacı, bahsettiği bu manevi değerleri ise şu şekilde sıralamaktadır:

İlme saygı, kişinin araştırma üretme gücüne saygı, insanlığa ve adalete yönelik, yardımseverlik, laiklik, demokrasi ve insan hakları, gerçek anlamıyla cihangirlik ve fetih, vatanseverlik, milliyetçilik, hürriyetseverlik, çalışkanlığa yönelik (Bilgiseven, 2005).

Kökünde ve kuruluşunda değer sözcüğü bulunan bütün sözcükler ve “değer” diye yorumlanan her türlü kavram, eylem olmadan tasarlanamaz. Değer, hem eylemi gerçekleştirenle hem eylemle gerçekleşenle hem de eylemin gerçekleştiği ortamda meydana çıkar (Poyraz, 2004, s.83).

Değer kavramının kendine birçok farklı tanım bulmasından da anlaşılacağı üzere bu alan, henüz bir netlik kazanamamıştır. Bu bakımdan değerlerin özelliklerini sıralamakta fayda görülmektedir. Değerlerin özelliklerini farklı şekilde sıralayan araştırmacılar mevcuttur.

Bunlardan biri Fichter'dir. Araştırmacı, değerlerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır (Akt. Ulusoy, 2007, s.26):

1. Topluma anlam veren ölçütlerdir.
2. Değerler, herhangi bir kişinin inisiyatifinden ziyade toplumun çoğunluğu tarafından uzlaşılan olgulardır.
3. Değerler ciddiye alınırlar. Kişiler değerleri ortak refahın korunması ve gereksinimlerinin karşılanması ile birlikte görürler.
4. Coşkuyla iç içe olan değerler için özveride bulunulur hatta kişiler ölümü bile göze alırlar.

5. Değerler, kişiler arası uzlaşma gerektirdiği için kavramsal olarak diğer değerli nesnelerden soyutlanabilirler.

Schawartz ve Bilsky'nin (1987) sıralamasına göre değerlerin özellikleri şöyledir (Akt. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000, s.60):

1. İnanç niteliği taşıyan değerler, duygulardan bağımsız değildir; fikir niteliği taşımayabilirler. Soyut ve kişiseldirler, etkinlik kazandıklarında duygularla etkileşime geçerler.
2. Değerler, bireylerin hedefleriyle ve bu hedeflere ulaşmada etkili olan davranış örüntüleriyle ilişkilidir.
3. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedir.
4. Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesi, değişimi ve yönlendirilmesi noktasında standartlar olarak işlev görür.
5. Önem derecesine göre değerler kendi aralarında sıralanırlar ve bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.
6. Değerler değişkendir. Zamanla ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler meydana gelebilir.

İlköğretim programında ise (MEB, 2009) değerlerin özellikleri şöyle sıralanmaktadır:

1. Kişiler ve toplumlarca benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Kişilerin iyiliği için var olduğuna ve toplumların sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına inanılan standartlardır.
3. Sadece bilişsel değildirler
4. Duygu ve heyecansal yönü de vardır.
5. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
6. Normlara göre daha genel ve soyut özellik taşırlar.

Özgüven'e (Akt: Dilmaç, 1999, s.15) göre değerlerin özellikleri şu şekilde ifade edilmektedir:

1. Toplum ya da birey tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.

2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Değerler, bireyin bilincinde yer eden davranışı yönlendiren güdülerdir.

Bütün bu sıralamalardan hareket ederek değerler hakkında ortak bir kanıya varmak gerekirse şu ifadeleri kullanabiliriz:

1. Değerler, birey ve toplum üzerinde birleştirici etkisi olan, onlara anlam katan, rehberlik eden, onları yönlendiren, ahlaki birer ölçüt ve davranış standardı niteliği taşırlar.
2. Değerlerin sosyal, zihinsel, duygusal ve hatta heyecansal boyutları vardır.
3. Değerler; topluma, bireye ve zamana göre değişiklik gösterdikleri gibi değerlerin önem sıralaması da bu değişkenlere göre farklılık gösterebilmektedir.

Değerin ve kapsamının ne olduğuna, hangi disiplinlerde değer kavramının yer aldığına, değerlerin özelliklerinin ne olduğuna değinildikten sonra değerlerin işlevinin ne olduğunun da üzerinde durulması gerekmektedir. Fichter (1999), değerlerin işlevlerini altı maddede şöyle belirtmektedir (Akt. Karababa, 2014, s.7):

1. Değerler, bireyin ve toplulukların sosyal değerinin yargılanmasında bir kriter olarak kullanılır. Bireyin çevresindekilerin gözünde nerede olduğunu bilmesine yardım eder.
2. Değerler, kişilerin dikkatini yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesneleri üzerinde odaklar. Bu değerli nesne, birey veya grup için her zaman en iyi olmak zorunda değildir. Ancak o nesnenin sosyal olarak değerli görülmesine ve onun için çaba gösterilmesine neden olur.
3. Kişiler, toplum tarafından onaylanan davranışı ortaya koyarak, düşünce ve davranışlarını en iyi hangi biçimde ortaya koyabileceklerinin farkına varmış olurlar.
4. Bireylerin sosyal rolleri benimsemesinde ve role uygun davranmasında öncülük eder.
5. Bireyleri geleneklere uymaya yöneltir, yararlı şeylerin yapılması için kişileri cesaretlendirir. Ayrıca, değerler kabul görmeyen davranışları engeller,

yasaklanmış örüntülerin neler olduğuna işaret eder ve sosyal ihlallerden kaynaklanan utanma ve suçluluk duygularının kolayca anlaşılabilmesini sağlar.

6. Toplumda sosyal dayanışmayı sağlar.

Değer, toplumsal sistemin kurallarını oluşturmak için gerekli zemini hazırladığı gibi, sosyal eylemin aktörü olan bireye toplumsal beklentileri dikkate alarak, kendi içinde tutarlı bir grup özelliğe göre seçim yapmasını sağlar. Bu yönüyle değer, bireyin seçimlerini kolaylaştırma işlevi görür. Bu bağlamda değerler; sosyal yaşamı düzenler, bireyler arası bağlılığı artırır (Ed. Turgut, 2010, s.5-6).

2.2.2. Değerler Eğitimi

Değişimin artan sorunları, değerler eğitimini daha da gerekli bir hâle getirmektedir. Çünkü değişim, yol açtığı yeni dönemi değerleriyle birlikte sunarken geçmişin değerlerini tehdit etmekte ve büyük ölçüde dolaşımdan kaldırmaktadır (Doğan, 2004, s.631). Bireyin geçmişteki değerleri yitirmesi ve yeni sunulan değerleri benimseme sorunu ise değerler eğitiminin başlıca odak noktalarından biri olmak zorundadır. Çünkü değerler eğitiminden yoksun bir bireyin, geçmişten kopmuş ama çağına adapte olamamış, kişiliği gelişmemiş ya da yanlış gelişmiş bir birey olarak karşımıza çıkması kaçınılmazdır.

Değer eğitimi, bilginin yanında öğrencinin kişiliğini iyileştirmesini, geliştirmesini ve topluma karşı sorumluluklarını öğrenmesini de kapsar. Her toplum, kendi değerlerini bilen, tanıyan, yaşayan ve yaşatan bireyler yetiştirmek ister. Değer eğitimi sayesinde bireyler, içinde yaşadıkları topluma entegre olmayı, sosyalleşmeyi ve kültürel anlamda aidiyet duygusuna sahip olmayı öğrenirler (Ulusoy ve Aslan, 2014, s.7).

Crick (2012, s.196), Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı'nda sunduğu bildirisinde “Hepimiz değerler eğitiminin artık işe yaramadığını görüyoruz.” ifadesiyle konunun önemine ve vahametine dikkat çekmektedir. Ona göre ister Türkiye’de olsun ister Kanada’da olsun değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar aynıdır ve artık kullanılan metotlarda fark yaratmak gerekmektedir.

Değerler öğretilbilir ve öğrenilebilir olmakla birlikte, günümüzde değerleri aktarma geçmişe göre daha zor görülmektedir. Çünkü eskiden toplum tarafından desteklenen birçok değer, yaşantı yoluyla aktarılabılırken bugün artık sadece yaşantı yeterli olmamaktadır. Hem okulun hem de ailelerin eskiye göre daha çok çaba sarf etmeleri gerekmektedir.

Yetişkinlikteki ahlaki duyarlılıkların temeli, çocukluk döneminde anne baba ile çocuk arasında yaşanan sevgi, saygı, güven, vb. duygulara dayalı ilişkilerle atılır. Çocuk sevilerek sevmeyi, kendisine saygı duyularak başkalarına saygı göstermeyi ve güvenli bir ortamda yetişerek çevreye güven veren davranışlar göstermeyi ilk olarak ailede öğrenir (Hökelekli ve Gündüz, 2004, s.388).

Çocuğun kişilik gelişiminde ailesini örnek aldığı, büyüklerin ona rol model olduğu gerçeği göz önüne alındığında ailenin değerler öğretimindeki rolü de ortaya çıkmaktadır. Ancak modern dünyada daralan ailelerde ve çalışan anne babalar nedeniyle çocuklar bu olanağı yakalayamamaktadır. Burada da devreye okullar girmektedir.

Okullar aileden sonra değerler eğitimi görevini devralırlar. Yani okullar, ailede kazanılan değerlerin daha da pekiştirileceği ve yeni bazı değerlerin kazanılacağı ortamlardır. Ailede olduğu gibi okulda da değerler eğitiminin yaşantıların bir parçası hâline getirilerek verilmesi en uygun yoldur (Hökelekli ve Gündüz, 2004, s.389).

Okullarda değerler eğitimi müfredatları belirlenirken de bu hayatilik vasfı göz önünde bulundurulmalıdır. Doğal etik ile çatışan unsurlar içeren eğitim olumsuz bir nitelik taşır ve özellikle de sözlü ifadeler ya da vaazlar kullanılarak etiksel öğütlerin ezberletildiği, temelde soru cevap yöntemine dayalı bir eğitimde hedefe uygun bir moral gelişim sağlanamaz. Çünkü böyle bir eğitimde sözler, duygular ve eylemlerin yerine geçer (Kale, 2004, s.320). Oysa Poyraz'ın da (2004, s.83) dediği gibi değerler, eylem olmadan tasarlanamaz.

Türk eğitim sisteminin tüm yenilikçi felsefesine ve gelişmeci vizyonuna rağmen uygulamada ortaya çıkan sıkıntılar, özellikle dünya ve toplum ile barışık bireylerin yetiştirilmesinde yoğunlaşmaktadır (Doğan, 2004, s.631). Bunun için de okulların değerler eğitimi politikalarını belirlerken özellikle bu alanlara yönelmesi gerekmektedir. Etik değerler, eğitim sürecinde çok kuramsal ve teknik bilgiler gibi sunulduğundan bu derslerin müfredat programları, kitapları ve öğretim yöntemiyle ilgili ciddi problemler

vardır. Etik değerlere ilişkin derslerin en temel hedefi, etik değerlere ve kavramlara ilişkin bilgilendirerek tek tek somut koşullarda insanın onurunun ne zaman tehlikede olduğunu görecektir gözler kazandırmak olmalıdır (Kale, 2004, s.321). Hökelekli ve Gündüz'ün (2004, s.389) aktardığına göre okulların katılıma önem veren, sorumlu bir şekilde davranmayı cesaretlendiren, düzenli bir okul görüntüsü veren, dürüst bir şekilde uygulanan, açık kuralları olan değerler gelişiminde öğrenciler üzerinde olumlu etkilerinin olduğu görülmüştür. Ayrıca bir okulun değerler hakkındaki açıklığının ve bu değerlerin gerçekte paylaşılan değerler olma derecesinin de değerler gelişiminde öğrencilerin üzerinde önemli etkileri olan hususlar olduğu tespit edilmiştir (Value Education Study, 2003).

Etik eğitimi olarak da adlandırılabilir bir değerler eğitiminin hedefi, kendini tanımlama, kendini anlama ve kendini tamamlama gibi pratiksel süreçlerden geçirdiği insanın yetilerini en üst düzeye ulaştırarak “iyi hayat yaşamasını” sağlamaktır (Kale, 2004, s.319).

2.2.3. Değerler Eğitiminde Şiirden Yararlanma

Aslan (2012, s.48-49) günümüzde ahlaki değerleri ve insani hasletleri kazandırma konusunda ailenin rolünün gitgide azaldığını, okulun rolünün ise daha da arttığını söylemektedir. Okulun ise bu noktada karşı karşıya kaldığı en önemli zorluğunun konuları gerçek hayatla ilişkilendirmek olduğunu söyleyen araştırmacı, bu sorunun değerleri eğitimi yapılacak bilgi manzumesi değil, gerçek yaşam durumları olarak ortaya koymakla çözülebileceğini belirtmektedir. Bunun için de şiir, hikâye, roman, tiyatro, masal, destan, vb. gibi farklı türleriyle edebiyat ürünlerinin değerler eğitiminde kullanılabileceğini ve yararlı olacağını sözlerine eklemektedir.

Edebiyat ürünlerinden değerler eğitimi çerçevesinde faydalanmanın bazı fırsatlar taşıdığını söyleyen Aslan (2012, s.49-52) bu durumu şöyle özetlemiştir: Edebiyat sahasının temsil ettiği bilgi kategorisi yapı itibarıyla değerlere daha yakındır. Değerler ve maneviyat alanı, sadece akli olarak gerekçelendirilecek bir mantıki çıkarımlar alanı değil; kalbî, vicdani, iradî boyutları da olan bir alandır. Dolayısıyla edebiyat ürünleri; temsil ettiği bilgi türünün faydaları, hayatla doğrudan irtibatlı oluşu, tarihi, kimliği, geleneği ve medeniyeti taşıyıcı oluşu, güncel olanı taşıyıcı oluşu ve estetik boyutu ile

bizzat değer yüklü oluşu bakımından değerler öğretiminde öncelikli olarak faydalanılabilecek ürünlerdir.

Durmuş (2004, s.327), sözlü ürünlerin karakter eğitiminde çok önemli bir yere sahip olduğunu belirtir. Sözlü ürünler olarak da öykü, masal, şarkı, türkü ve bilmeceleri sayar. Araştırmacı her ne kadar şiirleri bu sınıflandırma içinde zikretmese de şiir de bu sınıflamada yer alması gereken önemli bir türdür.

Geçmişte kültürümüzde önemli bir yere sahip olan okuma toplantılarıyla ilgili bir çalışmada Öztürk (2003), bu toplantılarda insanların okunan kitaplardan birçok değeri öğrendiğini ve içselleştirdiğini, zamanla yaşamının bir parçası olarak görmeye başladığını söyler. Okuma toplantılarında olduğu gibi eskiden köy odalarında da halk ozanlarının, tasavvuf şairlerinin hikmetli şiirleri okunur ve beğeni toplardı. Bu şiirlerle insanlara çeşitli değerlerin aktarımı da mümkün olmaktaydı.

2.2.4. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler, farklı araştırmacılar tarafından değişik şekillerde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalardan en çok bilinen ve kabul görenlerden biri de Rokeach'ın sınıflandırmasıdır. Değerleri amaç ve araç değerler olarak iki genel başlık altında sınıflandıran araştırmacı, amaç değerlere örnek olarak eşitlik, öz saygı, iç huzuru, zevk, özgürlük, vb. değerleri verirken araç değerlere örnek olarak da bağımsızlık, yardımseverlik, sorumluluk, affedicilik, dürüstlük gibi değerleri vermiştir (Akt. Naylor ve Diem, 1987, s.349).

Nelson ise değerleri, bireysel, grup ve sosyal değerler olarak sınıflandırmıştır. Bireysel değerlerin kişisel tercihlerle ilgili olduğunu söyleyen araştırmacı, grup değerlerinin belli bir grup üyeleri tarafından paylaşılan ortak değerler olduğunu belirtmektedir. Sosyal değerler ise, bireyin içinde bulunduğu sosyal yapı içerisinde varlığını devam ettirmesine yarayan değerler olarak tanımlanır (Akbaş, 2004, s.32-33).

Spranger ise değerleri bilimsel, ekonomik, estetik, sosyal, politik ve dinî değerler başlıkları altında sınıflandırmıştır (Akbaş, 2004, s.30-31). Bu değerlere sahip olan insanların özelliklerini ise şöyle sıralamıştır:

Bilimsel değerleri olan insan; deneysel, eleştirci, akılcı ve entelektüeldir. Ekonomik değerlere sahip olan insan yararlı ve pratik olana önem verir. Estetik değere sahip birisi ise simetri, uyum ve forma önem verir. Sosyal değerlere sahip olan biri için ise başkalarını sevme, yardım etme ve bencil olmama esastır. Politik değerlerde ise kişisel güç, etki ve şöhret her şeyin üstündedir. Dinî değerlere sahip bir insan evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğruna dünyevi hazları feda eder.

Schwartz ise on farklı başlık altında sınıflandırdığı değerleri şöyle örneklendirmiştir (Akt. Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000, s.60-61):

Güç (power): Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntüyü koruyabilmek (insanlar tarafından benimsenmek)

Başarı (achievement): Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak (zeki olmak)

Hazcılık (hedonism): Zevk, hayattan tat almak

Uyarılım (stimulation): Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak

Özyönelim (self-direction): Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak (kendine saygısı olmak)

Evrenselcilik (universalizm): Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak (iç uyum)

İyilikseverlik (benevolence): Yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak (gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat)

Geleneksellik (tradition): Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak (dünyevi işlerden el ayak çekmek)

Uyma (conformity): Kibarlık, itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek

Güvenlik (security): Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek (bağlılık duygusu, sağlıklı olmak)

Ülken ise değerleri aşkın, içkin ve normatif değerler olmak üzere üç başlıkta sınıflandırmıştır (2001, s.360). İçkin değerleri kavramlar, duygular ve eşya ile münasebetten doğan değerler olarak, aşkın değerleri kişiler arası ilişkilerden meydana gelen değerler olarak açıklayan araştırmacı, normatif değerleri ise kişilerden doğan sözlerin, eylemlerin birbiriyle değişiminden doğan değerler olarak açıklamıştır.

Mengüşoğlu ise, değerleri *İnsan Felsefesi* adlı kitabında *yüksek değerler*, *araç değerler* ve *davranış değeri* diye üç farklı başlık altında sınıflandırmıştır. Mengüşoğlu yüksek değerleri *sevgi*, *bilgi*, *doğruluk*, *masumluk* diye örneklerken; araç değerleri *yarar*, *çıkart*, *kuşku*, *çekememezlik*; davranış değerlerini ise görgü kuralları ve ulusların geleneklerinde bulunan değerler olarak sıralamıştır (Akt. Yılmaz, 2013, s.50).

Değerlerin sınıflandırılmasını çeşitlendirmek mümkündür. Çalışmada bu sınıflamalardan Nelson'a ait olan sınıflandırma temel alınmıştır.

2.3. Alanla İlgili Yapılan Çalışmalar

Değerler eğitimi, son zamanlarda üzerinde sıkça durulan konulardan biri haline gelmiştir. Özellikle sosyal bilimlerde ve eğitimbilimlerinde değerler eğitimi üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Türkçe ve sosyal ders kitaplarında yer alan değerlerin tespit edilmesinden yazar ve şairlerin eserlerinde yer alan değerlerin tespit edilmesine kadar değerler eğitimi üzerine farklı çalışmalar vardır. Ancak bu araştırmalar incelenen zaman aralığı olarak dar bir dilimi kapsamakta ve dönemler arası değerlerin değişimini kıyaslamaya imkân vermemektedir. Yine sadece bir yazar ya da şairin eserlerinin değerler bakımından incelendiği çalışmalara rastlanmaktadır.

Bu alanda yapılan veya alana yakın çalışmalardan bazıları şu şekildedir:

Fatma Susar Kırmızı (2014), “4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler” isimli çalışmasında değerlerin iletilmesinde edebi metinlerin önemli bir rolü olduğunu söylemiş ve ilkökul döneminin değerler eğitimi açısından kritik bir dönem olduğunu vurgulamıştır. Doküman incelemesi yönteminin kullanıldığı nitel çalışmada değerler; sosyal yaşama ilişkin değerler, evrensel düşüncenin gelişimine yönelik

değerler, ülkeye bağlılığa ilişkin değerler ve kişinin kendisini tanımasına ilişkin değerler olmak üzere dörde ayrılarak incelenmiştir. Çalışma sonucunda doğa sevgisi/doğal çevreye duyarlılıkla ilgili değerlerin % 35’lik oranla ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Onu %27,5’lik oranla iyimser olma/olumlu düşünebilme ve %22,5’luk oranla millet sevgisi takip etmiştir.

Çırak, Şahin, Özberk ve Eriş’in (2014) yaptıkları “5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi” adlı nitel çalışmada 5. Sınıf Türkçe ders kitapları içerik analizine tâbi tutulmuştur. Bu inceleme kapsamında kitapta yer alan yirmi dokuz metin ve on bir şiir taranmıştır. Çalışmanın sonucunda kitapta vatanseverlik değerinin ilk sırada yer aldığı görülmüştür.

Bağcı (2013), “Çocuk Edebiyatı Ürünleriyle Çocuklar İçin Yazılmış Eserlerin Değerler Eğitimi Bağlamında Karşılaştırılması” adlı yüksek lisans tezinde Kemalettin Tuğcu, Gülten Dayıoğlu, Muzaffer İzgü, Ömer Seyfettin ve Cahit Zarifoğlu’nun eserleriyle, yayınevlerinin değerler eğitimi amacıyla hazırladığı eserleri karşılaştırmıştır. Çalışma sonucunda her iki tür eserlerde de değerler eğitimi bakımından bazı eksiklikler ve kusurlar olduğu saptanmıştır. Araştırmacı, değerler eğitiminde sadece bir tür değil, incelenen iki farklı türdeki eserlerin bir arada kullanılarak birbirlerini tamamlamalarının sağlanabileceğini söylemiştir.

Aktürk (2012), “Çocukta Değerler Eğitimi Açısından Üzeyir Gündüz’ün Eserleri” isimli çalışmasında Üzeyir Gündüz’ün kaleme aldığı eserleri, değerler eğitimi açısından incelemiştir. Araştırmacı, değerler eğitiminde edebi metinlerden yararlanmanın önemi üzerinde özellikle durmuştur. Çalışma sonucunda Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde dinî ve ahlakî değerlerin diğer değerlere göre ağırlıklı olarak kullanıldığı saptanmıştır. Araştırmacı, ayrıca Üzeyir Gündüz’ün, değerleri aktarırken nasihatvarî bir üslup kullandığını belirtmiş, dinî ve ahlakî değerlerle nasihatvarî üslup arasında bir bağ olduğu tespitinde bulunmuştur.

Özbay ve Tayşi’nin (2011) yaptığı “Dede Korkut Hikâyeleri’nin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından Önemi” adlı çalışmada, 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı (6-8) doğrultusunda M. Ergin’in yayımladığı Dede Korkut kitabındaki on iki hikâye, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan yirmi değer göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Betimsel analiz yöntemiyle yapılan

çalışma sonucunda toplamda 190 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerden en çok tekrar edilen değer olarak saygı (38) ilk sırada yer alırken onu sırasıyla sevgi (29), sorumluluk (17), dayanışma (16) ve vatan sevgisi (15) izlemiştir.

Biçer (2013), “Değerler Eğitimi Açısından Mehmet Akif Ersoy’a Ait Olan “Safahat” Adlı Eserin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinde Safahat’taki şiirleri, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki değerlere göre incelemiştir. Araştırmacı, Safahat’ın özellikle milli ve manevi değerler bakımından oldukça zengin bir içeriğe sahip olduğunu ve Türkçe öğretiminde ve değerler eğitiminde bu eserden mutlaka yararlanılması gerektiğini belirtmiştir.

Akyol (2010), “İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında iki farklı yayınevine ait olan ders ve öğrenci kitaplarını karşılaştırmıştır. Çalışmada sevgi temalarında genel olarak değer kazandırmaya dönük etkinliklerin, dil becerisi ve metin çözümlemeye dönük etkinliklerden daha az olduğu görülmüştür. Araştırmacı, her iki kitapta da öğrenciyi duyuşsal yönden geliştirecek drama, rol yapma, empati etkinlikleri, tartışma, işbirlikçi öğrenme, örnek olay, eğitsel oyun, gezi-gözlem türünde yöntem ve tekniklere daha çok ağırlık verilmesi gerektiğini söylemiştir.

Güven (2014), “Gülistan ve Bostan Adlı Eserlerin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi” isimli eserinde betimsel analiz yöntemini kullanarak mevcut değerleri tespit etmiştir. Buna göre araştırmacı, eserlerde en çok kullanılan değer “hoşgörü” olduğunu ortaya koymuştur. Eserlerde ulusal değerlere hiç yer verilmemiş olması ise çalışmanın dikkat çeken bulgularından bir diğeridir.

Yaman, Taflan ve Çolak’ın (2009) yaptığı “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler” adlı çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı’na ve üç farklı yayınevine ait olan ders kitapları tarama modeli kullanılarak incelenmiştir. Edebi metinlerin değerler eğitimindeki önemine vurgu yapılan araştırmanın sonucunda Türkçe ders kitaplarında en çok sosyal değerlere, en az da dini ve iktisadi değerlere yer verildiği saptanmıştır. Metinler içerisinde ise şiirlerde estetik değerinin ön plana çıktığı saptanmıştır.

Moğul’un (2012) yaptığı “Mehmet Akif Ersoy’un Safahat İsimli Eserinin Türkçe Eğitimi ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” isimli çalışmasında Safahat

incelenerek eserde kullanılan değerler tespit edilmiştir. Buna göre eserde en çok bilimsellik ve çalışkanlık değerine yer verildiği saptanmıştır.

Şen (2007), “Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2005 yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmasında elli sekiz eseri incelemeye almıştır. Çalışma sonucunda eserlerde yer alan değerler kullanım sıklığına göre sıralanmıştır. Buna göre eserlerde sırasıyla en çok sevgi, duyarlılık, yardımseverlik, saygı ve sorumluluk değerleri işlenmiştir.

Gözütok’un (2010) “Milli Eğitim Çocuklara Ulusal Değerleri Kazandırmaktan Neden Vazgeçiyor?” adlı çalışmasında 1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla 2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı karşılaştırılmıştır. Programları, ulusal değerler, vatan sevgisi ve demokratik kültür oluşturma değerlerini temel alarak inceleyen araştırmacı, 2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nın ulusal değerleri kazandırma ve demokratik kültür oluşturma açısından eksiklikler taşıdığını tespit etmiştir. Araştırmacı, bu eksikliklerin giderilmesi için programın yeniden yapılandırılması gerektiğini çalışmasında belirtmiştir.

Bektaş (2012), “Sınıf Öğretmenlerinin Sahip Oldukları Değerlere İlişkin Bilimsel Kurguları: Fenomonolojik Bir Çözümleme” adlı çalışmasında yirmi sınıf öğretmeniyle görüşmeler yapmıştır. Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle elde edilen bulgulara göre değerlere ilişkin 200 adet bilişsel kurgu ve on bir adet bilişsel kurgu grubu elde edilmiştir. Bu gruplar arasında hoşgörülülük, güvenilirlik/dürüstlük ve çalışkanlık ilk sıralarda yer alırken yardımseverlik, eşitlik, paylaşımcılık ve toplumsal duyarlılık en son sıralarda yer almıştır.

Yazıcı (2013), “Toplumsal Değişim ve Sosyal Değerler” adlı çalışmasında toplumsal değerlerin ve bunlardaki değişimin neler olduğunu belirlemek için literatür taraması yapmıştır. Çalışma sonucunda her dönemin kendine özgü değerleri ve bu değerleri anlama, yorumlama tarzı olduğu; değerlerin geleneksel dönemde aşkın/ilahî kaynaklara; modern dönemde dünyevî, insanî ve ahlakî alana; postmodern dönemde ise dünyevî, insanî ve daha çok da bireysel hazzı odaklanan arzulara dayandığı tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen bir diğer sonuç ise gelenekselden moderne, modernden postmoderne gidildikçe tercihlerde ve kararlarda kesinliğin azaldığı, bunun yerini muğlaklığın, farklı yorumlama/ihtimallere açık olma durumunun aldığıdır.

Yılmaz'ın (2012) “Ziya Gökalp'in Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında şairin şiir kitapları incelenmiş ve işlenen değerler tespit edilmiştir. Buna göre şairin şiirlerinde vatan ve millet sevgisi, dini duygular, Türk büyüklerine saygı, kahramanlık ve şehitlik değerlerinin öne çıktığı görülmüştür.

Yılmaz'ın (2013) “Fatih Erdoğan'ın Eserlerinin Eğitsel Değerler Açısından İncelenmesi” adlı doktora tezinde yazarın hikâye kitapları incelenmiş ve işlenen değerler tespit edilmiştir. İçerik analizi ve betimsel analiz yöntemlerinin kullanıldığı araştırmada yazarın eserlerinde olumlu ve olumsuz olmak üzere birçok değere yer verdiği saptanmıştır. Araştırmacı, yazarın eserlerinin değerler açısından zengin bir içeriğe sahip olduğunu ve çocuklar için ufuk açıcı olduğunu vurgulamıştır.

İşcan (2007) “İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği” adlı deneysel çalışmasında iki grup üzerinde programın etkililiğini test etmiştir. Araştırma sonucunda deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerine oranla değerler konusunda daha olumlu tutum ve bilgiye sahip oldukları gözlenmiştir. Araştırmacı, programın diğer derslerle bütünleştirilerek verildiğinde daha etkili olacağını vurgulamıştır.

Çavdarıcı (2002), yapmış olduğu “Türkiye’de Sosyal Değerlerin Aşınması ve Kültür Sömürgeciliği” adlı çalışmasında Türkiye’de sosyal değerlerden neden ve nasıl uzaklaşıldığının cevabını aramıştır. Çalışmada bu uzaklaşmanın sebeplerini, sonuçlarını irdeleyen araştırmacı, sosyal değerlerin birey ve toplum üzerindeki etkisine ve önemine vurgu yapmıştır. Araştırmacı, ülkemizde sosyal değerlerden giderek uzaklaşıldığı tespitinde bulunmuştur.

Kolaç ve Karadağ'ın (2012) yaptığı “Türkçe Öğretmeni Adaylarının “Değer” Kavramına Yükledikleri Anlamlar ve Değer Sıralamaları” adlı çalışmada öğretmen adaylarının ulusal değerlere evrensel değerlerden daha fazla önem verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının, değerlerin aktarımında Türkçe dersinin çok önemli olduğu, yazınsal türlerden değerler eğitiminde faydalanılması gerektiği görüşüne sahip oldukları da araştırmada elde edilen bulgular arasındadır.

Alanda yapılan çalışmalara bakıldığında değerler eğitimi konusunda çeşitli çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar genellikle, bir ders kitabı ya da bir eserdeki değerlerin belirlenmesi ve bireylerin değerler hakkındaki tutumlarıyla ilgilidir.

Ayrıca alanda yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçların birbirinden çok farklı olduğu görülmektedir. Bireylerin değerlere karşı tutumuyla ilgili yapılan çalışmalarda öne çıkan değerlerle, ders kitaplarında işlenen veya yazar ve şairlerin eserlerinde yer verdiği değerler birbirinden farklıdır. Bu sonuçlar da alanda çok sesliliğin ve fikir ayrılıklarının olduğunu göstermektedir. Değerler eğitiminin şiirlerde nasıl olduğu ve geniş bir dönemde bu değerlerde hangi değişimlerin olduğuyla ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu da yapılacak olan dönemsel bir çalışmayı gerekli kılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada izlenen araştırma modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplamada kullanılan araçlar, uygulama sürecinin detayları ve toplanan verilerin nasıl analiz edildiği ele alınmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.39, Demirbaş, 2015, s.15). Aslında nitel araştırma yaklaşımı, bir şemsiye terimdir ve tanımlamaya, çözmeye, yorumlamaya ve anlamla ilgili terimlere ulaşan teknikleri kapsar (Maanen, 1979, s.520). Bu çalışma da 1980’den günümüze kadar olan bir dönemde yazılmış çocuk şiirlerini, çözmeye, yorumlamaya ve anlamaya dayalı bir çalışma olduğu için nitel araştırma yaklaşımı tercih edilmiştir. Nitel araştırma, araştırmacının esnek olmasını, toplanan verilere göre araştırma sürecini yeniden biçimlendirmesini ve gerek araştırma deseninin oluşmasında gerekse toplanan verilerin analizinde tümevarıma dayalı bir yaklaşım izlemesini gerektirir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.40). Nitel araştırmalar, psikolojik ve sosyal olaylarla ilgili nicel araştırma yöntemlerine göre daha derinlemesine bilgi sağlarlar (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, s.234). Bu araştırmada, incelenecek olan şiirlerin derinlemesine analiz edilmesi, süreç içerisinde verilerin analiz edilmesinde esnek olunması, elde edilen verilerin analizinde tümevarıma dayalı bir yol izlenmesi gibi durumlar, nitel bir çalışma yapılmasını gerekli kılmıştır.

Çalışmada nitel araştırma desenlerinden doküman analizi/inceleme kullanılmıştır. Doküman, araştırma öncesi elde mevcut olan herhangi bir kaynak demektir (Merriam, 2009, s.131). Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde

kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Bazı araştırmacılar tarafından “belgesel tarama, doküman metodu, kitaplık araştırması” gibi farklı şekillerde isimlendirilen doküman incelemesi; resim, film, ses ve resim kayıtlı bantlar, araç-gereç, bina, heykel, mektup, rapor, kitap, ansiklopedi, resmi ve özel yazı ve istatistikler, tutanak, anı, yaşamöyküsü, vb. belgeleri kapsar (Karasar, 2012, s.183, Cansız Aktaş, 2015, s.363). Bu tür araştırmalarda, araştırmacı, ihtiyacı olan veriyi, gözlem veya görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edebilir. Bu anlamda doküman incelemesi, araştırmacıya, zaman ve para tasarrufu sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.188, Cansız Aktaş, 2015, s.363). Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.187). Yapılacak olan çalışma ile mevcut kayıt ve belgeler toplanıp belirli norm veya sisteme göre kodlanıp incelenir (Çepni, 2010, s.106).

Bu çalışma kapsamında 1980 ve sonrasında çocuk şiiri kaleme almış olan bütün şairleri ve bunların şiirlerini belirlemek amacıyla alanda öncelikle bir belgesel tarama gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda çocuk edebiyatı kitapları, çocuk edebiyatı yıllıkları, çocuk dergileri, gazetelerin kitap ekleri, süreli olarak yayımlanan kitap bültenleri, çocuk şiiri antolojileri, çocuk kitabı yayımlamış yayınevleri, bu alanda hazırlanmış tezler ve bilimsel yayınlar taranmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

3.2.1. Evren

“Çağdaş Çocuk Şiirinde Değerler Eğitimi” ismini taşıyan bu çalışmanın evrenini, 1980’den günümüze kadar olan sürede çocuk şiiri yazmış olan bütün şairler ve onların şiirleri oluşturmaktadır. Çalışmada 1980 yılından sonrasının çağdaş çocuk şiiri kapsamına alınmasının birkaç farklı nedeni vardır. 1980 yılı Türkiye için yaşamın her alanına yansıyan önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bunun en önemli nedenlerinden biri 24 Ocak Ekonomik İstikrar Tedbirleri ile Türk ekonomisinin dünya ile bütünleşmesi diğeri ise 12 Eylül 1980 askeri müdahalesidir (Şimşek, 2009, s.2). Bu iki olayın Türk toplumunun ekonomik ve sosyal yönden birçok değişimle karşılaşmasına neden olduğunu söyleyebiliriz. Toplum yapısında meydana gelen bu değişimlerin sanata ve edebiyata, dolayısıyla da şiire/çocuk şiirine yansımaları kaçınılmazdır. Kısacası 1980,

Türkiye'nin maddi ve manevi değerlerinin değiştiği, kültürel bir dönüşümün başlangıç tarihini işaret eder (Şimşek, 2009, s.13). Bu nedenle “Çağdaş Çocuk Şiiri” adlı çalışmada 1980’den sonrası temel alınarak incelemeler yürütülmüştür.

Ülkemizde hemen her şairin bir tane bile olsa çocuk şiiri yazmış olduğu gerçeği düşünüldüğünde evrende çok büyük bir sayıyla karşılaşılması kaçınılmaz olmuştur. Bu nedenle evren daraltılma yoluna gidilmiş ve genel evrenden sonra bir daraltılmış evren belirlenmiştir. Daraltılmış evren ise çocuk şiiri kitabı çıkarmış şairler ve onların şiirlerinden oluşmaktadır. Yapılan taramalar sonucunda daraltılmış evrenimizde yaklaşık olarak doksan beş isme ulaşılmıştır. Bu şairlerin çocuklar için kaleme aldığı şiir kitabı sayıları ve kitapların içindeki şiir sayıları da birbirinden farklılık göstermektedir.

3.2.2. Örneklem

Araştırma yaklaşık otuz yıllık bir zaman dilimini kapsadığından evren oldukça geniştir. Bu yüzden örneklem alma yoluna gidilmesi gerekmiştir. Araştırma, nitel bir çalışma olduğundan örneklem belirlenirken de nitel araştırma yönteminde kullanılan seçkisiz örnekleme yöntemleri ve amaçlı örnekleme yöntemleri gözden geçirilmiştir. Çalışmanın amacına en uygun olan amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Çocuk şiiri ölçütlerine uymayan, çocuk duyarlılığını yansıtmayan birçok örneğin var olduğu gerçeği de göz önünde bulundurularak örneklemin belirlenmesinde uzman görüşü almaya karar verilmiştir. Alan uzmanlarından; ilgili dönemde eser vermiş, dönemin genel yapısını eserlerinde yansıttığına inandıkları, çocuk duyarlılığını ve gerçekliğini yakalayabilmiş, nitelikli eserler vermiş olduklarına inandıkları şairleri, daraltılmış evrenin içinden belirlemeleri istenmiştir. Bu amaçla alan uzmanından oluşan altı akademisyene daraltılmış örneklem gönderilmiştir. İncelemede kolaylık ve kıyaslama sağlaması açısından “1980 - 1990”, “1990 - 2000” ve “2000 ve sonrası” olmak üzere üç döneme ayrılmış, listeden uzmanların daha önce belirttiğimiz niteliklere göre isimler belirlemeleri istenmiştir. Alan uzmanlarından gelen listeler karşılaştırılmış ve ortak isimlere ulaşılmıştır. Böylece amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle örneklemimiz belirlenmiştir. Ayrıca alan uzmanlarından gelen görüşlere göre eseri 1979 yılında yayımlanmasına rağmen Yalvaç Ural ve eseri Müzik Satan Çocuklar da örnekleme dâhil edilmiştir. Buna göre örneklemdaki şair sayısı on

olmuştur. Örneklem olarak belirlenen şairler; Ayla Çınaroğlu, Cahit Zarifoğlu, Erol Büyükmeriç, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Mustafa Ruhi Şirin, Necdet Neydim, Refik Durbaş, Rıfat Ilgaz, Süreyya Berfe ve Yalvaç Ural'dır. Bu on şairin 1980 sonrası kaleme aldığı toplam on altı şiir kitabı incelemeye tabi tutulmuştur. Kitaplardaki şiir sayıları birbirinden farklılık göstermektedir. İncelenecek şiirlerin belirlenmesinde ise rastgele yöntemlerinden seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Şairlerin bütün şiirlerinin eşit şansa sahip olması gerekmektedir. Böyle özelliklere sahip olan bir evrenden, istatistiksel hesaplarla evreni temsil edebilme büyüklüğüne sahip ve tamamen rastgele yöntemle bir örneklem seçmek seçkisiz örnekleme yoluyla mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.104). Seçkisiz örnekleme yöntemlerinden ise basit seçkisiz örnekleme (simple random sampling) tercih edilmiştir. Bu örnekleme yönteminde evrendeki tüm birimler, örneğe seçilmek için eşit ve bağımsız bir şansa sahiptir. Diğer bir deyişle tüm bireylerin seçilme olasılığı aynıdır ve bir bireyin seçimi diğer bireylerin seçimini etkilememektedir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, s.85; Akarsu, 2015, s.35). Bu nedenle incelenecek şiirlerin seçiminde basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmış ve her kitaptan rastgele olarak %20'lik bir dilim seçilmiştir. Böylece toplamda doksan iki şiir belirlenerek incelemeye tabi tutulmuştur.

Örneklem, uzman görüşüne başvurularak belirlenmiştir. Örneklem belirlenirken öncelikle belirtilen zaman diliminde çocuk şiiri yazmış olan bütün şairler kronolojik sıra gözetilerek bir liste halinde sıralanmıştır. Daha sonra çocuk edebiyatı alanında uzman olan altı kişiye bu liste ulaştırılmış ve onlardan listedeki çocuk şairlerini alandaki etkilerini, çocuk edebiyatına ve şiirine katkılarını, şiirlerinin kalıcılıklarını ve okurlarca benimsenip benimsenmediklerini göz önünde bulundurarak sıralamaları istenmiştir. Ayrıca bu listede yer alamayan ancak kendilerince önemli gördükleri başka çocuk şairi olup olmadığı kendilerine ayrı bir madde halinde sorulmuş ve varsa listeye eklemeleri istenmiştir.

Bir sonraki aşamada uzmanlardan elde edilen bu listeler değerlendirilmiş ve ortak noktalardan hareketle incelenecek dönemi tam anlamıyla temsil edebilecek şairler örneklem grubu olarak tespit edilmiştir. Bu tespit yapılırken incelenecek zaman dilimi üç ayrı döneme ayrılacağından her dönemi ve dönemin genel anlayışını eserlerine yansıtan şairlerin seçimine dikkat edilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Veri toplama aşamasında geniş bir alan taraması yapılmıştır. Çocuk edebiyatı kitapları, Çocuk edebiyatı yıllıkları, çocuk dergileri, gazetelerin kitap ekleri, süreli olarak yayımlanan kitap bültenleri, çocuk şiiri antolojileri, çocuk kitabı yayımlamış yayınevleri, bu alanda hazırlanmış tezler, yapılmış bilimsel yayınlar taranmış ve 1980 sonrasında çocuk şiiri kaleme almış şairlerin hepsi belirlenmeye çalışılmıştır. Daha sonra belirlenen bu isimler şiirlerini yazma/yayımlama tarihleri göz önünde tutularak kronolojik olarak sıralanmıştır. Bu ilk listede yaklaşık olarak 300 isme ulaşılmıştır. Genel evreni oluşturan bu listeden, sadece çocuk şiiri kitabı yayımlamış isimler belirlenmiş ve böylece daraltılmış evrene ulaşılmıştır. Daraltılmış evrende ise yaklaşık olarak doksan beş isim bulunmaktadır. Daha sonra uzman görüşü alınarak örneklem belirlenmiştir. Bu amaçla uzmanlara bir form gönderilmiş ve doksan beş isim arasından dönemi temsil ettiklerine inandıkları isimleri belirlemeleri istenmiştir. Uzmanlardan gelen listeler karşılaştırılmış ve ortak bir liste oluşturulmuştur. Böylece dokuz kişiden oluşan bir örneklem belirlenmiştir. Ayrıca alan uzmanlarından gelen görüşlere göre eseri 1979 yılında yayımlanmasına rağmen Yalvaç Ural ve eseri Müzik Satan Çocuklar da örnekleme dâhil edilmiştir. Uzman görüşü alınarak belirlenen örneklemden sonra söz konusu şairlerin 1980 sonrasında yazmış oldukları bütün çocuk şiirlerine ulaşılmıştır. Şairlerin toplamda on altı çocuk şiiri kitabı çıkardıkları tespit edilmiştir. Kitapların hepsine ulaşılmış ve kitaplardan seçkisiz örnekleme yöntemiyle incelenmek üzere toplamda doksan iki (92) şiir belirlenmiştir. Son aşamada ise belirlenen şiirler inceleme ölçütlerine göre değerlendirilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analiz edilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, s.240; Cansız Aktaş, 2015, s.363). Bu yöntem kullanılarak mevcut şiirler biçim, içerik ve çocuklara uygunluk yönünden incelenmiştir. Şiirlerde işlenen değerlerin ne olduğu, bu değerlerin dönemlere ve şairlere göre nasıl bir dağılım gösterdiği, değerlerin şiirler aracılığıyla nasıl verildiği gibi

unsurlar göz önünde bulundurularak şiirler değerlendirilmiştir. Böylece 1980’den günümüze kadar kaç tane çocuk şairi olduğu, ne kadar çocuk şiiri yazıldığı, bunların şiirlerinde hangi değerlere yer verdiği, bu değerleri aktarırken nasıl bir yol izledikleri gibi soruların yanıtları aranmıştır. Ayrıca incelenen bu zaman dilimi, üç ayrı döneme ayrılmış ve bu dönemler arasında işlenen değerlerde değişimin nasıl olduğu, dönemlerdeki düşünce ve anlayış farklarının şiirlere nasıl ve ne ölçüde yansıdığı da ortaya konmaya çalışılmıştır. İçerik analizi de bu çalışmada da varılmak istendiği gibi “olayların, mekânların, stillerin, imajların, anlamların ve nüansların anahtar kelime olarak yer aldığı” içgörünün peşindedir (Akt. Merriam, 2013, s.196, Altheide, 1987, s.68).

Nitel araştırmalarda nicel araştırmalardan farklı olarak “bolluk kanunları” geçerlidir. Hatta bu bolluk zaman zaman araştırmacının veriler içerisinde boğulmasına yol açabilir. (Baş ve Akturan, 2013, s.127). Nitel araştırmalarda veriler; taranabilir, fişlenebilir, kaydedilebilir, kodlamalar yapılır ve bunlara referans verilebilir, bu veriler çalışmanın çerçevesine uygun olarak sınıflandırılabilir ancak bütün bu işleri elle yapmak uğraştırıcı ve zaman alıcıdır.

Fraenkel ve Wallen (2006) doküman inceleme için bazı aşamaları olan şu yolu önermiştir: Doküman incelemede ilk aşama içerik analizinin yapılma amacının belirlenmesidir. Bu aşamayı kavramların tanımlanması aşaması izler. Araştırmacı bu kavramlar çalışmanın başında belirlenebileceği gibi çalışma süresince de belirlenebilir. Ardından neyin (kelime, cümle, resim vb.) analiz edileceğine karar verilen analiz birimlerinin belirlenmesi aşaması gelir. Daha sonra araştırmacı amacına uygun olarak analiz edilecek verilerin yerlerini belirler. Burada elde edilen veriler ile amaçlar arasındaki ilişkiyi açıklayan mantıksal bir yapının gerçekleştirilmesi aşamasına geçilir. Araştırmacı örneklem planını geliştirme ve kodlama kategorilerini belirleme aşamalarını izleyerek elde ettiği verileri analiz için hazır duruma getirir. Bu çalışma kapsamında da Fraenkel ve Wallen’in (2006) doküman inceleme aşamaları dikkate alınarak analizler yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Değerler eğitimi, önce ailede başlar. Ailede temel değerleri alan çocuk, kişilik gelişiminin de temellerini atmış olur. Aile bu konuda ne kadar bilinçli ve özverili olursa çocuğun değer gelişimi de o kadar nitelikli olur. Çocuğun okula başlamasıyla değerler eğitimi gibi önemli bir görevi okullar devralır. Okullarda verilen değerler eğitimi daha sistematik ve programlı bir şekilde ilerler. Hökelekli ve Gündüz'ün (2004, s.389) aktardığına göre okulların değerler gelişiminde çok önemli bir rolü vardır. Ancak bu okullar eğer katılıma önem veren, sorumlu bir şekilde davranmayı cesaretlendiren, düzenli bir okul görüntüsü veren, dürüst bir şekilde uygulanan açık kuralları olan okullarsa bu işlevini yerine getirebilir. Ayrıca okulun değerler hakkında açık oluşu ve bu değerlerin paylaşılan (evrensel) değerler oluşu da öğrencilerin üzerinde olumlu bir etki bırakmaktadır (Value Education Study, 2003).

Okullar değerler eğitimi kazandırırken bazı materyallerden de yararlanmaktadır. Daha önceden de değinildiği gibi değerlerin, nasihatvari bir yöntemle öğretilmesi, çocukların bunu içselleştirmesi zor bir süreçtir. Değerlerin daha çok sezdirilerek verilmesi gerekmektedir. Bu da nitelikli yazınsal eserlerle mümkündür. Yılmaz'ın da (2013, s.50) dediği gibi her edebî metin, bünyesinde nasıl bir yapı yahut tema ihtiva ediyorsa aynı zamanda bir değer de ihtiva eder. Bu değerın çocuğa geçmesi ise, çocuğun o edebi eserle buluşması neticesinde olur. Edebi eserler içerisinde ise şiir, sezgisel boyutuyla diğer türlerden ayrılır.

Şiirler, diğer eserlerde olduğu gibi işlediği değerin adını çoğu zaman zikretmez. Ancak okuyucu şiiri okuduğunda o değeri sezer ve benimser. Şöyle ki çocuklara kitap okumanın yararlarını sayfalar boyunca anlatabilirsiniz. Bir hikâye veya romanla da bunu başarabilirsiniz. Ama şiirin gücüyle bunu bir-iki dizede gerçekleştirmeniz mümkündür. Bu nedenle değerler eğitiminde şiirin gücünden mutlaka faydalanılması gerekmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde tespit edilen değerler ve bu değerlerin nasıl bir yol izlenerek çocuklara verilmeye çalışıldığı bu bölümde ele alınacaktır.

4.1. Adil Olma Değeriyle İlgili Bulgular

Adalet ve adil olma kavramları üzerine günümüzde sıkça vurgu yapılmakta ve toplumun, demokratik bir şekilde bir arada yaşaması için, olmazsa olmaz ilkeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. “Adil olmayan kanun/hukuk, kanun değildir” özdeyişinde kanunların bile adil olması gerektiği vurgulanırken, Hz. Ömer’den sonra Mustafa Kemal Atatürk de “Adalet mülkün temelidir” diyerek adaleti merkeze koymaktadır. Bu denli önemli olan adil olma değerinin sözlük anlamına baktığımızda karşımıza şu tanımlar çıkmaktadır:

Güncel Türkçe Sözlük’te (2005) adalet, yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması; hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme; herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk şeklinde tanımlanmaktadır.

Adil olma ise, “Adaletle iş gören, adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren, adaletli” şeklinde tanımlanmaktadır.

İncelenen şiirlerde adil olma değeriyle ilgili elde edilen bulguları şöyle sıralayabiliriz:

Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın “Gizli Yorum” adlı şiirinde gelir adaletsizliğinden bahsediliyor ve bir çocuğun bakışından kendisiyle aynı şartlara sahip olmayan çocuklarla ilgili bir duyarlılık yaratılmaya çalışılıyor.

Doları sevdim ben

İstedim

Düşmesin değeri

Biriktirdiğim paranın

Sizlerin peki

Birlikte oynadığım

Birlikte okuduğum

Çocukların paraları ne olacak?

Avuçlarındaki para değer yitirirken

Elleri nasıl titrer

Nasıl ağırır çarşılarda

Nasıl acır bilmiyorum

Sezdim de azıcık

Utandım kendimden

(FHD, Gizli Yorum)

Gizli Yorum şiirinde şair, öncelikli olarak aynı ortamı paylaşan çocukların gelir düzeyindeki farklılığa dikkat çekiyor. “Birlikte okuduğum / Birlikte oynadığım” ifadelerinden şiirdeki anlatıcı çocuğun okul ve mahalle arkadaşları arasında gelir farkının olduğunu anlıyoruz. Anlatıcı çocuk, dolar biriktirirken arkadaşlarının ellerindeki dolar olamayan para değer yitirmektedir.

Şair şiirinde, bir çocuğun gözünden dünyadaki gelir adaletsizliğine, insanların bu duruma duyarsız kalmasına bir tepki göstermiştir. Bu tepkiyi şiirin içerisine yedirmeyi başaran şair, okuyucuya şiir hazzı tattırırken onları düşünmeye ve empati kurmaya da sevk etmektedir.

Şiirde adil olma değerinin açıkça verilmediğini, çocukların bunu kendilerinin sezmeleri gerektiğini görmekteyiz. Daha önceki bölümlerde de değinildiği gibi güçlü şiir didaktikliği ön planda olmayan, sezgisel gücü önde olan şiirdir.

Süreyya Berfe’nin “İkimiz de On Yaşındayız” adlı şiirinde de adil olma değeri işlenmiştir.

Ben okula gidiyorum

o işe gidiyor.

Ben eve dönüyorum

o çalışıyor.

Ben derslerimi bitiriyorum

o hala çalışıyor.

Ben oyun oynuyorum

o yanımdan geçiyor.

Ben yemek yiyorum

o düşünüyor.

Ben uyuyorum

o ağlıyor.

İkimiz de on yaşındayız. (SB, İkimiz de On Yaşındayız)

Şair, şiirinde ikisi de on yaşında olan iki farklı çocuğu konu edinmiştir. Özellikle yaş verilmesi dikkat çekicidir. Burada şiiri birkaç farklı açıdan değerlendirmek gerekir.

Birincisi, çocukların çalıştırılması çocuk haklarının ihlalidir ve suçtur. İkincisi ise ikisi de çocuk olmasına rağmen yaşam koşulları eşit değildir. Bu şiirde gelir adaletsizliğini, hayatın bütün çocuklara adil davranmadığını görürüz. Şair, şiiri boyunca bir kıyaslamaya gitmiştir. Bir tarafta okula giden, derslerine çalışan, oyun oynayan, yemek yiyen, uyuyan bir çocuk, yani çocukluk haklarına sahip olan ve bu haklarını kullanabilen bir çocuk vardır. Diğer tarafta ise bütün bu haklardan yoksun olan bir çocuk çıkar karşımıza. Ortada bir adaletsizlik vardır ve bu adaleti sağlayacak olan çocuklar değil yetişkinlerdir. Şair, şiirinde yetişkinlerden hiç söz etmese de şiir okununca adil olması gereken kişilerin yetişkinler olduğunu sezilebilmektedir.

Şair, şiirinde bir çocuğun ağzından, yaşıtı iki çocuğun farklarını sıralarken şiirin derin etki gücünden de sonuna kadar faydalanmaktadır.

Süreyya Berfe'nin "Yıkanmak" adlı şiirinde de adil olma değeri işlenmiştir.

...

Ben yıkandım

Alt kattaki arkadaşım da yıkanacak.

Ya karşı gecekondudaki çocuklar? (SB, Yıkanmak)

...

Süreyya Berfe, bu şiirinde de gelir adaletsizliğine değinmektedir. Bu değiniş, şiirsel bir üslupla olmakta, şair, söylemek istediğini dizelere yedirerek vermektedir. Hayat, her insana eşit şartlar sunmamaktadır. Bu adaletsiz ortamdan çocuklar da nasibini almakta belki de en çok onlar etkilenmektedir.

Şair, şiirinde kullandığı tek bir soru cümlesiyle "Ya karşı gecekondudaki çocuklar?" okuyucuyu düşünmeye, kıyaslamaya ve adalet konusunda duyarlı olmaya yönlendirmektedir. Bu da şiirin az sözle çok şey anlatma sanatı olmasından kaynaklanmaktadır.

4.2. Aile Birliğine Önem Verme Değeriyle İlgili Bulgular

Aile en bilindik ve genel tanımıyla, toplumu oluşturan en küçük birimdir. Anayasamızda da "Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır" şeklinde aileden bahsedilmektedir (1982 Anayasası, 41. Madde). Güncel Türkçe Sözlük'te ise aile, "evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler

arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik / aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü” olarak tanımlanmaktadır (2013). Winch de aileyi tanımlarken onun kuşak ilişkilerine göre ana, baba ve çocuktan meydana gelen bir grup olduğunu söyler (1965, s.84).

Bu tanımlarda dikkati çeken ise genellikle çekirdek ailenin tanımın yapılmış olmasıdır. Modern toplumlarda aileler gittikçe küçülmekte, eskiden görmeye alışık olduğumuz kalabalık ailelere zor rastlanmaktadır. Çekirdek aile, gerek kentsel gerekse kırsal bölgelerde egemen aile yapısı haline gelmiştir (Akt. Kongar, 2013, s.585). Bu durum bir tek Türk toplumunda değil, diğer toplumlarda da karşılaşılan bir durumdur. 1982 Anayasası da aileyi tam olarak tanımlamamakla birlikte çekirdek aileyi öngörmekte fakat öteki aile tiplerine kapalı bir nitelik taşımamaktadır (Ansay, 1984, s.25).

Aileyi, Hilmi Ziya Ülken, “aralarında gerçek veya uzlaşma bir akrabalık bağı olan, yani bütün sosyal münasebetleri bir soy etrafında toplanmış olan zümreler” olarak tanımlamıştır. Yani ona göre böyle bir topluluğun aile olabilmesi için kan bağı zorunlu değildir ve aile olabilmenin iki şartı vardır: Birincisi, aile zümresine giren insanlar arasında gerçek veya uzlaşma kandaşlık bağı, ikincisi ise ailenin bağlı olduğu cemiyet tarafından kendisine verilen hukuk düzenidir (Dikeçligil ve Çiğdem, 1990, s.27). Bu tanım, aileyi biraz daha geniş açıdan ele almıştır.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğünün, *Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması* isimli çalışmasında ise aile, nüfusu yenileme, millî kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin işlevlerinin yerine getirildiği bir kurum olarak tanımlanmaktadır (Ed. Turgut, 2010, s.21).

İster çekirdek aile olsun isterse geniş, ailelerin şekillendirme özelliği vardır. Çocuğun kişilik yapısı aile içinde şekillenir. Aile üyeleri bireyin hem organik hem de zihni alışkanlıklar kazanmasını sağlar (Gökçe, 1976, s.46-77). Aile yapısı ne kadar sağlıklı olursa, orada yetişecek bireyler de o kadar sağlıklı olur. Bu nedenle gelecek nesillerin doğru bir şekilde yetiştirilmesi için aile birliğine ve yapısına önem vermek gerekmektedir.

Aile birliğinin korunması genelde sağlam bir toplumun oluşmasının temelini atarken özelde de bireyi birçok farklı açıdan desteklemektedir. Anadil gelişimi de

bunlardan biridir. Türkçe eğitiminin de temelini oluşturan anadil eğitimi, aileden başlamaktadır. Aile birliğine önem verme değeri, Türkçe eğitimi açısından da önem taşımaktadır.

Bu değerin, incelemiş olduğumuz şiirlerde nasıl işlendiğiyle ilgili bulgulara baktığımızda değerin şiirlerin içinde örtük olarak verildiğini görürüz.

F. H. Dağlarca'nın "Yol" adlı şiirinde aile birliğine önem verme değeri, şiirin içine yedirilerek verilmektedir.

Gittiği yerden dönerken

Yolculuk güç demişti

Babam anneme

Okuldan sonra ben evime dönerken

Yolculuk güç değil

Çok tatlı (FHD, Yol)

Şiirde, okuldan sonra eve dönmekten zevk alan ve okul ile ev arasındaki yolun ona çok kolay ve tatlı geldiği bir çocuktan bahsedilmektedir. Babasının eve dönüş yolunda çektiği sıkıntıya zıt olarak çocuk, dönüşü sevmektedir.

Okuldan eve dönmeyi kolaylaştıran şeyin ne olduğunu şair açıkça belirtmemişse de şiire bakıldığında çocuğa yolu kısaltan şeyin evi ve ailesi oldu anlaşılmaktadır. Evine ve ailesine kavuşacak olması yolu kısaltmakta ve eğlenceli hale getirmektedir. "Yolculuk güç değil / Çok tatlı" dizelerinden anlaşılabileceği üzere kavuşacağı şeyin sevgisi ve heyecanı yolu kısaltmaktadır. Şair, bu değeri, okuyucunun kendisinin çıkarmasını istemiş ve örtük olarak vermeyi tercih etmiştir.

Mustafa Ruhi Şirin, "Büyük Bir Çocuktur Babaannem" adlı şiirinde anne ve babası çalışan, babaannesi tarafından bakılan bir çocuğu konu edinmektedir. Şiirde babaannesini çok seven ama yine de anne ve babasını özleyen bir çocuk vardır. Şair, örtük olarak verdiği iletide çalışan anne ve babaların çocuklarının yaşadığı örselenmeyi anlatmakta ve aile birliğinin önemine dikkat çekmektedir.

...

Buna rağmen bilmem niçin

Annemin ve babamın resmini

Çizerim tahtaya duvarlara

Ve camlara

Fakat kapıda yine

Karşılar beni babaannem

...

(MRŞ, Büyük Bir Çocuktur Babaannem)

Bütün gün anne ve babasına özlem duyan ve onlara kavuşmayı ümit ederken yine babaannesiyile karşılaşan bir çocuğun iç dünyasına eğilen şair, orada babaanne sevgisine galip gelen bir hasreti gözler önüne serer. Uzun uzun aile birliğinin önemine değinen cümleler yerine sadece, kısa duygu çözümlemeleriyle çizdiği tabloda, okuyucuyu örselenen çocuklarla ve ailenin bir arada olmasının önemiyle baş başa bırakır.

Rıfat Ilgaz da, “Günaydın” adlı şiirinde aile birliğine önem verme değerini işlemiştir.

...

Günaydın anne, günaydın baba

Kim varsa evde büyük küçük

Hepsine candan günaydın.

Abla, ağabey, teyze, hala

Kazak ören büyükanne

Köşede oturan büyükbaba

Size de gönülden günaydın. (RI, Günaydın)

Bu şiirde çizilen tabloda kalabalık bir aileyle karşılaşırız. Çekirdek ailenin dışında teyze, hala, büyükanne ve büyükbaba gibi aile fertlerinin de olduğu tablo, özlenen ama eskilerde kalmış kalabalık aileleri hatırlatır okuyucuya. Şiirde çok mutlu bir çocuk vardır. Uyandığında yüzünde gülücüklerle etrafa günaydınlar dağıtmaktadır. Onun mutluluğu ailesinin yanında olmasından kaynaklanmaktadır. Bu mutluluk, okuyucunun da dikkatinden kaçmayacağı üzere aile fertlerinin sayısı arttıkça artmaktadır. Bütün aile fertlerinin bir arada olduğu mutlu aileler, çocuklar için çok önemlidir ve şair de bu önemli durumu çok mutlu bir çocuk çizerek okuyucuya aksettirmektedir.

Erol Büyükmeriç'in "Gelecek Olan" adlı şiirinde aile birliğine önem verme değeri farklı bir açıdan ele alınmıştır.

Senin kadar seveceğiz, diyorlar.

Gelecek olan bilmem ben miyim?

Kendimi yerine koyduğumda O'nun,

Çoğalıyor sevinçlerim.

Sen de böyle içimdeydin, diyor annem,

Ellerimiz dolaşırken karnında;

Babamın, annemin, benim.

Yakalıyor sevinçlerini gözlerim.

Bilmiyorum sevinsem mi onlar gibi?

Gelecek olan böler mi sevgisini annemin;

Oyunlarını, kucakını babamın?

Paylaşılacak mı oyuncaklarım? (EB, Gelecek Olan)

Şair, şiirinde gelecek olan kardeşini merak eden ama bir taraftan da endişelenen bir çocuğu anlatmaktadır. Çocuk bu endişesini, annesinin ve babasının konuşmaları ve davranışlarıyla yenmeye çalışmaktadır.

"Babamın, annemin, benim.

Yakalıyor sevinçlerini gözlerim"

dizelerinde şair, ailenin bir arada ve mutlu olmasını resmederken aile birliğinin önemine de göndermede bulunmaktadır. Eğer, bütün aile bir arada ve mutlu olmasaydı, gelecek olan bu kadar olgun karşılanamayabilirdi. Örtük olarak verilen bu iletide şair, çocuğun anne ve babasıyla olan yakınlığından da bahsederek ailenin çocuk için ne kadar önemli olduğunu bir kez daha vurgulamaktadır.

4.3. Bağımsızlık Değeriyle İlgili Bulgular

Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğü'nde (2005) "bağımsız olma durumu veya niteliği, istiklal" şeklinde tanımlanan bağımsızlık, özgürlük/hürriyet kavramlarıyla zaman zaman aynı anlamda kullanılsalar da iki kavram birbirinden farklı anlamlar ifade eder. Özgürlük, bireyleri etkileyen bir değerdir. Bağımsızlıkta ise bir devlet ya da bir milletin, başka milletlerin boyunduruğu altında olmaması durumu kastedilir. Başka bir

ifadeyle devlet ya da milletin kendisi dışındaki devletlerin himayesi altına girmeyip özgür bir şekilde varlığını devam ettirmesini bağımsızlık olarak tanımlayabiliriz (Moğul, 2012, s.43).

Bağımsızlık, Türk tarihinde ve kültüründe de çok önemli bir değerdir. Türk milleti, tarihi boyunca bağımsızlığı için mücadele etmiş, hiçbir zaman bağımsızlığından taviz vermemiştir. Sadece Türk milleti ve devleti için değil dünya üzerinde var olan bütün devletler ve milletler için de bağımsızlık çok önemli bir değerdir. İnsanlık tarihine bakıldığı zaman savaşların çoğunun hâkimiyet kurmak isteyen ve o hâkimiyeti kabul etmeyip bağımsız kalmak isteyen iki karşı güç arasında yaşandığı gerçeğiyle karşılaşırız.

Bağımsız olmayan bir devletin vatandaşları özgür de değildirler. Özgür olmayan bireyler kendilerini gerçekleştiremezler. Nitelikli bireylerden oluşmayan toplumlar ve neticede devletler de sağlam olamazlar. O nedenle bağımsızlık değeri, çocuklara verilmesi gereken temel değerlerden biridir. Türk milli eğitiminin amaçlarında ve Türkçe eğitim programının birçok yerinde de bağımsızlık değeri geçmekte ve önemi vurgulanmaktadır (Moğul, 2012, s.44).

İncelemiş olduğumuz şiiirlerde bağımsızlık değerini Cahit Zarifoğlu'nun farklı bir şekilde işlediğini görürüz. Şair, *Ağaç Okul* adlı kitabında “Çocuklara Afganistan Şiirleri” ifadesini kullanırken Rusların işgali altında olan Afganistan'dan manzaralar sunacağını belirtir. Şairin “Bülbülümüz” adlı şiirinde bağımsızlık değeriyle ilgili şu ifadeler geçer:

...

Ne zaman ki

Ruslar geldi ÷lkemize

Bülböl

Duramaz oldu kafeste

...

Şair, insanın bağımsızlığını, bir bülbölün özgürlüğüyle bağdaştırarak vermektedir. Bir kuşun kafese kapatılması nasıl onun özgürlüğünü yok etmekse, bir ülkenin işgal edilmesi de o ülkenin insanların önce bağımsızlığının sonra da özgürlüğünün yok edilmesi anlamına gelmektedir.

Şair, burada aynı zamanda “Bülbülü altın kafese koymuşlar, ah vatanım demiş.” atasözünü de çağrışım olarak kullanmıştır. Bağımsızlığın olmaması durumunun kötülüğünü ve dayanılmazlığını “Bülbül/Duramaz oldu kafeste” dizeleriyle veren şair, bağımsızlığın gerekliliğini ve olmazsa olmazlığını da okuyucuya aktarmaktadır.

Zarifoğlu’nun “Savaşlırlarken Onlar” adlı şiirinde de bağımsızlığın olmama durumu resmedilerek bağımsızlık değerinin önemi vurgulanmaktadır.

...

Nicedir

Düşman var ülkemizde

Top sesleri dinlenir

Ninni yerine

Savaşlırlarken doğmuşum

Ağaçlarımız ırmaklarımız

Gökte ay

Ve güneş bile

Sevmez Rusları

...

Şair, bir ülkenin düşman tarafından işgal edilmesinin yani bağımsızlığın elden gitmesinin insanlar ve özellikle çocuklar üzerinde bıraktığı yıkımı göstermek amacıyla ağaçları ve ırmakları da savaşa dâhil etmiştir. Ağaçları ve ırmakları kişileştiren şair, onları da çocuğun annesi, babası ve ülkesindeki diğer insanlar gibi birer asker yapmıştır. Bu yaklaşım aynı zamanda haklılığı göstermesi bakımından dikkate değerdir. “Ağaçlar ve ırmaklar bile ülkesini sahiplenmekte ve bağımsızlık için savaşmaktadır.” Ağaçlar ve ırmaklar gibi güneş ve ay da ülkenin işgal edilmesi durumundan rahatsızdır. Şair, ülkenin bağımsızlığının önemini vurgulamak için sadece eli silah tutan insanları değil, ağaçları, ırmakları, kuşları, anneleri, dedeleri ve çocukları da savaşa katmıştır. Böylece topyekûn verilen mücadelenin ancak çok önemli bir değer karşısında verildiğini göstermek istemiştir.

Bağımsızlık değerini şiirinde işleyen bir diğer şair de Dağlarca’dır. “Çağdaş Yurt” adlı şiirinde bağımsızlık şu şekilde ele alınmıştır:

*O gün
Yurt ıştır ışmaz
Yıkanırken yüzleri yüce parıltılarla
Uzun uykusundan silkindi toplum
Baktı
Bileğindeki
Masadakine
...*

Şairin, burada uzun bir uyku olarak bahsettiği şey, bir milletin amaçsızca, bilinçsizce ve hiçbir şey yapmadan geçirdiği zamanlarıdır. Uzun uykusundan silkinen toplum ise artık kendine gelen ve çağını yakalamak için çaba sarf eden toplumdur. Toplumu uzun bir uykuya iten sebebi ise şair “Yurt ıştır ışmaz” sözüyle vermektedir. Yurt ıştır ışmaz uyanan toplum, önceden karanlıktaydı ve o yüzden uzun bir uykudaydı. Bir milletin karanlık olan günleri ise bağımsızlığının olmadığı günlerdir. Ne zaman ki millet bağımsızlığını kazandı o zaman yurtları ışıklandı ve onlar da uyandılar.

Şairin burada örtük olarak ve çağrışımları kullanarak verdiği bağımsızlık değerinin, toplumun üzerindeki büyük etkisi dikkat çeker. Bağımsızlık yoksa her şey durur tıpkı uyku hali gibi, eğer bağımsızlık varsa o zaman her şey işlemeye ve ilerlemeye başlar. Bu işleyişi ve ilerleyişi de şair, saatin işlemesiyle bağdaştırmıştır.

...
Geri kalmış benimki dedi
Avucu parmakları gerçekle sızlamış
İleri aldı bir bir
Kendi saatini çabucak
...

Bağımsızlığın olmadığı o uzun uyku halinde bütün toplum geri kalmıştır. Artık bağımsızdırlar ve ileri medeniyetler seviyesini yakalamak için çalışmaları gerekmektedir. Bu çalışmayı ve ilerlemeyi de şair, geri kalan saatlerin ileri alınmasıyla bağdaştırmaktadır.

4.4. Barış Değeriyle İlgili Bulgular

Barış, en genel anlamıyla savaş olmama durumudur. Barışı daha geniş olarak Yılmaz (2004, s.699), “savaş sebeplerinin ortadan kaldırılarak toplumda güven ve huzurun temin edilmesi, insanca yaşama şartlarının oluşturulması, insan hayatını yıkan veya hayatın zevklerinden mahrum eden şiddetin yokluğu” şeklinde tanımlamıştır.

Barış, insanlık tarihinin ilk dönemlerinden günümüze kadar sıkça adı geçen ve hep istenen bir değer olmuştur. Barışın sağlanması için öncelikle peygamberler ve din âlimleri, düşünürler, eğitimciler gibi önemli insanlar yoğun çabalar sarf etmişlerdir. Bu kadar önemli bir değerın eğitim sistemi içerisinde yer alması da kaçınılmaz olmuştur.

İncelenen şiirlerde de barış değerinin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Rıfat Ilgaz’ın “Ormanız Biz” adlı şiiri bütün olarak barış değerini yansıtır niteliktedir.

*Yaşayıp gidiyoruz bir arada
Meşe, çam, köknar, kayın...
Bırakın kirli kentlerinizi,
Biraz da aramızda yaşayın!
Varsın derinde olsun köklerimiz
Yükselmek için yarış bizde.
Görölmüş mü ağacın ağaca kıydığı,
Sevgiyle yaşamak barış bizde!
Mutluyuz birlikte yaşamaktan
Meşe, çam, köknar, kayın...
Sarılın toprağınza bir çınar gibi
Bize de kendinize de kıymayın.
Ne demiş en büyük ozanımız
Neden kulak vermiyorsunuz sesine
Bir ağaç gibi hür yaşayın dememiş mi,
Ve bir orman gibi kardeşçesine? (RI, Ormanız Biz)*

Şiirin bütününde barış değeri verilse de bazı dizeler diğerlerinden ön plana çıkmaktadır. “Görölmüş mü ağacın ağaca kıydığı/Sevgiyle yaşamak barış bizde” dizeleriyle şair, ağaçları örnek göstererek insanlara barıştan uzak yaşadıkları, birbirlerini sevmedikleri ve birbirlerine zarar verdikleri için uyarıda bulunmaktadır.

Şiir boyunca ağaçların birlikte, kardeşçe yaşadığından, insanların da onları örnek alması gerektiğinden bahseden şair, Nazım Hikmet'in "Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür/Ve bir orman gibi kardeşçesine" dizelerine göndermede bulunmaktadır.

Şair, şiirin bütününde insanları barışa davet ederken onları ağaçlara da zarar vermemeleri konusunda uyarmaktadır. Doğa sevgisi başlığında daha ayrıntılı olarak değinilecek olan bu konu, insanların sadece kendi aralarında değil doğayla da barışık olmaları bağlamında değerlendirilebilir.

Süreyya Berfe'nin "Bayraklar" adlı şiirinde milletlerin bayraklarının ayrı olmasından hareketle şair "Hani bütün milletler kardeşti?" sorusunu okuyucuya yöneltmektedir.

...

Gördün mü?

Hepsini bildim. Ama

neden ayrı ayrı

bayrağı var

her milletin?

Hani

kardeşlik hepimiz? (SB, Bayraklar)

Bütün milletlerin bir arada barış içinde yaşamasını şair, tek bayrakla bağdaştırmıştır. Milletlerin ayrı bayraklara sahip olmasını birbirlerinden ayrılması gibi gören şair, burada dünyayı bir bütün olarak düşünmüştür. Evrensel bakış açısıyla kaleme aldığı şiirde, çocuklara dünyadaki bütün milletlerin kardeş olduğu ve barış içinde yaşamaları gerektiği iletisini vermek istemiştir.

Şiirin başını oluşturan "Bu, Bulgar bayrağı/Bu, Yunan bayrağı/Bu, İran bayrağı" dizelerinde komşu ülkelerin sıralandığı dikkat çeker. Bir sonraki bölümde ise Brezilya, Cezayir ve Almanya gelmektedir. Şairin öncelikle komşu ülkeleri sıralaması tesadüfi değildir. Burada iki amaç güdülmüş olması muhtemeldir. Birincisi yakından uzağa doğru bir sıra izleyerek çocuklara önce en tanıdıkları ülkeleri örnek vermek istemiş olabilir. İkincisi ise barışın önce en yakındaki ülkelerle yapılması gerektiğini sezdirmek istemiş olabilir.

Bir diğerk dikkat çeken nokta ise Yunanistan bayrağı, Bulgaristan bayrağı şeklinde değil de Yunan ve Bulgar bayrağı şeklinde bir kullanımın tercih edilmesidir. Bilindiğı üzere bu iki ulusla da Türklerin yakın geçmişte önemli temasları olmuştur. Ülkemizde yaşlı diyebileceğimiz sınıfın bu ülkelere ve vatandaşlarına halen daha Yunan ve Bulgar diye hitap ettikleri bilinir. Şairin dizeleri de Anadolu'daki bu kullanımı çağrıştırmaktadır. Bu dizelerde, geçmişte yaşanan olumsuzlukları bir kenara bırakıp bütün insanlığın barış içinde kardeşçe yaşamasının özlemini duyan bir şairin sesi duyulmaktadır.

Necdet Neydim'in "Barış Şarkısı" adlı şiiri bütünüyle barışı konu alan ve bu değeri yansıtan bir şiirdir.

Bir evren istiyorum

Barışın hüküm sürdüğü,

Bir evren istiyorum

Sevginin yeşerdiği.

Ben bir çocuğum

Sevgi verin bana,

Ben bir çocuğum

Umut verin bana.

Almayın oyuncaklarımı

Anılarım var onlarda,

Atmayın oyuncaklarımı

Aranmasın sokaklarda.

Biz çocuğuz

Barış istiyoruz,

Biz çocuğuz

Dostluk istiyoruz.

Bir evren istiyorum

Barışın hüküm sürdüğü,

Bir evren istiyorum

Sevginin yeşerdiği. (NN, Barış Şarkısı)

Şiir boyunca sesini duyduğumuz çocuk, içinde barış, sevgi ve dostluğun hüküm sürdüğü bir evren istemektedir. Şiirde açık olarak verilme de çocuk bu isteğini yetişkinlere yöneltmektedir. “Almayın Oyuncaklarımı/Anılarım var onlarda/Atmayın oyuncaklarımı/Aranmasın sokaklarda” dizelerinden de anlaşıldığı üzere birileri çocuğun oyuncaklarını almakta ve onu üzmektedir. Oyuncakların sokaklarda aranması, onların sokaklara saçılması anlamına gelmektedir. Çocukların oyuncakları ise savaş zamanlarında yıkılan evlerden sokaklara saçılır. Burada şair, savaş çağrışımında bulunarak barış halinin önemine dikkat çekmektedir. Şair, bu dört dizeyle adeta bir savaş halinin portresini çizmiştir. Savaşta yıkılan evler ve o evlerin enkazlarında eşyalarını ve belki de yakınlarını arayan insanlar... Bu sahnedeki en yıkıcı detay ise o enkazda oyuncağını arayan bir çocuk resmidir muhakkak. Şair, şiiriyle çizdiği resimle savaşın korkunçluğunu gözler önüne sermiştir.

Savaşı çıkaran yetişkinlerdir. Savaştan en çok etkilenen ise çocuklardır. Bu yüzden şiirdeki çocuk, yetişkinlere “Barış, sevgi, dostluk istiyorum,” diyemeslenmektedir. Barışı bütün dünya için değil de bütün evren için istemesi, barışın evrensel bir değer olmasından ileri gelmektedir.

Cahit Zarıfoğlu’nun “Küçük Savaşçılar” adlı şiirinde bir savaş hali anlatılmaktadır. Bu savaş, yıkıcıdır ve geldiği yerde kendinden başka hiçbir şey bırakmamaktadır.

Savaş var

Helikopter ve tank sesleri

Oyun sesleri yerine

Çocukların kulaklarında

Az ötemizde elma bahçeleri

Ağaçlar

Yakılmış

Ağaçlar

Kuşlarsız

Savaş var

Oyuncak yok

Savaş var
Yaramazlık yok
Savaş var bizde
Ya sizde
Komşu ülke çocukları
Ya sizde ne var
Savaş var
Ne yüzmeye gidiyor çocuklar
Yakın dereye
Ne de
Kuş avlamaya
Unuttuk kuşları
İncirleri
Hurmayı
Savaş var yalnız
Yalnız savaş var (CZ, *Küçük Savaşçılar*)

Şiir boyunca birçok kez tekrarlanan “savaş var” ifadesi, şiiri kuşatmakta, okuyucuda savaş varsa hiçbir şey yok düşüncesi uyandırmaktadır. “Savaş var/Oyuncak yok/Savaş var/Yaramazlık yok” dizeleri de bu duyguyu besler niteliktedir. Oyunağın ve yaramazlığın olmadığı yerde çocuklar da yok demektir. Oradaki çocuklar, savaşın birer kurbanı olarak çocukluklarını yaşayamamaktadırlar. Oradaki çocuklar, oyun oynayamayan, yaramazlık yapamayan, yüzmeye gidemeyen, kuşlara, incirlere, hurmaya hasret kalan savaş çocuklarıdır.

Bu şiir, baştan sona bir özlem şiiridir demek yanlış olmaz. Özlemi duyulan şey ise barıştır. Şiir boyunca savaş anlatılarak, onun yıkıcı, yok edici özelliği üzerinde durulurken aslında hep barışın güzelliği ön plana çıkarılmıştır. Şairin “Savaş var bizde/Ya sizde/Komşu ülke çocukları/Sizde ne var” dizeleri, bir savaş çocuğunun, barış içinde yaşayan komşu ülke çocuklarına bir haykırışından başka bir şey değildir. Bu dizeler, çocuğun cevabını bildiği bir sorudur. Şiir boyunca savaş varsa bunlar yok diye saydığı her şey barış olan ülkelerde vardır. Çocuk da o yüzden biraz da sitemkâr bir şekilde komşu ülke çocuklarına seslenmekte, sizde ne var diye sorarken aslında onlara imrendiğini göstermek istemektedir.

Zaifoğlu'nun barış değerini işlediği bir diğer şiiri ise "Savaşlırlarken Onlar" adlı şiiridir. Bağımsızlık değeri altında değindiğimiz bu şiir, bütün olarak savaşı ve savaşın yıkıcılığını anlatırken barış değerini ön plana çıkarmaktadır.

...

Nicedir

Düşman var ülkemizde

Top sesleri dinlenir

Ninni yerine

...

(CZ, Savaşlırlarken Onlar)

Şairin, diğer şiirlerinde de hâkim olan bu yaklaşım, bir değer zıddını ya da o değer olmama durumunu vererek değer öneminin anlaşılmasını sağlamaktır. Bu şiirde de şair, aynı şekilde barışın zıddını/barışın olmama durumunu yani savaşı vererek okuyucuya barışın önemini duyumsatmak istemektedir.

Erol Büyükmeriç'in "Dört İşlemde Mutluluk" adlı şiirinde de barış değeri işlenmektedir.

Armutlarla elmalar toplanmaz diyorlar.

Oysa ne güzel olur,

Dünyanın bütün çocukları,

Hep birlikte toplansalar,

El ele tutuşsalar...

"Toplansalar"; ak, sarı, kara.

"Toplam"sa; kocaman mutlu bir dünya. (EB, Dört İşlemde Mutluluk)

Şair, armutlar ve elmalarla dünyada farklı dil, din, renk ve ırka sahip olan insanları/çocukları bağdaştırmıştır. Dünyada hüküm süren farklılıkların bir araya gelmemesi düşüncesini yıkmak isteyen şair, onları bir araya toplamış ve kocaman mutlu bir dünya elde etmiştir. Bu dünyaya barış hâkimdir. Tarihi boyunca birçok savaşa tanıklık etmiş dünyada barış, ancak bütün insanları hiçbir ayırım gözetmeden birleştirmekle sağlanır. Bunu bilen şair de şiirinde çocukları birleştirmiştir. Bütün farklılıklarıyla birleşen çocuklar, rengârenk ve bir o kadar da güzel bir dünya resmi oluşturmuşlardır.

Şairin dünyada barışı sağlamak için insanları değil de çocukları bir araya getirmeye çalışması dikkat çekicidir. Bunun sebebi devam eden dizelerde ortaya çıkmaktadır.

...

*Oysa değiştirilse yerleri,
Çocuklarla büyüklerin,
Görün, bakın o zaman;
“çarpım” nasıl artarmış,
Nasıl güzelleşirmiş dünya.*

Şair, şiirinin bu dizelerinde sorunun kaynağını bulmuştur. Dünyayı savaşımlara mecbur kılan çocuklar değil yetişkinlerdir. Eğer çocuklarla büyüklerin yerleri değiştirilseydi, o zaman savaşla barış da yer değiştirecekti. O zaman bütün dünyaya barış egemen olacaktı. Barış, dünyayı yaşanılabilir, güzel bir yer yapacaktı. Barış değerini vurgulamak isteyen şair, onu çocukların saflığıyla ve temizliğiyle bağdaştırmıştır.

Barış değerini şiirlerinde işleyen bir başka şair de Ayla Çınaroğlu'dur. “Ayıp” adlı şiirinde bir çocuğun dilinden büyüklere sesleniş vardır.

*Ayıp bir şey söylesem
Annem kızar
Babam kızar
Öğretmen kızar.
Ama ayıp değil mi yaptığınız
Siz koskoca adamlar
Şu tüfekler
Tabancalar*

Bombalar? (AÇ, Ayıp)

Çınaroğlu'nun “Ayıp” şiirinde de çocuklarla büyükler kıyaslanmaktadır. Şiirde tüfekler, tabancalar ve bombalar savaşı temsil etmektedir. Kendisine yaptığı ayıp bir şeyden dolayı kızılan bir çocuğun, büyüklere bir ders vermesi söz konusudur şiirde. Şair, şiirinde küçük çocuğun dilinden sizin yaptığınız ayıp değil mi diye sorarken asıl büyük ayıbı onların yaptığını okuyucuya hissettirmektedir.

Yapılan büyük ayıp ise savaştır. Çınaroğlu da savaşın çirkinliğini ve yanlışlığını ön plana çıkararak barış değerinin önemini vurgulamaktadır.

Şair “Korkmak” adlı şiirinde de savaş kavramından hareketle barışı vurgulamaktadır.

...

Şimdi kaf dağı, maf dağı yok.

Olsa da ben korkmam devden

Devden, cadıdan, cinden.

Atom, nötron, napalm varken... (AÇ, Korkmak)

Şiirde, ninesinin çocukken devletlerden korkmasını dinleyen ve artık devletlerden korkmadığını söyleyen bir çocuk vardır. O çocuğun artık korkacağı daha başka unsurlar vardır. Atom, nötron ve napalm bombaları, savaşların en acımasız silahlarıdır. Savaşta, hiç ayırım yapmadan önüne gelen bütün canlıları yok eden bu bombalar, insanlık tarihinde çok derin ve acı izler bırakmışlardır.

Şair, şiirinde savaşın acımasızlığını, kötülüğünü vurgulamak için bu üç kelimeyi seçmiştir. Aslında çocukların dünyasında korku unsuru olarak sadece hayal güçlerinin etkisiyle devler, cadılar cinler olmalıyken bir çocuğu atom, nötron ve napalm bombaları korkutuyorsa savaş var demektir. Savaşın olduğu her yerde de barışa duyulan büyük bir özlem vardır.

“Barış Türküsü” adlı şiirde şair, barış değerinin öneminden, sevginin ve dostluğun insanları barışa götüreceğinden bahsetmektedir.

...

Sevgi dostluğa

Dostluk barışa

Barış insana

Barış dünyaya gerek. (AÇ, Barış Türküsü)

Şiirdeki bu dizeler, şiir boyunca üç kez tekrar edilmektedir. Hem dizelerin içeriği, hem de üç kez tekrar edilmesi barışın önemine dikkat çekmek içindir. Bir değer olarak barışın önemi de onun hem insanlara hem de dünyaya gerekli olduğu ifadeleriyle

verilmektedir. Burada barışın hem bireysel hem de evrensel bir değer olduğu da vurgulanmaktadır.

Şairin barış değerini işlediği bir diğer şiiri ise “Orman”dır. Barış, şiirde örtük olarak verilmiştir. Şair, barış kelimesini hiç kullanmasa da barışın özelliklerini şiirinde sırlamıştır. “Aynı gizemli türküyü söylüyor/Ağaçlar bir ağızdan” dizeleriyle ormanda yaşayan bütün ağaçların birlik içerisinde olduğunu vurguluyor. Orman, içerisinde birçok farklı ağacı barındırır. Şair dizelerinde farklılıkların bir bütün olmaya engel olmadığını söylüyor.

...

Gürgenmiş, palamutmuş

Çammiş, çınarmış, kime ne

Değil mi ki ateş tümünü yakıyor yakınca

Tümü ıslanıyor yağmur yağdığı zaman

Ve tümü besleniyor aynı topraktan

...

(AÇ, Barış Türküsü)

Dünyada insanların farklı özelliklere sahip olsalar da aslında hepsinin aynı olduğunu, insan paydasında birleştiğini, ormanla bağdaştıran şair, okuyucuya bir araya gelin, barış içinde yaşayın iletisini vermektedir.

Dizelerine insanların arasındaki anlamsız kavgalar, kıskançlıklar ve yarışlara göndermede bulunarak devam eden şair, okuyucuyu bütün bunların yer almadığı ormana davet etmektedir.

Tüm ağaçlar dost, kardeş

Kimsenin gözü yok kimsenin yerinde

Yok komşuya konan kuşu kıskanan.

Ne anlamsız bir yarış var burda

Ne kavga, ne itiş kakış

Ne yalan dolan

Bu orman

Dingin, uygar bir ülke

Çok uzaklarda bu dünyadan.

Ormanda dünyadaki kötülüklerin hiçbirisi yoktur, ormanda barış vardır. Şair, okuyuculara ormanı anlatırken onların da kendi dünyalarını sorgulamalarını istemektedir. Niyeti, anlattığı ormanla biz insanların yaşadığı dünyanın tamamen zıt olduğunu göstermektir. Bunu da son dizeleriyle yapan şair, bahsettiği yerin dingin ve uygar bir ülke olduğunu ve bizim dünyamızdan çok uzakta olduğunu söylüyor. Bu uzaklık mesafelerle ölçülen bir uzaklık değildir. Bir zıtlıktır. Şair, okuyucuların dikkatini uzaklık kavramına çekmeyi ve neden uzak olduğunu sorgulamalarını istemiştir.

4.5. Bilimsellik Değeri İle İlgili Bulgular

Bilimsellik, bilimsel verileri kullanma, bilimin açıklayamadığı farazi şeylerden arındırılmış şeklinde tanımlanabilir. Günümüz eğitim sisteminde de bilimsellik önemli bir değerdir. Çocuklara verilen bilgiler, bilimsellik kriterinden geçirilmek zorundadır. Doğan (2004, s.6249, “Hür ve bilimsel düşünce gücü ne kadar önemliyse kişinin değerler dünyası ile uyumu da o denli önemli ve gereklidir.” demektedir. Ancak bilimsellik değeri sadece derslerle mi sınırlıdır yoksa edebi eserlere de bu yansıyor mu, bu çok açık değildir.

İncelenen şiirlerde F. H. Dağlarca'nın “Görünen” şiirinde örtük olarak bilimsellik değerine rastlanır.

*Ne yana bakarsan bak
Katranla sıvalı
Yukarıdan aşağıya
Gökyüzü yıldız ağaç
Sokak ev ağaç
Aşağıdan yukarıya
Katranla sıvalı (FHD, Görünen)*

Şiir ilk bakışta oldukça kapalı gözükmektedir. Ancak kısa ve etkili bir anlatıma sahip olan şiirin, çocuklara geceyi anlattığı anlaşılmaktadır. “Katranla sıvalı” ifadesi, geceyle bağdaştırılmıştır. Katranın siyahlığı ve her yanı kaplamasıyla, gecenin her yanı kaplayıp siyaha bürümesi arasında bağlantı kurulmuştur.

Şiirin dikkat çeken yönü şairin kelimelerle ve onların yerleriyle oynayarak çocuklara uzak yakın, aşağı yukarı gibi sıralamaları öğretmesidir. Bilimsellik değeri de burada karşımıza çıkmaktadır. Yeryüzünde duran çocuğun gökyüzüne doğru baktığında gördükleri iki farklı sıralamayla verilmiştir. Birincisi; yukarıdan aşağıya doğru olan gökyüzü, yıldız ağaç sıralamasıdır. İkincisi ise, aşağıdan yukarıya doğru olan sokak, ev ve ağaç sıralamasıdır. Şiir vasıtasıyla çocuk, kendine yakın ve uzak olan cisimleri, bunların kendine uzaklık sıralamasını, şiirin yardımıyla farklı bir şekilde anlamlandırabilmektedir. Burada dikkati çeken bir nokta vardır. O da gökyüzü, yıldız, ağaç sıralamasında sanki bilimsel bir yanlışlık yapılmış gibidir. Olması gereken yıldız, gökyüzü ve ağaçtır. Ancak şairin bu kullanımı yanlışlıkla değil de bilinçli olarak kullandığı düşünülmektedir. Çünkü çocuklar gökyüzüne doğru baktıklarında yıldızları gökyüzüne asılmış gibi görürler. Şair, burada bilimsel verilerle çocukların bakış açısını birleştirmiştir. Onların anlamlandırabileceği bir kullanımı tercih etmiştir.

4.6. Çalışkanlık Değeri İle İlgili Bulgular

Çalışkanlık, en basit tanımıyla tembelliğin zıddıdır. İnsanların hayat standartlarını yükseltmeleri, hedeflerine, hayallerine ulaşmaları, kendilerini gerçekleştirmiş nitelikli bireyler olabilmeleri için çalışmaları, çaba sarf etmeleri gerekmektedir. Çalışkanlık değerinin ve becerisinin çocuklara küçük yaşlardan itibaren verilmesi gerekmektedir. Bu değeri, çocukların öğrenmeleri ve bir yaşam biçimi haline getirmeleri için iyi örneklerle karşılaşmaları gerekir. İstenilen bu örnekler de genelde yazınsal ürünlerle özelde işe şiirlerle çocuklara aktarılabilir.

Dağlarca'nın "Çağdaş Yurt" adlı şiirinde çalışkanlık değeri işlenmiştir.

...

Geri kalmış benimki dedi

Avucu parmakları gerçekle sızlamış

İleri aldı bir bir

Kendi saatini çabucak

Ne güzel

Katıldı ileri ülkeler arasına

Ülkesi bir çocuğun (FHD, Çağdaş Yurt)

Şair, bu şiirinde saatlerin ileri alınmasıyla, insanların çalışmasını, ileri ülkeler seviyesine gelmek için çaba sarf etmelerini bağdaştırmıştır. “Çalışırsan yani saatin işlerse ülken ileri ülkeler seviyesine ulaşır” iletişinin şiirde açık bir şekilde verildiği görülmektedir.

Dağlarca’nın çalışkanlık değerini işlediği bir diğer şiiri de “Yarış” tır.

...

-Göreceksiniz hemen büyüyecek

Seslileri

Sessizleri

En önce okuyabilen

En önce yazabilen (FHD, Yarış)

Şiirde öğretmen çocuklara en çabuk okuyup yazanın hemen büyüyeceğini söyler. Onları bir yarış içerisine sokan öğretmenin niyeti çocukların çalışmasını sağlamaktır. Böylece çocuklara çalışkanlık değeri verilmiş olur. Şair, insanın hedeflerine çalışarak varacağını şiirinde okuyucuya verir.

Yalvaç Ural’ın “Bıkmadan Çalışmak” adlı şiirinde çalışkanlık değeri işlenir.

Sabahları

Akşamları

Bilmiyorlardı

Bitmez tükenmez

Bir sabırla

Çalışıyorlardı (YU, Bıkmadan Çalışmak)

Şiirde açık olarak verilen bu değer, kitaptaki diğer şiirlerle bir bütünlük kazanmaktadır. Şiirde çocuklara çalışmanın, bunun için istekli ve sabırlı olmanın önemi anlatılmaktadır.

M. R. Şirin’in “Günler Kardan Bir Yumak” adlı şiirinde çalışkanlık değeri üzerinde durmuştur.

Arılar konsun sana

Dalında bir çiçek ol

Durmadan geçer günler

Çalışkan bir böcek ol

...

Güneşin sofrasında

Zaman kardan bir yumak

Çalışmak arı gibi

Arı gibi uyumak (MRŞ, Günler Kardan Bir Yumak)

Şiirde çalışkanlık değeri, arılar ve böceklerle bağdaştırılmıştır. Arılar, çalışkanlığın sembolüdür. Böcekler de aynı şekilde ömürlerini çalışarak, hayatlarını devam ettirmek için gerekli besinleri toplayarak ve depolayarak geçirir. Şair, çocuklara da hayatlarını boşuna geçirmemeleri, iyi bir hayat sürmeleri için çalışmaları gerektiği iletilerini vermektedir. Yine dikkat çeken bir diğer nokta da şairin zaman kavramı üzerinde durmasıdır. “Toplanırken dalından/Günler bir kiraz gibi/Tadına doyulmadan/Kısa sürer yaz gibi” ve “Güneşin sofrasında/Zaman kardan bir yumak” dizelerinde şair, zamanın çok çabuk geçip gittiğine vurgu yapmaktadır. Böylece şair, çocukları zamanın hızlı geçtiği ve çalışmadan boşa geçirilmemesi konusunda uyarmaktadır. Çalışmanın önemine vurgu yapan şair, çalışma sonucunda elde edilecekler ya da çalışmanın neden önemli olduğu üzerinde durmamıştır.

4.7. Dayanışma Değeri İle İlgili Bulgular

Dayanışma, TDK'nin Türkçe Sözlüğü'nde (2005) “Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tesianüt” şeklinde tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle dayanışma, toplumların bazı durumlar, olaylar karşısında birlikte hareket etmesidir diyebiliriz. Dayanışma; arzu ve isteklerde, çıkarlarda veya sempati duyulan şeylerde birleşmek, uyum içinde olmak şeklinde de tanımlanabileceği gibi bir ortaklık, bir birlikteliktir. Dayanışma içinde olan toplulukların ortak değerleri vardır. Ortak değerler de insanları birlikte hareket etmeye yöneltir. Başka bir ifadeyle bireyleri toplum haline getiren değerlerden biri de dayanışmadır. Bu nedenle dayanışma değerinin gerek aile içinde gerekse okulda eğitim yoluyla çocuğa kazandırılması gerekmektedir.

Y. Ural'ın “Dayanışma” adlı şiirinde de bu değer vurgulanmaktadır.

İki fidan

Nasıl

Birbirine yaslanarak

Karşı koyuyorsa rüzgara

Bu iki yoksul çocuk da

Arkadaş olarak

Karşı koymaya çalışıyorlardı

Yaşama

...

(YU, Dayanışma)

Dayanışmanın tanımında da bahsedildiği gibi ortak bir durum karşısında güç, fikir ve duygu birliği yapma durumu, bu şiirde iki fidanın birbirine yaslanarak rüzgâra karşı koyması olarak verilmiştir. Şair, insanlar arasındaki dayanışmayı iki fidanın rüzgara karşı direnmesiyle bağdaştırmıştır. Devam eden dizelerde iki çocuk arasında da hayatın zorluklarına karşı bir birlik olduğundan bahsedilmektedir. Şair, “Arkadaş olarak” ifadesini kullanarak dayanışmayı arkadaşlığın bir ön koşulu olarak verir.

Şairin “İş Aramak” adlı şiirinde de aile içi dayanışmaya vurgu yapılmaktadır.

...

Dışarda kar yağıyordu

Isınıyorlardı bir mangalda

Sabahtan akşama dek

İş arıyorlardı

Herkes gibi onlar da

...

(YU, İş Aramak)

Hayat mücadelesine galip gelebilmek için bütün aile fertleri (anne, baba ve çocuk), dayanışma içerisindeyler. Her şeyi birlikte yapmaktadırlar. Üşümeyi de, ısınmayı da, kapı kapı dolaşp iş aramayı da... Aile içerisinde dayanışmayı benimseyen çocuk, toplum hayatında da aynı değeri sahiplenecektir.

Dağlarca'nın “Çağdaş Yurt” adlı şiirinde de dayanışma değeri işlenmektedir. Şiirde çağdaşlarının gerisinde kalan bir toplum, geri kalmış saatlerle bağdaştırılmaktadır.

...

İleri aldı bir bir

Kendi saatini çabucak

Ne güzel

Katıldı ileri ülkeler arasına

Ülkesi bir çocuğun (FHD, Çağdaş Yurt)

Zamanın gerisinde kaldığını fark eden bireyler, bir dayanışma içerisinde saatlerini ileri alırlar. Böylece toplum da bütün olarak saatini ileri alır ve çağdaş medeniyetler seviyesini yakalar. Şiirde, uzun uykusundan uyanan toplum, geri kalmışlığa karşı bir dayanışma içerisinde çalışır ve çağdaş/ileri medeniyetler seviyesini yakalar.

M. Ruhi Şirin'in "Dünya Kardeş Sobe" adlı şiirinde de dünyadaki bütün çocukların dayanışma içerisinde bir araya gelerek Dünya Kardeş'i sobelemeleri konu edilir.

...

Dersini vermezsen

Büyüttüğün o devin

Dört milyar çocuk

Teslim almaya

Hazırlanıyor seni

Hep bir ağızdan şöyle

Haykıracaklar sana:

Dünya kardeş

Sobe! (MRŞ, Dünya Kardeş Sobe)

Şiirdeki çocuğun hitap ettiği Dünya Kardeş, bir dev büyötmektedir. Bu dev, insanların sofralarından yiyeceklerini bile almaktadır. Çocuk, Dünya Kardeş'e yalvarmakta ve ondan büyöttüğü bu devı durdurmasını istemektedir. Hatta ona "senden hiçbir şey istemem, yeter ki bu dev çalmasın soframızdaki yarım lokmayı" demektedir. Devam eden dizelerde ise Dünya Kardeş'e yönelik bir uyarı da yapılmaktadır. Bu söylediklerimi yapmazsan dört milyar çocuk hep bir araya geliriz ve seni teslim alırız, denilen şiirde dünya üzerindeki bütün çocukların bir dayanışma içerisinde oldukları

vurgulanmaktadır. Bu dayanışma sadece çocuklar arasında değildir. Dünyanın beslediği o deve karşı denizler, dağlar, nehirler, ovalar, günler, aylar ve mevsimler hep dayanışma içerisindedirler.

...

Söylemezsen

Bu oyunda

Kimin yanında olduğunu

Küser sana denizler

Dağlar nehirler ovalar

Dahası var

Günler aylar mevsimler

Gündüzün gece olur

Aylar yıl

...

(MRŞ, Dünya Kardeş Sobe)

Şiirdeki bir değer olarak dayanışma, masumiyetin, çocukluğun, iyiliğin; kötülüğe, acımasızlığa, cahilliğe karşı birlikteliğidir. Böylece okuyucuda iyiliğin yanında olmak için dayanışma olması gerektiği bilinci aşılarmaya çalışılmaktadır.

Ayla Çınaroğlu'nun "Barış Türküsü" adlı şiirinde de çocukların barış için bir araya gelmesinden, dayanışma içerisinde olmasından bahsedilir.

Dostlukla doludizgin

Barışa gideriz biz

Gücümüz sevgimizdir

Silah, yüreklerimiz.

...

(AÇ, Barış Türküsü)

Burada çocuklar barışı sağlamak için dayanışma içerisine girmişlerdir. Barışın zıddı olan savaşa göndermede bulunan şair, çocukların silahlarının yürekleri olduğunu söyleyerek aynı değer için çarpan yüreklerin silahlardan daha güçlü olacağını vurgulamaktadır.

Hep bir olsun sesimiz

Amaç bir, yürekler bir

Dünya bilmeli barış

Barışla gerçekleşir (AÇ, Barış Türküsü)

Ortak bir değer için bir arada bulunan, yani dayanışma içerisinde olan çocuklar, bu amaçlarına doludizgin yürümektedirler. Şiirin bütününde de çocukların amaçlarına (barışa) ulaşmalarında hiçbir engel tanımayacakları vurgulanmakta, böylece dayanışmanın önemi okuyucuda pekiştirilmektedir.

E. Büyükmeriç'in "Dört İşlemde Mutluluk" adlı şiirinde dayanışma değeri yer alır.

Armutlarla elmalar toplanmaz diyorlar

Oysa ne güzel olur,

Dünyanın bütün çocukları

Hep birlikte toplansalar

El ele tutuşsalar...

"Toplansalar" ak, sarı, kara.

"Toplam" sa; kocaman mutlu bir dünya.

...

(EB, Dört İşlemde Mutluluk)

Şiirde çocuklar, dünyadaki insanlar arasında var olan ayrımcılığa karşı bir araya gelerek dayanışma göstermişlerdir. Bu dayanışmanın sonucu ise kocaman mutlu bir dünya olmuştur. Şair, sadece değer olarak dayanışmayı vermekle kalmamış dayanışmanın sonucunda çocukların elde edeceği bir başka değeri de vererek okuyucunun değeri daha kolay benimsemesini hedeflemiştir.

C. Zarifoğlu'nun "Baba" adlı şiirinde de dayanışma değerine rastlıyoruz.

...

Biraz büyüsem

Şöyle diyeceğim

Yoo baba

Bu sabah sıra bende

Sen otur evde

Annemle dinlen

Ben

Koşacağım sokakları

Rızkımız için

...

Yoo teşekkür etme

Dedim ya

Sıra bende (CZ, Baba)

Bu şiirde aile içi bir dayanışma söz konusudur. Ailenin geçiminde yükün sadece babanın omuzlarında olma durumuna karşılık çocuğun babasıyla evin geçimini sağlama konusunda dayanışma düşüncesi içerisinde olması vardır. Büyüyünce artık o da evin geçimini sağlamada bir rol üstlenebilecektir. Böylece şair, hem aile bağlarına dikkat çekerken hem de aile içerisinde dayanışmanın güzel ve önemli bir değer olduğunu vurgulamaktadır.

4.8. Duyarlılık Değeriyle İlgili Bulgular

Duyarlılık, insanların bir olaya, duruma ya da bir kişiye karşı kendini sorumlu hissetmesi, bir hassasiyet gösterip eyleme geçmesi olarak tanımlanabilir. Duyarlılık, farkındalıktan farklı olarak bir eylemi de içerisinde barındırır. Bu eylem fiziksel olabileceği gibi düşünsel de olabilir. Türkçe Sözlükte (2005) “duyum ve duyguları algılayabilme yeteneği, duygunluk, hassaslık, hassasiyet ve zayıf bir etkiye karşı tepki gösterebilme yeteneği” olarak tanımlanan bu kavram, insanları çevrelerine, çevrelerindeki olumlu veya olumsuz olgulara karşı sorumlu olmaya çağırmaktadır.

İncelenen şiirlerde de duyarlılık değerine birçok kez yer verildiği, özellikle çevreye/doğaya, yoksul ve yardıma ihtiyacı olan insanlara, hayvanlara karşı duyarlılık değerinin işlendiği göze çarpmaktadır.

Dağlarca’nın “Gizli Yorum” adlı şiirinde dolar biriktiren ve biriktirdiği paranın değerinin düşmesinden korkan bir çocuk vardır.

Doları sevdim ben

İstedim

Düşmesin değeri

Biriktirdiğim paranın (FHD, Gizli Yorum)

Şiirde paraya olması gerekenden çok değer veren bir çocuk vardır. Bir çocuğun parayla bu kadar yakın ilişki kurmasını da arka planda eleştiren şair, onda diğer çocuklara karşı (doları olmayan) bir duyarlılık geliştirmiştir.

Sizlerin peki

Birlikte oynadığım

Birlikte okuduğum

Çocukların paraları ne olacak?

Avuçlarındaki para değer yitirirken

Elleri nasıl titrer

Nasıl ağırır çarşılarında

Nasıl acır bilmiyorum

Sezdim de azıcık

Utandım kendimden (FHD, Gizli Yorum)

Bu seziş, bir duyarlılığın gelişmesi durumudur. Şair, şiirinde soru cümleleri kullanmakta ama bu sorulara cevap vermemektedir. Cevabı okuyucuya bırakan şair, böylece onlarda da aynı duyarlılığın gelişmesini amaçlamaktadır. Farkındalık, soru sormakla başlıyorsa şair de burada çocuklarda önce bir farkındalık oluşturmak sonra da bu konuya karşı bir duyarlılık geliştirmek istemektedir.

Çınaroğlu'nun "Ayıp" adlı şiirinde bir çocuğun ağzından büyüklere seslenen şair, onlarda savaşa karşı bir duyarlılık geliştirmek istemektedir.

...

Ama ayıp değil mi yaptığınız

Siz koskoca adamlar

Şu tüfekler

Tabancalar

Bombalar? (AÇ, Ayıp)

Duyarlılıkta, farkındalığa ek olarak bir eylem vardır. Burada da şair, "Şu tüfekler/Tabancalar/Bombalar?" ifadeleriyle büyükleri, silahları ve savaşları bırakma eylemine çağırmakta, onlarda ve okuyucularda savaş karşıtı bir duyarlılık oluşturmaya çalışmaktadır.

Şairin “Büyük Temizlik” adlı şiirinde eline kocaman bir kova sabunlu su alıp evleri, bacaları, yolları, otomobilleri temizleyen bir çocuğun gözünden çevreye karşı bir duyarlılık geliştirilmeye çalışılmaktadır.

...

Oh, ne güzel, pırıl pırıl her yer

Mis gibi.

İyi de

Şu kirli su dolu koca kovayı

Şimdi nereye dökmeli? (AÇ, Büyük Temizlik)

Her yer tertemiz olmuştur ancak iş bu kadarla bitmemektedir. “Şu kirli su dolu koca kovayı/Şimdi nereye dökmeli?” ifadeleri, insanları düşünmeye yöneltmektedir. Burada şair, insanların temizliğe önem vermeleri gerektiğini söylemekte ancak temizlik yaparken de çevreyi kirletmelerine dikkat çekmek istemektedir. İnsanlarda çevre temizliğine karşı bir duyarlılık geliştirmek isteyen şair, onların kendilerini sorgulamalarını amaçlamaktadır. Bir kova dolusu kirli su nereye dökülür sorusunun cevabını arayan zihinler, çevreye karşı duyarlı olma bilincine de ereceklerdir.

“Kuşlar” adlı şiirde ise çevreyle beraber hayvan haklarına da dikkat çeken şair, insanlarda bir duyarlılık geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Ne evlerinde soba yanar

Ne otomobil kullanırlar.

Üstelik sigara da içmezler

Ve fabrika işletmezler, bilirsiniz.

Düşünmezler mi dersiniz:

“Nedendir

Nedendir bu çektiğimiz;

Soluduğumuz bu pis hava,

Bu duman, bu is?

Gitmeliyiz anlaşıldı

İnsanlardan uzaklara gitmeliyiz.” (AÇ, Kuşlar)

Hayvanların da insanlar gibi bu dünyada özgürce yaşama hakları vardır. Ancak insanların bencilce davranışları, hayvanlara yaşam hakkı sunmamaktadır. İnsanlar düşüncesizce havayı, doğayı kirletmekte, kendilerinden başka hiçbir şeyi önemsememektedirler. Şair de şiirinde bu durumu ele alarak kuşların ağzından yaşanan durumu aktarmaktadır. “Nedendir/Nedendir bu çektiğimiz;/Soluduğumuz bu pis hava/Bu duman, bu is?” ifadeleri kuşların isyan çığlıklarıdır. Bu haykırış, insanların kuşların varlığının ve yaşama haklarının farkına varmaları içindir. Bu fark ediş bir duyarlılığın da gelişmesine neden olacaktır.

Süreyya Berfe’nin “İkimiz de On Yaşındayız” adlı şiirinde aynı yaşta olmalarına rağmen aynı şartlara sahip olmayan iki çocuğun karşılaştırmasını yapan şair, böylece okuyucuda yoksulluğa, çalışan çocuklara karşı bir duyarlılık geliştirmek istemektedir.

Ben okula gidiyorum

o işe gidiyor

Ben eve dönüyorum

o çalışıyor

Ben derslerimi bitiriyorum

o hala çalışıyor

...

Bu kıyaslamanın amacı okuyucuda öncelikle bir farkındalık oluşturmak, yoksul ve çalışmak zorunda kalan çocukların yaşlılarından ne kadar farklı olduğunu, birçok temel şeyden yoksun kaldığını görmelerini sağlamaktır. Bu farkındalığı sağladıktan sonraki amacı ise eşitsizliğe, gelir adaletsizliğine, yoksulluğa karşı bir duyarlılık geliştirmektir.

Şairin “Yıkanmak” adlı şiirinde de aynı duyarlılıktan söz edilebilir.

...

Ben yıkandım.

Alt kattaki arkadaşım da yıkanacak.

Ya karşı gecekondudaki çocuklar?

...

(SB, Yıkanmak)

Yıkanmak, insanın en zaruri ihtiyaçlarından biridir. Bu temel ve zorunlu ihtiyacı bile gideremeyen çocukların/insanların olması ve bunun şiirin gücüyle işlenmesi, şairin

okuyucuda bırakmak istediği etkiyi güçlendirmektedir. Şair, insanlar arasındaki gelir adaletsizliğine, yoksulluğa karşı bir duyarlılık geliştirmek istiyor ve bunu da çok çarpıcı bir soru cümlesiyle yapıyor. “Ya karşı gecekondudaki çocuklar?” ifadesi diğer incelenen şiirlerde de karşılaşıldığı gibi cevabı okuyucuya bırakılmış bir soru cümlesidir. Okuyucunun bu sorunun cevabını vermeye çalışırken geçirdiği zihinsel ve duygusal süreçler, onun bu konuya karşı duyarlılık kazanmasına yardım edecektir.

M. R. Şirin’in “Ağaçlar Ağlar da” adlı şiirinde ağaçlara, kuşlara yani doğaya karşı bir duyarlılık geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Kuşlar ve ağaçlar arasında bir bağ olduğunu söyleyen şair, küçük bir çocuğun ağzından şu soruyu yöneltmektedir:

Ansızın bir kuş ölse

Gökyüzünde

Ağaçlar ağlar da

Niçin yarıya inmez anne

Bayraklar? (FHD, Ağaçlar da Ağlar)

Bayraklar, milli yas olduğunda yarıya iner. Şair burada kuşların ölmesi ve ağaçların ağlamasıyla milli yası bağdaştırmıştır. Doğa, dünyanın can damarlarından biridir ve doğaya verilen zararlar aslında bütün insanlığa verilmiştir. Bu kadar önemli bir durumun bütün milleti etkilemesi gerekir. Yani doğada yaşanan her üzücü durum aslında milli bir yastır. Şiirdeki çocuk bakış açısı, büyüklerin küçümsediği, önemsemediği durumların çocuklar için ne kadar önemli olabildiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Şair, böylece okuyucuda doğaya karşı bir duyarlılık geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bunu da incelenen diğer birçok şiirde olduğu gibi cevabı okuyucuya bırakılmış bir soru cümlesi aracılığıyla sağlanmaktadır.

Cahit Zarifoğlu’nun “Kırık Cam” adlı şiirinde duyarlılık değerinin işlendiği görülmektedir. Camı kıran bir çocuğun öğretmeninin kim kırdı sorusuna verdiği cevap etkileyicidir:

...

Öğretmenim

Bağışlayın

Ben kırdım

Simit satar öderim

Deyince gözleri yaşırdı

Öğretmenimin (CZ, Kırık Cam)

Yoksul ve çalışmak zorunda kalan bir öğrencinin, kırdığı camın parasını simit satarak ödemek istemesi ve öğretmenin bu sözler karşısında gözlerinin dolması, yoksulluğa karşı bir duyarlılık ve farkındalık oluşturmaktadır. Öğretmenin gözlerinin dolması, onun yoksulluğa kayıtsız kalamadığını göstermektedir. Çizilen bu tablo, okuyucuyu da etkilemekte ve onda da aynı duyarlılığı oluşturmayı amaçlamaktadır.

4.9. Dürüstlük Değeriyle İlgili Bulgular

Dürüst; söz ve eylemlerinde doğru olan, doğruluktan ayrılmayan, dürüstlük ise dürüst olma durumu olarak tanımlanabilir. İdeal insanın en temel değerlerinden biri diyebileceğimiz dürüstlük önce ailede kazandırılır daha sonra ise okulda da bu değer işlenerek çocuğun değeri içselleştirmesi hedeflenir. Dürüstlük kendini gerçekleştirmiş insan için ne kadar önemli bir değerse evrensel olarak kabul görmüş bir değer olarak da o kadar önemlidir.

Cahit Zarifoğlu'nun "Kırık Cam" adlı şiirinde de dürüstlük değeri işlenmektedir.

Kim kırdı bu camı

...

Öğretmenim

Bağışlayın

Ben kırdım

... (CZ, Kırık Cam)

Camı kıran çocuğun yalana başvurmadan dürüstçe suçunu itiraf etmesi, okuyucu da dürüstlüğü her şeyden önemli olduğu düşüncesini uyandırmaktadır. Kızılacağından, ceza verileceğinden korkmadan doğruyu söyleyebilmek cesaret gerektirir. Şiirdeki çocuk da camın bedelini ödeyecek parası olmadığı halde bu cesareti göstermektedir. Böylece şair, her ne koşulda olursa olsun dürüst olmak gerektiği iletisini okuyucularına vermektedir.

Ayla Çınaroğlu'nun “Orman” şiirinde de dürüstlük değerine vurgu yapılmaktadır.

...

Ne anlamsız bir yarış var burda

Ne kavga, ne itiş kakış

Ne yalan dolan

Bu orman

Dingin, uygar bir ülke

...

(AÇ, Orman)

Şiirde dürüstlük değeri, zıddıyla, “yalan dolan” ifadesiyle verilmiştir. Dürüstlük, şiirde uygarlığın vasıflarından biri olarak sunulmaktadır. Dürüstlüğün önemini vurgulamaktansa, yalan dolanın nelere sebep olacağını söylemek okuru etkileme adına daha güçlü bir kullanımdır. Bazı değerlerin önemini vurgulamak için onu zıddıyla vermek daha etkileyici olabiliyor. Bağımsızlık değerinin önemini anlatmak yerine bağımsızlığı elinden alınmış birinin durumunu anlatmak, çoğu zaman tercih edilen bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu şiirde de şair, yalanın dolanın olmadığı bir ülkenin, yani dürüstlüğün olduğu bir ülkenin herkesçe özlenen ve beklenen dingin, uygar bir ülke olacağını belirtmektedir.

4.10. Estetik Değeri İle İlgili Bulgular

Bir değer olarak estetik, güzellikle ve beğeniyle ilgili bir kavramdır. Kelime anlamı olarak duyum, duyulur algı, duyu ile algılamak gibi anlamlar taşıyan estetik, Türkçe Sözlük'te (2005) “sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, bediiyat, güzellik duygusu ile ilgili olan, güzellik duygusuna uygun” şeklinde tanımlanmaktadır.

Kelime anlamından hareketle estetiği, duygusallığın sağladığı bir bilim olarak düşünebiliriz ancak bu durumda duygusallığın kapsamı çok geniş olacaktır. Estetik ise bu alanı tümüyle değil de bu alandaki güzellik fenomenini inceler (Tunalı, 2012, s.15).

Güzellik göreceli bir kavram olduğu kadar tanımlanamaz da değildir. İnsanda beğenme duygusu uyandıran, göze hoş gelen, estetik bir zevk veren şeyleri güzel olarak nitelendirebiliriz. Tunalı (2012, s.133), güzelliğin bizi gündelik yaşamın acı, sıkıntı ve

katılıklarından, kuşku, korku ve umutsuzluklarından kurtaran, ruhumuza huzur ve rahatlık veren bir durum olduğunu söylemektedir. Bu ruhsal huzur ve rahatlığın, tüm ahlakın daima varmayı amaçladığı bir gerek olduğunu sözlerine ekleyen Tunalı, estetiğin insan hayatında aslında gerekli bir değer olduğunu belirtmektedir.

Bir değer olarak estetik ve bir eserin estetik değeri birbirine karıştırılan kavramlardır. Bir eserin estetik değeri onun diliyle alakalıdır. Cahit Kavcar'ın da *Yeni Türk Edebiyatı Öğretimi* başlıklı yazısında ifade ettiği gibi “Bir eser, estetik değeri, dilin düzgün ve güzel kullanımı yoluyla kazanır” (Göçer, 2010). Bu estetik değer, Suut Kemal Yetkin'in tabiriyle sanat eserini daha değerli yapar (Kılıç, 2009). Bir değer olarak estetik ise, insanın beğendiği, haz duyduğu şeylere bir değer yüklemesi ve onlara “güzel, hoş, yüce” gibi sıfatlar vermesidir.

Estetiğin insan hayatındaki önemine karşıt olarak, bir değer olarak estetiğe diğer değerlerden daha az önem verildiği, sıralamalarda estetiğin son sıralarda geldiği, yapılan çalışmalarda görülmüştür (Acun, Yücel, Önder, Tarman, 2013; Güngör, 1993; Sarı, 2005; Şen, 2007). Estetik değerine gereken önemin verilebilmesi için onu daha iyi aktarmanın yollarını bulmak gerekmektedir. Bu bağlamda nazım türlerinden yararlanılabilir. Çünkü nazım türleri, estetik değeri diğer edebi türlere oranla daha fazla aktarabilmektedir (Yaman, Taflan ve Çalık, 2009).

Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde bir değer olarak estetiğin kullanımı şu şekildedir:

Rıfat Ilgaz'ın “Çember” adlı şiirinde büyük kentlerin estetikten yoksun, kalabalık haliyle çocuk dünyasının sade güzelliğinin karşılaştırılması yapılmaktadır.

Büyük kentlerde artık

Çocuklar çember çevirmiyorlar...

Yazık!

Sokaklar tıklım tıklım

Çocuklara yer yok ki çevirsinler

Ama büyüklerin altında dört teker

Bir gidip bir geliyorlar! (RI, Çember)

Şiirde büyük kentlerin sokaklarının tıklım tıklım olması, çemberin el yapımı sadeliğiyle arabaların fabrikasyon dört tekerinin kıyaslanması birer estetik ögesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir çocuğun gözünden bakıldığında çember güzeldir, arabaların tekerlekleri ise çirkin.

Nerde bu hoyratça dönen tekerlekler

Gösteriş için...

Nerde o başımızı döndüren

Şıkır şıkır çemberin güzelliği! (RI, Çember)

Şiirde estetik değeri sadece göze hitap eden bir güzellikten ibaret değildir. Buradaki güzellik, aynı zamanda ruha, duygulara da hitap eder. Çocukların çember çevirme alanlarını ellerinden alan büyükler ve onların estetikten yoksun arabaları, çirkin ve hoyrattır.

Estetik, güzellik, beğeni ve süs/süslemeyle alakalı kavramlarla karşımıza çıkmaktadır. M. R. Şirin'in "Bayrağımın Türküsü" adlı şiirinde de bir değer olarak estetiğe rastlanmaktadır.

...

Üstündeki ay yıldız

Zaferlerin gök süsü

...

(MRŞ, Bayrağımın Türküsü)

Türk bayrağı, milli ve manevi olarak taşıdığı değerini yanı sıra estetik olarak da bir değer taşımaktadır. Kırmızı rengin üzerine nakşedilen beyaz ay ve yıldız, görsel olarak da diğer dünya bayraklarının arasından sıyrılmaktadır. Bayrağın neyi sembolize ettiğiyle ilgili farklı görüşler bulunmakla birlikte bunlardan en bilineni ve kabul göreni, bayraktaki kırmızı rengin, vatan uğruna canını vermiş şehitlerin kanını ve bayraktaki ay yıldızın ise bu kan birikintisinin üzerine gölgesi düşmüş ay ve yıldız temsil ettiğidir.

Ay ve yıldız nasıl ki gökyüzünü süslüyor ve güzelleştiriyorsa, bayrağın üzerindeki ay yıldız da estetik açıdan bayrağı güzelleştirmektedir. Bayrak, bağımsızlığın, o bağımsızlık uğruna kazanılan zaferlerin sembolüyse bayrağın üzerindeki ay yıldız da zaferlerin gök süsü olacaktır.

Şairin “Ay Şarkıları” adlı şiirinde de estetik unsuru örtük bir şekilde yer almaktadır. Şiirde geçen “Sesi bahar/Yüzü yaz olan kız/Ay şarkıları söyler” dizelerinde *yüzü yaz olmak* kullanımı estetik bir değer taşımaktadır. Şiirde geçen yaz, sıcaklığı ve güzelliği temsil etmektedir. Şair, bilindik kullanımların yerine alışılmadık bir bağdaştırma yaparak güzel yüz yerine yüzü yaz olan kız kullanımını tercih etmiştir.

Şirin’in “Ne Zaman Hızlı Çalışır Çocuk Saati” adlı şiirinde de estetik unsuruna rastlanmaktadır.

Oyun oynayan çocuklar

Göge resim çizdiği için mi

Daha güzelleşiyor dünya(MRŞ, Ne Zaman Hızlı Çalışır Çocuk Saati)

Şiirde çocukluk çağının güzelliği, oyun oynayan çocukların adeta bir resim güzelliğini yansıtmaları, birer estetik unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradaki güzellik, hem görsel hem de duygusal açıdan ele alınmaktadır.

Ne zaman

Arkadaşlarımla

İyi oynarsam

Hem kolaylaşıyor

Hem de güzelleşiyor günler

Çocuklar için oyun oynamak hayatın anlamıdır. Şiirde de geçen “Oyun, çocuğun en ciddi işidir.” ifadesi bunu doğrular niteliktedir. Şairin ifadesiyle oyun oynamak, hayatı hem kolaylaştırmakta hem de güzelleştirmektedir. Tıpkı, çocukların dünyayı güzelleştirdiği gibi.

Yalvaç Ural’ın “Böyle Başladı Öykü” adlı şiirinde estetik, bir betimlemeyle karşımıza çıkmaktadır.

Karbeyazdı bulutlar

Gün ışığı sızıyordu

Aralarından

Ve kırmızı-mavi-sarı

Renklerle süslü

Tek atlı bir araba

Ağır ağır

Yol alıyordu

İki yanı çiçeklerle dolu

Dağ yolundan (YU, Böyle Başladı Öykü)

Şiirde bir manzara ve o manzaranın içindeki bir at arabası betimlenmiştir. Bütün olarak bakıldığında da şiirde estetiğin hâkimiyetini görmek mümkündür. Parça parça bakıldığında da “Ve kırmızı-mavi-sarı/Renklerle süslü” ifadesinde estetik unsurunun olduğu görülmektedir. İlla desenlerin değil, sadece renklerin de bir süs unsuru olarak kullanılabileceği, doğanın varoluşuyla bir estetikler bütünü olduğu, şiir vasıtasıyla çocuğa aktarılmaktadır.

Şair, estetiğe ait olduğu söylenen güzel, beğeni, hoşluk, süs gibi kavramları kullanmasa da bazı şiirlerinde örtük olarak estetik yer almaktadır. Bunlardan biri de “Çiçek Tarlaları” adlı şiiridir.

Çiçeklerden bir tarla

Uzanıp gidiyordu

Ormana

Ve bir çocukla bir köpek

Kayboluyordu

Boylarından yüksek

Çiçek tarlalarının

Arasında (YU, Çiçek Tarlaları)

Şiirde bir tablo çizilmektedir. Yüksek boylu çiçeklerden oluşan ve ormana uzanan tarlaların arasında bir çocukla bir köpek, okuyucunun gözünün önünde canlanmaktadır. Şair, şiirin betimsel gücünü kullanarak çocuklara estetik bir tablo çizmektedir. Rengârenk çiçeklerden oluşan bu tablo, çocukların güzellik ve beğeni duygularını beslemektedir.

Buna benzer bir diğer estetik kullanımı da “Orman Yolu” adlı şiirde vardır. “Yol/Yeşil içinde/Beyaz bir çizgi” ifadeleri, okunduğu anda zihinde canlanabilmektedir. Aynı şekilde şiirin devamında da bir manzara resmi çizilmeye devam edilir. “Sali’nin kollarında/Rengârenk çiçekler” dizelerinde çiçekler ve renkler birer estetik öğedir. Şiirin sonunda da girişine benzer dizeler vardır: “Yol/Ormana bağlanan/Yeşil

içinde/Beyaz bir çizgi”. Şiire bütün olarak bakıldığında kelimelerle çizilen tablonun başlı başına estetik bir değer taşıdığını ve bu değerın çocukların beğeni ve duyularını desteklediğini söylemek mümkündür.

Benzer şekilde Ayla Çınaroğlu da şiirlerinde bir değer olarak estetiğı, betimlemeleri kullanarak yansıtmıştır. Şairin “Kuzum” adlı şiirinde, önce kırların sonra da kuzunun betimlemesi yapılmaktadır. “Kırlar yemyeşil oldu.” ve “Her yan çiçekle doldu.” ifadeleri birer estetik ögedir. Burada bir beğeniden söz edilmektedir. Hemen arkasından gelen dizede de “Bu güzelim kırlarda” ifadesinin geçmesi, şairin estetik değerini şiirinde kullandığının göstergesidir.

...

Güzel kuzum, tatlı kuzum

Çabuk büyü de seninle

Birlikte Oynayalım

Gezelim dere tepe (AÇ, Kuzum)

Şiir boyunca yapılan kuzu ve kır betimlemesinin şiirin estetik boyutunu oluşturmasının yanı sıra “Güzel kuzum, tatlı kuzum” ifadeleri de başlı başına bir estetik öge olarak ele alınabilir. Bu şiir de çocukların estetik algılarını ve beğenilerini destekler niteliktedir.

Cahit Zarifoğlu’nun “Kuşlar Gibi” şiirinde estetik unsuru olarak çocukla karşılaşmaktadır. Çocuk ve güzellik birbirine çok yaklaşan kavramlardır. Şair, çocuk için kullandığı “güzel” sıfatıyla, şiirinde bir değer olarak estetiğe yer vermektedir.

...

Şöyle der

Bir melek

-Güzel çocuk

Mini çocuk

Uyan çabuk

...

(CZ, Kuşlar Gibi)

Şiirdeki güzellik sadece fiziki bir güzellik değildir. Aynı zamanda çocuğun masumluğuna yani iç güzelliğine de göndermede bulunan şair, çocukları meleklerle konuşacak kadar saf, temiz, günahsız yani bütünüyle güzel olarak betimlemiştir.

4.11. Hoşgörü Değeriyle İlgili Bulgular

Genel olarak herhangi bir şeyi anlayışla karşılama olarak tanımlayabileceğimiz hoşgörü, müsamaha ve toleransla aynı anlamda kullanılmaktadır. Öner de (1987, s.111) hoşgörü kelimesini müsamaha ve toleransla aynı anlamda kullanmakta ve toplumda manevi özgürlüklerin sağlanması ve korunması konusunda uygun ortamı hazırlayan medeniyet seviyesini gösteren zihniyetin en açık göstergesi olarak hoşgörüyü işaret etmektedir. Araştırmacı, hoşgörüyü kendisinininkinden farklı ifadelerden rahatsız olmamak, başka inanç ve kanaatlere saygılı olmak olarak tanımlamakta ve hoşgörünün düşmanı olarak da taassubu göstermektedir. Taassup, Türkçe Sözlük'te (2005) bağnazlıkla aynı anlamda kullanılmaktadır ve bir fikre ya da herhangi bir şeye körü körüne bağlılık olarak tanımlanmaktadır. Mutaassıp olan insan ve toplumların ise başka düşüncelere, inançlara hoşgörülü olması mümkün değildir. Hoşgörü, her şeyi anlayışla karşılamak anlamına gelmemektedir. Hoşgörünün bir sınırı vardır. Bu sınır, kişilere ve durumlara göre değişebilir. Sınırları zorlayan bir hoşgörü ise taviz anlamına gelmektedir.

Hoşgörü, Türk kültüründe çok önemli bir yere sahiptir. İslamiyet'in kabulüyle dini bir taraf kazanan hoşgörü, Türk töresinin de temelini oluşturmaktadır. Dört temel prensibe dayanan Türk töresinin bir prensibi de "kişilik" yani insanlık ve hoşgürüdür (Kafesoğlu, 1980). Diğer prensipler ise könilik (adalet), uzluk (iyilik-fedakârlık) ve tuzluktur (eşitlik).

Kültürümüzde ve dinimizde önemli bir yere sahip olan hoşgörü, insanların barış ve huzur içerisinde bir arada yaşamaları için gerekli bir değerdir. Önce ailede verilmeye başlanan bu değer, okullarda da desteklemelidir. Öner'in de (1987, s.114) dediği gibi bir toplumun kültür seviyesi ne kadar genişse hoşgörü alanı da o kadar geniştir. Toplumda hoşgörüyü belirleyen faktörlerin başında bilgi seviyesi gelir. Başka bir ifadeyle medeniyet seviyesi yüksek toplumlarda hoşgörü değeri de gelişmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde de hoşgörü değerinin işlendiği görülmektedir. Necdet Neyedim'in "Öğretmenim" adlı şiirinde bir öğrencinin öğretmeninden hoşgörü beklemesi anlatılır.

Öğretmenim, babam benim, anam benim
Hoşgörüyle bak bana
Sevgidendir yaramazlığım
Al, yüreğim armağan sana. (NN, Öğretmenim)

Çocuklar, yaşlarının gereği yaramazdırlar. Bu yaramazlık, meraktan, hareket ihtiyacından ya da şiirdeki gibi sevgiden ileri gelebilir. Her ne sebeple olursa olsun öğretmenin öğrencilerine hoşgörüyle yaklaşması beklenir. Bu hoşgörünün de bir sınırı vardır. Şair, sınırı da şiirdeki “Sevgidendir yaramazlığım” ifadesiyle çizmektedir. Eğer yaramazlığın sebebi başka bir şey olsaydı öğretmen hoşgörüyle yaklaşmayabilirdi. Böylece şair, çocuğa hoşgörünün güzel ve gerekli bir değer olduğunu aktarmanın yanı sıra hoşgörünün bir sınırı olduğunu da belirtmektedir.

Süreyya Berfe'nin “Atmaca ile Kırlangıç” adlı şiiri, bütünüyle hoşgörü üzerine kurulmuştur.

Yuvada bir tane kırlangıç vardı
ürkek, sarı gagalı.
Nasıl olduysa oldu
bir atmaca geldi
Kırlangıç
ağızındaki yemi
atmacaya verdi.
Baktı baktı
baktı atmaca
vazgeçti yırtıcılığından
“Bir daha girmeyeceğim
kırlangıç yuvalarına,” dedi
“Senin yüziünden
senin iyiliğinden.” (SB, Atmaca ile Kırlangıç)

Şiirde kırlangıcın hoşgörülü davranıp yemini atmacaya vermesi, atmacanın yaptığından pişmanlık duymasına sebep olmuştur. Şiirde hoşgörü, kendisine kötülük yapana karşı da gösterilebilecek bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaptığı kötülüğe hoşgörüyle karşılık bulan atmaca da pişmanlık duymuş ve kendisi de

hoşgörülü davranıp artık kırlangıç yuvalarına girmeyeceğine dair söz vermiştir. Şiirden yola çıkarak kötülüğe iyilikle karşılık vermenin de bir hoşgörü davranışı sayılabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

4.12. Özgürlük Değeri İle İlgili Bulgular

Özgürlük, Türkçe Sözlük'te (2005), "Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbesti" olarak tanımlanmaktadır. Hayek'e göre özgürlük ise, bir insanın başkalarının zorlaması olmadan davranabilmesi, hareket edebilmesidir (Yayla, 2000, s.22-23).

Özgürlük ve bağımsızlık kavramları çoğu zaman birbirinin yerine kullanılsa da aynı anlama gelmemektedir. Bağımsızlık herhangi bir şeye bağımlı olmama durumu olarak ifade edilirken kelime daha çok bir devletin başka devletlerin boyunduruğu altında olmama durumunda kullanılmaktadır. Öner'in de "İnsan Hürriyeti" adlı eserinde dile getirdiği örnekte olduğu gibi bir devlet bağımsız olabilir ama eğer o devlet baskıcı ve otoriter kişilerce yönetiliyorsa devletin vatandaşları özgür olamayabilirler. Bu açıdan bağımsızlık ve özgürlük kavramları birbirinden ayrılır.

Özgürlüğün herkes için geçerli bir tanımını yapmak zordur. Bunun nedeni ise özgürlüğün duygularla ilgili olmasıdır. Aynı şekilde değerlerin de, şiirin de tam ve kesin tanımı yapılamamaktadır. Duygular, insandan insana farklılık göstermektedir. Bu durumu, "Hürriyet bir yaşama halidir, duygusal alana aittir. Herkes için kabul edilebilen bir tanımının yapılamamasının sebebi budur." sözleriyle özetleyen Öner (1987, s.3), hürriyetin yani özgürlüğün çeşitleri olduğunu söyler. Bunları; siyasi hürriyet, vicdani hürriyet, ekonomik hürriyet, mülk edinme hürriyeti, basın hürriyeti, söz söyleme hürriyeti, toplantı hürriyeti, seyahat hürriyeti, vb. olarak sıralamaktadır (1987, s.1).

İncelenen şiirlerde de özgürlük değerinin işlendiği görülmektedir. M. R. Şirin'in "Şakacı Papağan" adlı şiirinin bütününe özgürlük değerinin hâkim olduğu görülmektedir.

*Çiçek bakışlı çocukları görünce
Anılar çağırır onu konduğu ilk dala
Kaybolan yıldızları bulmuş gibi
Güneşi saklar resimden bir sandala*

Aynaya baktığı ilk gün

Kuşlar dallarda gülümsedi

Hoş geldiniz, diyeceği yerde

Güle güle gidin kızlar, dedi

Çok şakacıdır papağanım, dedi çocuk

Her sözü üç kanatlı bir kuş

Ağla dersin ağlar der, gül dersin güler

Kafeste olduğunu unutmuş

(MRŞ, Şakacı Papağan)

Şiirde özgürlüğü elinden alınmış ve kafeste yaşamaya mahkûm edilmiş bir kuştan bahsedilmektedir. “Anılar çağırır onu konduğu ilk dala” dizesi, papağanın bir özlem içerisinde olduğunu göstermektedir. Uçmak, kuşların en büyük özgürlüğüdür. Bu özgürlüğü elinden alınmış bir kuş, mutsuzdur. “Aynaya baktığı ilk gün/Kuşlar dallarda gülümsedi” dizelerinde papağanın yalnızlığına göndermede bulunmaktadır. Papağan ancak aynaya baktığında kuş görebilmektedir, o da kendisidir. Bu betimleme şiirdeki yalnızlığın etkisini artırmaktadır.

İnsanlar bazı değerlerin önemini onu kaybettikleri zaman anarlar. Özgürlük de bu değerlerden biridir. Özgürlüğümüz kısıtlanmadıkça onun varlığını bilemeyebiliriz. Aynı durum şiirde de söz konusudur. Papağan, özgürlüğü elinden alındıktan sonra bu değer farkına varır ve eksikliğini hisseder. Bu hissediş, “Hoş geldiniz, diyeceği yerde/Güle güle gidin kızlar, dedi” dizelerinde görülmektedir. Papağan özgür olduğu zamanları hatırlayınca duygusal bir karmaşa yaşamış ve söyleyeceği şeyleri karıştırmıştır. Papağanın sahibi olan çocuğun “Çok şakacıdır papağanım” ifadesi de insanların kuşların özgürlük haklarına karşı duyarsız olmalarına bir gönderme gibi durmaktadır.

Şiirin son dizesi ise “Kafeste olduğunu unutmuş” ifadesiyle bitmektedir. Kafeste olduğunu unutan kuş, kendini eski günlerdeki gibi özgür hisseder. Şair de özgürlüğü şiirinde çarpıcı bir sahneyle vererek çocukların bu değer farkına varmalarını, sadece insanların değil hayvanların da özgür olmaları bilincini edinmelerini amaçlamaktadır.

Cahit Zarifoğlu’nun “Bülbülümüz” şiirinde de insanların özgürlüğüyle bir bülbülün özgürlüğü arasında bağ kurulmuştur.

...

Gitti bülbül

Biliyorum

Anlatmaya özgürlüğü

Kurtlara kuşlara

...

(CZ, Bülbülümüz)

Şiirde bülbülün kafeste duramaması, insanların özgürlükleri olmadan yaşayamamalarıyla bağdaştırılmıştır. Bülbülün özgürlüğü anlatabilmesi için özgür olması gerekir. Anlatacakları ise özgür olmayanlar olmalıdır. Şiirdeki çocuk da bülbülün gittiğini, bu gidişin nedeninin de özgürlüğü anlatmak olduğunu söylemektedir. Böylece şair, şiirinde hayvanlar üzerinden giderek çocuklara özgürlüğün önemini anlatmaktadır.

Ayla Çınaroğlu'nun "23 Nisan İçin" adlı şiirinde de özgürlük değeri işlenmektedir.

Atam kurtarmışsa yurdu

Düşmanın pençesinden

Ben varım bugün

Özgürüm

(AÇ, 23 Nisan İçin)

Şiirde düşman, "pençe" ifadesinden anlaşıldığı üzere zalim ve yırtıcı olarak gösterilmiştir. Bu ifade aynı zamanda haksızlığı da işaret etmektedir. Atanın, yurdu düşmanın pençesinden kurtarması o ülkenin bağımsızlığına kavuşması anlamına gelmektedir. Geçmişte bağımsızlığını kazanan ülkenin çocukları bugün özgürdürler. Şair, özgürlüğe sahip olabilmenin sebebini Ata/Atatürk olarak göstermektedir. Bu büyük kazanımın meyveleri ise, özgür ve güçlü çocuklardır. Böylece şair, şiirinde özgürlüğün önemine dikkat çekmekte, özgür olanların ilerleyebileceğini söylemektedir.

4.13. Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değeriyle İlgili Bulgular

İnsanın hasta olmama durumu olarak tanımlanan sağlık, hayatın sürdürülebilmesi için en temel şarttır. Mustafa Kemal Atatürk'ün "Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur." sözünden Kanuni Sultan Süleyman'ın "Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi" sözüne kadar sağlığın önemiyle ilgili çok söz söylenmiştir. Devletler,

sağlıklı nesiller yetiştirmek için stratejiler geliştirmekte, bilim adamları sağlığı korumak ve hastalıkları iyileştirmek için araştırmalar yapmaktadırlar. Anneler, çocuklarının sağlıklı olması için en büyük özveriye göstermekte, insanlar birbirlerine sağlık dilemektedirler. Karşılaşılan olumsuz durumlarda “sağlık olsun” diyerek teselli bulurken aslında sağlığın birçok şeyden önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Sağlık da bağımsızlık ya da özgürlük gibi, kaybedilince değeri anlaşılan olgulardan biridir. Oysaki sağlığımızın değerini bilmeli ve onu korumalıyız. Bunun için önce ailede çocuğa sağlıklı olma bilinci verilmelidir. Sağlıklı olma, çok geniş bir kavramdır. Sağlığa zararlı şeylerden uzak durmaktan dengeli beslenmeye kadar düzenli spor yapmaktan vücudu dinlendirmeye kadar sağlıklı olmak için yapılacaklar vardır. Sağlıklı olmak için nelerin yapılacağı ayrı bir bilim dalının konusudur. Bir değer olarak sağlıklı olmaya önem vermenin çocuklara nasıl verileceği ise araştırmamızın kapsamına girmektedir.

Bu bağlamda incelenen şiirlerde sağlıklı olmaya önem verme değeriyle ilgili elde edilen bulgular şu şekildedir:

M. R. Şirin’in “Uyku Bekçileri” adlı şiirinde sağlıklı olmanın şartlarından biri olan uykudan bahsedilmektedir.

...

Erken uyu

Zaman çok az

Uyku süttür

Büyü biraz (MRŞ, *Uyku Bekçileri*)

Çocukların erken ve düzenli uyumaları, onların sağlıklı gelişimleri için çok önemlidir. Bu öneme dair, saatlerce açıklamalar yapmak, sayfalarca yazılar yazmak mümkündür. Ancak şair, bu saatlerce konuşmaları ve sayfalarca yazıları “Uyku süttür/Büyü biraz” dizelerine sığdırmıştır. Bu iki dize, çocuklara uykunun ve dolayısıyla sağlığın önemini aktarması açısından dikkat çekicidir.

4.14. Saygı Değeriyle İlgili Bulgular

Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğü'nde (2005) saygı, “değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram/başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu” olarak tanımlanmaktadır. Türk kültüründe olduğu kadar dünyada da önemli bir yere sahip olan saygı değeri, çocuğa önce yakın çevresinden başlayarak verilmelidir.

Yalvaç Ural'ın “Komşuların Yardımı” adlı şiirinde insanların özel hayatına, evlerine saygı duyulması gerektiği fikri işlenmektedir.

...

İznimiz olmadan

Kapımızı açmazlar

...

(YU, Komşuların Yardımı)

Ev, insanların özel hayatının yaşandığı bir mekândır. Bu mekâna ev sahibinin izni olmadan girmek suç olduğu kadar saygısızlıktır da. Şiirde komşuların izin almadan evlerine girmemeleri, onlara duyulan saygıdan ileri gelmektedir.

Saygı, tanımında da değinildiği üzere birçok farklı şeye karşı gösterilebilir. Bunlardan biri de “çocuk hakları/çocukluk” tur.

M. R. Şirin, “Soru Sormak” adlı şiirinde çocuk haklarına saygıdan bahseder.

...

Aslandan hiç

Korkmadığım halde

Bilmiyorum niçin

Korkuyorum büyümekten?

Gerçek hayat bilgisi olan

Haklarımı bilmediğim için mi?

...

(MRŞ, Soru Sormak)

Çocuk hakları, dünyadaki tüm çocukların sahip oldukları; yaşama, barınma, sağlık, eğitim hakkı ile fiziksel ve cinsel sömürüye karşı korunma gibi haklardır. Bu hakları onlara tanıyacak olan ise yetişkinlerdir. Yetişkinler çocukların sahip oldukları bu

hakları onlara vermezse o zaman çocukların yaşamlarını korkmadan özgürce ve nitelikli bir şekilde yaşamaları mümkün olamaz. Şiirde de çocuk haklarının önemini vurgulamak isteyen şair, çocuk haklarını bilmeyi, gerçek hayatı bilmekle eşdeğer tutmaktadır. Şiirin devamında da bu hakları yaşamanın önemi vurgulanmaktadır. “Ve yaşayamazsam/Çocukluk haklarımı/Düşsem kalkamam/Kalkarsam/Yine düşerim” dizelerinde, haklarına sahip olmayan bir çocuğun hayata tutunamayacağı dile getirilmektedir. Bu dizelerle şair, aslında yetişkinlere seslenmekte ve onlardan çocuk haklarına saygı duymalarını istemektedir. Eğer bunu yapmazlarsa çocukların, çocukluklarını yaşayamayacaklarını ve hayata tutunamayacaklarını söylemektedir.

İncelenen şiirlerde saygı duyulması gereken öğelerden bir diğeri de doğa olarak çıkar karşımıza. Doğa, insanlık için hayati önem taşımasına rağmen insanlardan hak ettiği saygıyı göremez. Erol Büyükmeriç de “Şaşkın Mevsim Günlükleri” adlı şiirinde bu konuya değinir.

...

Kim bozdu mevsimleri, kimin parmağı vardı?

Sorularla dopdolu, uzun günlükler yazdım. (EB, Şaşkın Mevsim Günlükleri)

Şiirin bütününde bahsedilen normalinden farklı yaşanan mevsimler, doğanın dengesinin bozulduğunun bir göstergesidir. Küresel ısınma diye de nitelendirilen bu durum, bütün dünyayı tehdit etmektedir. Şair de şiirinde buna değinerek okuyucunun ilgisini konuya çekmektedir.

...

Çıktı gerçek suçlusu, bulunca yanıtları.

Günlüğüme utançla, biz insanları yazdım.

Bu dizelerde de şair, doğanın dengesinin bozulmasının nedeni olarak insanları göstermektedir. İnsanların doğal kaynakları bilinçsizce kullanmaları ve doğaya saldıkları zehirli atıklar, sera gazları dünyayı kirletmekte, doğanın dengesini bozmakta ve bu durum yine insanları olumsuz etkilemektedir. Şiirin bütününde şair, çocuklara doğaya karşı saygılı olunması ve onun korunması iletisini vermektedir.

4.15. Sevgi Değeriyle İlgili Bulgular

Sevgi, insanoğlunun en yüce duygularından biridir. Diğer birçok değer de var olma sebebi sevgidir. Sevgi denen duygu olmasaydı barış, kardeşlik, saygı, dayanışma, duyarlılık, misafirperverlik, yardımlaşma, vatanseverlik, merhametli olma, hoşgörü gibi birçok değer de olamazdı. Bu nedenle insanların sevgi değerini çocuklara çok küçük yaşlardan itibaren aşılamaları gerekmektedir.

Türkçe Sözlük'te sevgi, bir kişiye ya da bir şeye karşı duyulan duygusal yakınlık, ilgi olarak tanımlanmaktadır. (2005). Sevgiyi en genel anlamda Yalvaç Ural, “Sevgi” şiirinde tanımlamaktadır.

Kucaklaşmaktır

Kimi zaman

Görür görmez

Bir dostu

Kimi zaman da

Unutmamaktır

Bir yaşam Boyu (YU, Sevgi)

İncelenen şiirlerde de birçok farklı unsura karşı duyulan sevgi vardır. İncelenen şiirlerdeki sevgi değeri doğa ve hayvanlara karşı duyulan sevgi, okula ve eğitime karşı duyulan sevgi, anne ve baba sevgisi, aile bireylerine duyulan sevgi, Atatürk sevgisi, bayrak sevgisi gibi alt başlıklar halinde incelenmiştir.

4.15.1. Hayvan ve Doğa Sevgisiyle İlgili Bulgular

Ayla Çınaroğlu'nun “Kuşlar” adlı şiirinde hayvan sevgisi vardır. Şiirde “Ne evlerinde soba yanar/Ne otomobil kullanırlar/Üstelik sigara da içmezler” dizeleriyle kuşların doğaya hiçbir zarar vermemelerine rağmen insanlar yüzünden zor durumda kalmaları anlatılırken çocukta da kuşlara karşı bir sevgi uyandırmak amaçlanmaktadır.

Şairin “Kuzum” adlı şiirinde de hayvan sevgisi yer almaktadır. Şiir boyunca “İşte bu benim kuzum/Kapkara gözleri var/Kırlarda koşar, oynar/Kardan ak tüyleri var” dizeleriyle kuzunun güzelliğinden bahseden şair, çocukta kuzulara karşı bir sevgi uyandırmaktadır.

Erol Büyükmeriç'in "Kanatlı Düşler" adlı şiirinde bir serçeye çocuk arasındaki sevgiden bahsedilmektedir.

...

*Dedim, isterdim serçem,
Uçmak senle birlikte.
Olsaydı kanatlarım,
Senin gibi benim de.*

...

(EB, Kanatlı Düşler)

Şiirde bir çocuğun serçeye karşı duyduğu sevgi ve onunla birlikte uçmayı düşlemesi anlatılırken şiirin bütününe de hayvan sevgisi hâkimdir. "Serçem" ifadesi çocuğun serçeyi sahiplenmesini ve serçeye olan sevgisini göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Şairin "Sessiz Dinleti" şiirinde ise doğa ve hayvan sevgisi bir arada verilmiştir.

*Örtülmüş ağaçta sincabın yuvası,
Bacalarda griye uyanmış dumanlar,
Serçelerdeyse bir şaşkınlık, bir telaş,
Ve daha yağıyor kar, yavaş yavaş.
Kelebekler gibi dans ediyor kar,
Yıldız gibi akarken gökten.
Yüklüyor sanki düşlerini,
İlkyaza yedi renkten.*

(EB, Sessiz Dinleti)

Şiirselliğin gücünü kullanan şair, sincapları, serçeleri ve kelebekleri anlatırken bir taraftan da şiiri okuyan çocukta hayvanlara ve doğaya karşı bir sevgi uyandırmaktadır.

M. R. Şirin'in "Ağaçlar da Ağlar" adlı şiirinde ağaç ve kuş sevgisinden söz etmek mümkündür. "Her kuş/Bir ağacı kalbinde saklar" dizelerinde ağaç ve kuş arasında da bir sevgi olduğu görülmektedir. Ağaçlar, kuşlar için bazen bir yuva, bazen dinlenmek için bir dal, bazen de karınlarını doyurmak için bir meyve olurlar. Bu nedenle ağaç ve kuş arasında güçlü bir ilişki vardır. Şairin "kalbinde saklar" ifadesi de bunu göstermektedir. Kalbinde saklamak, çok sevmek anlamında kullanılmıştır. Şiir

bütün olarak değerlendirildiğinde şiirin, çocuklara doğa ve hayvan sevgisini aşlamaya çalıştığı söylenebilir.

Şairin “Uçmak Oyunu” adlı şiirinde de doğa ve hayvanlar bir arada kullanılmaktadır.

Gökyüzü hazır sahne

Perdesi saf ipekten

İpler salınır gökten

Kuklacı ipi çekince

Başlar kuş oyunu

...

(MRŞ, Uçmak Oyunu)

Şiirde doğa ve doğadaki kuşlar, adeta bir tablo gibi resmedilmektedir. Gökyüzüne bakan çocuk, bir sahne ve bu sahnede yer alan kuşları görecektir. Kuşların gökyüzünde uçmalarını kukla gösterisiyle bağdaştıran şair, şiirselliğin gücünden yararlanarak çocuklarda kuşlara ve doğaya karşı ilgi uyandırmakta ve çocuklara doğa/hayvan sevgisi aşlamaktadır.

Şairin “Kuş Olmak Güzel Şey” adlı şiirinde doğadaki hemen her şey kuş olmak istemektedir. Ağaç, ırmak, ev, deniz, gökyüzü, çiçekler, balıklar, dağlar, taşlar kuş olmak istemekte fakat neden bunu istedikleri şiirde açık olarak verilmemektedir. Şiirin sonunda “Kuş olmak güzel şey” ifadesi geçmekte, neden güzel sorusunun cevabı okuyucunun hayal gücüne bırakılmaktadır. Şiir, bütün olarak değerlendirildiğinde ise okuyucuda kuşların güzel ve uçabildikleri için özgür oldukları çağrışımları uyanmaktadır. Şair, bu şiirinde kuşu merkeze koyarak ve ulaşılmak istenen bir hedef olarak belirleyerek çocuklarda kuşlara karşı bir ilgi ve sevgi uyandırmaktadır.

“Kuşlar Türkü Söyleyince” adlı şiirde ise kuşların söylediği türküyle değişen, güzelleşen bir dünyadan bahsedilmektedir.

Yağmurun sesi ince saz

Irmaklar nazlanır akmaz

Gökyüzü bir ağaç olur

Kuşlar türkü söyleyince

Suda yürür su perisi

Etekleri hiç ıslanmaz

Davul çalınır düğünde
Kuşlar türkü söyleyince
Turnaların kanadında
Yeşil bir duvak uçuşur
Gelin olur bahar abla
Kuşlar türkü söyleyince
Sevgi pembe çiçek açar
Annelerin gözlerinde
Cennete dönüşür dünya
Kuşlar türkü söyleyince (MRŞ, Kuşlar Türkü Söyleyince)

Kuşların türkü söylemesi, o kadar güzel ve etkilidir ki doğa güzelleşir ve hatta bütün dünya cennete dönüşür. Şair, kuşların sesiyle değişen dünyayı cennetle bağdaştırarak okuyucuda kuşlara karşı bir sevgi uyandırmaktadır. Hem doğa hem de hayvan sevgisinin birlikte verildiği şiirde şair; kuşları ve doğayı sevin, gibi nasihatvari bir üslubu tercih etmemektedir. O, kuşların güzelliğinden söz ederken çocuklarda kendiliğinden kuşlara karşı sevgi oluşmasını amaçlamaktadır.

Şair, “Üç Beyaz Kuş” adlı şiirinde “Resmini çizerken uçan tatlı şeylerin/Yorulmuyor mu gözleriniz” dizeleriyle kuşların güzelliğinden, “Rüya kuşum açar siyah kapıları/Kanatlarından pembe yağmurlar yağar/Mavi ağacına konar masal kuşum” dizeleriyle kuşların insan hayatına renk kattıklarından, “Çocuk kalbimdeki kuş/Güzel günler görecek” dizeleriyle de kuşların insanları mutlu kıldıklarından bahsetmekte ve böylece çocukların kuşları sevmesi için zemin hazırlamaktadır.

Rıfat Ilgaz’ın “Günaydın” şiirinde kuşların insan hayatındaki yerine gönderme vardır.

...
Çiğdem’in evi denize karşı
Kuşlarla yatar, kuşlarla kalkar
İlk “günaydın” kuşların olsun
Günaydın ak tüylü martılar. (RI, Günaydın)

Kuşlarla ilgili bir farkındalık yaratmaya çalışan şair, onları insan hayatının içine katmakta hatta merkezine koymaktadır. “Kuşlarla yatar, kuşlarla kalkar” ifadesi kuşlarla hep birlikte olunduğunun göstergesidir. Çocuğun kalkar kalkmaz ilk günaydını kuşlara söylemesi, hem kuşları önemseyişinin, sevdiğinin hem de kuşlarla çok yakın olduğunun işaretidir. Böylece şair, şiirindeki küçük kızın vasıtasıyla çocuklarda kuşlara karşı bir sevgi uyandırmaktadır.

Şairin “Boncuk Kedim” adlı şiirinde de hayvan sevgisi işlenmektedir. Şiir boyunca kedinin şirinliklerinden, yaramazlıklarından bahseden şair, şiirdeki çocukla kedi arasındaki sevgiyi örnek göstererek okuyucularında da aynı sevginin oluşmasını amaçlamaktadır.

...

Evimizin şenliğidir

Yaşayışımıza tat katar

...

(RI, Boncuk Kedim)

Bir kedinin evin şenliği olması, onun yaşama tat katması gibi özelliklerinin şiirin son dizelerinde verilmesi, okuyucunun bir genelleme yapmasını sağlamaktadır. Bu genelleme, kedilerin/hayvanların insan hayatına neşe ve renk kattığı ve bu yüzden hayvanları sevmek gerektiğidir.

“Ormanız Biz” adlı şiirde çocuklara doğa ve ağaç sevgisi aşılanmaktadır.

...

Görölmüş mü ağacın ağaca kıydığı,

Sevgiyle yaşamak barış bizde!

...

(RI, Ormanız Biz)

Ormanların barış içinde, sevgi dolu bir yer olduğu iletisi daha ilk dizelerde çocuklara verilmektedir. Takip eden dizelerde de ormanda ağaçların barış içinde hep birlikte yaşadığı, birbirleriyle anlamsız yarışlar içinde değil sadece yükselmek için yarış halinde oldukları anlatılmaktadır. Şair, şiiri boyunca çocuklara ormanların güzelliğinden, iyiliğinden bahsederek onlarda ağaca ve ormana yani doğaya karşı bir sevgi uyandırmak istemektedir.

Refik Durbaş’ın “Mavi Yeleli Akbaba” şiirinde hayvan sevgisi işlenmiştir.

“Oysa/kendi/sesiyle/yarışan/bir/kırlangıç/yüreğimde/kuşların/sevgisi”

dizelerinde şair, kuşlara kaşı duyulan sevgiyi, kendi sesiyle yarışan bir kırlangıçla bağdaştırarak farklı bir çağrışım yapmıştır. Kırlangıcın sesiyle yarışması, onun ses hızıyla yarışması yani çok hızlı olduğu anlamına gelmektedir. Şiiri okuyan çocuklar, ses hızı kavramını bilmeseler bile, şiirde şairin kuşları çok sevdiğini söylemek istediğini kolaylıkla anlayabilirler. Böylece şair şiiriyle, çocuklarda da kendisinininkine benzer bir kuş sevgisi oluşturmayı amaçlamaktadır.

Yalvaç Ural’ın “Yokuş” adlı şiirinde de hayvan sevgisi vardır.

Yokuşu çıkarken atlar

Arabadan inilir

Bu bir kuraldır

At’a biraz yardım edilir

...

(YU, Yokuş)

Şiire bütün olarak baktığımızda yardımlaşmak değeriyle karşılaştık da ata yardım edilmesinin bir sebebi de ona karşı duyulan sevgidir. Hayvanları sevmek, aynı zamanda onları korumak ve onlara yardım etmek demektir. Şair, bu dizelerle bir örnek sunarak çocukların onu model almasını istemekte ve onların hayvanlara karşı hep duyarlı olmasını amaçlamaktadır.

Şairin “Gün Batımı” adlı şiirinde doğa ve kuşlar en sevimli halleriyle betimlenmektedir.

...

Bütün kuşlar

Yuvalarına dönmüş

Civıltılarla anlatıyorlardı

Günü nasıl geçirdiklerini

Ormana

Ama kuşların

Birbirlerini dinleme

Saygınlığı yok

Ya hepsi birden konuşuyorlar

Ya da hepsi birden susuyor

Bu yüzden de

Kimin ne dediği

Bir türlü anlaşılmıyor (YU, Gün Batımı)

Şiirde kuşların bir arada cıvıldaşmaları, ormana günü nasıl geçirdiklerini anlatmalarıyla bağdaştırılmıştır. Bu halleri, insanlara çok sevimli gelmektedir. Yine aynı kuşların hep bir anda cıvıdamaları ve bir anda susmaları, birbirlerini dinlemeyi bilmedikleri şeklinde yansıtılmıştır. Şiirde yapılan bu betimlemeler, kuşları sevimli kılmakta, duyulan kuş sesleri üzerine çocukları düşünmeye yönlendirmektedir. Şiirde geçen güneş, orman ve kuşlar, doğanın birer parçası olarak çocuklara sunulmakta ve onlarda doğaya karşı bir yakınlık oluşması amaçlanmaktadır.

Cahit Zarifoğlu'nun "Kırlara Gidiyorum" adlı şiirinde bir çocuğun doğaya karşı duyduğu sevgi işlenmektedir.

...

Kırlara gidiyorum

Sevinç var kalbimde

Tavşanlar

Böcekler

Sular yaşıyor yanımda

Ben kalbimle bakınca

...

(CZ, Kırlara Gidiyorum)

Doğa, hayvanlarıyla, çiçekleriyle, ağaçlarıyla, böcekleriyle ve hatta sularıyla yaşayan canlı bir varlıktır. Şairin de dizelerinde ifade ettiği gibi doğanın bu canlılığını görebilmek için kalple bakmak gerekir. Yani sevmek gerekir. Doğayı sevmeyen birisi için doğa, sadece birtakım hayvanlardan ve cansız bitkilerden ibarettir. Şair, şiirinde kırlara gitmenin içini sevinçle doldurduğunu ifade ederken, şiiri okuyan çocuklara da doğayı sevin, içiniz sevinçle dolsun demektedir.

4.15.2. Anne ve Baba Sevgisiyle İlgili Bulgular

Anne ve baba, ailenin iki temel direğidir ve aile kurumunu bir arada tutan kişilerdir. Gerek Türk kültüründe gerekse İslam dininde anne ve babaya çok değer verilmektedir. Çocukların anne ve babalarına saygı duymaları ve onları sevmeleri

beklenmektedir. İncelenen şiirlerde de anne ve baba sevgisiyle ilgili bulgular elde edilmiştir.

Cahit Zarifoğlu'nun "Baba" adlı şiirinde babasına büyük bir sevgi besleyen küçük bir çocuğun duyguları aktarılmaktadır.

...

Her sabah gidersin

Ekmegimiz için

Her akşam

Yorgun

Ama yüzün güleç

Dönüşün bir düğün

...

(CZ, Baba)

Baba motifi, eve ekmek getirebilmek için çok çalışan ama bunu isteyerek yapan bir kişi olarak çıkar karşımıza. Babasını çok seven çocuk, onun için bir şeyler yapmak istemektedir. Yapacağı şey de büyüüp ekmek parasını kendisinin kazanması olacaktır. "Akşam/Elimde kocaman/Bir somun/Sevineceksin/Kimbilir nasıl" ifadelerinde çocuğun babasına olan sevgisi, onu sevindirmek için nasıl hayaller kurduğu görülmektedir.

Yalvaç Ural'ın "Dinlenmek" adlı şiirinde anne sevgisi işlenmektedir.

...

Yalnızca anne

Akşam yemeği için

Topladığı

Çalı-çırpıyı

Arabaya taşıyordu

...

(YU, Dinlenmek)

Şiirde dinlenmek için duran bir aile betimlenmektedir. Baba pipo içerek, at yem yiyerek, araba durarak dinlenirken anne dinlenmemekte, çalışmaktadır. Burada annelerin her zaman fedakâr oldukları vurgulanmaktadır. Şiirin son dizelerinde aile dinlenmeyi bırakıp yola koyulur. Yola koyulma işi de aynı dinlenmede olduğu gibidir. Baba piposunu içer, at yemini yer. Sadece anne farklıdır. "Anne de gülerek/Yola koyuldular" dizelerinde çocuğun annesine duyduğu sevgiyi de görmek mümkündür.

Anneler hep fedakâr olmuşlardır ama bu durumdan hiçbir zaman şikâyetçi olmamışlardır. Onların çocuklarına duyduğu karşılıksız sevgi, çocuklardan da kendilerine anne sevgisi olarak yansır.

Şairin “Çiçekler ve Anneler” şiirinde de bütünüyle anne sevgisi konu edilmektedir.

Bütün çiçekler

Anneler için toplanır

Anne ile çiçek

En kutsal iki şeydir

Bağırda saklanır

Ve verdi Sali

Annesine çiçekleri

Koşarak çıktı

Arabanın arkasındaki

Merdivenleri

(YU, Çiçekler ve Anneler)

Çiçekler güzeldir ve güzel şeyler de en değerli kişilere verilir. Bir çocuk için en değerli kişi de annedir. Şairin “Bütün çiçekler/Anneler için toplanır” ifadelerinden bu anlaşılmaktadır. Çiçekler de anneler de kutsaldır ve bağırda saklanır. Göğüs anlamına gelen bağır burada iki farklı anlamda kullanılmıştır. Birincisi gerçek anlamı ikincisi de kalp anlamıdır. Nasıl ki anneler çocuklarını göğüslerinde emzirir, saklar, büyütür ve severse çocuklar da annelerini kalplerinde saklarlar.

M. R. Şirin’in “Ay Şarkıları” adlı şiirinde anne sevgisini görmek mümkündür.

Her gece annem

Kaç yoksul varsa dünyada

Onca şarkıya böler ayı

Ballanır yoksulların uykuları

(MRŞ, Ay Şarkıları)

Anneler birer iyilik timsalidirler. Çocuklarının kalbine ilk sevgi tohumunu onlar atar. Anneler çocuklarına sevmeyi, sevmeyi, iyilik yapmayı, diğer insanları düşünmeyi öğretirler. Şiirdeki çocuğun annesi de iyi kalpli, duyarlı bir annedir. Nasıl ki kalbinde yoksullara karşı bir sevgi ve merhamet vardır, çocuğunun kalbinde de ona karşı sevgi

vardır. Şair, şiirle çocuklarda var olan anne sevgisini şiirsel bir üslupla inceltmekte, güzelleştirmektedir.

Şairin “Kuş İşleri” şiirinde de anne sevgisi görülmektedir. “Şefkati uçurur anne kuşlar” ifadesiyle annelerin birer şefkat kahramanı olduğunu vurgulayan şair, “Meleklerle merhamet yarışında/Annesiz bebekleri öpen kuşlar” dizeleriyle de anneleri olmayan çocukların yoksunluklarına değinmektedir. Anne o kadar yüce bir varlıktır ki onun yerini sadece melekler doldurabilir. Şairin şiirlerinde özellikle üzerinde durduğu kuş motifi de burada meleklerle beraber annenin yerini doldurmaya çalışan bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiir bütünüyle anne sevgisi üzerine kuruludur ve çocuklarda annesizliğin zor olduğu, annelerin çok değerli olduğu duygularını uyandırmayı amaçlamaktadır.

“Kuşlar Türkü Söyleyince” adlı şiirde de anne sevgisine değinen şair, yine kuşlarla anneyi birleştirmiştir.

Sevgi pembe çiçek açar

Annelerin gözlerinde

Cennete dönüşür dünya

Kuşlar türkü söyleyince (MRŞ, Kuşlar Türkü Söyleyince)

Sevgi, annelerin gözlerinde açan pembe bir çiçek olarak betimlenmiştir. Şairin şiirlerinde anne ve sevgi kavramları, birbirinden ayrılamaz iki kavram olarak karşımıza çıkar.

“Seni Uçurabilirim Anneciğim” şiirinde annesi ölen bir çocuğun anne sevgisinden söz edilir. Annenin öldüğü şiirde açık olarak verilmese de okuyucular “İnsanlar toprağa gömülürmüş/Seni uçurabilirim anneciğim” dizelerinden bunu anlamaktadırlar.

Anne her zaman çocuğunu korur ve kollar. Çocuk da onun için bir şeyler yapmak isteği duyar.

Minik kuşum diyorsun bana

Üzüldüğün bir günde

Gizli kanatlarımı,

Açabilirim anneciğim (YU, Seni Uçurabilirim Anneciğim)

Bu dizeler, annelerin çocuklarını sevme şeklini gerçek anlamda algılayan bir çocuğun masum bir teklifidir annesine. Bu da çocuğun annesine karşı duyduğu büyük sevgiyi göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Şairin “Büyük Bir Çocuktur Babaannem” şiirinde de anne ve baba sevgisi bir arada işlenmektedir.

...

Buna rağmen bilmem niçin

Annemin ve babamın resmini

Çizerim tahtaya duvarlara

...

(MRŞ, Büyük Bir Çocuktur Babaannem)

Annesi ve babası çalışan bir çocuğun, anne ve babasına duyduğu özlem ve sevgi anlatılır şiirde. Çocuğun her imkânı vardır. Onu seven bir babaannesi de vardır ama çocuk mutsuzdur. Çünkü en sevdikleri yanında değildir. Şair, bu şiiriyle bir çocuğun gözünden çalışan anne ve babalara bakıp çocuğun sevgisini anlatırken aynı zamanda çalıştığı için çocuklarından ayrı kalan büyüklere de bir ileti göndermektedir.

Ayla Çınaroğlu’nun “Beş Duyu” adlı şiirinde aile bireylerinden ve onları nasıl sevdiğinden bahseden bir çocuğun sesi duyulmaktadır.

Renklerin içinde en sevdiğim

Küçük kardeşimdir

Kokuların içinde

Annem.

(AÇ, Beş Duyu)

Anne kokusu, bütün çocukların bildiği, tanıdığı, sevdiği ve başka hiçbir yerde duyamayacakları bir kokudur. Şair de anne sevgisini anne kokusuyla somutlaştırarak şiirinde vermektedir.

4.15.3. Diğer Aile Bireylerine Duyulan Sevgiyle İlgili Bulgular

Erol Büyükmeriç’in “Gelecek Olan” adlı şiirinde kardeş sevgisine yer verilmektedir.

Sen de böyle içimdeydin, diyor annem,

Ellerimiz dolaşırken karnında;

Babamın, annemin, benim.

Yakalıyor sevinçlerini gözlerim. (EB, Gelecek Olan)

Yeni gelecek olan kardeş, çocuk için her zaman endişe vericidir. Şair, şiirinde bu konuya değinerek çocukların bu endişelerinden uzaklaşmasına yardımcı olmak istemiş ve onlarda kardeş sevgisinin oluşmasına katkıda bulunmuştur. Annenin ve babanın “senin kadar seveceğiz” ifadeleri çocuğun adeta içine su serpmektedir. Dikkat edilmesi gereken nokta, senin kadar sözüdür. Senden daha fazla ya da az değil, senin kadar. Yani seninle eşit, yani senin kardeşin... Böylece şair, çocukta kardeşine karşı sevgi duyması gerektiği hissini uyandırmaktadır.

Ayla Çınaroğlu, “Beş Duyu” adlı şiirinde bütün aile bireylerine karşı duyduğu sevgiyi dile getiren bir çocuğu konuşturmuştur.

Renklerin içinde en sevdiğim

Küçük kardeşimdir

Kokuların içinde

Annem.

En sevdiğim tat dersiniz

Şeker yediği zaman, dedem.

En sevdiğim ses, kırların sesi

ilkbaharda.

Ve bir yere giderken yol boyu

Babam elimi tutarsa

İşte bu

En güzel dokunma duygusu. (AÇ, Beş Duyu)

Şiirselliğin gücü, uzun uzun anlatılabilecek sevgi değerini, aile bireylerine duyulan sevgiyi, şairin birkaç dizeyle aktarmasıyla görülmektedir. Bütün aile bireyleri, kendileriyle özdeşleşen öğelerle anlatılmaktadır. Küçük kardeş renkli haliyle, anne eşsiz kokusuyla, dede şeker gibi tatlılığıyla, baba ise sığınılacak bir liman olarak şiirdeki yerlerini alırlar. Çocuklara, aile bireylerinin değeri ve sevgisi böylece aktarılmaktadır.

Aile bireylerinin içinde yer alması da insan hayatında arkadaş da aile kadar önemli bir yere sahiptir. Yalvaç Ural’ın “Bir Arkadaşı Yitirmek” adlı şiirinde bu önemi görmek mümkündür.

Önemli mi

Nerede

Nasıl yitirdiğiniz

Bir arkadaşı (YU, Bir Arkadaşı Yitirmek)

Önemli olan bir arkadaşına sahip olmaktır. Onu yitirmek ise çok büyük bir üzüntü kaynağıdır. Bu üzüntünün büyüklüğünü şair, “Önemli mi/Nerede/Nasıl yitirdiğiniz” ifadeleriyle yansıtmaktadır. Arkadaşlık insana sevgi, güven veren bir duygudur. Bu yüzden şair, çocuklara arkadaşlığın önemini anlatırken arkadaşlarınızı onları yitirmeden önce sevin iletisini de vermektedir.

5.14.4. Okul ve Eğitim Sevgisiyle İlgili Bulgular

Bu başlık altında kitap sevgisi, okul sevgisi, okumaya, öğrenmeye, öğretmene ve eğitime karşı duyulan sevgi ele alınacaktır.

Ayla Çınaroğlu’nun “Biz Okuruz” adlı şiirinde okuma sevgisi ele alınmıştır.

Biz okuruz

Biliyoruz

Okumak, görmek demek,

Tanımak insanları

Doğayı sevmek demek

...

Okumak yücelmek demek,

Yürüyüp adım adım

Doğruyu bulmak demek

...

Okumak sevmek demek

En zor olanı başarmak

Kendini bilmek demek. (AÇ, Biz Okuruz)

Şiirin bütününde okumanın önemi ve faydaları sıralanmakta böylece okuyucuya okumanın önemli ve güzel bir şey olduğu aktarılarak onda da okumaya karşı sevgi uyandırmak amaçlanmaktadır.

Necdet Neydim'in "Öğretmenim" adlı şiirinde de öğretmen sevgisi dile gerilmektedir.

Öğretmenim canım benim

Sen tutunca güçlü, minik ellerim

...

(NN, Öğretmenim)

Öğretmen, bir çocuğun hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Anne ve babasından sonra ona yol gösteren, hayatını ve kişiliğini şekillendiren kişi öğretmendir. Şair de şiirinde öğretmenin çocuk için neden önemli olduğunu sıralamıştır. Çünkü öğretmen çocuğun sadece öğretmeni değildir. O canı kadar sevdiği birisidir, annesidir, babasıdır, arkadaşısıdır... Bu nedenle çocuk, öğretmenini çok sevmektedir. "Al yüreğim armağan sana" ifadesi de bu sevgisinin bir göstergesidir.

F. H. Dağlarca'nın "Atilla" şiirinde okul sevgisi ele alınmıştır. Çocukların okula farklı bir gözle bakmalarını amaçlayan şair, okulla oyunu bağdaştırmıştır.

Pencereler uçurtma

Uçtu uçacak

Duvardaki resimler kuş

Uçtu uçacak

İşte okumak bir oyun

Yazmak

Okumanın içinde

Başka bir oyun sevindiğimiz

...

(FHD, Atilla)

Oyun çağındaki çocukların okula alışmaları bir geçiş sürecidir ve bu geçişin sert bir şekilde olmaması gerekir. Şair bu bilimsel gerçeği, şiirin etki gücünü kullanarak çocuklara aktarmaktadır. O, okulla oyunu birleştirmiş ve çocukların okula ısınmalarını amaçlamıştır. Okulu her zaman oynadıkları oyunların bir devamı olarak gören çocuklar, okulu ve okumayı da seveceklerdir.

Şairin "Kuş Çanta" adlı şiirinde de okul sevgisi ele alınmaktadır. Okulu seven ve sevmeyen iki çocuğu çarpıcı bir şekilde ele alan şair, şiirin etki gücünü ustaca kullanarak çocuklarda okul sevgisi uyandırmayı amaçlamaktadır.

Çantasını sevmiyor Atilla
Elime alsam ağır
Omzuma taksam ağır
Sırtıma assam ağır
Hemen yanıtlıyor Aysel
Öğretmenimi iyice dinliyorum ya ben
Çantam kuş gibi (FHD, Kuş Çanta)

Çocuğun çantasının ona ağır gelmesinin sebebi okulu sevmemesidir. İnsanın sevmediği bir şeyi yapması oldukça güçtür. Sevdiği şeyler ise çok kolaydır. Şair de, şiirinde iki farklı çocuğu kıyaslayarak okuyucuların okulu seven çocuğu örnek almalarını amaçlamaktadır.

M. R. Şirin'in "En güzel Armağan" adlı şiirinde kitap sevgisi işlenmektedir. Şair, kitabın insan hayatındaki önemine değinmektedir.

...
Küçük yaşta
Okuma sevgisi
Kazanmaktan
Yoktur daha büyük
Ve değerli armağan
Dünyanın
Bütün incilerinden de
Daha anlamlıdır
Okuma sevgisi
Daha gerekli ve
Daha güzel (MRŞ, En Değerli Armağan)

Kitap okuma, şiirde dünyadaki en değeli şey olarak yansıtılmaktadır. Şair, şiirinde çocukların doğru hayat bilgisini sadece kitaplarla öğrenebileceklerinin üzerinde durmaktadır. Özellikle kitap okuma sevgisinin küçük yaşlarda kazanılması gerektiğini vurgulayan şair, okumanın açılımını da yapmaktadır:

Bence
Ne harfleri öğrenmek
Ne sözcükleri tanımak
Ne de cümleleri doğru
Okuyabilmektir okumak
Anlayabilmektir okuduklarını
Ve okuduğunun üzerinde
Düşünebilmektir

Şair, sadece çocuklara kitap okuma sevgisi kazandırmakla kalmamakta onlara, doğru okumanın ne olduğu hakkında da bilgi vermektedir. Gerçek kitap sevgisi ancak o kitapları anlamak ve üzerlerine düşünmekle olur demektedir.

Çocukken çok sevdiğim
İki güzel dizeye
Borçluyum okuma sevgisini:
“Hiçbir gemi bizi bir kitap kadar
Uzaklara götüremez”

...

Şiirini kitapların insan üzerindeki etkisini gösteren çarpıcı dizelerle bitiren şair, çocuklarda kitap okuma isteği ve kitap sevgisi uyandırmaktadır.

4.15.5. Atatürk’e Duyulan Sevgiyle İlgili Bulgular

İncelenen şiirlerde Atatürk sevgisinin işlendiği de görülmüştür. Ayla Çınaroğlu, “23 Nisan İçin” adlı şiirinde Atatürk’ün, Türk milleti ve özellikle çocuklar için öneminden bahsetmektedir.

Atam kurtarmışsa yurdu
Düşmanın pençesinden
Ben varım bugün
Özgürüm.
Kurmuşsa Yüce Meclisi
Yönetmişse ulusu
Benim ulusum bu
Güçlüyüm.

*Ve bana adanmışsa
Yurdumun yarınını
Bugün büyüyorum ben
Yarın büyüğüm. (AÇ, 23 Nisan İçin)*

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olarak ülkeyi düşmanlardan kurtarmış, büyük millet meclisini kurarak halkın kendi kendisini yönetmesini sağlamış ve bu kuruluş gününü çocuklara armağan ederek yarınların güvencesi olan çocukların önemini vurgulamıştır. Şair de şiirinde bütün bunlara değinerek Atatürk sevgisini çocuğa aşlamayı amaçlamaktadır.

4.15.6. Dini Değerlere Duyulan Sevgiyle İlgili Bulgular

M.R. Şirin, “Kuşlar da Kaderle Uçar” adlı şiirinde Allah sevgisinden bahseder.

...
*Uçuran kimdir böyle sizi?
Tüyden bir yapraktır gökyüzü
Adını yazıyorlar Tanrım
Uçmayı öğrettiğin kuşlar
Bir çiçekten yağar kar
Ağlayan bir dağın sesidir rüzgâr
İnandım büyüklüğüne Tanrım
Kuşlar da kaderle uçar (MRŞ, Kuşlar da Kaderle Uçar)*

Şair, bir yaratıcının varlığından ve yaratılmış olanların bir kaderinin olduğundan söz etmektedir. Kuşların da bir kaderi vardır ve bu kader çizgisinde hareket ederler. Şiir boyunca çizilen güzel tablonun (kuşların uçuşu, ışıktan kanatların üstünde mavi çiçeklerin açması, çiçekten kar yağması, rüzgârın sesi...) var olma sebebi Allah'tır ve şair de bu tabloyu çocuklara sunarak onlarda Yüce Yaratıcı'ya karşı bir sevgi oluşturmak istemektedir.

4.15.7. Diğer Unsurlara Duyulan Sevgiyle İlgili Bulgular

Merhameti ve şefkati de sevgi değeri içerisinde değerlendirebiliriz. Merhamet, bir kimsenin içinde bulunduğu kötü durumdan dolayı üzölmek, acımak olarak

tanımlanabilir. Şefkat ise acıyarak ve koruyarak sevmek şeklinde tanımlanır (TDK, 2005). Şefkatli ve merhametli olan insan, kalbinde sevgi olan insandır.

İncelenen şiirlerden M. R. Şirin'in "Kuş İşleri" adlı şiirinde merhametin işlendiği görülmektedir.

...

Şefkati uçurur anne kuşlar

...

Ay uzar beşik olur

Meleklerle merhamet yarışında

Annesiz bebekleri öpen kuşlar (MRŞ, Kuş İşleri)

Şair, şiirinde annelerle şefkati bağdaştırmıştır. Annesi olmayan çocuklara ya melekler ya da kuşlar annelik yapmaktadır. O nedenle melekler ve kuşlar merhamet yarışına girişmişlerdir. Çocuklar da masumiyetleriyle meleklerle ve kuşlara benzetilirler. O nedenle şair, şiirinde annesiz çocuklara melekleri ve kuşları anne olarak yakıştırmaktadır.

4.16. Sorumluluk Değeriyle İlgili Bulgular

Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi olarak tanımlayabileceğimiz sorumluluk, her ferdin taşıması gereken önemli bir değerdir. Nitelikli bireyler ve toplumların oluşmasında önemli bir görev üstlenen sorumluluk değerinin yokluğu karmaşaya, düzensizliğe ve adaletsizliğe yol açar. Sorumluluk değerine sahip olmayan bireylerin, aile ve insan ilişkilerinde, meslek yaşantılarında başarılı olması çok zordur.

Sorumluluk, önce ailede çocuğa kazandırılması gereken bir değerdir. Ailede bu değeri edinen çocuk, okulda da sorumluluklarını bilecek ve bu değeri geliştirecektir.

F.H. Dağlarca'nın "Çağdaş Yurt" adlı şiirinde sorumluluk değerine rastlanmaktadır.

...

Geri kalmış benimki dedi

Avucu parmakları gerçekle sızlamış

İleri aldı bir bir

Kendi saatini çabucak

...

(FHD, Çağdaş Yurt)

Şiirde şair, uzun bir uykudan uyanan ve ileri ülkeler arasına katılmak için çalışan bir toplumdan bahsetmektedir. “Geri kalmış benimki” ifadesi ve onu takip eden “İleri aldı bir bir/Kendi saatini çabucak” ifadeleri bireyleri işaret etmektedir. Bir ülkenin geri kalması aslında insanların geri kalmasından kaynaklanır. Eğer bireyler kendilerini düzeltirlerse toplum da kendiliğinden düzelir. Şair, şiirinde bu gerçekten hareketle bireylerin sorumluluk alması gerektiğini, ancak o sorumluluğu yerine getirirlerse toplumun düzeleceğini örtük olarak vermektedir.

4.17. Temizlik Değeriyle İlgili Bulgular

Temizlik, insan hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Temizlik, sağlık açısından önem taşıdığı kadar insanın kendine ve çevresindekilere saygısı bakımından da önem taşımaktadır.

İncelenen şiirlerde de temizlik değerinin işlendiği görülmektedir. M. R. Şirin’in “Kuşların Annesi” adlı şiirinde yıkanmanın güzelliğinden bahsedilir.

Önce mumu yakar

Sonra

Yıkar beni annem

Öperken vücudumu

En çok yüzüm

Sever suyu

(MRŞ, Kuşların Annesi)

Suyun vücuttan akıp gitmesini öpmeyele bağdaştıran şair, çocuklara sudan korkmamaları iletilisini vermektedir. Çocuklar yıkanırken en çok yüzlerine su geldiğinde korkarlar. Bunu bilen şairin dizelerinde “en çok yüzüm sever suyu” ifadesini kullanması da tesadüfi değildir.

Yıkanmak

Koparmak asmadan

Salkım salkım üzümü

Acaba yağmur mu

Anlatır kuşlara

Yıkanmak oyununu?

(MRŞ, Kuşların Annesi)

Şair, yıkanmayı çocukların en sevdiği şeylerle bağdaştırarak vermektedir. Çocukların dalından salkım salkım üzüm koparmayı ve oyun oynamayı çok sevdikleri bilinen gerçeklerdir. Böylece şair, çocuklara yıkanmanın da çok güzel ve eğlenceli bir şey olduğunu söylemekte ve onlara yıkanmayı sevdirmeyi amaçlamaktadır.

Rıfat Ilgaz, “Günaydın” adlı şiirinde temizlik değerini işleyerek şiirine başlar.

Erken erken uyanır

Temizlik her işin başı

İşte musluk, dış fırçası, macun

Bir üflese mavi balonlar uçar.

(RI, Günaydın)

Ilgaz da temizliği çocukların çok sevdiği bir eylemle, oyunla bağdaştırmaktadır. Çocukların köpüklere üfleyip balonlar uçurması çok sevdikleri bir oyundur. Şair şiirinde temizlenirken de oyun oynanabileceği iletisini vermektedir. Ayrıca şiirde temizliğin her işin başı olduğu vurgulanmaktadır. Çünkü şiirde güne başlayacak olan çiğdem, ilk olarak temizlenmektedir. Böylece şair, çocuklara güne başlamadan önce kişisel temizliklerini yapmaları gerektiği fikrini aşılarmaktadır.

Ayla Çınaroğlu’nun “Büyük Temizlik” şiirinde hem temizliğin önemi üzerinde durulmakta hem de bu konuda bir duyarlılık geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Bir kocaman kova dolusu sabunlu su

Bir de büyük temizlik bezi

Silmeli, silmeli, silmeli

Evleri, bacaları, yolları, otomobilleri...

Oh, ne güzel, pırıl pırıl tertemiz her yer

Mis gibi.

İyi de

Şu kirli su dolu koca kovayı

Şimdi nereye dökmeli? (AÇ, Büyük Temizlik)

Şiirde temizlenen yerler, çevre kirliliğinin birer göstergesidir. Evler, bacalar, yollar, otomobiller, insanların hep yakınında olan öğelerdir. Bunların kirlenmesi insanların çevrelerini kirlettiği anlamına gelmektedir. Şiirde dikkati çeken bir diğer nokta ise insanların temizlerken kirlitmeleri durumudur. Pis su dolu kovanın nereye döküleceğini sorgulatan şair, okuyucuda bir farkındalık oluşturmaya amaçlamaktadır.

Süreyya Berfe'nin "Yıkanmak" şiirinde temizlik değeri işlenmiştir.

"Haydi yıkan" demeyin

Ben yıkanırım

Severim yıkanmayı

Dök anneciğim başımdan aşağı suları

Sabunla yıka beni

Yıkanmak uykunun kardeşi. (SB, Yıkanmak)

Çocukların bazılarının yıkanmayı sevmedikleri, hatta korktukları ve ailelerinin zoruyla yıkandıkları bilinir. Şair de bu gerçekten hareketle çocuklara yıkanmayı sevmelerini, korkmalarını gerektiren bir şey olmadığını şiirdeki küçük çocuğu konuşturarak aktarmaktadır.

4.18. Yardımseverlik Değeri İle İlgili Bulgular

Bütün toplumlarda istendik bir değer olarak karşımıza çıkan yardımseverlik, insan ilişkilerini güçlendiren, toplumsal barış ve huzurun sağlanmasına katkıda bulunan önemli bir unsurdur. İncelenen şiirlerde de bu değer sıkılıkla işlendiği görülmektedir.

Cahit Zarifoğlu'nun "Yardım Çağrısı" adlı şiirinde ülkesinde savaş olan küçük bir çocuk yardım istemektedir.

...

Neredesiniz komşu ülkeler

Neredesiniz komşu çocuklar

...

(CZ, Yardım Çağrısı)

Ülkesini düşmanların işgal ettiği bir çocuk, komşu ülkelerden ve komşu çocuklardan yardım istemektedir. "Neredesiniz" ifadesi de aslında biraz çaresizliği yansıtır. Savaşa karşı duyarsız kalan insanlara bir sitem olan bu söz, artık yardım edin

anlamında da değerlendirilebilir. Şair, şiirinde savaşın sona ermesi ve insanların bu zor durumdan kurtulması için yardımın/yardımlaşmanın şart olduğu iletisini de vermekte ve okuyucularını yardımsever olmaya çağırmaktadır.

Yalvaç Ural'ın “Yokuş” şiirinde yardımseverliğin önemi farklı bir bakış açısıyla verilmektedir.

Yokuşu çıkarken atlar

Arabadan inilir

Bu bir kuraldır

At'a biraz yardım edilir

...

(YU, Yokuş)

İnsanlar sadece insanlara değil hayvanlara da yardım etmelidir. Şair, bu değeri şiirinde ustalıkla çocuklara aktarmaktadır.

Şairin “Komşuların Yardımı” adlı şiirinde de komşularının yardımıyla yangından kurtulan Sali'nin ağzından komşular anlatılmaktadır. Sali, komşuları överken aslında yardımseverlik değerini övmektedir.

M. R. Şirin'in “Büyük Bir Çocuktur Babaannem” adlı şiirinde diğer değerlerin yanı sıra yardımseverlik değeri de işlenmektedir.

...

Kim yüklerdi

Yoksul arkadaşlarıma

Aldığım kekleri

Babaannem

İki avuç kavrulmuş fındık

Bir avuç kuru üzüm

Birkaç tane de ığde

Koyuyor çantama

-Paylaşırsan arkadaşlarınla

Kolay geçer diyor, açlığın

Ve iyi çalışır zekân

...

(MRŞ, Büyük Bir Çocuktur Babaannem)

Yardımseverlik, yardıma ihtiyacı olan insanların o ihtiyaçlarını gidermektir. O nedenle şiirdeki çocuğun yoksul arkadaşlarına kekler alması, babaannesinin onu paylaşmaya özendirme birer yardımseverlik örneğidir. Şair, şiirinde bu davranışları överek çocukları da böyle davranmaya teşvik etmektedir.

4.19. Vatanseverlik Değeri İle İlgili Bulgular

Vatansever; vatanını, milletini, bayrağını seven ve onlar için fedakârlıkta bulunan kişidir. Vatanseverlik, insana aidiyet ve sahiplenme hissi vermesinin yanında toplumsal birlik ve beraberliği desteklemesi açısından da önemlidir. Bu değer, özellikle okullarda verilen eğitimle desteklenmeli ve geliştirilmelidir.

İncelenen şiirlerde de vatanseverlik değerinin işlendiği görülmektedir. Ayla Çınaroğlu'nun "23 Nisan İçin" adlı şiirinde vatanseverlik, şiirin bütününe hâkimdir.

Atam kurtarmışsa yurdu

Düşmanın pençesinden

Ben varım bugün

Özgürüm.

...

Ve bana adamışsa

Yurdumun yarısını

Bugün büyüyorum ben

Yarın büyüğüm.

(AÇ, 23 Nisan İçin)

Şiirde yurdun yani vatanın düşman işgalinden kurtarılmasından söz edilmektedir. "Ben varım bugün/Özgürüm." ifadesi, ancak bağımsız bir vatanda söylenebilir. Şairin son dizelerine geçen "Yurdumun yarını" ifadesi bir sahiplenmeyi göstermektedir. Şiirde sesini duyduğumuz çocuk, bağımsız bir ülkede, yurdunun yarınlarının kendisine emanet olduğunu bilerek özgürce büyümektedir. Şair, böylece vatanseverlik değerini de şiirin içerisinde işlemektedir.

Cahit Zarifoğlu, "Ağaç Okul" adlı şiirinde vatanseverlik değerini, vatan için savaşmakla eşdeğer tutmaktadır. Şiirde vatanını seven insanların, vatani bağımsız kılmak için savaşmaları gerektiği iletisi verilmektedir.

Bayrak sevgisi de vatanseverlik değeri içerisinde ele alınacaktır. Bayrak, bir devletin, milletin varlığının, bağımsızlığının sembolüdür. Özellikle Türk bayrağına yüklenen değer, çok büyüktür. Bayrağın kırmızı renginin vatan uğruna can vermiş şehitlerin kanını, ay yıldızın ise Türkiye Cumhuriyeti'ni sembolize ettiği kabul gören bir görüştür. Estetik açıdan da diğer dünya bayrakları arasında dikkat çeken Türk bayrağına duyulan sevgi, vatan sevgisinin bir göstergesidir.

M. R. Şirin'in "Bayrağımın Türküsü" adlı şiirinde de bayrak sevgisi ve vatanseverlik değeri işlenmektedir.

Kundak olmuş al rengin

Ayına yıldız'ına

Gökler selam duruyor

Nazlı rüya kızın'a

Adını yazacağım

Tarihi duya duya

Resmini çizeceğim

Dalgasız durgun suya

Üstündeki ay yıldız

Zaferlerin gök süsü

Durmadan söylenecek

Bayrağımın türküsü (MRŞ, Bayrağımın Türküsü)

Şair, bayrağı tarihin bir tanığı olarak okuyucuya sunmaktadır. "Adını yazacağım/Tarihi duya duya" ifadesi, bayrak sevgisinin tarih bilincini de beraberinde getirdiğinin bir göstergesidir. Suya resim çizmek ya da yazı yazmak imkânsızla aynı anlamda kullanılmaktadır. Şair de şiirinde bayrağın resmini suya çizeceğini söyleyerek onun sevgisiyle imkânsız başarılabileceğini söylemek istemiştir.

Şiirin son dizelerini oluşturan "Durmadan söylenecek/Bayrağımın türküsü" ifadeleri bağımsızlıkla açıklanabilir. Bayrağın türküsü ancak bağımsız milletler tarafından söylenebilir. Şairin durmadan söylenecek ifadesi, ülkesinin sonsuza dek bağımsız kalacağının habercisi veya temennisi olarak değerlendirilebilir.

4.20. Değerlerin Dönemlere Göre Dağılımıyla İlgili Bulgular

Tablo 4.1.

Dönemlere Göre Değerlerin Dağılımı

1979-1990	1991-2000	2001 ve SONRASI
1. Bağımsızlık	1. Duyarlılık (çevreye karşı)	1.Adil olma
2. Barış	2. Duyarlılık (savaşlara karşı)	2.Aile birliğine önem verme
3. Duyarlılık (doğa)	3. Sevgi (aile)	3.Barış
4. Dürüstlük	4. Vatanseverlik	4.Çalışkanlık
5. Estetik	5. Aile birliğine önem verme	5.Duyarlılık
6. Özgürlük	6. Dayanışma	6.Estetik
7. Sağlıklı olmaya önem verme	7. Sevgi (hayvan)	7.Hoşgörü
8. Sevgi (Anne-Baba)	8. Özgürlük	8.Okuma sevgisi
9. Temizlik	9. Sevgi	9.Özgürlük
10. Okuma sevgisi	10. Sevgi(Atatürk)	10. Saygı (doğaya)
11. Vatanseverlik	11. Saygı	11. Sevgi (hayvan /doğa)
12. Sevgi (bayrak)	12. Estetik	12. Sevgi (kitap)
13. Çalışkanlık	13. Okuma sevgisi	13. Temizlik
14. Sevgi (Doğa)	14. Barış	14. Yardımseverlik
15. Sorumluluk	15. Sevgi (doğa)	
16. Aile birliğine önem verme	16. Duyarlılık (kötülüğe, kavgaya, yalana karşı)	
17. Sevgi	17. Temizlik	
18. Saygı (milli unsurlara)		
19. Bilimsellik		
20. Sevgi (Anne)		
21. Adil olma		
22. Duyarlılık		
23. Saygı		
24. Sevgi (Hayvan)		
25. Okul sevgisi		
26. Yardımlaşmak/Yardımseverlik		

Tablo 4.1. incelendiğinde üç ayrı dönem içerisinde hangi değerlerin kullanıldığı görülmektedir. Birinci dönem içerisinde yirmi altı değer kullanılırken ikinci dönemde bu sayı on yediye, üçüncü dönemde ise on dörde düşmüştür. Kullanılan değerlerin çeşitliliğinin azalmasında dönemler arasında şiirlerdeki sayısal farklılıklar da etkilidir.

4.21. Değerlerin Sınıflandırmaya Göre Dağılımıyla İlgili Bulgular

Tablo 4.2.

Değerlerin Nelson'un Sınıflandırmasına Göre Dağılımı

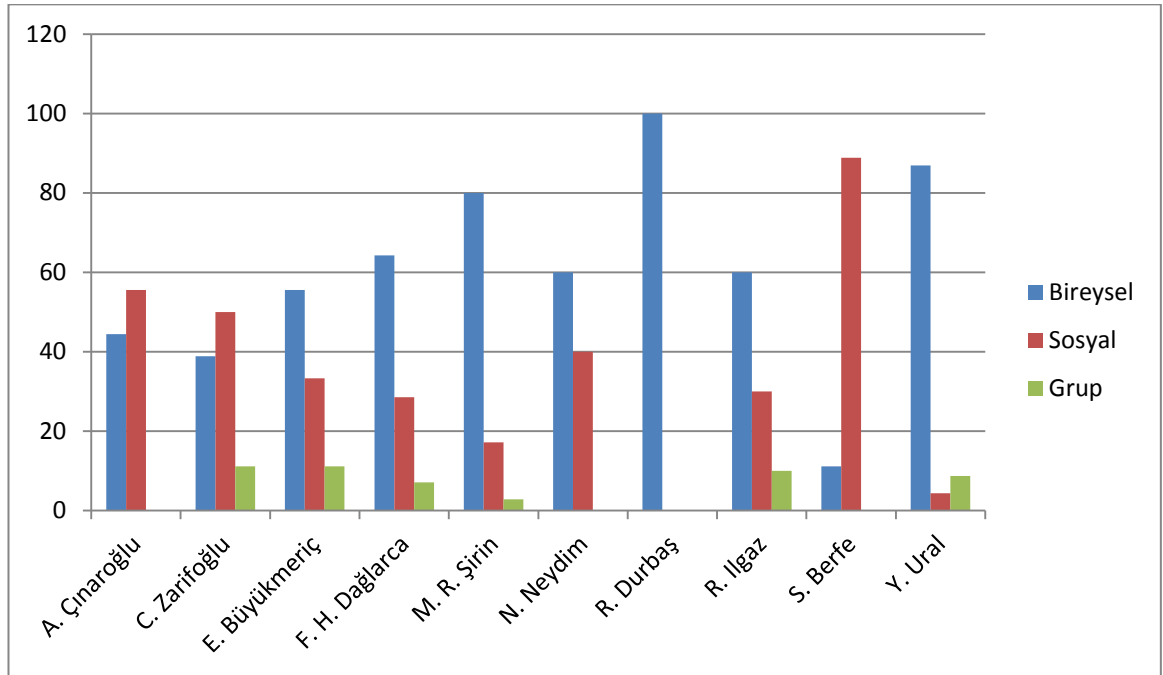
	1979-1980	1990-2000	2000-...
	%	%	%
Bireysel Değerler	42,3	47	50
Sosyal Değerler	50	41,2	42,85
Grup Değerleri	7,7	11,8	7,15

Yukarıdaki tablo incelendiğinde değerlerin üç ayrı dönemde Nelson'un sınıflandırmasına göre nasıl bir dağılım izlediği görülmektedir. Buna göre ilk dönemde sosyal değerler, toplam değerlerin % 50'lik bir kısmını oluştururken, bireysel değerler %42,3'lük kısmını, grup değerleri ise % 7,7'lik kısmını oluşturmaktadır.

İkinci dönemde ise bireysel değerlerin kullanım sıklığının artarak % 47'lik bir orana ulaştığı görülmektedir. Sosyal değerlerin oranı % 41,2, grup değerlerinin kullanım oranı ise % 11,8'dir.

Üçüncü dönemde bireysel değerler toplam değerlerin % 50'lik kısmını oluşturmaktadır. Sosyal değerler, % 42,85'lik bir orana sahipken grup değerleri de % 7,15'lik bir orana sahiptir.

4.22. Şairlerin Değer Kullanımlarının Sınıflandırmaya Göre Dağılımıyla İlgili Bulgular

Grafik 4.1. Şairlerin değer kullanımlarının değer sınıflandırmasına göre dağılımı

Yukarıdaki grafik incelendiğinde şairlerin, Nelson'un değer sınıflandırmasına göre hangi değerleri tercih ettiği görülmektedir. Buna göre şairlerin % 70'lik büyük bir çoğunluğunun eserlerinde bireysel değerleri daha çok kullandığı izlenmektedir. % 30'luk kısmı ise bireysel değerlerden daha çok sosyal değerleri kullanmışlardır. Şairlerin % 60'lık kısmı eserlerinde grup değerlerine yer verirken % 40'lık kısmı ise grup değerlerine hiç yer vermemiştir. Grup değerlerinin en az tercih edilen değerler olduğu da grafikte görülmektedir.

Şairlerin şiirlerinde işlediği değerlere bakıldığında Ayla Çınaroğlu'nun, barış, dayanışma, duyarlılık, estetik, özgürlük, sevgi, temizlik ve vatanseverlik değerlerine şiirlerinde yer verdiği görülmüştür. Bu değerlerden % 33,33'lük kısmını sevgi, % 16,66'lık kısmını barış ve % 16,66'lık kısmını da duyarlılık değerleri oluşturmaktadır. Diğer değerler ise %5,5'lik oranlarda şiirlerde yer almıştır. Şairin şiirlerinde bireysel ve sosyal değerlere öncelik verdiği, grup değerlerini ise şiirlerinde kullanmadığı görülmüştür.

Cahit Zarifoğlu, şiirlerinde aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, duyarlılık, dürüstlük, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, sevgi, yardımseverlik ve vatanseverlik değerlerini işlemiştir. Bu değerlerden sevgi, %22,22'lik oranla en sık tekrar edilen değerdir. Duyarlılık değeri ise 16,66'lık yüzdeyle sevgiden sonra şairin en sık ele aldığı değerdir. Aile birliğine önem verme, bağımsızlık ve barış değerleri % 11,11'lik oranla şiirlerde eşit olarak ele alınmıştır. Diğer değerler ise % 5,5'lik oranlarla şiirlerde yer almıştır. Şairin şiirlerinde sosyal değerlerden sonra bireysel değerlere, en son olarak da grup değerlerine yer verdiği görülmüştür.

Erol Büyükmeriç, şiirlerinde % 55,55'lik oranla sevgi değerini kullandığı görülmüştür. Sevgi değerinden de en sık tekrar edilen hayvan ve doğa sevgisidir. Şair şiirlerinde % 11,11'lik oranla aile birliğine önem verme, barış, özgürlük ve saygı değerlerine eşit ölçüde yer vermiştir. Şairin, öncelikle bireysel sonra sosyal değerlere yer verdiği saptanmıştır. Grup değerleri ise şiirlerde % 11, 11'lik oranda yer almıştır.

Fazıl Hüsni Dağlarca, şiirlerinde adil olma, aile birliğine önem verme, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, saygı, sevgi ve sorumluluk değerlerine yer vermiştir. Bu değerlerden “Okul, kitap, eğitim, öğretmen ve okuma sevgisi” başlığında birleştirilen değerler, % 35,71'lik oranla en sık tekrar edilen değerlerdir. Şairin ikinci olarak üzerinde durduğu değer olan çalışkanlık ise % 21,42'lik orana sahiptir. Diğer değerler ise % 7,14'lük yüzdeyle şiirlerde eşit oranlarda yer almışlardır. Şairin, şiirlerinde bireysel değerlere öncelik verdiği görülmüştür.

Mustafa Ruhi Şirin, şiirlerinde aile birliğine önem verme, çalışkanlık, duyarlılık, estetik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, temizlik yardımseverlik ve vatanseverlik değerlerini işlemiştir. İncelenen şairler arasında Şirin'in, değer kullanımının çeşitliliği bakımından diğer şairlerden önce geldiği saptanmıştır. Şair, değerlerden % 48,57'lik oranla şiirlerinde en çok sevgi değerine yer vermiştir. Sevgi değerinde ise anne-baba sevgisiyle doğa ve hayvan sevgisi öne çıkmaktadır. Çalışkanlık değeri % 17,14'lük oranla sevgi değerinden sonra en sık işlenen ikinci değerdir. Çalışkanlık, özgürlük ve vatanseverlik değerleri ise % 5,71'lik oranla şiirlerde eşit olarak yer almıştır. Diğer değerler ise % 2,85'lik eşit oranlarda şiirlerde yer almıştır. Şairin şiirlerinde bireysel değerler üzerinde sıkça durduğu, onu sosyal ve grup değerlerinin izlediği gözlenmiştir.

Necdet Neydim, barış, hoşgörü ve sevgi değerlerini şiirlerinde işlemiştir. Bu değerlerden % 60'lık oranla sevgi ilk sırada yer almaktadır. Onu % 20'lik oranlarla sosyal değerler olan barış ve hoşgörü izlemektedir. Şairin öncelikle bireysel değerlere ağırlık verdiği hemen ardından da sosyal değerleri kullandığı gözlenmiştir.

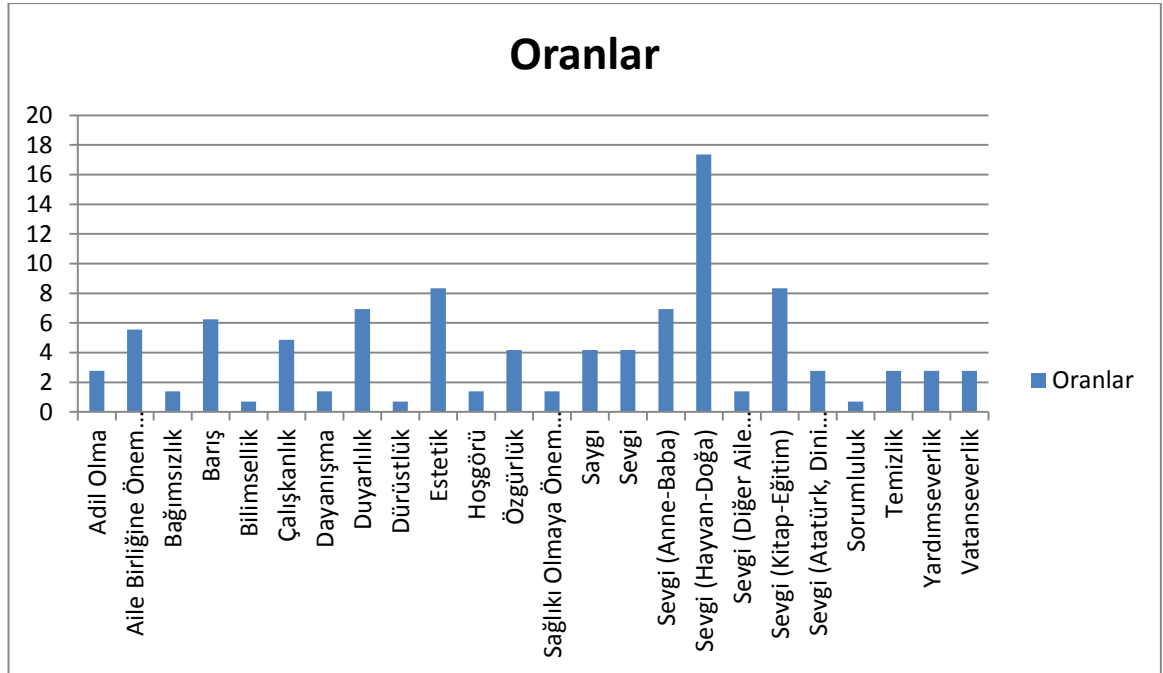
Refik Durbaş'ın şiirlerinde sevgi değerinin işlendiği görülmüştür. Bu değerlerden hayvan ve doğa sevgisi % 66,66'lık kısmı, eğitim sevgisi ise % 33,33'lük kısmı oluşturmaktadır. Durbaş'ın da şiirlerinde bireysel değerleri tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Rıfat Ilgaz, aile birliğine önem verme, barış, çalışkanlık, özgürlük, saygı, sevgi ve temizlik değerlerine şiirlerinde yer vermiştir. Bu değerlerden sevgi, % 40'lık oranla ilk sırada yer almaktadır. Şair, hayvan ve doğa sevgisini ön planda kullanmıştır. Diğer değerler ise % 10'luk oranlarda şiirlerde eşit olarak yer almıştır. Şairin, sırasıyla bireysel, sosyal ve grup değerlerini işlediği görülmüştür.

Süreyya Berfe şiirlerinde, adil olma, barış, duyarlılık, hoşgörü, saygı ve temizlik değerlerine yer vermiştir. Bu değerlerden adil olma, % 33,33'lük oranla ilk sırada yer almaktadır. Duyarlılık değeri ise % 22,22'lik oranla en sık kullanılan ikinci değerdir. Diğer değerler ise % 11,11'lik oranlarla şiirlerde eşit olarak yer almıştır. Şairin diğer şairlerden farklı olarak sosyal değerlere öncelik verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yalvaç Ural, aile birliğine önem verme, çalışkanlık, estetik, saygı, sevgi ve yardımseverlik değerlerine şiirlerinde yer vermiştir. Sevgi değeri, % 52,17'lik oranla en sık tekrar edilen değerdir. Estetik değeri, % 21,73'lük oranla sevgiden sonra en sık kullanılan değerdir. Aile birliğine önem verme ve yardımseverlik değerleri ise % 8,69'luk oranlarla şiirlerde eşit olarak yer almaktadır. Çalışkanlık ve saygı değerleri ise % 4,34'lük oranlarla şiirlerde en az kullanılan değerlerdir. Şairin şiirlerinde bireysellik değerine diğer değerlerden daha fazla yer verdiği görülmüştür. Onu sırasıyla grup değerleri ve sosyal değerler izlemiştir.

4.23. Değerlerin Kullanım Oranıyla İlgili Bulgular

Grafik 4.2. Değerlerin kullanım oranları

Yukarıdaki grafikte değerlerin incelenen zaman dilimi boyunca ne kadar sıklıkla kullanıldıkları görülmektedir. Buna göre değerler içerisinde genelde sevgi, özelde ise hayvan ve doğa sevgisi en çok kullanılan değerdir. Sevgi değerini ise estetik, duyarlılık ve barış değerleri izlemektedir. Değerler içerisinde en az tercih edilenleri ise sorumluluk, bilimsellik ve dürüstlük değerleridir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Değerler, genel olarak insan hayatını düzenleyen, toplumsal yaşayışı şekillendiren tercihler olarak tanımlanmakla beraber, halen tanımı ve kapsamı konusunda tartışmalar devam etmektedir. Önemli olduğu kadar fikir birliğine varılamayan noktalarının olması bakımından da değerler eğitimi, üzerinde çalışılması gereken bir alan olarak durmaktadır.

Özellikle değerlerin aktarımında sorunlar yaşandığı, yeni nesillerin bazı değerlerini yitirdiği bilinen bir gerçek olarak karşımızda dururken değerlerin nasıl aktarılacağına tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Değerlerin nutuklarla veya nasihatvari söylemlerle aktarılamayacağı tecrübe edilmiş ve değerler eğitiminde yazınsal türlerden faydalanılması gerektiği anlaşılmıştır. Aynı zamanda değerlerin doğrudan değil de sezdirilerek verilmesinin daha etkili olduğu çeşitli alan uzmanlarınca da dile getirilmiştir. Bu noktada da iletisini doğrudan vermeyen, çocuklara sezinletme yoluyla ulaşan bir yazınsal tür olan şiirden faydalanmanın gerekliliği de ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada da “Çağdaş Çocuk Şiiri” olarak adlandırdığımız dönemde yazılan şiirlerde hangi değerlerin nasıl ele alındığı, çocuklara değerleri aktarırken nasıl bir yol izlendiği araştırılmıştır. Yine dönemlere ve şairlere göre değerlerin dağılımının nasıl olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında ulaşılan sonuçlar araştırmanın amaçlarına göre sıralanacaktır.

5.1. Sonuçlar

Türkçe eğitimi programında değerler konusu, genel olarak ele alınmış ve “milli ve manevi değerler” şeklinde bir sınıflama yapılmıştır. Ancak bu değerlerin neler olduğu açık bir şekilde verilmemiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda ise yirmi tane değer ismi verilmiştir. Bu çalışma kapsamında da bulgular analiz edilirken

Sosyal Bilgiler Dersi Programı'ndaki bu değerler esas alınmıştır. Programda adı geçen değerler; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, özgürlük, sağlıklı olamaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, misafirperverlik, temizlik ve yardımseverliktir.

Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlar maddeler halinde verilmiştir.

1. Çağdaş Çocuk Şiiri diye isimlendirdiğimiz dönemde kaleme alınan şiirlerde bireysel değerlerin kullanım oranının gitgide arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sebebi olarak ise çocuk edebiyatındaki gelişmeleri, çocuk şiirinin, yetişkinler için kaleme alınan şiirlerden ve sanatsal yönü zayıf, sadece uyaklardan ibaret olan şiirlerden ayrı olduğunun kabul edilmesini, çocuğun ilgilerinin, algılama seviyesinin şairlerce eskiye göre daha iyi bilinmesini gösterebiliriz. Çocukların gelişim özelliklerini dikkate alan yeni nesil şairler, insanın kendi tercihleriyle ilgili olan bireysel değerleri, çocukların algılamasının daha kolay olduğu bilgisine sahiptirler. Yine değer eğitiminde çocuklara, öncelikle bireysel değerlerin verilmesi, daha sonra grup ve sosyal değerlerin verilmesi, izlenmesi gereken doğru sıradır. Bununla zıt olarak sosyal değerlerin kullanım oranının ise giderek azaldığı gözlenmiştir. Bu azalmaya da, çocukların gelişim özelliklerinin, algılama düzeylerinin bilinmesinin yanı sıra, sosyal değerlerin yerini gitgide bireysel değerlerin alması eğilimini sebep olarak gösterebiliriz. Özellikle eğitim sisteminde ve öğretim programlarında somut olarak görülebilen bu eğilim, şiirlere de yansımıştır diyebiliriz. Elde edilen sonuca benzer olarak Şen (2007), Gözütok (2010) ve Bektaş da (2012) yaptıkları çalışmalarda bireysel değerlerin sosyal değerlerden daha ön planda olduğu sonucuna ulaşılmışlardır. Bunun tersi bir yönde sonuca ulaşan Yaman, Taflan ve Çolak (2009), çalışmalarında sosyal değerlerin bireysel değerlerden daha çok kullanıldığını tespit etmiştir.
2. Dönem itibarıyla 1980'ler ülkemiz ve insanımız adına önemli değişim süreçlerini kapsar. 1980 ihtilalinin topluma yansımaları olmuştur. Yönetim ve fikir değişiminin, eğitim sistemine de yansımalarının olması kaçınılmazdır. O dönemlerde şiirler de bir eğitim aracı olarak görüldüğü için

çocuklara şiirler vasıtasıyla bazı değerler aktarılmaya çalışılmıştır. Bu değerler de istendik bireyin sahip olması gereken sosyal değerler olmuştur. Günümüze doğru bu beklenti de değişmiştir. Gözütok'un (2010) çalışmasında da bu konu üzerinde durulmuş ve eğitim sistemlerinin ve öğretim programlarının şekillenmesinde etkili olan faktörler irdelenmiştir.

3. Grup değerleriyle ilgili dönemler arasında anlamlı bir artış ya da eksilme görülmemekle birlikte, her üç dönemde de en az tercih edilenin grup değerleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
4. Şiirlerde işlenen değerlerin kullanım sıklığına bakıldığında % 17,36'lık oranla genelde sevgi değeri, özelde ise "hayvan ve doğa sevgisi" nin ilk sırada yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Susar Kırmızı'nın (2014) yapmış olduğu araştırmada da en çok tercih edilen değer "hayvan ve doğa sevgisi" olduğu saptanmıştır. Yine sevgi değerinin incelenen bütün şairlerce en çok kullanılan değer olduğu görülmüştür.
5. Şiirlerde işlenen değerler kullanım sıklığına göre en çoktan en aza doğru şöyle sıralanmaktadır: Sevgi, estetik, duyarlılık, barış, aile birliğine önem verme, çalışkanlık, özgürlük, saygı, adil olma, temizlik, yardımseverlik, vatanseverlik, bağımsızlık, dayanışma, sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü, bilimsellik, dürüstlük, sorumluluk. Kolaç ve Karadağ'ın yaptığı "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Değer Kavramına Yükladıkları Anlamlar ve Değer Sıralamaları" adlı çalışmada da sorumluluk, dürüstlük ve bilimsellik değerlerinin sıralamada sonlarda yer aldığı görülmüştür (2012; 768).
6. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular neticesinde milli değerlerin evrensel değerlere oranla daha az kullanıldığı görülmüştür. Milli değerlerin de evrensel değerler kadar önemli olduğu bir gerçektir. Çavdarcı da (2002), yapmış olduğu "Türkiye'de Sosyal Değerlerin Aşınması ve Kültür Sömürgeciliği" adlı çalışmasında milli değerlerden uzaklaşmanın ve yabancılaşmanın birbirini etkileyen faktörler olduğunu söylemekte ve milli değerlerden uzaklaşmanın tehlikelerine dikkat çekmektedir. Aynı şekilde Gözütok da (2010), milli değerlerden uzaklaşıldığı tespitinde bulunmaktadır.

7. Çalışmada, bir şiirde çoğu zaman birden çok değer işlendiği görülmüştür. Bu da diğer yazınsal türlere kıyasla şiirlerin değer aktarım olanağının daha fazla olduğunun göstergesidir. Şiir dışındaki yazınsal türlerde bir değer önemini çocuklara aktarmak, o değer hakkında bir farkındalık oluşturmak için uzun, belki sayfalarca yazmak gerekebilmektedir. Ancak “az sözle çok şey anlatma sanatı” olarak da tanımlanan şiirle, bir dizede dahi istenilen değeri vermek, bir farkındalık oluşturmak mümkündür. İncelenen şiirlerde de şairlerin, şiirselliğin gücünden yararlandıkları görülmüştür.
8. Çalışmada elde edilen sonuçlardan bir diğeri ise şiirlerde işlenen değerlerin çoğunlukla isminin zikredilmemesidir. Örneğin adil olma değerini işleyen şiirlerde adillik, adalet kavramları geçmez. Ya da sorumluluk, duyarlılık, saygı değerlerinin adı şiirlerde yer almaz. Ancak şiire bakıldığında o değer, şiirin içine işlendiği görülür. Değerler eğitiminin doğasına uygun olarak şiirler, aktarmak istedikleri değeri doğrudan değil, sezdirerek verir. Bu da okuyucuların didaktiklikten rahatsız olmadan değeri içselleştirmelerini kolaylaştırır. Ayrıca incelenen şiirlerde şairlerin hemen hepsinin, sadece işlediği değeri değil şiirdeki diğer iletileri de açıkça vermedikleri, okuyucunun çıkarımda bulunmasını istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Böylece çocukların düşünme, bağ kurma, yorumlama, karar verme becerilerinin geliştirilmesi için bir imkân oluşmuştur.
9. Şairlerin, şiirlerinde değerleri verirken genellikle çocukların günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri kesitleri sundukları görülmüştür. Bu durum, çocukların şiirle, şiirde anlatılanla bir tanışıklık kurmalarını ve aktarılacak istenen değerleri daha kolay içselleştirmelerini sağlaması bakımından önemlidir.
10. Şiirlerin dikkate değer bir çoğunluğunun bir soru cümlesiyle bitirildiği görülmüştür. Soru cümlesi, şiirin etkililiğini artırması, okuyucu da “bir durup düşünme hissi” uyandırması bakımından önemlidir. Çocuklar, şiirin sonunda kendilerine yöneltilen soruyla düşünmeye, şiirdeki örtük anlamı bulmaya, verilmek istenen değer hakkında bir farkındalığa yönlendirilmektedirler.

11. İncelenen şiirlerde barış, özgürlük, bağımsızlık gibi bazı değerlerin aktarımında şairlerin değeri değil de zıddını verme yolunu tercih ettiği gözlenmiştir. Barış değerini işleyen bir şair, şiirinde barışa hiç değinmemiş, savaşı, savaşın yıkıcı etkilerini anlatarak okuyucuların barışın önemini anlamalarını amaçlamıştır. Aynı şekilde şairler, özgürlüğü anlatırken tutsaklığı, bağımsızlığı anlatırken de işgali örnek göstermişlerdir. Özellikle Cahit Zarifoğlu ve Ayla Çınaroğlu'nun şiirlerinde değeri zıddıyla vermek durumuna sıkça başvurdıkları görülmüştür.
12. Şiirlerdeki hemen bütün değerlerin işlenirken değerın önemi, insana ne kattığı, yokluğunda nelerin eksik kaldığı gibi özelliklerinin de şiirin içerisine yedirilerek verildiğı sonucuna ulaşılmıştır. Bu şekilde şiirlerle buluşan çocukların, kendilerine nasihat verildiğı hissine kapılmadan değerleri benimsemelerinin istendiğı düşünülmektedir. Ancak çalışkanlık değeri verilirken aynı yolun izlenmediğı, “çalışkan ol” ifadesiyle özetlenebilecek bir üslupla değerin aktarılmaya çalışıldığı görülmüştür.
13. Çalışma kapsamında değerlendirilen şiirlerde, değerler aktarılırken dini yönün çok az kullanıldığı görülmüştür. Sadece bir şiirde sevgi değeri verilirken konu olarak Allah sevgisi tercih edilmiştir. Dini yönün ele alınmamasına, hedef kitlenin yaşının küçüklüğü ve dini olguları anlamlandıramayacak düzeyde oluşları sebep olarak gösterilebilir.
14. Anadil bilinci ve sevgisi, Türkçe öğretimi açısından hayati önem taşımaktadır. İncelene şiirlerde bu noktanın üzerinde durulmadığı görülmüştür.
15. İncelenen şairler arasında birden çok dönemde şiir yazanlardan biri olan Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın, dönemin sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel özelliklerini şiirlerine yansıttığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre şairin, 1980 ihtilalinin hemen sonrasında kaleme aldığı “Güneşi Doğduran” adlı şiir kitabında genellikle vatan, çağdaşlık, azimli olmak, yeniden başlamak gibi konuları ve bunlarla ilintili değerleri ele aldığı görülürken 1995 yılında kaleme aldığı “Dolar Biriktiren Çocuk” adlı kitabında ise dönemin ekonomik yapısının şiirlere yansıdığı görülmüştür. Doksanlı yılların ilk yarısında mevcut olan olumsuz ekonomik şartlar, insanları, aileleri ve

dolayısıyla çocukları etkilemekteydi. Şairin dikkatinden kaçmayan bu durum, Türk Lirası'na değer verme şeklinde şiirlerde hayat bulmuştur. Şair, bütün toplumu derinden etkileyen ekonomik krizi, çocuklara bile anlatmayı başaramış ve onlarda konuya karşı bir duyarlılık oluşturmayı hedeflemiştir.

5.2. Öneriler

Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlardan hareketle getirilebilecek öneriler şu şekildedir:

1. Değerler eğitiminin, insan yaşamındaki önemine, toplumun sağlıklı bir bütün halinde işleyişine etkilerini ortaya koymak adına, alanla ilgili yapılan çalışmalar artırılmalı, sadece bu konuya odaklı bilgi şölenleri ve çalıştaylar düzenlenmeli, araştırmacılar ve bilim insanları değerler eğitimi konusunda çalışmalar yapmaları için teşvik edilmelidir. Toplumda da bu konuyla ilgili farkındalık yaratmak için sosyal sorumluluk projeleri düzenlenmeli, görsel ve yazılı medyada konuya yer verilmelidir.
2. Değerler eğitiminde izlenen yöntemler gözden geçirilmeli, günümüzde istenilen başarının sağlanamamış olmasının sebepleri gerekçeleriyle ortaya konulmalıdır. Etkililiği kanıtlanmış yöntemlere ek olarak değerler eğitiminde alternatif yollar aranmalı, bununla ilgili bilimsel faaliyetler artırılmalıdır.
3. Genelde değerler eğitiminde yazınsal türlerin, özelde ise şiirlerin değerler aktarımında etkililiğinin daha net ve somut delillerle ortaya konabilmesi için deneysel çalışmalar yapılmalı ve bu çalışmaların sonuçlarının alana katkıları ortaya konmalıdır.
4. Çocuklar, nitelikli çocuk şiirleriyle buluşturulmalı, çocuğu küçümseyen, basit, sadece uyaklardan ibaret olan ve sanatsal bir duyarlılık taşımayan manzumeler, çocuk şiiri adıyla çocuklara verilmemelidir. Şiirlerle değerler eğitiminde de bu tarz nitelikli şiirler kullanılmalıdır. Türkçe ders kitaplarındaki şiirler de bu bakış açısıyla yeniden değerlendirilmeli ve çocuk gerçekliğine uygun olmayan ve sanatsal yönü zayıf şiirler, kitaplardan çıkarılmalıdır.

5. Çalışma kapsamında ele alınan şairlerin şiirleri, Türkçe ders kitaplarında yer almalı, okul ve sınıf kütüphanelerinde bu kitaplar mutlaka bulunmalı ve böylece çocukların şiirle temas edebilme olanakları genişletilmelidir.
6. Değerler eğitimi politikaları tekrar gözden geçirilmeli, ders içeriklerine şiirden yararlanma adına, incelenen şairlerin şiirleri mutlaka konulmalıdır.
7. Şiirler, sadece Türkçe dersinin bir parçasıymış gibi düşünülmemeli, disiplinler arası bir anlayışla diğer derslerde de şiirlere yer verilmelidir.
8. Çalışmada hoşgörü, dürüstlük, sorumluluk gibi değerlerin diğer değerlere oranla daha az kullanıldığı görülmüştür. Bu değerlerin çocuklar tarafından benimsenmesi, birey ve toplum için önem arz etmektedir. Bu nedenle gerek şiirlerde gerekse diğer yazınsal türlerde bu değerlere daha fazla yer verilmelidir.
9. Türkçe eğitimi açısından anadil bilinci ve sevgisi önemlidir. İncelenen şiirlerde de bu konuya değinilmemiştir. Anadil sevgisini işleyen şiirlerin çocuklarla daha çok buluşturulması adına Türkçe ders kitaplarına bu şiirler konulmalıdır.
10. Yazınsal ürünlerde milli değerlerin de evrensel değerler kadar yer alması gerekmektedir. Sağlıklı bir toplum için kendi milli ve kültürel değerlerine sahip çıkan, onları koruyan ve yaşatan bireylerin var olması çok önemlidir.
11. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda değerler, yaş gruplarına göre açık ve ayrıntılı olarak sıralanmıştır. Aynı şekilde Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da değerlerin neler olduğuna ayrıntılı bir şekilde verilmeli, yaş gruplarına göre bu değerler sınıflandırılmalıdır. Neyin değer olduğu konusunda bir fikir birliğine varılması sağlanmalı, değer olmayıp da davranış olan ifadeler (adil olma bir davranıştır, adillik ise bir değerdir) değiştirilmelidir.
12. Genelde bütün çocuk şiirleri, özelde ise Fazıl Hüsni Dağlarca'nın şiirleri, sadece Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı alan uzmanlarınca değil, sosyologlarca da değerler eğitimi bağlamında incelenmeli ve analiz edilmelidir. Böylece şiirlerdeki değerler ve iletiler daha net bir şekilde ortaya konmalıdır.

13. İncelenen şairlerden Cahit Zarifoğlu'nun "Ağaç Okul" adlı kitabının, örnekleme yer almasına rağmen, bütün olarak tekrar değerlendirilmesi ve çocuk şiiri kitabı olarak isimlendirilmesinin gözden geçirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1982 Anayasası

- Acun, İ., Yücel, C., Önder, A. ve Tarman, B. (2013). Değerler: Kim ne kadar değer veriyor? *Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 191-206.
- Akarsu, B. (2015). Hipotezlerin, değişkenlerin ve örneklerin belirlenmesi. Mustafa Metin.(Ed.).*Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (Birinci Baskı) içinde (s. 21-43). Ankara. Pegem Akademi.
- Akbaş, O.(2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbayır, S. (2010). *Çocuğum neyi okumalı?* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aksan, D. (2011). *Cumhuriyet döneminden bugüne örneklerle şiir çözümlemeleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2013). *Şiir dili ve Türk şiir dili*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aktaş, Ş. (2009). *Şiir tahlili, teori-uygulama*. İstanbul: Akçağ Yayınları.
- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktürk, F. G. (2012). *Değerler eğitimi açısından Üzeyir Gündüz'ün eserleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Akyol, H. (2010). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Akyol, Ş. (2010). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Altheide, D.L. (1987). Ethnographic content analysis. *Qualitative Sociology*, 10 (1), 65-77.

- Ansay, T. (1984). *Çağdaş Anayasalar ve Türk Anayasalarında Aile Kavramı. Türkiye’de Ailenin Değişimi, Yasal Açıdan İncelemeler*. Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara.
- Arıcı, A. F. ve Ugan, S. (2011). Çocuk edebiyatı türleri ve çocuk edebiyatına katkıları. Tacettin Şimşek. (Ed.). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı* (Birinci Baskı) içinde (215-313). Ankara. Grafiker Yayınları.
- Arıcı, A. F. ve Ugan, S. (2014). *Genç şairlerin çocuklara şiir yazma hakkındaki görüşleri*, I. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumunda sunulan bildiri, Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Birliği, İstanbul.
- Aslan, C.(2007). Dünyada ve Türkiye’de çocuk edebiyatının tarihsel gelişimi. Zeliha Güneş. (Ed.). *İlköğretimde çocuk edebiyatı (... Baskı) içinde* (s.63-91).Eskişehir. Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Aslan, Z. Ş. (2012). *Değerler eğitiminde bir yöntem önerisi: edebiyat metinlerinden yararlanma*, Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansında sunulan bildiri, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Aydoğan, B. (2010). Mehmet Emin Yurdakul’un çocuk şiirleri. Ç. Ü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2) 120-146.
- Aytaş, G. (2001). Çocuk ve şiir. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi*, 5, 53-55.
- Bağcı, E. (2013). *Çocuk edebiyatı ürünleriyle çocuklar üzerine yazılmış eserlerin değerler eğitimi bağlamında karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri, NVivo7.0 ile nitel veri analizi*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010). *Türkiye’de aile değerleri araştırması*. Mustafa Turgut (Ed.) Ankara: T. C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.

- Bektaş, F. (2012). Sınıf öğretmenlerinin sahip oldukları değerlere ilişkin bilişsel kurguları: fenomenolojik bir çözümleme. *Kuram ve Uygulamalarında Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1227-1238.
- Biçer, S. (2013). *Değerler eğitimi açısından Mehmet Akif Ersoy'a ait "Safahat" adlı eserin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Börekçi, M. (2005). Türkçede vurgu-tonlama-ölçü-anlam ilişkisi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 187-207.
- Büyüköztürk ve diğ. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Cansız Aktaş, M. (2015). Nitel veri toplama araçları. Mustafa Metin.(Ed.). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (Birinci Baskı) içinde(s. 337-371). Ankara. Pegem Akademi.
- Crick, R. E. D. (2012). *Değerler eğitiminde bir yöntem önerisi: edebiyat metinlerinden yararlanma*. Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansında sunulan bildiri, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (2012). *Değerler, yaşam ve eğitim üstüne birkaç gözlem ve öneri*. Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansında sunulan bildiri, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çavdarıcı, M.(2002). *Türkiye'de sosyal değerlerin aşınması ve kültür sömürgeciliği*. Yayınlanmamış yüksek lisan tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çelikkaya, H. (1996). *Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Çepni, S. (2010). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Pegem Akademi.
- Çırak, G., Şahin, D. B., Özberk, E. B. ve Eriş, H. M. (2014). 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, IV (1), 83-95.
- Demiray, Kemal (1977). *Açıklamalı çocuk edebiyatı antolojisi*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevi.

- Demirbaş, M. (2015). Bilimsel araştırma ve özellikleri. Mustafa Metin.(Ed.). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*(Birinci Baskı) içinde(s. 3-19). Ankara. Pegem Akademi.
- Derman, T. M. ve Başal, H. A. (2010). Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye’de okul öncesi eğitim ve ilköğretimde niceliksel ve niteliksel gelişmeler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (11), 560-569.
- Dikeçligil, B. ve Çiğdem, A. (1990). *Aile yazıları- temel kavramlar yapı ve tarihi süreç*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Dilmaç, B. (2010). Değerler eğitimi uluslararası konferansı. *İş Ahlakı Dergisi*, 3(5), 145-147.
- Doğan, İ. (2004, Kasım). Türk Eğitim Sisteminde Değerler Sorunu. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumunda sunulmuş bildiri, İstanbul.
- Durmuş, A. (2004, Kasım). Karakter Eğitiminde Çevre İmkânları. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumunda sunulmuş bildiri, İstanbul.
- Erdal, K. (2011). Şiir. Ömer Yılar ve Lokman Turan (Ed.). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı (Üçüncü Baskı)* içinde (s. 179-188). Ankara. PegemA Yayıncılık.
- Eroğlu, E. (2005). *Modern Türk Şiirinin Doğası*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Fraenkel, J.R. and Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. (6th Ed.) New York: Mc Graw Hill.
- Göçer, A. (2010). Türkçe Öğretiminde Çok Uyaranlı Bir Öğrenme Ortamı Oluşturmak İçin Seçkin Edebî Ürünlerden Yararlanma. TUBAR- XXVII, Bahar, (341-369).
- Gökçe, B. (1976). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8(1-2), 46-77.

- Gözütok, F. D. (2010). Milli Eğitim çocuklara ulusal değerleri kazandırmaktan neden vazgeçiyor? *İlköğretim Online*, 9(2), 601-629.
- Grünberg, L. (2000). *Themystery of values: Studies in axiology*. Amsterdam- Atlanta: Editions Rodopi.
- Gücal Şahin, Ş. (2007). *İlköğretim birinci kademedeki Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin çocuk eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güleryüz, H.(2003). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Güven, A. Z. (2014). Gülistan ve Bostan Adlı Eserlerin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi. *Turkish Studies*, 9(6), 505-517.
- Hökelekli, H. (2010). Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi. *Eğitim Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 6 (18), 4- 7.
- Hökelekli, H. Ve Gündüz, T. (2004, Kasım). Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğitimleri. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumunda sunulmuş bildiri, İstanbul.
- İşcan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. Yayımlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kafesoğlu, İ. (1980). *Kutadgu Bilig ve kültür tarihimizdeki yeri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Kuşdil, M. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Shwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15 (45), 59-76.
- Kale, N. (2004, Kasım). Nasıl bir değerler eğitimi? Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumunda sunulmuş bildiri, İstanbul.
- Kaplan, M. (1987). *Türk milletinin kültürel değerleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.

- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kenan, S. (2009). Modern eğitimde kaybolan nokta: değerler eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9 (1), 259-295.
- Kıbrıs, İ. (2006). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Tek Ağaç Eylül Yayınları.
- Kılıç, A. F. (2003). Sabahattin Eyüboğlu'nun modern Türk şiiri üzerine bazı dikkatleri. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 22, 147-166.
- Kılıç, A. F. (2009). Yenileşme Dönemi Türk Şiirinde (1859-1959) halk zevkine yöneliş. *TÜBAR- XXV*, (119-143).
- Kırmızı, F. S. (2014). 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 217-259.
- Kızılçelik, J. ve Erjem, Y. (1994). Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü. Ankara: Atilla Kitabevi.
- Kol, S. (2011). Erken çocuklukta bilişsel gelişim ve dil gelişimi. *Sakarya üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (21), 1-21.
- Kolaç, E. ve Karadağ, R. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının “değer” kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamaları. *İlköğretim Online*, 11(3), 762-777.
- Kongar, E. (2013). *21. yüzyılda Türkiye (2000'li yıllarda Türkiye'nin toplumsal yapısı)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurtkan Bilgiseven, A. (2005). *Türk milletinin manevi değerleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jossey-Bass.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2009). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*.
- Moğul, S. (2012). *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat isimli eserinin türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle çocuk edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi.

- Naylor, D. T. and DIEM, R. (1987). *Elementary and Middle School Social Studies*. New York: Random House.
- Oğuzkan, F. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öner, N. (1987). *İnsan hürriyeti*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Öz, F.(2006). *Uygulamalı Türkçe öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özbay, M. ve Tayşi Karakuş, E. (2011). Dede Korkut Hikâyelerinin Türkçe öğretimi ve değerler eğitimi açısından önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1).
- Özdemir, E. (1999). *Yazınsal türler*. Ankara: Bilgi yayınevi.
- Özdemir, E. (1983). Anadili öğretimi. *Türk Dili Dergisi-Dil Öğretimi Özel Sayısı*, 18-30.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3) 217-239.
- Öztürk, Z. (2003). Eğitim tarihimizde okuma toplantılarının yeri ve okunan kitaplar. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 131-155.
- Poyraz, H. (2004, Kasım). *Değerlerin kuruluşu ve yapısı*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumunda sunulmuş bildiri, İstanbul.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88.
- Sarıyüce, H. L.(2012). *Türk çocuk ve gençlik edebiyatı ansiklopedisi*, 1-11. İstanbul: Nar Yayınları.
- Sever, S. (2002). Öğretim dili olarak Türkçenin sorunları ve öğretme-öğrenme sürecindeki etkili yaklaşımlar. *AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34(1-2), 11-22.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök yayıncılık.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem.
- Sezer, S. (2000). *Çocuklar için şiir yazmanın gerekliliği ve zorluğu*. I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumunda sunulmuş bildiri, Ankara.

- Sivri, M. (2007). *Çocuğa şiirde öğreticilik sorunsalı*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumunda sunulmuş bildiri, Ankara.
- Şen, Ü. (2007). *Mili Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, Ö. (2009). *1980 sonrası Türkiye’de çağdaş sanatta bir ifade olanağı olarak fotoğraf*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Şimşek, T. (Ed.). (2011). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tanju, E. H. (2013). Edebî türler açısından çocuk edebiyatı. Mübeccel Gönen (Ed.). *Çocuk edebiyatı* (Birinci Baskı) içinde (s.93-155). Eğiten Kitap, Ankara.
- Tezcan, M. (1974). *Türklerle ilgili stereotipler ve Türk değerleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Tunalı, İ. (2012). *Estetik*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turan, L. ve Gücüyeter, B. (2005). Çocuklar için yazılan her manzumeye şiir denir mi? *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2) 189-205.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük (Genişletilmiş baskı)*. Ankara: TDK.
- Ulusoy, K. (2007). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih ve ahlak eğitimi ilişkisi üzerine görüşleri (Sakarya İl Örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(13), 155-177.
- Ulusoy, K. ve Aslan, A. (2014). Değerli bir kavram olarak “değerler eğitimi”. Refik Turan ve Kadir Ulusoy. (Ed.). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi içinde(... Baskı) içinde* (s. 2-14). Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2014). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Uyanık Balat, G. (Ed.) (2012). *Okul öncesinde değerler eğitimi ve etkinlik örnekleri*. Ankara: Pegem Akademi yayınları.
- Ülken, H. Z. (2001). *Bilgi ve değer*. İstanbul: Ülken yayınları.
- Value Education Study –Final Report, 2003.
- Van Maanen, J. (1979). Reclaiming qualitative methods for organizational research: A Preface. *Administrative Science Quarterly*, 24(4) 520-538.
- Winch, R. F.(1965). *The modern family*. Holt, Rinehartand Winston.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G.(2005). *Çocuk edebiyatı* İstanbul: Akçağ Yayınları.
- Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 107-120.
- Yayla, A. (2000). *Özgürlük yolu - Hayek'in sosyal teorisi*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Yazıcı, M. (2013). Toplumsal değişim ve sosyal değerler. *Turkish Studies*, 8(8), 1489-1501.
- Yılar, Ö. ve Turan, L. (Ed.). (2011). *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yıldırım A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. (2012). *Ziya Gökalp'in şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Yılmaz, H. (2004, Kasım). Ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi programının barış eğitimi açısından değerlendirilmesi. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumunda sunulmuş bildiri, İstanbul.
- Yılmaz, O. (2013). *Fatih Erdoğan'ın eserlerinin eğitsel değerler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Yükselen, A. (2013). Yaş gruplarına göre çocuk kitapları. Mübeccel Gönen (Ed.). *Çocuk edebiyatı* (Birinci Baskı) içinde (s.57-72). Eğiten Kitap, Ankara.

EKLER

EK 1. ÇALIŞMADA İNCELENEN

ŞİİRLER

1. AYLA ÇINAROĞLU'NUN ŞİİRLERİ

BEŞ DUYU

Renklerin içinde en sevdiğim
Küçük kardeşimdir
Kokuların içinde
Annem.
En sevdiğim tat dersiniz
Şeker yediği zaman, dedem.
En sevdiğim ses, kırların sesi
ilkbaharda.
Ve bir yere giderken yol boyu
Babam elimi tutarsa
İşte bu
En güzel dokunma duygusu.

Ayla ÇINAROĞLU

AYIP

Ayıp bir şey söylesem
Annem kızar
Babam kızar
Öğretmen kızar.
Ama ayıp değil mi yaptığınız
Siz koskoca adamlar
Şu tüfekler

Tabancalar
Bombalar?

Ayla ÇINAROĞLU

KORKMAK

Kaf Dağı'nın ardında
Kocaman bir de varmış
Ninem çocukmuş o zaman
O devden çok korkarmış.

Şimdi kaf dağı maf dağı yok.
Olsa da ben korkmam devden
Devden, cadıdan, cinden.
Atom, nötron, napalm varken...

BARIŞ TÜRKÜSÜ

Dostlukla doludizgin
Barışa gideriz biz
Gücümüz sevgimizdir
Silah, yüreklerimiz.
Sevgi dostluğa
Dostluk barışa
Barış insana
Barış dünyaya gerek.
Sevgi sınır tanımaz
Dostluk dağları aşar
Barışa engel olmaz
Enlemler ve boylamlar.
Sevgi dostluğa
Dostluk barışa
Barış insana
Barış dünyaya gerek.
Hep bir olsun sesimiz
Amaç bir, yürekler bir
Dünya bilmeli barış
Barışla gerçekleşir.
Sevgi dostluğa
Dostluk barışa
Barış insana
Barış dünyaya gerek.
Ayla ÇINAROĞLU

BÜYÜK TEMİZLİK

Bir kocaman kova dolusu sabunlu su
Bir de büyük temizlik bezi
Silmeli, silmeli, silmeli
Evleri, bacaları, yolları, otomobilleri...

Oh, ne güzel, pırıl pırıl tertemiz her yer
Mis gibi.

İyi de
Şu kirli su dolu koca kovayı
Şimdi nereye dökmeli?

Ayla ÇINAROĞLU

KUŞLAR

Ne evlerinde soba yanar
Ne otomobil kullanırlar.
Üstelik sigara da içmezler
Ve fabrika işletmezler, bilirsiniz.
Düşünmezler mi dersiniz:
“Nedendir
Nedendir bu çektiğimiz;
Soluduğumuz bu pis hava,
Bu duman, bu is?
Gitmeliyiz anlaşıldı
İnsanlardan uzaklara gitmeliyiz.”

Ayla ÇINAROĞLU

BİZ OKURUZ

Biz okuruz
Biliyoruz
Okumak, görmek demek,
Tanımak insanları
Doğayı sevmek demek.

Biz okuruz
Biliyoruz
Okumak yücelmek demek,
Yürüyüp adım adım
Doğruyu bulmak demek.

Biz okuruz
Biliyoruz
Okumak sevmek demek,
En zor olanı başarmak
Kendini bilmek demek.

Ayla ÇINAROĞLU

KUZUM

Bahar geldi, bahar geldi
Kırlar yemyeşil oldu
Koyunlar kuzu verdi
Her yan çiçekle doldu.
Bu güzelim kırlarda,
Bir kuzum var benim de
Kuzular arasında
Tanırım gördüğümde.
İşte bu benim kuzum
Kapkara gözleri var.

Kırlarda koşar, oynar
Kardan ak tüyleri var.
Gelsin yanıma isterim
Benimle oynasın biraz
Ama o çok küçük daha
Annesinden ayrılamaz.
Güzel kuzum, tatlı kuzum
Çabuk büyü de seninle
Birlikte oynayalım
Gezelim dere tepe.

Ayla ÇINAROĞLU

ORMAN

Sessizliğinde gezindiğim
Bu ıssız orman
Düşlerdeki bir ülke gibi.
Bak, bir şiir yükseliyor sanki
Sessizce topraktan.
Aynı gizemli türküyü söylüyor
Ağaçlar bir ağzıdan.
Gürgenmiş, palamutmuş
Çamış, çınarmış, kime ne.
Değil mi ki ateş tümünü yakıyor
yakınca
Tümü ıslanıyor yağmur yağdığı zaman
Ve tümü besleniyor aynı topraktan
Gürgenmiş, palamutmuş
Çamış, çınarmış, kime ne.
Tüm ağaçlar dost, kardeş
Kimsenin gözü yok kimsenin yerinde
Yok komşuya konan kuşu kıskanan.
Ne anlamsız bir yarış var burda
Ne kavga, ne itiş kakış
Ne yalan dolan
Bu orman
Dingin, uygar bir ülke
Çok uzaklarda bu dünyadan.

Ayla ÇINAROĞLU

23 NİSAN İÇİN

Atam kurtarmışsa yurdu
Düşmanın pençesinden
Ben varım bugün
Özgürüm.

Kurmuşsa Yüce Meclisi
Yönetmişse ulusu
Benim ulusum bu
Güçlüyüm.

Ve bana adanmışsa
Yurdumun yarınını
Bugün büyüyorum ben
Yarın büyüğüm.

Ayla ÇINAROĞLU

2. CAHİT ZARİFOĞLU'NUN ŞİİRLERİ

BABA

Sendin
Doğduğum gün
Bana ezan okuyan

Boyun kocaman
Kolların güçlü
Bir hamlede kaldırıyorsun
Üçümüzü

Her sabah gidersin
Ekmeğimiz için
Her akşam
Yorgun
Ama yüzün güleç
Dönüşün bir düğün

Biraz büyüsem
Şöyle diyeceğim
Yoo baba
Bu sabah bende sıra
Sen otur evde
Annemle
Dinlen

Ben
Koşacağım sokakları
Rızkımız için

Akşam
Elimde kocaman
Bir somun
Sevineceksin
Kimbilir nasıl

Yoo
Teşekkür etme
Dedim ya
Sıra bende

Cahit ZARFİOĞLU

KUŞLAR GİBİ

Uyanırım
Kuşlarla beraber
Güneş doğmadan

Şöyle der
Bir melek
-Güzel çocuk
Mini çocuk
Uyan çabuk
Güneş doğmadan

Açarım gözlerimi
Aaa
Canlanmış bile
Evin içi

Pencerede
İpil ipil
Sabah yıldızı
Yaklaşır
Işık dolu ağzı
Der ki
-Erken uyanan çocuklar
Büyürler kocama

Cahit ZARFİOĞLU

ANLAMAK

Bazen anlıyorum
Bazen anlamıyorum
Annemi
Babamı
Ninemi

Annem şöyle der
Göstererek beni
-Cin gibi maşallah

Cin ne demek
Gibi ne demek
Babam diyor ki
Bana bakarak
-Altını üstüne getirmiş evin

Hiç yapabilir miyim
Dediklerini
Tek başıma

Ninemse der bana
-Topaç gibi
Bir dedem
Açık insan
Pek de zeki
Dilinden bal akar
Attâya gidelim der
Al sana şeker der
Göz kırpar
Okşar
Sever
Bir de gıdıklar

Dedemi çok anlıyorum

CAHİT ZARFİOĞLU

KIRIK CAM

Kim kırdı bu camı

Öğretmenim
Cam mı
Ne camı

Kim kırdı
Dedim bu camı

Öğretmenim
Bağışlayın
Ben kırdım
Simit satar öderim

Deyince
Gözleri yaşardı
Öğretmenimin

KIRLARA GİDİYORUM

Kırlara gidiyorum
Elimde uçurtmam
Kuşlar bekliyor gökte
Çünkü uçurtmamda
Kuş resimleri var
Canlanacaklar ben uçurunca

Kırlara gidiyorum
Ekmek var torbamda
Kuşlar
Beni gözlüyorlar dallarda
Ben torbayı açınca

Kırlara gidiyorum
Sevinç var kalbimde
Tavşanlar
Böcekler
Sular yaşıyor yanımda
Ben kalbimle bakınca

Akşam dönüyorum
Uçurtmam ağaçta
Dallara takılı
Ekmek kuşun gagasında
Kalbim avucumda

Cahit ZARFİOĞLU

YALNIZLIK

Köpekler havlıyor
Odada yalnızım

Köpekler havlıyor
Ben korkuyorum
Annem korkmuyor

Köpekler havlıyor
Annem yalnız değil
Korkmuyor

Köpekler havlıyor
Gece uzuyor uzuyor

AĞAÇ OKUL

Ders yapıyoruz
Gölgesinde
Büyük bir çınar ağacının

Yan yana oturduk
Beş sınıfın öğrencileri
Okulumuz bombalanalı beri

Biz okuyup öğrendikçe
Bilgiler edindikçe
Çınar gibi
Dev gibi
Büyüyecek boyumuz

Biz anladıkça dünyayı
Bilinçlenecek başımız
Daha da
Silah tutacak
Kolumuz

Sinirli
Ve sabırsız
Yeni öğretmenlerimiz

Çünkü lider
Cepheden çekip onları
Görevlendirdi
Bizleri okutmaya

Şimdi onlar
Dalıp gidiyorlar
Bakıp sisli dağlara
Biliyorum
Savaşmakta akılları

Şimdi onlar
Ne zaman bir elif yazsalar
Bir de mermi koyuyorlar yanına

Ve biz
Ne zaman bir elif yazsak
Bir de mermi çiziyoruz yanına

Cahit ZARİFOĞLU

BÜLBÜLÜMÜZ

Bir bülbülümüz vardı kafeste
Ne zaman
Azat etsek, uçursak
Döner gelirdi evimizdeki yuvasına

Bülbülümüz
Dağlardan
Ağaçlıklardan çok
Severdi
Bizdeki evini

Ne zaman ki
Ruslar geldi ülkemize
Bülbül
Duramaz oldu kafeste

Açtık kapısını
Çıktı
Öttü öttü
Bir ağıt gibi
Ve son kez baktı bize
Uçup gitmeden önce

Gitti bülbül
Biliyorum
Anlatmaya özgürlüğü
Kurtlara kuşlara

İçim ağlıyor
Bakıyorum da dağlarımıza
Kalbim ağlıyor
Ruhum ağlıyor

Cahit ZARİFOĞLU

KÜÇÜK SAVAŞÇILAR

Savaş var
Helikopter ve tank sesleri
Oyun sesleri yerine
Çocukların kulaklarında

Az ötemizde elma bahçeleri
Ağaçlar
Yakılmış
Ağaçlar
Kuşsarsız

Savaş var
Oyuncak yok

Savaş var
Yaramazlık yok

Savaş var bizde
Ya sizde
Komşu ülke çocukları
Ya sizde ne var

Savaş var
Ne yüzmeye gidiyor çocuklar
Yakın dereye
Ne de
Kuş avlamaya

Unuttuk kuşları
İncirleri
Hurmayı

Savaş var yalnız
Yalnız savaş var

Cahit ZARİFOĞLU

YARDIM ÇAĞRISI

Bir jet dolanıyor
Başımda
Kızıl bir jet

Haydi Ayşe
Aynayı getir
Gözüne tutalım pilotun
Şaşırsın, kör olsun

Bir jet
Bıraktı bombayı
Köyümüze

Evler ağaçlar
Çocuklar kadınlar
Ve Ayşe paramparça
Yeşil ağacı öldürdüler
Serçeyi öldürdüler
Ayşeciği öldürdüler

Nerdesiniz komşu ülkeler
Nerdesiniz komşu çocuklar
Babalarınıza söyleyin
Söyleyin dayılarınıza amcalarınıza
Kızıl jet öldürdü deyin
Yeşil ağacı
Serçeyi
Ayşe'yi

Cahit ZARİFOĞLU

SAVAŞIRLARKEN ONLAR

Savaşirlarken doğmuşum
Annem babam dedem
Ağabeylerim dayılarım amcalarım

Nicedir
Düşman var ülkemizde

Top sesleri dinlenir
Ninni yerine

Savaşirlarken doğmuşum
Ağaçlarımız ırmaklarımız

Gökte ay
Ve güneş bile
Sevmez Rusları

Annem
Mermi ve ekmek
Taşıyor mücahitlere
Beşiğimi sallamak yerine

Avucumda minik
Bir tüfekte doğmuşum ben
Şimdi ben büyüdükçe
O da büyür benimle

Cahit ZARİFOĞLU

3. EROL BÜYÜKMERİÇ'İN ŞİİRLERİ

KANATLI DÜŞLER

Bir serçeyle birlikte,
Uçuyorken düşümde,
Bir ses uyandırmaz mı,
En coşkulu yerinde.

Ötüyordu bir serçe,
Gerçekte pencereden.
Diyordu bana sanki,
Gel uçalım yeniden.

Dedim, isterdim serçem,
Uçmak senle birlikte.
Olsaydı kanatlarım,
Senin gibi benim de.

Birden bir ses içimden,
Dedi, uçabilirsin.
Düşüncende istersen,
Kanatlanabilirsin.

Dinleyip bu sesimi,
Göge verdim kendimi.
Takıverip serçemin,
Kanatlı düşlerini.

Erol BÜYÜKMERİÇ

SESSİZ DİNLETİ

Bir manto gibi bürümüş kar,
Her yanı dün geceden.
Arıtmış sanki kenti,
Baştanbaşa kirlilikten.

Örtülmüş, ağaçta sincabımın yuvası,
Bacalarda griye uyanmış dumanlar,
Serçelerdeyse bir şaşkınlık, bir telaş,
Ve daha yağıyor kar, yavaş yavaş.

Kelebekler gibi dans ediyor kar,
Yıldız gibi akarken gökten.
Yüklüyor sanki düşlerini,
İlkyaza yedi renkten.

Kar; sessiz bir dinleti, pencereden...

Erol BÜYÜKMERİÇ

DÖRT İŞLEMDE MUTLULUK

Armutlarla elmalar toplanmaz diyorlar.
Oysa ne güzel olur,
Dünyanın bütün çocukları,
Hep birlikte toplansalar,
El ele tutuşsalar...
“Toplansalar”; ak, sarı, kara.
“Toplam”sa; kocaman mutlu bir dünya.

Azdan çok çıkmaz diyorlar.
Azıcık bir sevgiden oysa,
Ne çok çiçek açar çocuklar.
Ne ki, “eksilen” sevgi,
Ve “çıkan”, düşülen
Çocuklarsa işlemde eğer,
“Fark” o zaman “eksi” çıkar;
Yoksun kalır dünya sevgiden.

“Çarpan”la “çarpılan”ın değişse de yeri
Sonuç değişmez diyorlar.
Oysa değiştirilse yerleri,
Çocuklarla büyüklerin,
Görün, bakın o zaman;
“çarpım” nasıl artarmış,
Nasıl güzelleşirmiş dünya.

Sayılar
Sıfırın altındaki doğal sayılara
Bölünebilir diyorlar.
Sayılabiliyorsak doğaldan eğer bizler;
“Bölünen” mutluluk olsun,
“Bölen”se dünyada tüm çocuklar,
Hiç “kalan”ı olmadan eşitçe,
Paylaşılsın mutluluklar.

Erol BÜYÜKMERİÇ

ŞAŞKIN MEVSİM GÜNLÜKLERİ

Kış ortası, erkenden, tüm ağaçlar
canlandı.
Hiç kar yüzü görmeden, kış günlükleri
yazdım.

Gelmedi göçmen kuşlar, gözlerim yolda
kaldı.
İlkyaz günlüklerime, çiçeksiz günler
yazdım.

Bir yanımız çöl iken, bir yanı seller
bastı.
Fırtınalar eserken, yaz günlükleri
yazdım.

Ne sarardı yapraklar ne de yağmurlar
yağdı
Yaz günü yaşar gibi, güz günlükleri
yazdım.

Şaşırmıştı mevsimler, nedense sırasını.
Koca bir yıl boyunca, kayıp günlükler
yazdım.

Kim bozdu mevsimleri, kimin parmağı
vardı?
Sorularla dopdolu, uzun günlükler
yazdım.

Çıktı gerçek suçlusu, bulunca yanıtları.
Günlüğüme utançla, biz insanları
yazdım.

Erol BÜYÜKMERİÇ

GELECEK OLAN

Senin kadar seveceğiz, diyorlar.
Gelecek olan bilmem ben miyim?
Kendimi yerine koyduğumda O'nun,
Çoğalıyor sevinçlerim.

Sen de böyle içimdeydin, diyor annem,
Ellerimiz dolaşırken karnında;
Babamın, annemin, benim.
Yakalıyor sevinçlerini gözlerim.

Bilmiyorum sevinsem mi onlar gibi?
Gelecek olan böler mi sevgisini
annemin;
Oyunlarını, kucağını babamın?
Paylaşılacak mı oyuncaklarım?

Erol BÜYÜKMERİÇ

4. FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA'NIN ŞİİRLERİ

GÖRÜNEN

Ne yana bakarsan bak
Katranla sıvalı
Yukarıdan aşağıya
Gökyüzü yıldız ağaç

Sokak ev ağaç
Aşağıdan yukarıya
Katranla sıvalı

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

BOĞULACAK GİBİYKEN

İner hep
Daha çukura sessiz
Uyku denizlerinin altı
Çökmüş soluklarımız
En dibe

Dalgalandıkça
Derinleşir
Karanlık denizlerinin altı
Çökmüş soluklarımız
En dibe

Hele ki
Açtın gözlerini çocuk
Boğulacak gibiyken

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

ETİ KEMİĞE BİRLEŞTİREN

Kalktılar giyindiler geldiler
Bir avuç arkadaş
O baştan saysan yirmi kişi
Bu baştan bin beş yüz

Belki daha çok
Neden mi daha çok?

Kimi üç kişiydi
Kimi yetmiş
Umutlarincaydılar da ondan

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

ÇAĞDAŞ YURT

O gün
Yurt ıştır ışmaz
Yıkanırken yüzleri yüce parıltılarla
Uzun uykusundan silkindi toplum
Baktı

duvarındakine Bileğindeki
Masadakine
Konuk odasının
Dört yol
ağzındakine Alandakine
Kuledekine
Kent giriş
yerindekine Çıkış yerindekine

Geri kalmış benimki dedi
Avucu parmakları gerçeğe sızlamış
İleri aldı bir bir
Kendi saatini çabucak

Ne güzel
Katıldı ileri ülkeler arasına
Ülkesi bir çocuğun

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

YARIŞ

Yerine çıkar çıkmaz
Sordu öğretmen
_ Kim çabuk büyümek istiyor
El kaldırdık
_ Ben
_ Ben
_ Ben
_ Ben

.....
Gülerek baktı bize
_ Göreceksiniz hemen büyüyecek
Seslileri
Sessizleri
En önce okuyabilen
En önce yazabilen

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

ATILLA

Pencereler uçurtma
Uçtu uçacak
Duvardaki resimler kuş
Uçtu uçacak
İşte okumak bir oyun
Yazmak
Okumanın içinde
Başka bir oyun sevdiğimiziz
Babaların annelerin
Gemilerin uçakların
Yolların patikaların
Armutların üzümün ayvaların
Gidip geldiği
Sonra hepsinin
Çocuklarla birlikte oynadığı

Okurken bile
Yazarken bile
Oynadığı

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

KUŞ ÇANTA

Çantasını sevmiyor Atilla
Diyor ki
Elime alsam ağır
Omzuma taksam ağır
Sırtıma assam ağır

Hemen yanıtlıyor Aysel
Öğretmeni iyice dinliyorum ya ben
Çantam kuş gibi

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

AĞRI

O bayram gününden beri
Arada bir annem babam
Döviz veriyorlardı bana
Okuldaki başarılarım için

Ben de artık
Mutlu oluyordum ablalarımca
Dolar diye
Mark diye

Bizim paramızdan daha değerli diye
Param kendi kendine büyüyor diye

Peki neden bir sızı var
Ta içimde benim?

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

DOLAR İÇEN

Korkmuştum ya ilk gün
Değer değmez
İlk dolara elim

Alıştım sonra
Ablalarıma benzedim
Ablalarımı da geçtim sonra

Dediklerine göre sigara içenler
Nasıl bırakamıyorlarsa savurduğu
dumanları
Benim de gözlerimin önünde paradan
bir sis
Ben de oldum dolar içen

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

GİZLİ YORUM

Doları sevdim ben
İstedim
Düşmesin değeri
Biriktirdiğim paranın

Sizlerin peki
Birlikte oynadığım
Birlikte okuduğum
Çocukların paraları ne olacak?

Avuçlarındaki para değer yitirirken
Elleri nasıl titrer
Nasıl ağırır çarşılarında
Nasıl acır bilmiyorum

Sezdim de azıcık
Utandım kendimden

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

5. MUSTAFA RUHİ ŞİRİN'İN ŞİİRLERİ

BAYRAĞIMIN TÜRKÜSÜ

Kundak olmuş al rengin
Ayına yıldız'ına
Gökler selam duyuyor
Nazlı rüya kızın'a

Adını yazacağım
Tarihi duya duya
Resmini çizeceğim
Dalgasız durgun suya

Üstündeki ay yıldız
Zaferlerin gök süsü
Durmadan söylenecek
Bayrağımın türküsü

Mustafa Ruhi ŞİRİN

AĞAÇLAR DA AĞLAR

Her kuş
Bir ağacı kalbinde saklar

Ansızın bir kuş ölse
Gökyüzünde
Ağaçlar ağlar da
Niçin yarıya inmez anne
Bayraklar?

Mustafa Ruhi ŞİRİN

GÜNLER KARDAN BİR YUMAK

Arılar konsun sana
Dalında bir çiçek ol
Durmadan geçer günler
Çalışkan bir böcek ol

Toplanırken dalından
Günler bir kiraz gibi
Tadına doyulmadan
Kısa sürer yaz gibi

Güneşin sofrasında
Zaman kardan bir yumak
Çalışmak arı gibi
Arı gibi uyumak

Mustafa Ruhi ŞİRİN

KÜÇÜK KUŞUM

Bir küçük kuşum vardı
Kuşumla konuşmak istesem
Kalbimin ucuna konardı
Nereden uçup geldi bu kuş?

Gülerdi güldüğümde
Benim yerime ağlardı
İlk çocukluk şarkımı
Söylediği gün
Sevencim
Dünyalara sığmadı

Bir şeyler değişti yeryüzünde
Ağaçlar büyüyle, ben büyüyle
Bir gece ansızın uçtu kuşum
Acıyı o zaman hissettim
Ve öğrendim adını ayrılığın

-Şimdi nerede o kuş anne?
-Uçtu gitti o,
Uçtu gitti...
Her çocuğun kalbine,
Bir kuş konar çocuğum
Büyüyünce uçar
Göklerdeki evine.

Mustafa Ruhi ŞİRİN

UYKU BEKÇİLERİ

Geceye kim
Uyku verir?
Rüyaları
Kim gönderir?

Mavi uyku
Baldan tatlı
Ağlama gül
Kuş kanatlı

Öpmek ister,
Seni melek
O en güzel
Bir kelebek

Erken uyu
Zaman çok az
Uyku süttür
Büyü biraz

Mustafa Ruhi ŞİRİN

AY ŞARKILARI

Her gece annem
Kaç yoksul varsa dünyada
Onca şarkıya böler ayı
Ballanır yoksulların uykuları

Sesi bahar
Yüzü yaz olan kız
Ay şarkıları söyler
Balıkla dolar
Okyanusta bin sandal

Mustafa Ruhi ŞİRİN

UÇMAK OYUNU

Gökyüzü hazır sahne
Perdesi saf ipekten

İpler salınır gökten
Kuklacı ipi çekince
Başlar kuş oyunu

Kuklacı nerede gizli?
Kim açar perdeleri

Mustafa Ruhi ŞİRİN

KUŞ İŞLERİ

Yeryüzünün acılarını uçurur
Nazlı kuşlar mutlu kuşlar
Koyar kalbimize sevinci
Gülen umutlu kuşlar
Türküler ormanı gün ışığında

Şefkati uçurur anne kuşlar
Gece yitirir kuşlarını orman
Bir varmış bir yokmuşlar

Güneş batınca, korkudan
Renklerini satar kuşlar
Yıldızlar ışıktan çiçeğe döner
Gökleri kanadında taşır kuşlar

Biraz ninni biraz masal

Ay uzar beşik olur
Meleklerle merhamet yarışında
Annesiz bebekleri öpen kuşlar

Mustafa Ruhi ŞİRİN

AĞAÇLAR AYAKTA UYUR

Kuşları gökyüzü örter

Beni annem

Ben sırt üstü uyurum
Yıldızları sayarak

Ağaçlara şaşıyorum
Ağaçlar ayakta
Nasıl uyuyor anne?

Mustafa Ruhi ŞİRİN

KUŞLARIN ANNESİ

Önce mumu yakar
Sonra
Yıkar beni annem
Öperken vücudumu
En çok yüzüm
Sever suyu
Yıkanmak
Koparmak asmadan
Salkım salkım üzümü
Acaba yağmur mu
Anlatır kuşlara
Yıkanmak oyununu?

Mustafa Ruhi ŞİRİN

ŞAKACI PAPAĞAN

Çiçek bakışlı çocukları görünce
Anılar çağırır onu konduğu ilk dala
Kaybolan yıldızları bulmuş gibi
Güneşi saklar resimden bir sandala

Aynaya baktığı ilk gün
Kuşlar dallarda gülümsedi
Hoş geldiniz, diyeceği yerde
Güle güle gidin kızlar, dedi

Çok şakacıdır papağanım, dedi çocuk
Her sözü üç kanatlı bir kuş
Ağla dersin ağlar der, gül dersin güler
Kafeste olduğunu unutmuş

Mustafa Ruhi ŞİRİN

BÜYÜK BİR ÇOCUKTUR

BABAANNEM

Her sabah
Annemle babam
Ben uyurken
Çıkmış oluyor evden
Babaannemle oyuncaklarım

Kalıyor bana

Legolarım yoruldu
Salıncak atımın
Cesareti yok dışarı çıkmaya
Dokunsan bozulacak
Bilgisayarımın ezberi

Görünüşte her şeyim var
Odam, trenimin
ilk istasyonu
Okul saatine kadar
Çıkıp gelmese
Masalları armağan eden peri
Trenimin vagonlarına
Kim yüklerdi
Yoksul arkadaşlarıma
Aldığım kekleri
Okula giderken
Babaannem

iki avuç kavrulmuş fındık
 Bir avuç kuru üzüm
 Birkaç tane de iğde
 Koyuyor çantama
 - Paylaşırsan arkadaşlarınla
 Kolay geçer diyor, açlığın
 Ve iyi çalışır zekân

Büyük bir
 Çocuktur babaannem
 Misketi zor
 Görse de gözleri

Bana hep yenilse de
 Yoruldum demez hiç

Buna rağmen bilmem niçin
 Annemin ve babamın resmini
 Çizerim tahtaya duvarlara
 Ve camlara
 Fakat kapıda yine
 Karşılar beni babaannem
 Hoş geldin paşa oğlum der
 Ve hep güler
 Siyah gözleri

Mustafa Ruhi ŞİRİN

EN DEĞERLİ ARMAĞAN

Karıncalar da kuşlar gibidir
 Öğretilmiştir onlara
 Nasıl yaşayacakları

İnsan ise benzemez
 Hiçbir canlıya
 Öğrenmezse
 Doğru hayat bilgisini
 Yanlış gösterir hep pusula

Sen de
 İstiyorsan pusulanın
 Doğru göstermesini
 Kendini, dünyayı
 Ve kitapları
 Okumayı öğren

Küçük yaşta
 Okuma sevgisi
 Kazanmaktan
 Yoktur daha büyük
 Ve değerli armağan

Dünyanın
 Bütün incilerinden de
 Daha anlamlıdır
 Okuma sevgisi
 Daha gerekli ve
 Daha güzel

Okumaya başlamadan önce
 Niçin okuduğunu sor kendine
 Neleri okuman
 Gerektiğini bilmeden
 Ve öğrenmeden
 Nasıl okuyacağını
 Ölçemezsin
 Ne kadar öğrendiğini

Bence de
 Ne harfleri öğrenmek
 Ne sözcükleri tanımak
 Ne de cümleleri doğru
 Okuyabilmektir okumak

Anlayabilmektir okuduklarını
 Ve okuduğunun üzerinde
 Düşünebilmektir

İyi okumak
 İyi dinlemek

İyi konuşmak
 İyi yazmak
 Geliştirir anadilinin
 Becerilerini
 Ancak böyle
 Daha yakından
 Duyabilirsin
 Dünyanın şarkısını

Çocukken çok sevdiğim
 İki güzel dizeye
 Borçluyum okuma sevgisini:
 “Hiçbir gemi bizi bir kitap kadar

Uzaklara götüremez”

Sence de öyle değil mi?

Mustafa Ruhi ŞİRİN

DÜNYA KARDEŞ SOBE

Ne şeker isterim senden

Sevgili dünya

Ne çikolata

Ne de oyuncak

Lunapark da istemem

Bilgisayar da

Bir kurşun kalem

Bir defter

Yeter bana

Uzak da olsa

Razıyım küçük bir okula

Söz veriyorum sana

Yazmayı öğrendiğim gün

Adımın yanına

Dünya Kardeş diye

Yazacağım adını

Ekmek de istemem senden

Süt de su da pabuç da

Yeter ki beslediğin dev

Çalmasın soframızdaki

Yarım lokmayı

Dinle Dünya Kardeş!

Söylemezsen

Bu oyunda

Kimin yanında olduğunu

Küser sana denizler

Dağlar nehirler ovalar

Dahası var

Günler aylar mevsimler

Gündüzün gece olur

Aylar yıl

Tek mevsime

Dönüşür dört mevsim

Çiçekler açmayı unuttur

Ağaçlar büyümeyi

Kardan adam gibi

Üşürsün temmuz sıcağında

Kaçmak istesen de

Kaçamazsın Dünya Kardeş

İşte, yazıyorum buraya

Dersini vermezsen

Büyüttüğün o devin

Dört milyar çocuk

Teslim almaya

Hazırlanıyor seni

Hep bir ağızdan söyle

Haykıracaklar sana:

Dünya kardeş Sobe!

Mustafa Ruhi ŞİRİN

KUŞ OLMAK GÜZEL ŞEY

Bir ağaç kuş, bir ırmak kuş oldu

Bir ev kuş, bir deniz kuş

Gökte başladı kuş oyunu

Denizler göller kuşlarla doldu

Her şey kuş olmak istedi

Çiçekler balıklar dağlar taşlar

Gökyüzü, ben de kuş olmak isterim

Kuş olmak güzel şey, dedi

Mustafa Ruhi ŞİRİN

KUŞLAR TÜRKÜ SÖYLEYİNCE

Yağmurun sesi ince saz

Irmaklar nazlanır akmaz

Gökyüzü bir ağaç olur

Kuşlar türkü söyleyince

Suda yürür su perisi

Etekleri hiç ıslanmaz

Davul çalınır düğünde

Kuşlar türkü söyleyince

Turnaların kanadında

Yeşil bir duvak uçuşur

Gelin olur bahar abla

Kuşlar türkü söyleyince

Sevgi pembe çiçek açar

Annelerin gözlerinde

Cennete dönüşür dünya

Kuşlar türkü söyleyince

ÜÇ BEYAZ KUŞ

Üç kuşum var üçü de beyaz
Şiir okurken gülümsüyor deniz
Resmini çizerken uçan tatlı şeylerin
Yorulmuyor mu gözleriniz

Rüya kuşum açar siyah kapıları
Kanatlarından pembe yağmurlar yağar
Mavi ağacıma konar masal kuşum
Kırk kapılı saraylarda bir kız ağlar

Beşiğimde doğdu bir sabah
Bülbül kanatlıdır, ağzı çiçek
Çocuk kalbimdeki kuş
Güzel günler görecektir

Mustafa Ruhi ŞİRİN

KUŞLAR DA KADERLE UÇAR

Beyaz bir masal başlar yine
Kuşlar resim çizerken gökyüzüne
Işıktan kanatların üstünde
Mavi çiçekler açar

Uçuran kimdir böyle sizi?
Tüyden bir yapraktır gökyüzü
Adını yazıyorlar Tanrım
Uçmayı öğrettiğin kuşlar

Bir çiçekten yağar kar
Ağlayan bir dağın sesidir rüzgâr
İnandım büyüklüğüne Tanrım
Kuşlar da kaderle uçar

Mustafa Ruhi ŞİRİN

SENİ UÇURABİLİRİM

ANNECİĞİM

Kuşların gözyaşları
Annelerin gözyaşlarına benzermiş
Sen ağladıkça büyüdüğümü
Bilirim anneciğim

Alnıma değen damla
Bir kuşun gözyaşıdır

Tut uçurtmamın ipinden
Kaçırabilirim anneciğim

Minik kuşum diyorsun bana
Üzüldüğün bir günde
Gizli kanatlarımı,
Açabilirim anneciğim

Şarkılar söylüyor güneş
Gök alabildiğine mavi
Bırakma ellerimi
Uçabilirim anneciğim

Her gün bayramsa kuşlar için
Kuşları üzmeye hakkımız var mı?
Kuşların ağladığı ülkeye
Kaçabilirim anneciğim
Ölümsüz melekler görünen kuşlar
Niçin göğün taa ortasına,
İnsanlar toprağa gömülürmüş
Seni uçurabilirim anneciğim...

6. NECDET NEYDİM ŞİİRLERİ

ÖĞRETMENİM

Öğretmenim, canım benim
Sen tutunca güçlü, minik ellerim
Bakarsan bana sevecen
Hemen parlar gözlerim.

Öğretmenim, babam benim, anam
benim
Hoşgörüyü bak bana
Sevgidendir yaramazlığım
Al, yüreğim armağan sana.

Öğretmenim, arkadaşım benim
Dinle benim dertlerimi
Sanma dertsizim, küçüğüm diye
Korkularım var, umutlarım var iç içe
Dinle n'olur çözemesen bile.

Necdet NEYDİM

SEN ISLIK ÇALMAYI BİLİR MİSİN?

Sen ıslık çalmayı
Bilir misin arkadaş?
Hani paroladır
Arkadaşını çağırırken
Zili çalmak yerine
Islık çalarsın?

Sen ıslık çalmayı
Bilir misin arkadaş?
Yalnızlığını unutturan
Şarkılar söylersin
Kimi hüznü
Kimi neşeli.

Sen ıslık çalmayı
Bilir misin arkadaş?
Korkularından kaçıp
Sığındığın limandır
Gece karanlığında
Issız sokaklarda.

Sen ıslık çalmayı
Bilir misin arkadaş?
Çal öyleyse!
Dostum gelmiş diyeyim
Yalnızlığım yok olsun
Korkularım bitsin
Güneş doğsun
Gece yüklü ıssız sokaklarıma.

Necdet NEYDİM

BİLMECE

Babam bana para verdi
Ben de gidip silgi aldım
Siliyorum tüm kötülükleri dünyadan

Gelecek harçlığımla
Rengârenk boyalar alacağım
Bilin bakalım ne yapacağım?

Necdet NEYDİM

BARIŞ ŞARKISI

Bir evren istiyorum
Barışın hüküm sürdüğü,
Bir evren istiyorum
Sevginin yeşerdiği.

Ben bir çocuğum
Sevgi verin bana,
Ben bir çocuğum
Umut verin bana.

Almayın oyuncaklarımı
Anıların var onlarda,
Atmayın oyuncaklarımı
Aranmasın sokaklarda.

Biz çocuğuz
Barış istiyoruz,
Biz çocuğuz
Dostluk istiyoruz.
Bir evren istiyorum
Barışın hüküm sürdüğü,
Bir evren istiyorum
Sevginin yeşerdiği.

Necdet NEYDİM

7. REFİK DURBAŞ ŞİİRLERİ

MAVİ YELELİ AKBABA

Ak: Lunaparkların kiraz akvaryumu
Baba: Sesi ekmek kokulu gül peteği
Akbaba: Bir kuş. Kuşların babası

Duyar duymaz bu sözcükleri
mavi yeleli akbaba
benim babası diye bütün kuşların
övünmeye başlıyor sınıfta

Oysa
kendi
sesiyle
yarışan
bir
kırlangıç
yüreğimde

kuşların
sevgisi

Sen düşlerimin mavi benekli atı
övünmem boşuna, gözlerime bak
bu kurnazlığında beni değil de
sınav günü okuldan kaçan
kuşları kandırırsın ancak
Refik DURBAŞ

SİNEMAYA GİDEN SERÇE

Serçeyle bir daha sinemaya gitmem
ne zaman perdede bir koru görse
uçup gidiyor dalların yeşilinde
uçup gidiyor onunla birlikte
bütün çocuklar ve arılar
bir ben kalıyorum tek başıma
yalnızlık korusunun sinemasında

Serçeyle bir daha sinemaya gitmem
Refik DURBAŞ

8. RIFAT ILGAZ ŞİİRLERİ

GÜNAYDIN

Erken erken uyanır
Temizlik her işin başı
İşte musluk, diş fırçası, macun
Bir üflese mavi balonlar uçar.

Çiğdem'in evi denize karşı
Kuşlarla yatar, kuşlarla kalkar
İlk "günaydın" kuşların olsun
Günaydın ak tüylü martılar.

Günaydın anne, günaydın baba
Kim varsa evde büyük küçük
Hepsine candan günaydın.

Abla, ağabey, teyze, hala
Kazak ören büyükanne
Köşede oturan büyükbaba
Size de gönülden günaydın.

Rıfat ILGAZ

BONCUK KEDİM

Boncuk boncuk gözleri var
Okşasam oynatır kulaklarını
Kuyruğuna bir dokunsam
Hemen batırır tırnaklarını.

Bir oraya koşar bir buraya
Kuyruğu kendisinden de yaramaz
Ciğerin kokusunu aldı mı
Başlar hemen miyavlamaya.

Saklanır dalların arasına
Cıvıldaşan serçeleri avlar
Yumurtadan yeni çıkmış
Minik civcivleri kovalar.

İstedim mi Boncuk'a takılmak
Yavaştan üflerim kulağına
Yumak derim, Sarman derim
Ne desem yakışır ona.

Evimizin şenliğidir
Yaşayışımıza tat katar
Rahatına düşkündür haaa
Doydu mu kıvrılır yatar.

Rıfat ILGAZ

ÇEMBER

Büyük kentlerde artık
Çocuklar çember çevirmiyorlar...
Yazık!

Sokaklar tıklım tıklım
Çocuklara yer yok ki çevirsinler
Ama büyüklerin altında dört teker
Bir gidip bir geliyorlar!

İş mi yaptıkları sanki!
Belki iş... Kimbilir,
Belki de gösteriş...

Nerde bu hoyratça dönen tekerlekler
Gösteriş için...
Nerde o başımızı döndüren
Şıkır şıkır çemberin güzelliği!

ORMANIZ BİZ

Yaşayıp gidiyoruz bir arada
Meşe, çam, köknar, kayın...
Bırakın kirli kentlerinizi,
Biraz da aramızda yaşayın!

Varsın derinde olsun köklerimiz
Yükselmek için yarış bizde.
Görölmüş mü ağacın ağaca kıydığı,
Sevgiyle yaşamak barış bizde!

Mutluyuz birlikte yaşamaktan
Meşe, çam, köknar, kayın...
Sarılın toprağınıza bir çınar gibi
Bize de kendinize de kıymayın.

Ne demiş en büyük ozanımız
Neden kulak vermiyorsunuz sesine
Bir ağaç gibi hür yaşayın dememiş mi,
Ve bir orman gibi kardeşçesine?

Rıfat ILGAZ

9. SÜREYYA BERFE ŞİİRLERİ

İKİMİZ DE ON YAŞINDAYIZ

Ben okula gidiyorum
o işe gidiyor.

Ben eve dönüyorum
o çalışıyor.

Ben derslerimi bitiriyorum
o hala çalışıyor.

Ben oyun oynuyorum
o yanımdan geçiyor.

Ben yemek yiyorum
o düşünüyor.

Ben uyuyorum
o ağlıyor.

İkimiz de on yaşındayız

Süreyya BERFE

OYUN

Saklambacı bulutlar oynuyor
koşmacayı yapraklar.

Elim sendeyi arkadaşım oynuyor
uzuneşegi dallar.

Biz, bir apartman dairesinde oturuyoruz
oyuncak askerlerim, tanklarım var.

Savaş oyunu oynuyorum
kendi kendime oynuyorum.

Süreyya BERFE

ATMACA İLE KIRLANGIÇ

Yuvada bir tane kırlangıç vardı
ürkek, sarı gagalı.
Nasıl olduysa oldu
bir atmaca geldi
Kırlangıç
ağzındaki yemi
atmacaya verdi.
Baktı baktı
baktı atmaca
vazgeçti yırtıcılığından
“Bir daha girmeyeceğim
kırlangıç yuvalarına,” dedi
“Senin yüzünden
senin iyiliğinden.”

Süreyya BERFE

BAYRAKLAR

Bu, Bulgar bayrağı.
Bu, Yunan bayrağı.
Bu, İran bayrağı.

Bu bayrak, Brezilya’nın.
Bu bayrak, Cezayir’in.
Bu bayrak, Almanya’nın.

Gördün mü?
Hepsini bildim. Ama
neden, ayrı ayrı

bayrağı var
her milletin?
Hani
kardeşlik hepimiz?

Süreyya BERFE

YIKANMAK

1.
“Haydi yıkan” demeyin
ben yıkanırım
severim yıkanmayı.
2.
Dök anneciğim başımdan aşağı suları
sabunla yıka beni.
Yıkanmak, uykunun kardeşi.
3.
Ben yıkandım.
Alt kattaki arkadaşım da yıkanacak.
Ya karşı gecekondudaki çocuklar?
4.
Rüzgârı severim, yağmur yağdırır.
Yağmuru severim, su olur.
Suyu severim, beni yıkar.

Süreyya BERFE

10. YALVAÇ URAL ŞİİRLERİ

BÖYLE BAŞLADI ÖYKÜ

Karbeyazdı bulutlar
Gün ışığı sızıyordu
Aralarından
Ve kırmızı-mavi-sarı
Renklerle süslü
Tek atlı bir araba
Ağır ağır
Yol alıyordu
İki yanı çiçeklerle dolu
Dağ yolundan

Yalvaç URAL

YOKUŞ

Yokuşu çıkarken atlar
Arabadan inilir
Bu bir kuraldır
At’a biraz yardım edilir
Sali’yle Kıvırcık da
Atladılar arabadan
Baba çingene de indi
Tutarak at’ın yularından
“Dehh!..yavrum” dedi

Ve zorlana zorlana
Yokuşu çıkmaya başladı at
At’a biraz yardım edildi

Yalvaç URAL

ÇİÇEK TARLALARI

Araba gidiyordu
Yanısıra çocuk
Yanısıra köpek
Yürüyordu

Çiçeklerden bir tarla
Uzanıp gidiyordu
Ormana
Ve bir çocukla bir köpek
Kayboluyordu
Boylarından yüksek
Çiçek tarlalarının
Arasında

UYANMAK

Kıvırcık
Sarsarak uyandırdı
Sali’yi “kalk!” dedi
“Kalk!

Bak yine geç kaldık
Babamız kızacak
Bir daha da bizi
Kırlara bırakmayacak”
Kalktı Sali
Baktı
Güneş
Tepenin ardındaydı

Yetişmek için arabaya
Çiçek
Koşarak toplanmalıydı
Yalvaç URAL

ORMAN YOLU

Yol
Yeşil içinde
Beyaz bir çizgi

Sali'nin kollarında
Rengarenk çiçekler
Kıvırcık'ın ağzında da
Bir demet çayır gelini

Yol
Ormana bağlanan
Yeşil içinde
Beyaz bir çizgi

DİNLENMEK

Ormanın girişinde
Baba çingene
Pipo içerek
At
Yem yiyerek
Araba
Durarak
Dinleniyordu
Yalnızca anne
Akşam yemeği için
Topladığı
Çalı-çırpıyı
Arabaya taşıyordu

Onları görünce
Baba
Piposunu içerek
At
Yemini yiyerek
Araba yürüyerek

Anne de gülerek
Yola koyuldular
Yalvaç URAL

ÇİÇEKLER VE ANNELER

Bütün çiçekler
Anneler için toplanır
Anne ile çiçek
En kutsal iki şeydir
Bağırda saklanır

Ve verdi Sali
Annesine çiçekleri
Koşarak çıktı
Arabanın arkasındaki
Merdivenleri
Yalvaç URAL

KIVIRCIK'IN ACIKLI TÜRKÜSÜ

Hey bencil çocuk
Hem beni
Arabaya bindirmiyorsun
Hem de
“Hoş kuçu popo
Hoş Kuçu popo” diyerek
Eğlenip duruyorsun

Elbet bir gün
Ben de büyüyeceğim
Arabaya bineceğim
Seni güzel bir ısırıp
“Hoş çocuk Sali
Hoş çocuk Sali” diye
Güleceğim

Yalvaç URAL

GÜN BATIMI

Güneş
Karşıki tepelerin
Ardına saklanmıştı
Kızılığı vuruyordu
Her yana

Bütün kuşlar
Yuvalarına dönmüş

Cıvıltılarla anlatıyorlardı
Günü nasıl geçirdiklerini
Ormana

Ama kuşların
Birbirlerini dinleme
Saygınlığı yok

Ya hepsi birden konuşuyorlar
Ya da hepsi birden susuyor
Bu yüzden de
Kimin ne dediği
Bir türlü anlaşılmıyor

Yalvaç URAL

İŞ ARAMAK

-Ve böylece
Kente yerleşmeye karar
Verdiler

Dışarda kar yağıyordu
Isınıyorlardı bir mangalda
Sabahtan akşama dek
İş arıyorlardı
Herkes gibi onlar da

Ama ne mümkün
İş yok
İşsiz çok

Dışarda kar yağıyordu
Isınıyorlardı bir mangalda
Sabahtan akşama dek
İş arıyorlardı
Herkes gibi
Kapı kapı onlar da

Yalvaç URA

BİRLİKTE SÖYLENEN TÜRKÜ

O anda
İki çocuk
Arkadaş oldular
Birbirlerine
Baktılar

Ne güzel
Bir türküyü
Birlikte çalabilmek

Yalvaç URAL

KENT GÜVERCİNLERİ

Müziğin bitiminde
Öyle bir alkış
Koptu ki dinleyenlerden

Sanırdınız

Kent'in
Bütün güvercinleri
Havalandılar
Birden

Sarılp sevgiyle
Kucakladılar birbirlerini
Oturup bir masaya
Anlattılar geçmişlerini

Yalvaç URAL

DAYANIŞMA

İki fidan
Nasıl
Birbirine yaslanarak
Karşı koyuyorsa rüzgara

Bu iki yoksul çocuk da
Arkadaş olarak
Karşı koymaya çalışıyorlardı
Yaşama
Ama
Her yerde
Herkes
Dinlemiyordu onları

Kovulsalar da
Kahvelerden
Sokaklardan

Yine de gerekiyordu
Çalacak bir yer
Bulmaları

BIKMADAN ÇALIŞMAK

Sabahları
Akşamları
Bilmiyorlardı
Bitmez tükenmez
Bir sabırla
Çalışıyorlardı

Yalvaç URAL

KOMŞULARIN YARDIMI

Evimizin yanındaki
Evde oturur
Komşularımız

İznimiz olmadan
Kapımızı açmazlar
Ama görürlerse ki
Zor durumdayız

O zaman da
Sormadan
Kapımızı kırarlar

İşte böyle oldu
Yanarken araba

Kırdı komşular kapıyı
Çıkardılar
Yarı baygın bir halde
Sali'yi dışarı

Yalvaç URA

KİM ANLAYABİLİR

Kim anlayabilir
Çiçekleri erken dökülen
Bir nar ağacının
Üzüntüsünü

Kim anlayabilir
Başaklar büyürken
Sapları kuruyan
Bir buğday tanesinin
Susuzluğunu

Kim anlayabilir
Gani kadar
Parmakları yiten
Bir kemancı çocuğun
Acısını

Kim anlayabilir
Yalvaç URAL

BİR ARKADAŞI YİTİRMEK

Önemli mi
Nerede
Nasıl yitirdiğiniz
Bir arkadaşı

Bir daha
Göremeyecekseniz yüzünü
Çalamayacaksınız kapısını
Söyleyemeyecekseniz
Kahve kahve
Sokak sokak
Yoksulluğun türküsünü
Bir daha
Birlikte
Gülüp ağlayamayacaksınız

Önemli mi
Nerede
Nasıl yitirdiğiniz
Bir arkadaşı

Yalvaç URAL

SEVGİ

Kucaklaşmaktır
Kimi zaman
Görür görmez
Bir dostu

Kimi zaman da
Unutmamaktır
Bir yaşam boyu
Yalvaç URAL

YIKILMAMAK

İnanmak bir sevdaya
Yıkılmamak sonunda
Dayanmak-direnmek
İki çalışmaz parmakla

Yalvaç URAL

SİZİN İÇİN ÇALIYOR SALİ

Öykünün bu sayfasında
Dur çocuk
Dışardan gelen
Keman sesini dinle

Bir yürek ki isterse
Bütün acılara dayanabilir
Bir us ki isterse
Bütün zorlukları yenebilir

Öykünün bu sayfasında
Dur çocuk
Dışardan gelen
Keman sesini dinle

Yalvaç URAL

EK 2. İNCELENEN ŞAİRLERİN HAYATLARI

Abdurrahman Cahit Zarifoğlu (d. 1940, Ankara - ö. 7 Haziran 1987, İstanbul), şair, yazar.

Çocukluğu Siverek, Maraş ve Ankara'da geçti. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatını bitirdi. *Diriliş* dergisinde şiirleri yayımlandı. Arvasilerden, Seyyid Kasım Arvasi'nin kızı Berat Hanım'la evlendi ve bu evlilikten üç kız, bir erkek evladı oldu. Nikâhında şahitliğini Necip Fazıl Kısakürek yapmıştır. 1973 yılında Sarıkamış'ta vatani hizmetine başlamış, 1974 yılında Kıbrıs Barış Harekatı'na katılmış ve 1975 yılında askerliğini tamamlamıştır. 1976 yılında *Mavera* dergisinin kuruluş çalışmalarında yer aldı. 7 Haziran 1987 tarihinde kanser hastalığından İstanbul'da vefat etti. Kabri Üsküdar Beylerbeyi'ndeki Küplüce Mezarlığı'nda ve kayınpederi olan Kasım Arvasi ile yan yanadır. Her sene 7 Haziran'da sevenleri tarafından mezarı başında anılır. Ayrıca 2003 yılından bu yana Şiir ve Edebiyat Girişimi tarafından her yıl ölüm yıl dönümüne yakın tarihlerde Cahit Zarifoğlu ödülü verilmektedir.

ESERLERİ: Şiirler, İşaret Çocukları, Yedi Güzel Adam, Menziller, Korku ve Yakarış, İnsanlar, Hikâyeler, Serçekuş, Katıraslan, Ağaçkakanlar, Yürekdede ile Padişah, Küçük Şehzade, Motorlu Kuş, Kuşların Dili, Gülücük, Ağaç okul (Çocuklara Afganistan Şiirleri), Savaş Ritimleri, Ana, Yaşamak, Bir Değirmendir Bu Dünya, Zengin Hayaller Peşinde, Sütçü İmam

Ayla Çınaroğlu, (d. 1939, Ankara), Türk yazar, şair.

1939 yılında Ankara'da doğdu. 1961 yılında Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, Grafik Sanatlar Bölümünü bitirdi, grafiker olarak çalıştı.

1972 yılından bu yana çocuklar için yazıyor ve kitaplarından bir bölümünü resimliyor.

Öykü ve şiirleri çeşitli çocuk dergilerinde yayımlandı, yurt içinde ve Hollanda için basılan Türkçe ders kitaplarında yer aldı. Yurt dışı çeşitli basın organlarında yazar ve çizer olarak tanıtımı yer aldı.

Pek çok okulda, çocuklara kitabı sevdirmeye ve okuma alışkanlığı kazandırma amaçlı söyleşi yaptı. 1990 -93 yıllarında çeşitli tarihlerde yurt içi ve dışında İngilizce, Almanca ve Devlet Tiyatrosu Sahnelerinde Türkçe sergilenen Güngör Dilmen'in Ben Anadolu oyunu için giysi, çevre tasarımı ve uygulamalarını yaptı.

Miğfer adlı oyunu Salih Kalyon yönetiminde Kuzguncuk Yerel Tiyatrosunda (1988) İzmir Devlet Tiyatrosunda (1993) ve Ankara Devlet Tiyatrosunda (2004-2005), "Al Takkeli Dev ile Mor Takkeli Dev" ve "Boş Kaplumbağa" adlı oyunları Kültür Bakanlığı desteği ile Masal Gerçek Tiyatrosunda (1998) sahnelendi. Evlidir ve iki yetişkin kızı vardır.

Erol Büyükmeriç, (d. 26 Ocak 1942, İstanbul), Türk yazar, şair ve çizerdir.

İlköğrenimini Kadıköy’de, Demiryolu Meslek Okulu’nu Ankara’da, Lise’yi Eskişehir Atatürk Lisesi’nde okudu. Anadolu Üniversitesi Kimya Mühendisliği Fakültesi’nden mezun oldu. Adana, Diyarbakır, İstanbul, Manisa ve Eskişehir’de memurluk, öğretmenlik ve mühendislik yaptı.

1969 yılında Eskişehir’de ilk karikatür sergisini açtı. 1996 yılında ilk romanı “Yergök”ü yayımladı. 1998 - 1999 yıllarında Meriç Kardeş adlı çocuk dergisini dört sayı çıkardı. 2001 - 2002 yıllarında Ankara Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Eskişehir Eğitim-Sen’de (Emece Memece) ve 2008 yılında Akşehir, Eskişehir ve Sivrihisar’da (Nasreddin Hoca) karikatürleri sergilendi. 2002 yılında Osmangazi Üniversitesi’nde bir dönem Çocuk Edebiyatı dersi verdi. 2006 - 2012 yılları arasında Rahmi Emeç ile birlikte “Yazılıkaya Şiir Yaprağı’nı” çıkardı. Kimi öykü, şiir ve yazıları Varlık, Çağdaş Türk Dili, Türk Dili, Güzel Yazılar, Düzyazı Defteri dergileri ile Yazılıkaya Şiir Yaprağı’nda yayımlanan Büyükmeriç, “Son İki Çocuk” romanı ile “Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülü 1999 Roman Yarışması”nda mansiyon ödülünü aldı. 2004’de Eskişehir Çağdaş Gazeteciler Derneği tarafından “Yılın Çocuk Edebiyatı Yazarı” seçildi. “Midas’ın Serçeparmağı” adlı romanı ile “2006 Dünya Kitap Altın Sayfa İlk Gençlik Ödülü”nü aldı. “Yergök” adlı romanı Kültür ve Turizm Bakanlığı TEDA Projesi kapsamında; Moskova Krug Yayınevinde Rusya’da yayımlandı. Türkiye Yazarlar Sendikası, ÇGYD ve Karikatürcüler Derneği üyesidir.

ESERLERİ: Yergök, Midas'ın Serçeparmağı, Bozbıdık, Son İki Çocuk, Gizemli Anne, Eski Bisiklet, Nasreddin Hoca, Emece Memece Çizgili Bilmece, Kanatlı Düşler

Fazıl Hüsnü Dağlarca (26 Ağustos 1914, İstanbul - 15 Ekim 2008), Türk şair.

26 Ağustos 1914 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Süvari yarbayı Hasan Hüsnü Bey'in oğludur. İlköğrenimini Konya, Kayseri, Adana ve Kozan'da, ortaöğrenimini Tarsus ve Adana ortaokulundan sonra girdiği Kuleli Askeri Lisesi'nde 1933 yılında tamamladı. Aile, Ataç, Çağrı, Devrim, İnkılapçı Gençlik, Kültür Haftası, Türkçe, Türk Dili, Türk Yurdu, Varlık, Vatan, Yeditepe, Yücel, Yenilik, Yön, gibi dergi ve gazetelerde şiirlerini yayımladı. 1935'te piyade subayı göreviyle Doğu ve Orta Anadolu'nun, Trakya'nın pek çok yerini dolaştı. Ordudaki hizmeti on beş yılı doldurunca, ön yüzbaşı rütbesiyle askerlikten 1950'de ayrıldı. 1952-1960 yılları arasında Çalışma Bakanlığı'nda iş müfettişi olarak İstanbul'da çalıştı. Buradan ayrıldıktan sonra İstanbul Aksaray'da "Kitap" kitabevini açtı ve yayıncılığa başladı. İstanbul dergisinde 1933'te çıkan "Yavaşlayan Ömür" adlı şiiriyle adını duyurmaya başladı. Varlık, Kültür Haftası, Yücel, Aile, İnkılâpçı Gençlik, Yeditepe ve Türk Dili dergilerinde şiirleri çıktı. Bugüne kadar kendisine birçok ödül verilen şair 1967'de ABD'deki Milletlerarası Şiir Forumu tarafından "En iyi Türk Şairi" seçilmiştir. Türk Dil Kurumu Yönetim Kurulu üyesiydi

"Türk şiirinin büyük şairi" olarak tanımlanan Dağlarca, 94 yaşında zatürre tedavisi gördüğü hastanede yaşamını yitirdi. Şair Fazıl Hüsnü Dağlarca, bu yılın ilk aylarında yaptığı bir röportajda ölümünden sonra Kadıköy'de yaşadığı evin müze haline getirilmesini vasiyet etmişti. Evini Kadıköy Belediyesi'ne bağışlayan Dağlarca, Mühürdar Caddesi'ndeki evinde kendisini ziyaret eden Kadıköy Belediye Başkanı Selami Öztürk'e, evinin müzeye dönüştürülmesi için vasiyette bulunmuştu. 20 Ekim 2008'de Karacaahmet Mezarlığına defnedildi.

ESERLERİ: Havaya Çizilen Dünya, Çocuk ve Allah, Daha, Çakırın Destanı, Taşdevri, Üç Şehitler Destanı, Toprak Ana, Aç Yazı, İstiklâl Savaşı-Samsun'dan Ankara'ya, İstiklâl Savaşı-İnönüler, Sivaslı Karınca, İstanbul- Fetih Destanı, Anıtkabir, Asu, Delice Böcek, Batı Acısı, Hoo'lar, Özgürlük Alanı, Cezayir Türküsü, Aylam, Türk Olmak, Yedi Memetler, Çanakkale Destanı, Dışardan Gazel, Kazmalama, Yeryağ,

Vietnam Savaşımız, Açıl Susam Açıl, Kubilay Destanı, Haydi, 19 Mayıs Destanı, Hiroşima, Malazgirt Ululaması, Kuş Ayak, Haliç, Kınalı Kuzu Ağdı, Bağımsızlık Savaşı-Sakarya Kıyıları, Bağımsızlık Savaşı-30 Ağustos, Bağımsızlık Savaşı-İzmir Yollarında, Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Arka Üstü, Yeryüzü Çocukları, Yanık Çocuklar Koçaklaması, Horoz, Hollandalı Dörtlükler, Balinayla Mandalina, Yazıları Seven Ayı, Göz Masalı, Yaramaz Sözcükler, Çukurova Koçaklaması, Şeker Yiyen Resimler, Cinoğlan, Hin ile Hincik, Güneş Doğduran, Çıplak, Yunus Emre'de Olmak, Nötron Bombası, Koşan Ayılar Ülkesi, Dişiboy, İlk Yapıtla 50 Yıl Sonrakiler, Takma Yaşamalar Çağı, Uzaklarla Giyinmek, Dildeki Bilgisayar, İçimdeki Şiir Hayvanı, Mustafa Kemal'in Kağnısı, Yavaşlayan Ömür

Mustafa Ruhi Şirin (1955, Trabzon), Türk yazar, şair.

1955 yılında Trabzon'da doğdu. A.İ.T.İ.A. Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu'nun Radyo Televizyon Program Uzmanlığı Bölümü'nden 1978'de mezun oldu. 1977'de TRT'de görev aldı. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin Sanat Tarihi Eğitimi Programı'na devam etti. TRT'nin açtığı prodüktörlük sınavını kazanarak İstanbul Radyosu'na atandı (1981). Radyolar için eğitim ve kültür programları hazırladı. 1984 yılında İstanbul Radyosu Çocuk Yayınları Şef Prodüktörlüğü'ne atanarak çocuk yayınlarını yönetti. Eğitim Kültür Yayınları'nda Müdür Yardımcılığı (1985-1993); Denetim ve Redaksiyon Müdürlüğü (1993-1997) görevlerinde bulundu.

1976 yılında başlayan yazarlık çalışmaları ile çocuk dünyasında tanındı. Çocuk kültürü, çocukların medeni, sosyal, kültürel ve ekonomik hakları, çocuk ihmalî ve istismarı, risk altındaki çocuklar, çocuk ve iletişim araçları, çocuk edebiyatı alanlarında dergi ve gazetelerde yazılar yazdı, kitaplar yayınladı. Türkiye'de ilki 1987'de yayımlanan üç Çocuk Edebiyatı Yıllığı'nı (1987-88-89) yayına hazırladı. Çocuk Vakfı Çocuk Edebiyatı Okulu'nun kuruluşunu gerçekleştirdi. Editörlüğünü yaptığı 99 Soruda Çocuk Edebiyatı kitabı Eğitim Fakültelerinde yardımcı ders kitabı; Televizyon Çocuk ve Aile, Gösteri Çağı Çocukları ve Kuşatılmış Çocukluğun Öyküsü kitapları ise İletişim Fakültelerinde kaynak kitap olarak okutuluyor.

ESERLERİ: Gökyüzü Çiçekleri, Masal Mektuplar, Çocuk Kalbimdeki Kuş, Kar Altında Bir Kelebek, Guguklu Saatin Kumrusu, Her Çocuğun Bir Yıldızı Var, Kuş

Ağacı, Bülbül ile Leylek, Keloğlan'ın Oyunu, Aslankuş, Mavi Rüya Gören Çocuk, Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun, Geceleri Mızıka Çalan Kedi, Dünyaya Gülen Adam. Yetişkinlere yönelik kitapları ile medeniyet merkezli çocuk okumasına yöneldi. Çocuk Yüzlü Yazılar (deneme), Çocukluğun Kozası (araştırma), Masal Atlası (araştırma), Televizyon Çocuk ve Aile (araştırma), Gösteri Çağı Çocukları (araştırma), Kuşatılmış Çocukluğun Öyküsü (araştırma), Çocuğa Adanmış Konuşmalar (konuşma), Rüya Saati (şiir), Hayat Gibi (günlük), Yıldız Sayan Ağaç (toplu şiirler) kitapları yayımlandı.

Necdet Neydim (d. 1955, İzmir), Türk yazar, şair.

1955'te İzmir'in Ödemiş ilçesinde doğan Necdet Neydim, İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu Almanca Bölümü'nden mezun oldu. Halen İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çeviribilim Bölümü Almanca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı'nda yardımcı doçent olarak çalışıyor.

BetholtBrecht, Peter Härtling, GünterGrass, Erich Kästner, Janosch gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandıran Neydim, şiir ve öykü çevirilerinin yanı sıra çocuk edebiyatı üzerine kuramsal çalışmalar yapıyor.

Refik Durbaş, (d. 10 Şubat 1944, Erzurum), Türk yazar, şair.

10 Şubat 1944'te Erzurum'un Pasinler ilçesinde doğdu. Liseyi İzmir'de bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ndeki öğrenimini bitirmeden ayrıldı. 1965-1968 arasında çeşitli işlerde çalıştı. Yeni İstanbul ve Cumhuriyet gazetelerinde düzeltmenlik yaptı. İlk şiiri İzmir'de Ege Ekspres gazetesinin sanat sayfalarında yayınlandı. Devinim, Gösteri, Sanat Olayı, Soyut, Papirüs gibi dergilerdeki şiirleriyle dikkat çekti. Arkadaşlarıyla birlikte 1962-1964 arasında "Evrin" dergisini, 1967'de de "Alan 67" dergisini yayınladı. 1971'de ilk şiirlerini Kuş Tufanı adlı şiir kitabında topladı. 1972-1974 yıllarında "Yeni A" dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yaptı. Gazetelerde sanat sayfaları hazırladı. 1992 yılında Cumhuriyet gazetesinden emekli oldu. Köşe yazarı olarak değişik gazetelerde çalışmalarını sürdürmektedir. İkinci Yeni esintisi ile başladığı şiir yaşamı, zamanla toplumcu yönelim kazandı. Kendine özgü dili ve benzetmeleriyle, baştan beri tavrını ve varlığını keskinleştiren, anlam kadar biçime de önem veren şiirler yazdı. Çarşıların, işçi kızların,

pazar yerlerinin, çay evlerinin dünyasını yansıtan şair olarak tanındı. Şiirinde günlük konuşma dili içine ustaca serpiştirilmiş eski sözcükler de kullandı.

ESERLERİ: Kuş Tufanı, Hücrede Ayışığı Çırac Aranıyor, İkinci Baskı, Çaylar Şirketten, Denizler Sincabı, Kırmızı Kanatlı Kartal, Nereye Uçar Gökyüzü, Siyah Bir Acıda, Bir Umuttan Bir Sevinçten, Yeni Bir Defter-Şiirler-Meçhul Bir Aşk, Adresi Uçurum, Geçti mi Geçen Günler, Menzil, Kimse Hatırlamıyor, Nereye Uçar Gökyüzü, İki Sevda Arasında Kara Sevda, Tilki Tilki Saat Kaç, Düşler Şairi, İstanbul Hatırası, Ahmet Arif Anlatıyor: Kalbim Dinamit Kuyusu, Şair Cezaevi Kapısında, Galata Köprüsü, İlhami Bekir'den Mektup Var, Anılarımın Kardeşi İzmir, Yazılmaz Bir İstanbul, İki Sevda Arasında Karasevda, Yasemin ve Martı, Türk Yazınında Cezaevi Şiirleri, Öykülerle İstanbul, Yedi İklim Dört Bucak, Şakaname, Mavi Alacalı Baston.

Rıfat Ilgaz (d. 1911, Kastamonu, ö.1993), Türk yazar, şair.

1911 yılında Kastamonu'nun Cide ilçesinde doğdu.7 Temmuz 1993 tarihinde öldü. Rıfat Ilgaz 1940'ların toplumcu-gerçekçi şairlerindendir. Yatılı olarak Kastamonu Muallim Mektebi'nde öğrenim gördü. 1930 yılında mezun oldu.Altıyıll süreyle Gerede, Akçakoca, Hendek ile Düzce arasında Gümüşova'da ilkokul öğretmenliği yaptı. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünü 1938 'de bitirdi ve Adapazarı Ortaokulu Türkçe öğretmenliğine atandı. 1939'da İstanbul Karagümrük Ortaokulu'nda Türkçe öğretmenliğine başlayan Ilgaz'ın, yazı ve şiirleri dergilerde yayınlanmağa başladı. 1940'da Çığır, Oluş, Ulus, Güneş, Yücel, Varlık, Hamle ve Yeni İnsanlık dergilerinde şiirleri çıktı ve aynı yıl Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne girdi. Ömer Faruk Toprak ile 9 Eylül 1942'de Yürüyüş Dergisi'ni çıkardılar. Bu dergide Orhan Kemal, Sait Faik, Cahit Irgat, A.Kadir, Nazım Hikmet (İbrahim Sabri) ile birlikte çalıştılar. 1943'te ilk kitabı "Yarenlik"i yayınladı. Şiirleri olağanüstü bir ilgi gördü. Ocak 1944'de "Sınıf" adlı şiir kitabı çıktı. Sıkıyönetim kararı ile toplatıldı. 1945'te Gün Dergisi çıktı. Bu dergide yazıları yayınlandı. Aziz Nesin'in Cumartesi Dergisine ortak oldu. Seçici kurulda çalıştı. 1946'da Esat Adil, Sabahattin Ali ve Aziz Nesin ile birlikte Gerçek Gazetesini çıkardılar. 1946 Ekim ayında Yığın Dergisi'ni Esat Adil ve Adil Yağcı ile birlikte çıkardılar. Öğretmenliğe yeniden döndükten sonra Boğazlayan-Yozgat'a tayini çıktı. Hastalığı nedeniyle Validebağ Sanatoryumunda yattı. Şubat 1947'de Sabahattin Ali, Aziz Nesin ve Mim Uykusuz'un çıkardığı Marko Paşa kadrosuna girdi. Sık sık

kapatılan bu derginin daha sonraları sorumlu müdürlüğünü üstlendi. Malum Paşa, Merhum Paşa, Hür Marko Paşa gibi dergilerin adı sık sık değişiyordu. 1950'li yıllarda İlga, gazetecilik yapmaya başladı. Sakıncalı olduğundan gazeteler ve dergiler imzalarına pek yer vermediler.

1952-1960'da Tan Gazetesi'nde dizgici-musahhih ve röportaj yazarı olarak çalıştı. Turhan ve İlhan Selçuk'un çıkardığı Dolmuş Dergisi'ne "Stepne" takma adıyla yazılar yazdı. Hababam Sınıfı, Pijamalar(Bizim Koşu), Don Kişot İstanbul'da bu dergide dizi olarak yayınlandı. Hababam Sınıfı'nı da isminin sakıncalı olması nedeniyle "Stepne" (Yedek Lastik) takma adıyla yazdı. Ocak 1953'te Devam adlı şiir kitabını çıkardı ve bu kitap da toplatıldı. Rıfat İlga Demokrat İzmir, Akbaba, Vatan, Yeni Gün, Yeni Ulus gibi yayın organlarında ve kimi edebiyat dergilerinde yazı yazdı. Sınıf Yayınları'nı kurdu ve kendi kitaplarını yayımlayabildi. 1970'te Basın Şeref Kartı'nı aldı. 1974'te emekli oldu. Doğum yeri olan Cide'ye yerleşti. 12 Eylül 1980 döneminde gözaltına alındı. 70 yaşında gerekçesiz sorguya çekildi ve gözaltında kaldı. Tutukluluğu sona erince İstanbul'da oğlu Aydın İlga ile birlikte ölümüne kadar yaşamağa başladı. Bu olaylar "Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra" adlı kitabında anlatılır. O, Hababam Sınıfı'nın yazarı olarak bilinir. Rıfat İlga 7 Temmuz 1993 günü öldü.

ESERLERİ: Yarenlik (1943), Sınıf (1944), Yaşadıkça (1948), Devam (1953), Üsküdar'da Sabah Oldu (1954), Soluk Soluğa (1962), Karakılçık (1969), Uzak Değil (1971), Güvercinim Uyur mu? (1974), Kulağımız Kirişte (1983), Bütün Şiirleri (1983), Ocak Katırı Alagöz (1987), Radarın Anahtarı (1957), Don Kişot İstanbul'da (1957), Kesmeli Bunları (1962), Nerde O Eski Usturalar (1962), Saksığının Kuyruğu (1962), Şevket Ustanın Kedisi (1965), Geçmişe Mazi (1965), Garibin Horozu (1969), Altın Ekicisi (1972), Palavra (1972), Tuh Sana (1972), Hababam Sınıfı Baskında (1972), Hababam Sınıfı Uyanıyor (1972), Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı (1975), Rüşvetin Alamancası (1982), Çalış Osman Çiftlik Senin (1983), Sosyal Kadınlar Partisi (1983), Hababam Sınıfı (1957), Bizim Koşu (1959), Karadenizin Kıyıcığında (1969), Meşrutiyet Kırathanesi (1974), Karartma Geceleri (1974), Sarı Yazma (1976), Yıldız Karayel (1981), Hababam Sınıfı İcraatın İçinde (1987), Hababam Sınıfı (1967), Karadenizin Kıyıcığında (1965), Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı (1971), Hababam Sınıfı Uyanıyor (1972), Hababam Sınıfı Baskında (1972), Yokuş Yukarı (1982), Kırk Yıl Önce, Kırk Yıl Sonra (1986), Nerde Kalmıştık (1984), Cart Curt (1984)

Süreyya Berfe (asıl adı: **Hikmet Süreyya Kanıpak**, d. 1943, İstanbul), Türk şair ve yazar.

1965'e kadar gerçek adı olan Süreyya Kanıpak'ı kullandı. Daha sonra, Süreyya Berfe adını kullanmaya başladı. Önceleri İkinci Yeni akımı içinde yer aldıysa da, sonradan halk şiirinin yolundan giden başka arayışlara yöneldi. 1960 kuşağı şairleri arasında sayıldı. Çocuk kitapları da yazan Berfe, aralarında 1966'da aldığı ve tanınmasını sağlayan Türkiye Milli Talebe Federasyonu Kültür Yarışması Şiir Dalı Birincilik Ödülünün de bulunduğu çeşitli ödüller aldı. Ayrıca metin yazarlığı yapmaktadır. Hikmet Süreyya Kanıpak adıyla 1943'te İstanbul'da doğan Süreyya Berfe, 1960'ta Çanakkale Lisesi'nden mezun oldu. Bundan sonra, 2 yıl İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde, 4 yıl ise İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde okudu. Yedek subay öğretmen olarak yaptığı askerliğinin ardından, Arkın Yayınevi'nde çalışmaya başladı. 1972'de Ali Özgentürk ile birlikte Asyalı dergisini çıkardı. (2 sayı) 1976'da Can Yayınevinin çocuk kitapları bölümünde görev aldı. Sonraları reklam şirketlerinde metin yazarı olarak çalıştı.

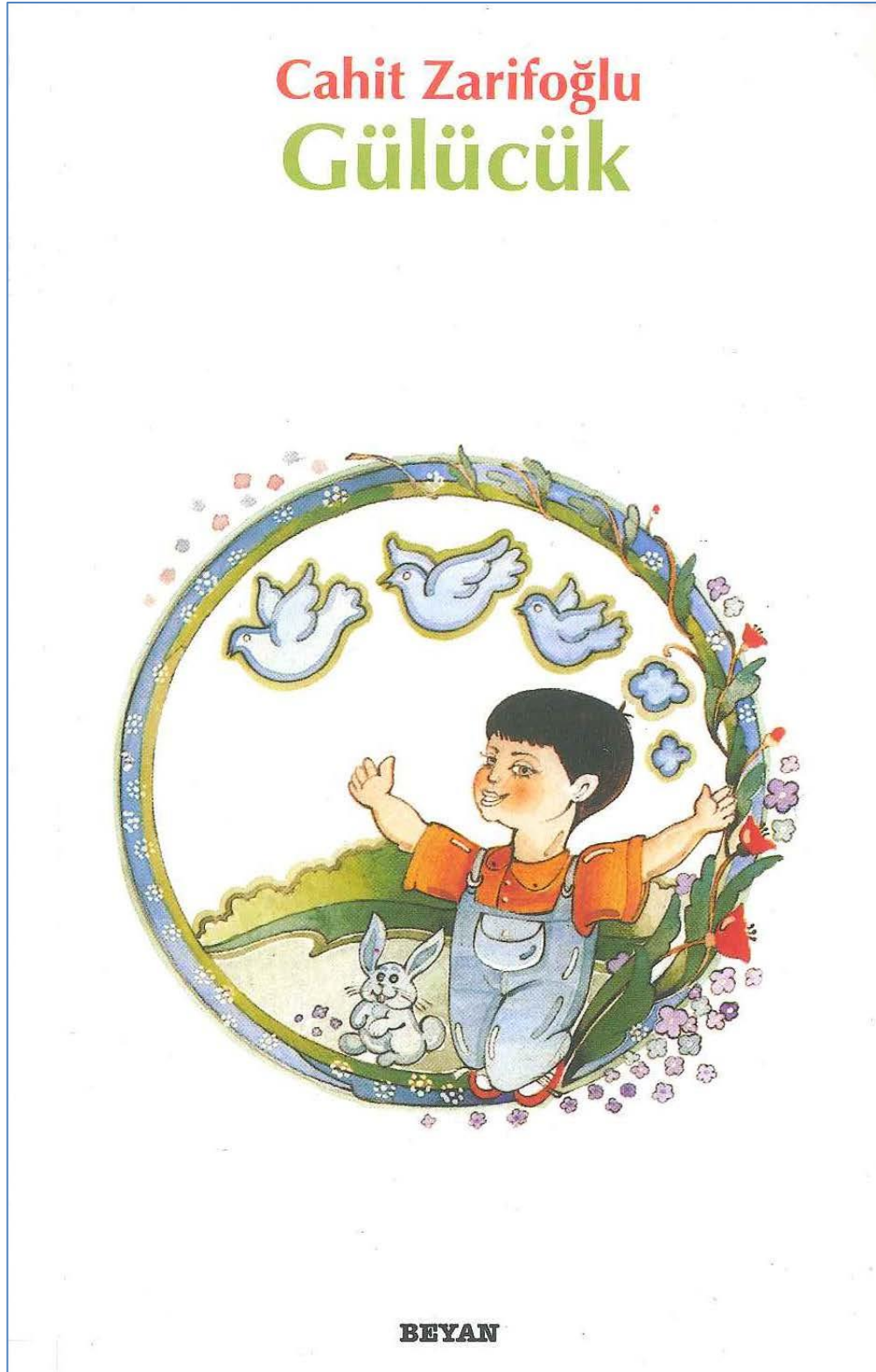
İlk şiiri 1961'de Zeren dergisinde yayımlandı. 1965'e kadar Süreyya Kanıpak imzasıyla Düzlem, Zeren, Yelken, Türk Dili, Soyut gibi dergilerde şiirlerini, daha sonraları Papirüs, Yeni Dergi, Yazı, Forum, Oluşum, Soyut, Ant, Yeni Edebiyat, Yeni a, Birikim, Milliyet Sanat, Defter, kitap-lık, Gösteri dergileriyle Yeni Gazete ve Ulus gazetelerde şiir ve yazılarını yayımlattı. 1966'da Kasaba adlı şiiriyle Türkiye Milli Talebe Federasyonu Kültür Yarışması birincilik ödülünü alması sayesinde tanındı. İlk şiirlerinde İkinci Yeni akımının etkisinde kalarak, soyutlamalara başvurdu. 1966'dan sonra ise, halk şiirinin yolundan giden yeni bir şiir dili kurma arayışına yöneldi. İlk şiir kitabı olan Gün Ola, bu arayışın ürünüdür. Berfe, bu kitapta Anadolu'nun bir köyünde kısa bir süre tanıklık ettiği bir dili ve dille iç içe gelişmiş olay, durum ve koşulları anlatmayı amaçladı. Şairin bu ses getiren kitabında, Türkmen ve Avşar ağıtlarının, halk ozanlarının, türkülerin ve Nâzım Hikmet'in etkileri görülür. Daha sonraki şiirlerinde de halk şiirinin olanaklarından yararlanmayı sürdürdü. Ayrıca, Hepsi O Kadar adlı şiiri, Ece Ülker tarafından bestelendi.

Yalvaç Ural (d. 1945, Konya), Türk gazeteci, yazar.

1945 yılında Konya'da memur bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Annesi ilkokul öğretmeni, babası ise Toprak Mahsulleri Ofisi'nde eksper müdürü idi. Öğrenimini Anadolu'nun değişik il ve ilçelerinde sürdürdü. Kabataş Lisesi'nde başladığı lise öğrenimini İstanbul'da Atatürk Erkek Lisesi'nde tamamladı. Lise yıllarında müzik ve edebiyata ilgi duydu. Yalvaç Ural'ın Sihirli Pabuçlar kitabı ilk kez minik bir kitap olarak basıldı. 1996 yılında Yalvaç Ural'ın Müzik Satan Çocuklar (Çingenece: Gilibaşi i violina) adlı öyküsü Çingenece olarak basıldı. Ve bu kitap dünyada ilk kez Çingenece basılan çocuk kitabı özelliğine sahiptir. Bu kitap Makedonya'da yine Yalvaç Ural'ın La Fonten Orman Mahkemesinde adlı öyküsü ile birleştirilip tek kitap haline getirildi. Makedonya'daki okullarda "Müzik Satan Çocuklar" kitabı, yardımcı ders kitabı olarak okutulmaya başlandı. Yalvaç Ural'ın Gözü Boynuz ile İzi Yıldız kitabı Makedonya'da ve Macaristan'da da basıldı. Yalvaç Ural'ın şiirleri Yunanca'ya da çevrildi. Sarı Trampet adı ile bir çocuk dergisi yayımlayan Yalvaç Ural, bu ad altında çocuklar için bir televizyon programı hazırlamış ve Milliyet gazetesindeki köşesine de bu adı seçmiştir.65 çocuk kitabı yayımlayan Yalvaç Ural, yetişkinler için dört kitap ve bir şiir kitabı yayımlamıştır. Çocuk edebiyatındaki çalışmaları ile yurtdışında da ünlenen Yalvaç Ural, Hollanda'daki 5. Uluslararası Çocuk şiir Festivali'nde, "Armonikanın Şairi", "Dünya Çocuk şiirinin şampiyonu" diye adlandırılmıştır.

ESERLERİ: Sincap, Bir Gök Dolusu Güvercin, Müzik Satan Çocuklar, Gözü Boynuz İzi Yıldız, La Fonten Orman Mahkemesinde, Anadolu Efsaneleri, Zıdır Bilmeceleler, Kulağımdaki Küçük Çan.

EK 3. İncelenen Eserlerden Birkaçının Kapak Örnekleri

Cahit Zarifoğlu Gülücük

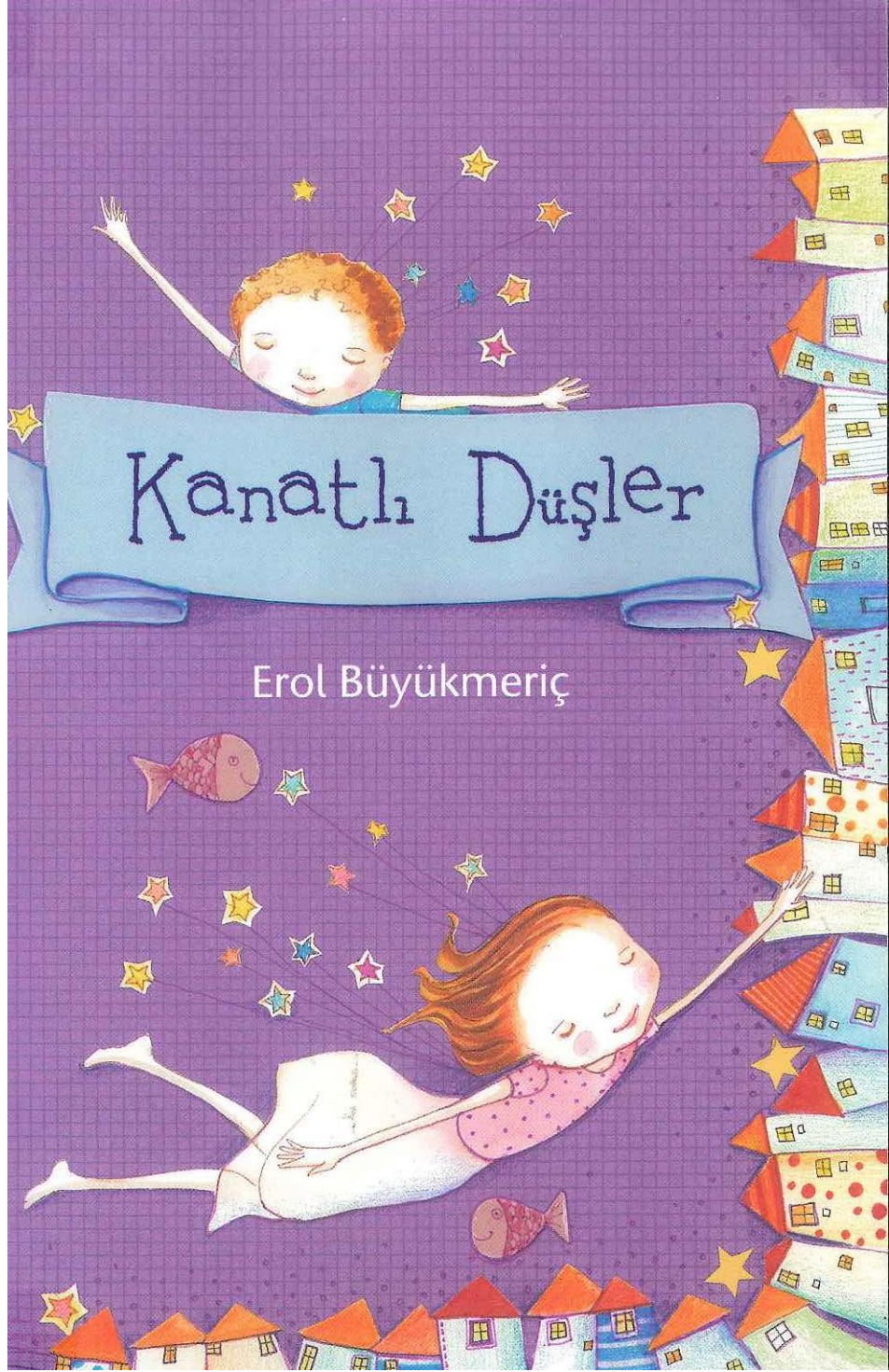
Cahit Zarifoğlu büyük bir şairdir. Çocuklar için yazdığı ve "Gülücük" adını verdiği şiir kitabı, çocukluk çağını anlatan en güzel şiirlerden oluşuyor. Güteryüzlü bir şairin, çocuklarla oyun oynar gibi yazdığı sıcak, sınımsız şiirlerini okudukça şiiri seveceksiniz. Çünkü Cahit Zarifoğlu, çocuklara gülücüklerini sunuyor.

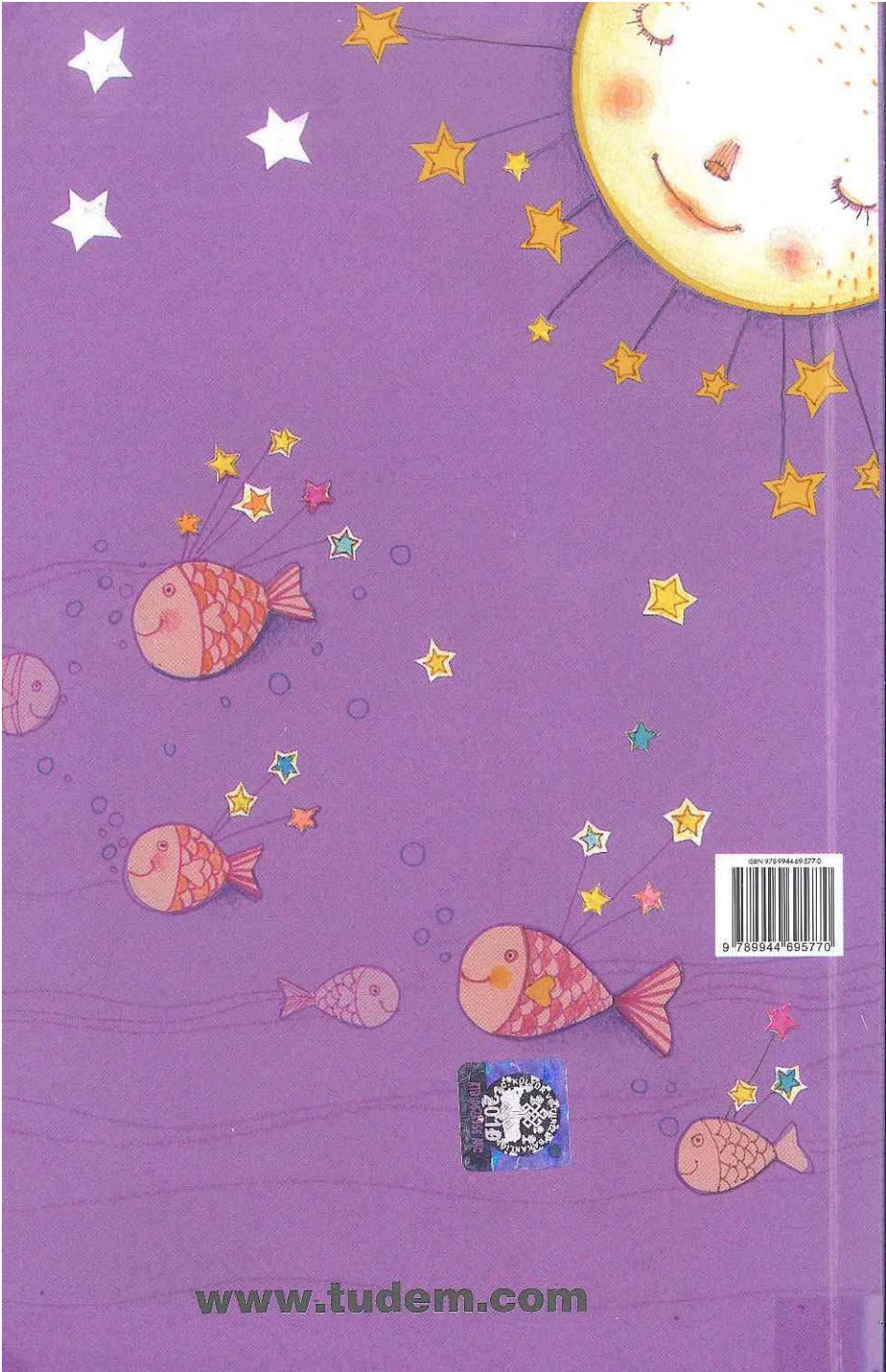
Gülücük Çocuk Kitapları

www.beyanyayinlari.com

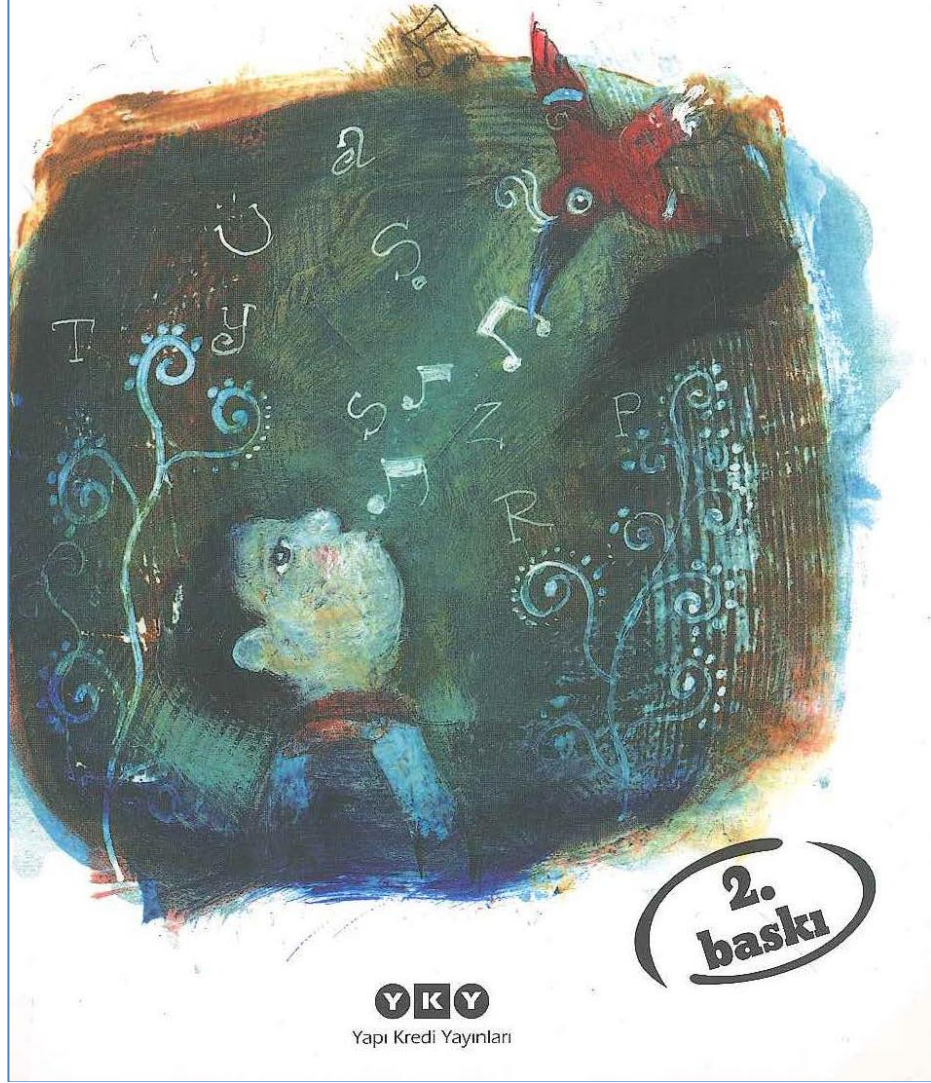
49

Güneşı Doğduran

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Dağlarca Çocuklarda: 15

Bu kitap bir çocuğun geri kalmış saatleri düzeltme çabasını anlatır. Ülküdeşi olan öbür çocuklarla kente yayılmalarını, bütün saatleri geri kalmışlıktan kurtarmalarını anlatır. Sonunda ülke "çağdaş uygarlık düzeyine" ulaşacaktır.

*Geri kalmış benimki dedi
Avucu parmakları gerçekte sızlamış
İleri aldı bir bir
Kendi saatini çabucak*

Resimleyen: Mustafa Delioğlu

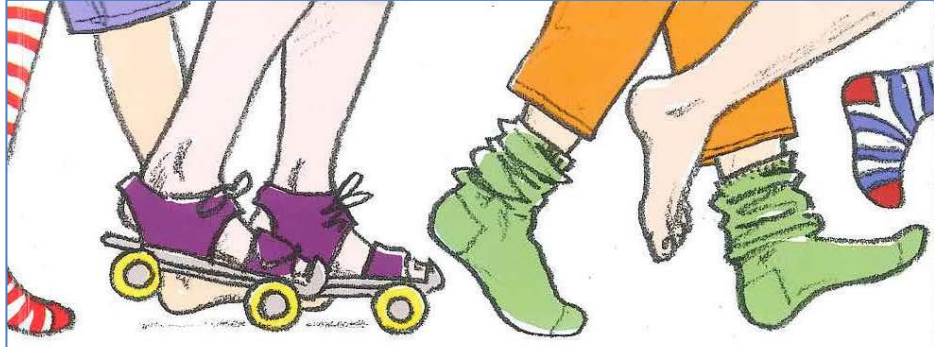

ISBN 978-975-08-1461-7

4 TL

9 789750 814617

ŞİİRLER

Sen ıslık çalmayı bilir misin?

Necdet Neydim

Resimleyen Suzan Aral

8.
BASKI

güneşiği
kitaplığı

Sen ıslık çalmayı bilir misin?

Çocuk ve gençlik edebiyatı alanındaki araştırmaları ve çalışmalarıyla tanınan akademisyen, çevirmen, yazar Necdet Neyedim'in çocukların çok sevdiği şiir kitabı, grafik tasarımcı Suzan Aral'ın usta işi resimleri ve özgün sayfa tasarımlarıyla canlanıyor.

"Çocuklar şiirden ve aşktan anlamaz derler... Bunu diyenler, kesinlikle çocukları tanımayanlardır. Onlar her ikisinden de anlarlar, ama onların anladığını herkes anlayamaz... En iyisi siz okuyun, ben size ıslık çalayım. Ama eğer ıslık çalmayı biliyorsanız, bırakın şiiri, ıslık çalmaya devam edin. Çünkü ıslık, şiirdir." Necdet Neyedim

ISBN 978-975-6227-95-4

Refik Durbaş
**KIRMIZI KANATLI
KARTAL**

ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI
Şiir

Resimleyen: Vaqar Aqaei

CAN
ÇOCUK

Refik Durbaş KIRMIZI KANATLI KARTAL

“Bu pazar son hafta tatili çocukluğumun”

Refik Durbaş, kırmızı kanatlı kartalın ağzından okula giden ve gidemeyen çocukları anlatıyor dizelerinde. Ay’a hitaben yazdığı şiirlerinde ise alfabenin harflerini tanıtıyor çocuklara.

Tüm hammaddeler laboratuvarında testten geçirilmiş ve sağlığa zararlı herhangi bir maddeye rastlanmamıştır.

DBE Davranış Bilimleri Enstitüsü®
psikolojik hizmetler, eğitim, araştırma, kurumsal danışmanlık

Bu kitap DBE-Davranış Bilimleri Enstitüsü'nün Çocuk ve Genç Psikolojik Danışmanlık Merkezi uzmanlarından Klinik Psikolog Cemre Soysal tarafından çocuk ve ruh sağlığı gelişimi açısından uygun bulunmuştur.

KDV İÇİNDEDİR
8.50 TL

ISBN 978-975-07-1857-1

Süreyya Berfe
ÇOCUKÇA

ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI
 Şiir

Resimleyen: Burcu Yılmaz

2. basım

CAN
 ÇOCUK

YAŞ
10
11
12
+

Süreyya Berfe ÇOCUKÇA

Dizelerle açılan kapı

Bu kitap, olaylara çocuk merakı ile bakan birbirinden güzel şiirlerden oluşuyor. Şair, her bir dizesinde çocuk hassasiyeti ve zekâsını yüceltiyor, onlara yepyeni ufuklar açıyor.

Tüm hammaddeler laboratuvarında testten geçirilmiş ve sağlığa zararlı herhangi bir maddeye rastlanmamıştır.

DBE Davranış Bilimleri Enstitüsü®
psikolojik hizmetler, eğitim, araştırma, kurumsal danışmanlık

Bu kitap DBE-Davranış Bilimleri Enstitüsü'nün Çocuk ve Genç Psikolojik Danışmanlık Merkezi uzmanlarından Klinik Psikolog Cemre Soysal tarafından çocuk ve ruh sağlığı gelişimi açısından uygun bulunmuştur.

KDV İÇİNDEDİR
7.50 TL

ISBN 978-975-07-1611-9

9 789750 716119

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı-Soyadı	Gökçe DEMİRYÜREK
Doğum Yeri ve Tarihi	Trabzon, 29.04.1981
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	İnönü Üniversitesi Adıyaman Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi	Karadeniz Teknik Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü
Bilimsel Faaliyetler	Demiryürek, G. (2012). TRT Çocuk Dergisi'nin Yapısal Özellikler Bakımından Değerlendirilmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:20 No: 3, 1017-1034. Metin, M. &Demiryürek, G. (2009) Türkçe Öğretmenlerinin Yenilenen Türkçe Öğretim Programlarının Ölçme Değerlendirme Anlayışı Hakkındaki Düşünceleri, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:2, Sayı: 28. M. Metin, S. Birişçi& G. Demiryürek (2011) İlköğretim Öğretmenlerinin Bilgisayar ve İnternet Kullanımına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Artvin İli Örneği, Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi, 2 (4), 2011. Demiryürek (TOSUN), G. (2006). Sevim Ak'ın "Az buçuk Teo" Adlı Çocuk Kitabındaki Kahramanların Özdeşim Ögesi Olarak İrdelenmesi. II. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. Ankara Üniversitesi, Ankara. Metin, M.,Demiryürek, G. & Ulu Kalın, Ö. (2007). Türkçe Öğretmenlerinin Yenilenen İlköğretim Programlarının Ölçme Değerlendirme Anlayışı Hakkındaki Görüşleri. III. Sosyal Bilgiler Eğitimi Kongresi. Çukurova Üniversitesi, Adana. Demiryürek, G. (2007). Ayla Çınaroğlu'nun Tiyatro Eserlerinin Çocuğa Uygunluğu Bakımından İncelenmesi. III. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Dizisi, Ayla Çınaroğlu Sempozyumu. Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir. Demiryürek, G. & Öksüz, M. (2010). Yusufeli'de Halk İnanmaları ve Efsaneler.

	Geçmişten Geleceğe Yusufeli Sempozyumu. Yusufeli, Artvin. Fen ve Matematiğin Gizemli Dünyası Keşfediliyor: Küçük Mucitler İş Başında. Tübitak 4004 Projesi, 2015. Projede Eğitimci. Demiryürek, G. ve Öksüz, M. (2012). Halk İnanmalarının Çocuk Eğitimindeki Rolü; Artvin İli Örneği. Eğitim Odağında Artvin Sempozyumu, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin. Demiryürek, G., Eyüp, B. ve Öztürk, H. (2012). Türkçe Öğretmenlerinin Çalışma Yaprakları Hakkındaki Görüşleri; Artvin İli Örneği. Eğitim Odağında Artvin Sempozyumu, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin. Demiryürek, G., Metin, M. ve Birişçi, S. (2012). Okulöncesi Eğitimde Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Öğretmen Görüşleri; Artvin İli Örneği. Eğitim Odağında Artvin Sempozyumu, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin. Çelik, S., Çalık Uzun, S. ve Demiryürek, G. (2012) Öğrencilerin Üniversite ve Üniversite Şehrine Yönelik Algılarındaki Değişimin Metaforlar Aracılığı İle Belirlenmesi (Artvin İli Örneği). Eğitim Odağında Artvin Sempozyumu, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin. Metin, M., Demiryürek, G. ve Birişçi, S. (2012) İlköğretim İkinci Kademedeki Öğrencilerin Seviye Belirleme Sınavındaki Başarı Durumuna Etki Eden Unsurlar. Eğitim Odağında Artvin Sempozyumu, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin.
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	Karadeniz Teknik Üniversitesi Artvin Eğitim Fakültesi (Arş. Gör.) Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi (Arş. Gör.) Bozok Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü (Öğr. Gör.)
İletişim	
E-Posta Adresi	gokce.demiryurek@bozok.edu.tr